

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"**

Διπλωματική Εργασία

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ.
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**
*Περιοχή Μελέτης: Δήμοι Ευρωστίνης, Ξυλοκάστρου
και Φενεού Κορινθίας*

Ασημίνα Γ. Μανωλοπούλου
Γεωπόνος Γ.Π.Α.

Επιβλέποντες:
Ε. Παναγιωτάτου – Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Ι. Σαγιάς – Λέκτορας Ε.Μ.Π.

**Περιβάλλον
και
Ανάπτυξη**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:
Ε. Παναγιωτάτου – Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Ι. Σαγιάς – Λέκτορας Ε.Μ.Π.
Α. Σιώλας – Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2009

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"**

Διπλωματική Εργασία

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ.
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**
*Περιοχή Μελέτης: Δήμοι Ευρωστίνης, Ξυλοκάστρου
και Φενεού Κορινθίας*

Ασημίνα Γ. Μανωλοπούλου
Γεωπόνος Γ.Π.Α.

Επιβλέποντες:

Ε. Παναγιωτάτου – Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Ι. Σαγιάς – Λέκτορας Ε.Μ.Π.

**Περιβάλλον
και
Ανάπτυξη**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:
Ε. Παναγιωτάτου – Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Ι. Σαγιάς – Λέκτορας Ε.Μ.Π.
Α. Σιώλας – Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2009

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας κ. Ε. Παναγιωτάτου και του Λέκτορα κ. Ι. Σαγιά τους οποίους ευχαριστώ θερμά για την πολύτιμη εποπτεία, καθοδήγηση και τις χρήσιμες συμβουλές τους, καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησής της διπλωματικής μου.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους των υπηρεσιών όπου αποτάνθηκα προς συλλογή στοιχείων απαραίτητων και σημαντικών για την διεκπεραίωση της εργασίας.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στους αγρότες της περιοχής, που τόσο πρόθυμα δέχτηκαν να απαντήσουν στα ερωτηματολόγια συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην ολοκλήρωση ενός πολύ σημαντικού μέρους της εργασίας.

Ευχαριστώ την φίλη μου και συμφοιτήτρια Καραγεωργίου Μελαχροινή-Μιχαέλα για την συμβολή της στον σχεδιασμό των χαρτών που παρουσιάζονται στην συνέχεια.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω από την καρδιά μου όλους όσους με στήριξαν ηθικά και υλικά, ώστε να μπορέσω να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας, τους φίλους μου και την οικογένεια μου, στους κόλπους της οποίας από την αρχή της ζωής μου γαλουχήθηκα με τις ύψιστες αξίες της ανθρώπινης ύπαρξης, εισπράττω απεριόριστη στήριξη και βιώνω καθημερινά την ανιδιοτελή αγάπη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	8
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	8
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	10
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	11
1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	13
1.1. ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	13
1.1.1. Φυσικό περιβάλλον.....	15
1.1.2. Συνοπτική παρουσίαση των Δημοτικών Διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης.....	23
1.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	42
1.2.1. Εξέλιξη του πληθυσμού.....	42
1.2.2. Κοινωνικά χαρακτηριστικά	45
1.2.2.1. Επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού	45
1.2.2.2. Νοικοκυριά και κατοικίες	48
1.2.3. Απασχόληση.....	53
1.2.3.1. Απασχόληση στη Γεωργία, Κτηνοτροφία, Θήρα και Δασοκομία.....	56
1.2.3.2. Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα	58
1.2.3.3. Απασχόληση στον τριτογενή τομέα	59
1.3. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	61
1.3.1. Κατηγορίες εκμεταλλεύσεων.....	61
1.3.2. Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών ανά είδος καλλιέργειας.....	64
1.3.3. Καθεστώς κατοχής των καλλιεργούμενων εκτάσεων	68
1.3.4. Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων	71
1.3.5. Αρδευόμενες εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις	72
1.3.6. Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών σε Δήμους.....	73
1.3.7. Οργανωτική φυσιογνωμία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.....	74
1.3.8. Επίπεδο γεωργικής εκπαίδευσης των κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων.....	77
1.3.9. Εκμηχάνιση του γεωργικού τομέα	79
1.3.10. Απασχολούμενοι στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων (γεωργικών & κτηνοτροφικών).....	80
1.3.11. Ζωικό κεφάλαιο	84
1.3.12. Γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή.....	87
1.3.13. Χωρική κατανομή της παραγωγής	96
1.4. ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ.....	109
1.5. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΧΩΡΟ	120
2. ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ	135
2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	135
2.1.1. Ανάδυση της έννοιας της πολυλειτουργικότητας	135
2.1.2. Πολυλειτουργικότητα και γεωργία	140
2.1.3. Πολυλειτουργικότητα και κοινωνία	143
2.1.4. Μεταστροφή από μια μονοδραστήρια σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο.....	146
2.2. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ LEADER	149
2.2.1. Η φιλοσοφία της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER.....	149
2.2.2. Ειδικά χαρακτηριστικά της μεθόδου LEADER	151
2.2.3. Άξονες, μέτρα και δράσεις του προγράμματος LEADER.....	153
2.2.4. Εξέλιξη του προγράμματος LEADER	155

2.2.5.	Περιοχές παρέμβασης LEADER	156
2.2.6.	Οικονομικά στοιχεία του προγράμματος LEADER.....	157
2.2.7.	Υπεύθυνοι φορείς διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου των προγραμμάτων LEADER σε επίπεδο χώρας.....	157
2.2.8.	Υπεύθυνος Φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή του προγράμματος LEADER κάθε περιοχής.....	158
2.2.9.	Υποβολή επενδυτικών προτάσεων στα πλαίσια ενός προγράμματος LEADER.....	159
2.3	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ (Ο.Π.Α.Α.Χ.).....	160
2.3.1.	Μέτρα και δράσεις των Ο.Π.Α.Α.Χ.	162
2.3.2.	Υπεύθυνοι φορείς για την διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχο των Ο.Π.Α.Α.Χ. .	163
2.3.3.	Υπεύθυνος φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή των Ο.Π.Α.Α.Χ. κάθε περιοχής	164
2.3.4.	Οικονομικά στοιχεία.....	165
2.3.5.	Διαδικασίες έγκρισης και υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ.	165
2.4.	Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ LEADER ΚΑΙ Ο.Π.Α.Α.Χ.....	167
2.5.	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	175
2.5.1.	Χρηματοδοτικά πλαίσια των αγροτουριστικών επενδύσεων.....	176
2.5.2.	Προσφορά του αγροτουρισμού στον αγροτικό κόσμο και στον τόπο	176
2.5.3.	Η φιλοσοφία του αγροτουρισμού, οι δραστηριότητες και οι υπηρεσίες που παρέχονται στον επισκέπτη.....	178
2.5.4.	Αποτελέσματα εφαρμογής αγροτουριστικών δραστηριοτήτων. Προϋποθέσεις που οδηγούν στην επιτυχία τους.....	180
3.	ΈΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	185
3.1.	Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ LEADER ΚΑΙ Ο.Π.Α.Α.Χ. ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	185
3.2.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΗΣ, ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ	196
3.2.1.	Επιτόπια έρευνα στην περιοχή μελέτης	196
3.2.2.	Ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή της επιτόπιας έρευνας.....	196
3.2.3.	Τα κύρια ευρήματα της έρευνας.....	201
3.2.4.	Γενικά συμπεράσματα από την έρευνα πεδίου	241
3.2.4.1.	ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΟΡΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΔΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	246
4.	ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ, ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ ΧΩΡΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΠΟΛΥΔΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ LEADER ΚΑΙ Ο.Π.Α.Α.Χ.....	250
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	264
	ΠΗΓΕΣ.....	268
	ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ	269
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	271

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΗΡΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΛΙΒΕΙΑ, ΣΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ	57
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΑΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ, ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	110
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ	113
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ	114
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.....	115
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	116
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΕΙΛΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.	117
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΕΙΛΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.	118
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΕΙΛΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΜΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.	118
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΜΕΣΟ ΠΟΣΟ ΠΡΙΜΟΔΟΤΗΣΗΣ (€) ΑΝΑ ΝΕΟ ΑΓΡΟΤΗ	119
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΡΙΜΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ.....	119
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ Ο.Π.Α.Α.Χ. ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ.....	186
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ Ο.Π.Α.Α.Χ. ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΦΕΝΕΟΥ.....	186
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ LEADER ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ.....	187
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ LEADER ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	188
ΠΙΝΑΚΑΣ 16: ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ Ο.Π.Α.Α.Χ. ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	188
ΠΙΝΑΚΑΣ 17: ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΑΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ.	200
ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ	210
ΠΙΝΑΚΑΣ 19: ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ, ΜΕΓΕΘΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ, ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΚΑΘΕ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	210
ΠΙΝΑΚΑΣ 20: ΖΩΑ ΠΟΥ ΕΚΤΡΕΦΟΥΝ ΟΙ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ	216

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΣΧΗΜΑ 1: ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	43
ΣΧΗΜΑ 2: ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1991-2001	47
ΣΧΗΜΑ 3: ΠΟΣΟΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΜΕ 1,2,3,4,5,6 ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΑΝΩ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ	49
ΣΧΗΜΑ 4: ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΚΑΤΑ ΦΟΡΕΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	52
ΣΧΗΜΑ 5: ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	55
ΣΧΗΜΑ 6: ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	63
ΣΧΗΜΑ 7: ΈΚΤΑΣΗ (ΣΤΡ.) ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ.....	64
ΣΧΗΜΑ 8: ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΝΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ	66
ΣΧΗΜΑ 9: ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΝΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ	68
ΣΧΗΜΑ 10: ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ	69
ΣΧΗΜΑ 11: ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ	70
ΣΧΗΜΑ 12: ΈΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΟΙ ΚΑΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΟΓΑ Η ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΗ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	77
ΣΧΗΜΑ 13: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	78
ΣΧΗΜΑ 14: ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΑΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	81
ΣΧΗΜΑ 15: ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΑΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	83
ΣΧΗΜΑ 16: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΕΝΑΡΩΔΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ.....	88
ΣΧΗΜΑ 17: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΕΝΑΡΩΔΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ (ΕΚΤΟΣ ΕΛΑΙΟΔΕΝΑΡΩΝ & ΛΕΜΟΝΙΩΝ).....	89
ΣΧΗΜΑ 18: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΡΟΤΡΑΙΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	90
ΣΧΗΜΑ 19: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΡΩΣΙΜΩΝ ΟΣΠΡΙΩΝ	91
ΣΧΗΜΑ 20: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ.....	91

ΣΧΗΜΑ 21: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΠΟΣΤΑΝΙΚΩΝ – ΠΑΤΑΤΩΝ	92
ΣΧΗΜΑ 22: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΩΝ	93
ΣΧΗΜΑ 23: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΑΦΙΔΩΝ	93
ΣΧΗΜΑ 24: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ ΣΤΑΦΥΛΙΩΝ	94
ΣΧΗΜΑ 25: ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΣΤΑΦΥΛΙΩΝ ΠΟΥ ΓΛΕΥΚΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ (ΚΙΛΑ).....	94
ΣΧΗΜΑ 26: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	95
ΣΧΗΜΑ 27: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΥΓΩΝ	95
ΣΧΗΜΑ 28: ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΝΑ ΕΙΔΟΣ ΔΕΝΔΡΩΔΟΥΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ	98
ΣΧΗΜΑ 29: ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΝΑ ΔΕΝΔΡΩΔΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	99
ΣΧΗΜΑ 30: ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΣΙΤΗΡΑ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	101
ΣΧΗΜΑ 31: ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΡΩΣΙΜΩΝ ΟΣΠΡΙΩΝ.....	102
ΣΧΗΜΑ 32: ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΣΑΝΟ .	103
ΣΧΗΜΑ 33: ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΜΠΟΣΤΑΝΙΚΑ - ΠΑΤΑΤΕΣ	104
ΣΧΗΜΑ 34: ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΑΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ.....	107
ΣΧΗΜΑ 35: ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ "ΕΦΑΠΑΕ ΠΡΙΜΟΔΟΤΗΣΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ" ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΟΥ.....	109
ΣΧΗΜΑ 36: ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΕΝΤΑΓΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ, ΑΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	111
ΣΧΗΜΑ 37: ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ.....	112
ΣΧΗΜΑ 38: ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	113
ΣΧΗΜΑ 39: ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ	114
ΣΧΗΜΑ 40: ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	115
ΣΧΗΜΑ 41: Ύψος ΠΡΙΜΟΔΟΤΗΣΗΣ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΟΦΑΤΑΙ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ.	119
ΣΧΗΜΑ 42: ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ.....	202
ΣΧΗΜΑ 43: ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ	203
ΣΧΗΜΑ 44: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ	204
ΣΧΗΜΑ 45: ΧΡΟΝΙΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ	204
ΣΧΗΜΑ 46: ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΣΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΕΙΝΑΙ Η ΚΥΡΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ	205
ΣΧΗΜΑ 47: ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΣΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	206
ΣΧΗΜΑ 48: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΓΟΝΕΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ.....	206
ΣΧΗΜΑ 49: ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ	207
ΣΧΗΜΑ 50: ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΔΙΑΚΟΠΩΝ	208
ΣΧΗΜΑ 51: ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ..	209
ΣΧΗΜΑ 52: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΣΤΙΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ	217
ΣΧΗΜΑ 53: ΛΟΓΟΙ ΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ	219
ΣΧΗΜΑ 54: ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΣΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΟΙ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΘΑ ΡΙΣΚΑΡΑΝ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΑΥΞΗΣΟΥΝ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΟΥΣ.	220
ΣΧΗΜΑ 55: ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΣΚΕΦΤΕΙ ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΟΥΝ ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	221
ΣΧΗΜΑ 56: ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΣΚΕΨΗ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ	222
ΣΧΗΜΑ 57: ΛΟΓΟΙ ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	223
ΣΧΗΜΑ 58: ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	224
ΣΧΗΜΑ 59: ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ	228
ΣΧΗΜΑ 60: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ	230
ΣΧΗΜΑ 61: ΒΑΘΜΟΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ.....	230
ΣΧΗΜΑ 62: ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΟΙ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ	231
ΣΧΗΜΑ 63: ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΟΙ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ	232
ΣΧΗΜΑ 64: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ/ΕΧΕΙ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΕΙ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ.....	233
ΣΧΗΜΑ 65: ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	234
ΣΧΗΜΑ 66: ΤΡΟΠΟΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	235
ΣΧΗΜΑ 67: ΤΡΟΠΟΙ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΟΥΝ ΣΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	237
ΣΧΗΜΑ 68: ΒΑΘΜΟΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΩΡΙΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΗΘΟΥΝ ΜΕ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.....	239
ΣΧΗΜΑ 69: ΒΑΘΜΟΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΩΡΙΝΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΗΘΟΥΝ ΜΕ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ	240
ΣΧΗΜΑ 70: ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ ΝΑ ΟΡΓΑΝΩΘΟΥΝ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ.....	241

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1: ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΥ ΑΠΕΙΚΟΝΙΖΕΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ (Η ΚΟΚΚΙΝΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ)	13
ΕΙΚΟΝΑ 2: ΟΔΙΚΟ ΚΑΙ ΣΙΑΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	14
ΕΙΚΟΝΑ 3: ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	17
ΕΙΚΟΝΑ 4: ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΥΔΡΟΠΕΡΑΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΥ ΥΠΟΒΑΘΡΟΥ	19
ΕΙΚΟΝΑ 5: ΧΑΡΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ	20
ΕΙΚΟΝΑ 6: ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΟ ΧΑΡΤΗΣ	21
ΕΙΚΟΝΑ 7: ΒΡΟΧΟΜΕΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΝΟΜΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	22
ΕΙΚΟΝΑ 8: ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΠΕΔΙΝΟΥ-ΠΑΡΑΚΤΙΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	24
ΕΙΚΟΝΑ 9: ΑΝΑΔΑΣΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗ(1)	27
ΕΙΚΟΝΑ 10: ΑΝΑΔΑΣΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗ(2)	27
ΕΙΚΟΝΑ 11: Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ ΣΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	30
ΕΙΚΟΝΑ 12: ΜΕΣΑΙΑ ΤΡΙΚΑΛΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	33
ΕΙΚΟΝΑ 13: ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΠΕΔΙΑΔΑΣ ΦΕΝΕΟΥ	38
ΕΙΚΟΝΑ 14: ΤΕΧΝΗΤΗ ΛΙΜΝΗ ΔΟΞΑ	39
ΕΙΚΟΝΑ 15: ΑΓΕΛΛΕΣ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΚΑΡΥΑΣ	127
ΕΙΚΟΝΑ 16: ΈΡΓΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΑΡΧΙΑΚΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΑΞΟΝΑ ΔΕΡΒΕΝΙΟΥ-ΓΚΟΥΡΑΣ	131
ΕΙΚΟΝΕΣ 17: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΜΕ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ LEADER ΚΑΙ Ο.Π.Α.Α.Χ.	192
ΕΙΚΟΝΑ 18: ΧΑΡΤΗΣ ΣΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΑΠΕΙΚΟΝΙΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.	200
ΕΙΚΟΝΑ 19: ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΣΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	201
ΕΙΚΟΝΑ 20: ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΜΠΕΛΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	248

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Διεπιστημονικού-Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" και έχει σκοπό να μελετήσει το πέρασμα από ένα γεωργικό μονοδραστήριο χώρο παραγωγής τροφίμων σε μια πολύμορφη και πολυλειτουργική ύπαιθρο, σε έναν χώρο δηλαδή όπου η γεωργική παραγωγή συνδυάζεται με τη χωρική κατανάλωση αλλά και με επιπλέον δραστηριότητες (π.χ. αγροτουρισμός, προστασία του περιβάλλοντος, ποιοτικά προϊόντα).

Παράλληλα εξετάζεται η εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER και των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) στην περιοχή μελέτης, ως μέσα ολοκληρωμένης ανάπτυξης της περιοχής, ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, προστασίας του περιβάλλοντος και συγκράτησης του πληθυσμού σ' αυτήν, στο πλαίσιο της πολυλειτουργικής υπαίθρου.

Η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει Δημοτικά Διαμερίσματα των Δήμων Ευρωστίνης, Φενεού και Ξυλοκάστρου του Νομού Κορινθίας τα οποία χαρακτηρίζονται από την έντονη παρουσία του αγροτικού τομέα.

Την εργασία αποτελούν τέσσερα κεφάλαια:

Στο **πρώτο κεφάλαιο** περιγράφεται η υπάρχουσα κατάσταση της περιοχής μελέτης. Περιλαμβάνονται στοιχεία που συνθέτουν και αφορούν στο φυσικό περιβάλλον της, στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της με έμφαση στο πρωτογενή τομέα, στο σύνολό του.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** αναλύεται η έννοια της πολυλειτουργικής γεωργίας και εξετάζονται πτυχές όπως το ιστορικό ανάδυσης της, η σύνδεση της με τις επιθυμίες της κοινωνίας, τα αποτελέσματα της μεταστροφής από μια παραγωγική σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο. Στην συνέχεια μελετώνται τα Προγράμματα LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ., ο σκοπός των οποίων συνάδει με την έννοια της πολυλειτουργικότητας, τα χαρακτηριστικά τους και οι παράμετροι που σχετίζονται με την εφαρμογή τους.

Στο *τρίτο κεφάλαιο* παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από την πραγματοποίηση επιτόπιας έρευνας στην περιοχή μελέτης μέσω της οποίας κατεγράφησαν τόσο οι δυνατότητες και ιδιαιτερότητες της περιοχής, τα στοιχεία που την συγκροτούν, οι διαφορές μεταξύ των επιμέρους περιοχών – ορεινών, ημιορεινών και πεδινών, παράκτιων - όσο και τα προβλήματα, οι ανάγκες και οι επιθυμίες των αγροτών και παράλληλα αποτυπώθηκαν επενδυτικά σχέδια τα οποία έχουν εφαρμοστεί μέσω των συγκεκριμένων Προγραμμάτων. Η επιτόπια έρευνα παρείχε στοιχεία τα οποία δεν ήταν διαθέσιμα από τα δευτερογενή δεδομένα (στατιστικές έρευνες, στοιχεία από αναπτυξιακές εταιρείες). Το πιο σημαντικό για την εργασία μου ήταν ότι η επιτόπια έρευνα με βοήθησε να έχω μια πλήρη και άμεση επόπτευση της περιοχής και να διαμορφώσω μια ολοκληρωμένη άποψη.

Στο *τέταρτο κεφάλαιο*, κατόπιν της συλλογής όλων των απαιτητών στοιχείων κατέληξα στα συμπεράσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή των Προγραμμάτων στην περιοχή μελέτης, εξέτασα τον βαθμό στον οποίο εκπληρώνουν τον στόχο τους και παραθέτω τις δυνατότητες και προοπτικές που υπάρχουν από την συνέχιση και βελτίωση των LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. και κάτω από ποιες προϋποθέσεις η εφαρμογή τους θα οδηγήσει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής, υπό το πρίσμα της πολυλειτουργικής υπαίθρου.

SYMMARY

This research was realised in the frame of Interdisciplinary-Interdepartmental Program of Postgraduate Studies of National Technical University of Athens "Environment and Development" having as aim to study the change from a productive agricultural space into a multiform and multifunctional countryside. Moreover this research examines the application of Rural Development Programs like LEADER and O.P.A.A.CH. which contribute in the integrated development of region, protection of environment and withholding of its population in the frame of rural multifunctionality.

The region of study includes municipal apartments of municipalities Evrostini, Feneos and Xilokastro which belong to the prefecture of Korinthia and are characterized by the intense presence of rural sector.

The research is composed from four chapters;

In the first chapter is described the existing situation of region of study. It is also included elements that constitute the natural environment, socio-economic characteristics with accent in the primary sector of the region.

In the second chapter we analyze the significance of rural multifunctionality. Furthermore we examined aspects as its background, the connection with the society and the results of change from a productive into a multifunctional countryside. Then we study the Programs Leader and O.P.A.A.CH., the aim of which is consistent with the significance of multi-functionality, their characteristics and the parameters that are related with the application of the programs.

The third chapter presents the results of the research on the spot in the region of study via which the characteristics and particularities of region, the elements that constitute it, the differences between the individual regions – mountainous and flat, coastal - the problems, the needs and the wishes of farmers were recorded. Moreover investment drawings which have been applied via the particular programs were recorded. The research on the spot provided elements which were not available from the secondary data (statistical researches, elements from developmental companies). Most important

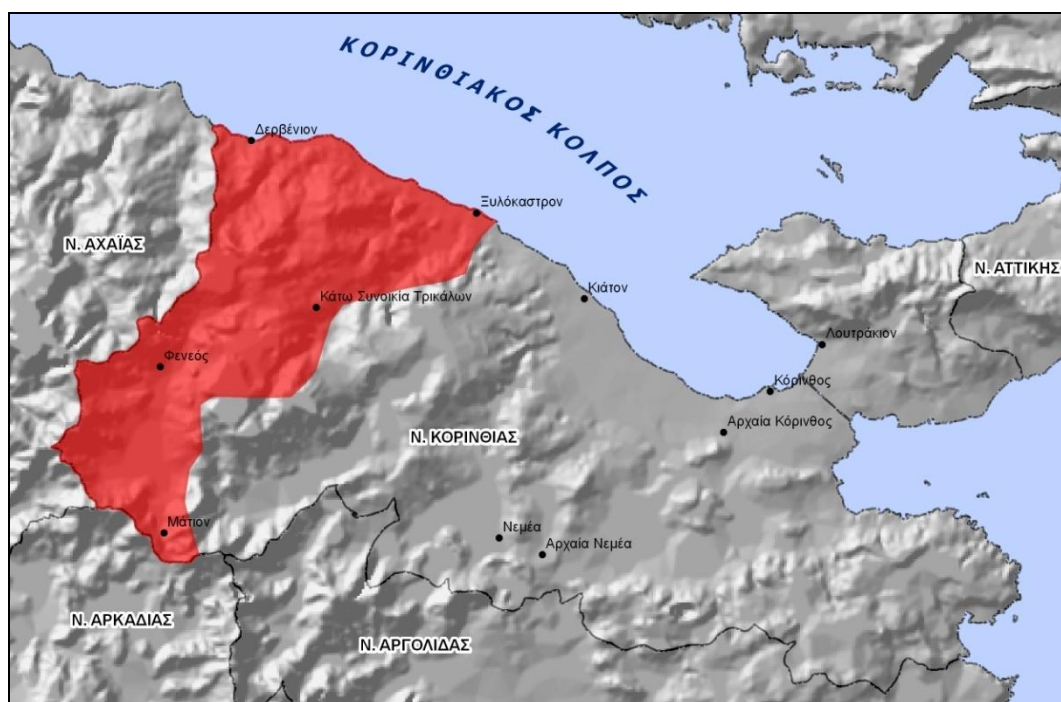
for my work was that the research on the spot helped me in order to have a complete and direct surveillance of the region.

In the fourth chapter, after the collection of all essential elements I led to the conclusions that are connected with the application of Programs in the region of study. I examined the degree in which they achieve their objective and I mentioned the possibilities and prospects that exist from the continuation and improvement of the Programs and under what conditions their application will lead to the integrated development of the region, in the frame of multifunctional countryside.

1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

1.1. Περιοχή μελέτης

Η περιοχή μελέτης ανήκει διοικητικά στην περιφέρεια Πελοποννήσου και πιο συγκεκριμένα τοποθετείται στο δυτικό τμήμα του Νομού Κορινθίας το οποίο είναι περισσότερο ορεινό. Αποτελείται από το σύνολο των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Ευρωστίνης και του Δήμου Φενεού και από ένα μέρος των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Ξυλοκάστρου, συγκεκριμένα από όσα τοποθετούνται στα δυτικά του ποταμού Σύθα. Ειδικότερα η περιοχή μελέτης αποτελείται από την λεκάνη απορροής η οποία ορίζεται στα ανατολικά του ποταμού Δερβενίου, βόρεια του ποταμού Τρικαλινού και δυτικά του ποταμού Σύθα.

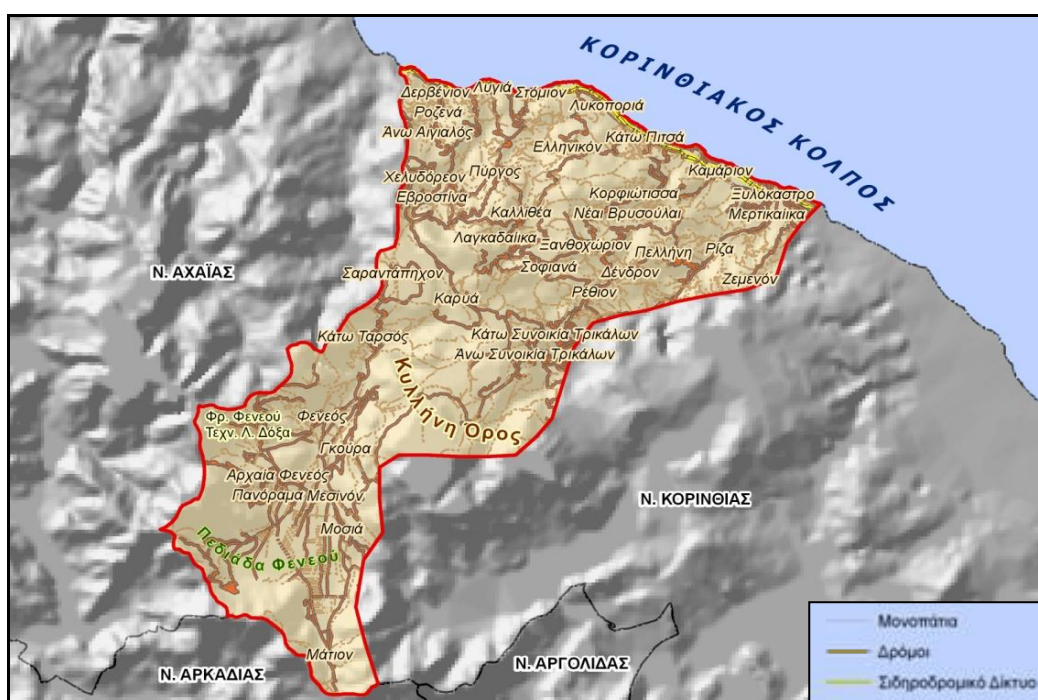
Εικόνα 1: Χάρτης που απεικονίζει την περιοχή μελέτης (η κόκκινη έκταση αποτελεί την περιοχή)

Πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.)

Ο Νομός Κορινθίας, στον οποίο ανήκει η περιοχή μελέτης, αποτελεί ένα σημαντικό κομβικό σημείο καθώς συνδέει την Δυτική Ελλάδα, την Πελοπόννησο και την

Κεντρική Ελλάδα. Η περιοχή μελέτης λόγω της γεωγραφικής της θέσης είναι εύκολα προσβάσιμη από τα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής ενώ βρίσκεται σε κοντινή απόσταση με την πρωτεύουσα της χώρας.

Ο σημαντικός κομβικός ρόλος της περιοχής αναβαθμίζεται με την υλοποίηση μιας σειράς αναπτυξιακών έργων όπως ο εκσυγχρονισμός του οδικού άξονα και του σιδηροδρομικού δικτύου που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έργα τα οποία ελαχιστοποιούν την απόσταση της περιοχής μελέτης από τα κοντινά αστικά κέντρα και έχουν ως άμεση συνέπεια αλλαγές στην χρήση γης.

Εικόνα 2: Οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο της περιοχής μελέτης

Πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.)

Οι παράκτιες περιοχές διατρέχονται από της Εθνική Οδό Αθηνών-Πατρών, την παλαιά Εθνική Οδό και από το σιδηροδρομικό δίκτυο. Στις ορεινές περιοχές υπάρχει οδικό δίκτυο που συνδέει τα Δημοτικά Διαμερίσματα μεταξύ τους.

1.1.1. Φυσικό περιβάλλον

Γεωγραφικά στοιχεία

Δυτικά η περιοχή μελέτης συνορεύει με τον νομό Αχαΐας ενώ το νότιο άκρο της συνορεύει με τον νομό Αρκαδίας και ελάχιστα με τον νομό Αργολίδας. Το βόρειο τμήμα της βρέχεται από τον Κορινθιακό κόλπο.

Η περιοχή αποτελεί ένα τοπίο το οποίο χαρακτηρίζεται από την έντονη ποικιλομορφία στην μορφολογία του. Το έδαφος χωρίζεται σε τρεις διαφορετικές περιοχές τις ορεινές και ημιορεινές, οι οποίες καταλαμβάνουν την μεγαλύτερη έκταση ευρισκόμενες στο εσωτερικό, στο νότιο τμήμα και παραπλεύρως και τις πεδινές κατά μήκος του Κορινθιακού κόλπου. Στο ανατολικό τμήμα της περιοχής δεσπόζει το όρος Κυλλήνη ή Ζήρεια με ύψος 2.376 μέτρα. Αποτελεί το δεύτερο σε ύψος, μετά τον Ταΰγετο, βουνό της Πελοποννήσου το οποίο εκτείνεται σε σχήμα πετάλου μέχρι την παραλιακή ζώνη. Βρίσκεται νοτιοδυτικά της πόλης του Ξυλοκάστρου, βόρεια του κάμπου του Φενεού και δυτικά της λίμνης Στυμφαλίας.

Δυτικά, στα όρια με το νομό Αχαΐας, φθάνουν οι ανατολικές απολήξεις του όρους Χελμού. Προεκτάσεις του Χελμού στα νότια αποτελούν τα όρη, Ολίγυρτος στα όρια νομών Αρκαδίας, Αργολίδας και Κορινθίας και Σαϊτάς στα όρια των νομών Αχαΐας, Αρκαδίας και Κορινθίας, οι οποίες εισέρχονται στο έδαφος της περιοχής μελέτης. Μεταξύ Κυλλήνης, Σαϊτά και Ολίγυρτου σχηματίζεται η λεκάνη του Φενεού η οποία είναι ένα μεγάλο τριγωνικό επίπεδο οροπέδιο.

Χλωρίδα – βλάστηση

Σημαντική οικολογική παράμετρο αποτελούν για την εξεταζόμενη περιοχή τα δασικά φυσικά οικοσυστήματα της. Πρόκειται για αμιγή δάση κεφαλληνιακής ελάτης, που αναπτύσσονται στους ορεινούς όγκους του Ολίγυρτου, του Χελμού, στους βόρειους πρόποδες της Ζήρειας. Αμιγή δάση χαλεπίου πεύκης καλύπτουν την ημιορεινή ζώνη. Αμιγή δάση μαύρης πεύκης καλύπτουν το 2% των ορεινών όγκων και αναπτύσσονται στους βόρειους πρόποδες της Ζήρειας και του Μαύρου Όρους. Το παραθαλάσσιο δάσος του Πευκιά στο Ξυλόκαστρο έχει χαρακτηριστεί ως "Αισθητικό δάσος".

Στο δίκτυο Natura 2000 έχουν ενταχθεί περιοχές, οι οποίες είτε ολόκληρες είτε κατά σημαντικά τμήματα τους βρίσκονται στα διοικητικά όρια του Νομού Κορινθίας όπως (Κορινθία, 2009):

- Οι κορυφές του όρους Ζήρεια και η χαράδρα της Φλαμπουρίτσας η οποία απλώνεται ανάμεσα στα δύο συγκροτήματα κορυφών, τη Μικρή Ζήρεια και τη Μεγάλη Ζήρεια. Η έκταση της ενταγμένης περιοχής ανέρχεται συνολικά στα 234.220 στρέμματα. Διαθέτει εξαιρετικά πλούσια χλωρίδα, καθώς απαντώνται 100 είδη φυτών, εκ των οποίων τα 122 είναι ενδημικά και 4 φύονται αποκλειστικά στο όρος. Χαρακτηρίζεται από ορεινά μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους, ευμεσογειακά απόκρημνα βράχια της βαλκανικής χερσονήσου, σπήλαια, δάση πλατάνου και κωνοφόρων.
- Το μεγαλύτερο τμήμα του όρους Ολίγυρτου, συνολικής έκτασης 40.000 στρεμμάτων. Στο βόρειο τμήμα του, το οποίο συνορεύει με την περιοχή μελέτης αναπτύσσονται δάση κεφαλληνιακής ελάτης.
- Τμήμα του όρους Χελμού συνολικής έκτασης 55.000 στρεμμάτων. Το τμήμα του όρους, που βρίσκεται εντός των ορίων του νομού και αποτελεί την δυτική πλευρά της περιοχής μελέτης, καλύπτεται από δάση ιδιαίτερα καλής δομής πλατάνου, αριάς και μαύρης πεύκης. Τα δάση αυτά ουσιαστικά εντάσσονται στο οροπέδιο του Φενεού. Είναι το νοτιοδυτικότερο οροπέδιο της Κορινθίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό ειδών φυτών, γύρω στα 124. Οι έντονοι γεωμορφολογικοί σχηματισμοί και η χλωρίδα αναδεικνύουν το βουνό σε ιδιαίτερης οικολογικής αξίας και ενδιαφέροντος οικότοπο.

Υγρότοποι

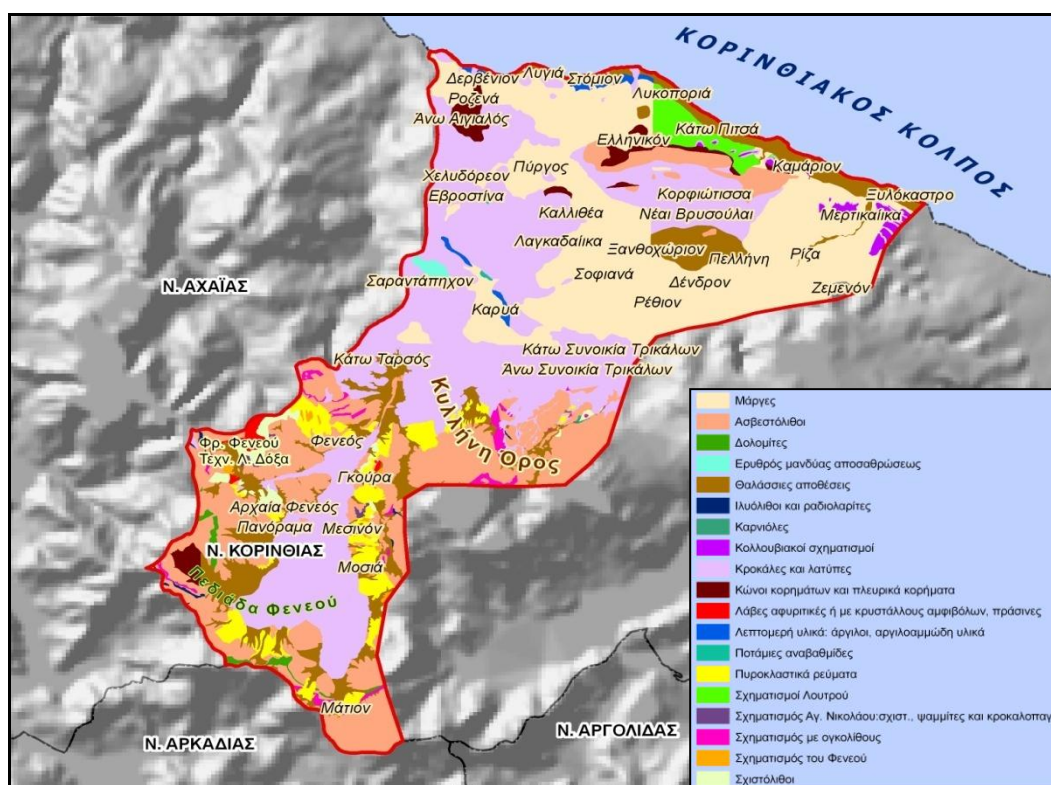
Η περιοχή μελέτης διαθέτει έναν τεχνητό υγρότοπο, την τεχνητή λίμνη Δόξα (475 στρ.) που σχηματίστηκε πίσω από το αρδευτικό φράγμα Φενεού, εμπρός από την ιστορική Ιερά Μονή του Αγίου Γεωργίου Φενεού. Πρόκειται για τον αρδευτικό ταμιευτήρα που για πρώτη φορά πλημμύρισε τον Δεκέμβριο του 1998.

Πέρα από την αισθητική παρέμβαση, που απ' ότι φαίνεται διαμορφώνεται θετική για την περιοχή, η Κορινθία απέκτησε ένα ανοικτό τεχνητό υδρολογικό μικρό πάρκο που περιτριγυρίζεται από ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος φυσικά δασικά οικοσυστήματα. Στο υδατογράφημα της περιοχής έχει καταγραφεί επίσημα από το

ΕΚΒΥ και η αξιολογή αισθητικά υγροτοπική περιοχή της πόλης (ρηχής λίμνης) Δασίου (100 στρ.), πάνω από τα Τρίκαλα που το καλοκαίρι ξεραίνεται ενώ τον χειμώνα και την άνοιξη συναντά κανείς σπάνια αγριολούλουδα και βότανα (Κορινθία, 2009).

Γεωλογία

Γεωλογικώς η περιοχή μελέτης ανήκει στο ευρύτερο γεωλογικό σύνολο, που προέκυψε από τη σύγκλιση και τελική σύγκρουση των ηπειρωτικών πλακών της Αφρικής και της Ευρασίας. Στο μεγαλύτερο μέρος της έκτασης εμφανίζονται μάργες, ασβεστόλιθοι, κροκάλες και λατύπες αποτελώντας τους κύριους γεωλογικούς σχηματισμούς.

Εικόνα 3: Γεωλογικός χάρτης της περιοχής μελέτης

Πηγή: Ινστιτούτου Γεωλογικών & Μεταλλευτικών Ερευνών (Ι.Γ.Μ.Ε.)

Η δημιουργία των κροκάλων (αποστρογγυλωμένα θραύσματα πετρωμάτων) οφείλεται συνήθως στην αποσάθρωση των πετρωμάτων που αποτελούν το ανάγλυφο της γης λόγω των τεκτονικών παραμορφώσεων. Συναντώνται στην μεγαλύτερη έκταση της περιοχής μελέτης, κυρίως όμως σε ορεινά και ημιορεινά εδάφη και σε μικρότερο βαθμό στις παράκτιες περιοχές.

Οι λατύπες χαρακτηρίζονται ως κώνοι κορημάτων τα οποία είναι υπολείμματα πετρωμάτων συσσωρευμένα στους πρόποδες απότομων πλαγιών. Οι μάργες συναντώνται πλησίον των παράκτιων περιοχών και εκτείνονται μέχρι και τις ορεινές ζώνες ενώ οι ασβεστόλιθοι εκτείνονται κυρίως στην περιοχή γύρω από την πεδιάδα του Φενεού. Οι αποθέσεις των μαργών μπορεί να είναι είτε βιογενούς (πετρώματα που σχηματίστηκαν από ζωικά ή φυτικά λείψανα) είτε χημικής προέλευσης (πετρώματα που σχηματίστηκαν με χημικές διεργασίες) όπως και στην περίπτωση των ασβεστόλιθων.

Οι ασβεστολιθικές περιοχές φέρουν ελατοδάση μέτριας ως καλής ποιότητας ενώ στις περιοχές των φυλλοβόλων δρυών και αειφύλλων πλατύφυλλων φέρουν υποβαθμισμένη θαμνώδη βλάστηση κατάλληλη για βόσκηση, κυρίως πουρνάρι. Τα εδάφη από ασβεστολιθικά πετρώματα παρουσιάζουν μειονεκτήματα. Το χειμώνα δεν τα διαπερνά το κρύο, αλλά στην επιφάνεια τους είναι ψυχρά. Το καλοκαίρι κρατούν υγρασία, αλλά στις μεγάλες ζέστες σκάζουν, δημιουργώντας βαθιές ρωγμές. Οι ρίζες των φυτών δυσκολεύονται να προχωρήσουν βαθιά, υποφέρουν από ασφυξία και στις ξηρασίες, όταν εξατμίζεται όλη η επιφανειακή υγρασία, παύει κάθε ανάπτυξη τους και μαραζώνουν. Διορθώνονται, αν γίνει προσθήκη άμμου ή κοπριάς.

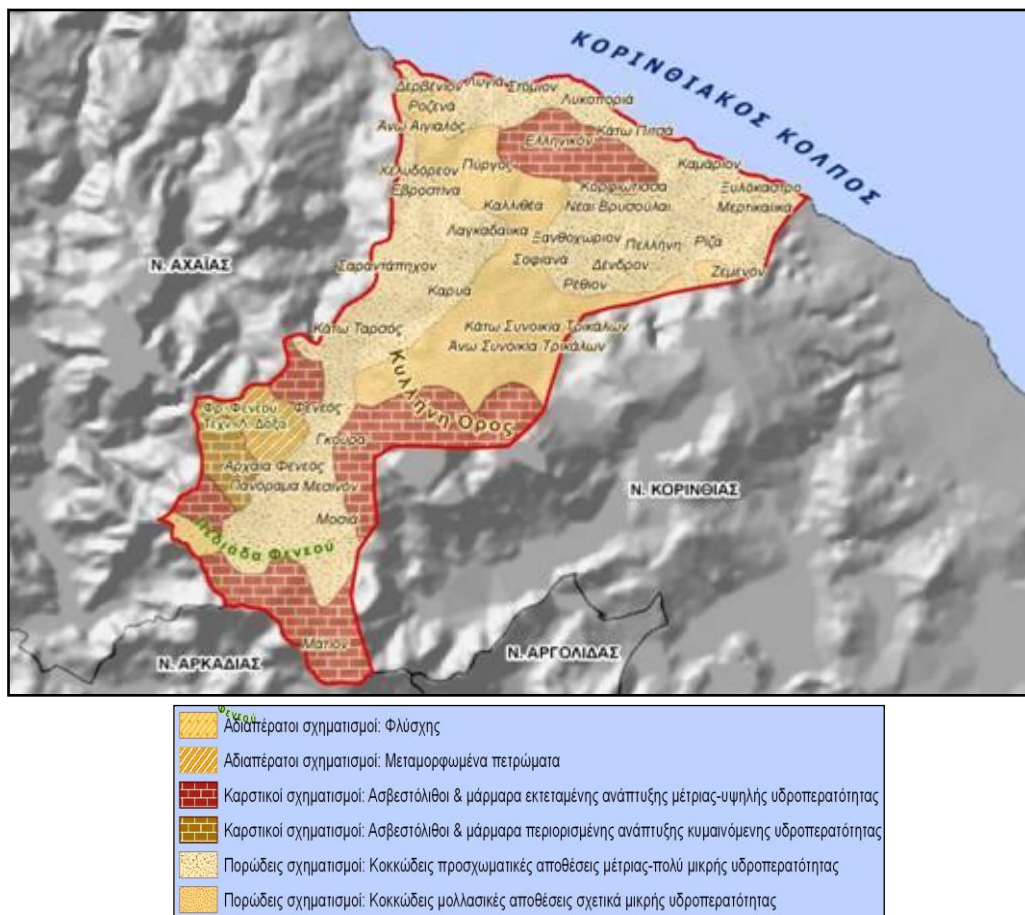
Επίσης στην περιοχή περιμετρικά της πεδιάδας του Φενεού συναντώνται και λιμναίες αποθέσεις. Το ανάγλυφο των περιοχών που αποτελούνται από λιμναίες και θαλάσσιες αποθέσεις είναι συνήθως λοφώδες με ελαφρές κλίσεις, ενώ τα εδάφη είναι κατά κανόνα βαθιά ποικίλης γονιμότητας ανάλογα με τα υλικά από τα οποία προέρχονται. Στο βορειοδυτικό άκρο της περιοχής μελέτης συναντώνται κολλουβιακοί σχηματισμοί. Λόγω της προέλευσης τους τα εδάφη έχουν ήπιες κλίσεις και στις περισσότερες περιπτώσεις καλλιεργούνται. Οι σχιστόλιθοι καλύπτουν πολύ μικρή έκταση της περιοχής.

Υδροπερατότητα γεωλογικού υποβάθρου

Προκειμένου να διερευνηθεί η υδροπερατότητα του γεωλογικού υποβάθρου, δηλαδή ο βαθμός ευκολίας με την οποία το νερό κινείται μέσα σε ένα γεωλογικό σχηματισμό δημιουργήθηκε χάρτης, όπως απεικονίζεται στην Εικόνα 4. Η υδροπερατότητα οδηγεί στην μεγάλη ταχύτητα διήθησης του νερού και σε καλές συνθήκες αερισμού του εδάφους. Διαπιστώνεται ότι η περιοχή μελέτης αποτελείται από πορώδεις σχηματισμούς με σχετικά μικρή έως μέτρια υδροπερατότητα, από καρστικούς

σηματισμούς οι οποίοι συνίστανται από ασβεστόλιθους και μάρμαρα μέτριας - υψηλής και κυμαινόμενης υδροπερατότητας και από αδιαπέρατους σχηματισμούς φλύσχη και μεταμορφωμένων πετρωμάτων.

Η μεγαλύτερη έκταση καλύπτεται από πορώδεις και καρστικούς σχηματισμούς ενώ οι αδιαπέρατοι σχηματισμοί συναντώνται σε δύο τοποθεσίες οι οποίες βρίσκονται δίπλα στην πεδιάδα Φενεού. Αναλυτικότερα, οι καρστικοί σχηματισμοί (μέτριας έως υψηλής υδροπερατότητας) καλύπτουν σημαντικό μέρος κυρίως του νότιου τμήματος της περιοχής μελέτης, περιμετρικά της πεδιάδας του Φενεού. Το ανάγλυφο των περιοχών αυτών είναι ανώμαλο με ισχυρές κλίσεις και κατά κανόνα αβαθή εδάφη. Εδάφη από αδιαπέρατο φλύσχη καλύπτουν πολύ μικρό ποσοστό στην περιοχή μελέτης με το ανάγλυφο να είναι λοφώδες με μέτριες κυρίως κλίσεις. Μικρό μέρος των εδαφών αυτών καλλιεργείται ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται από θαμνώδεις εκτάσεις, κατά τόπους υποβαθμισμένες.

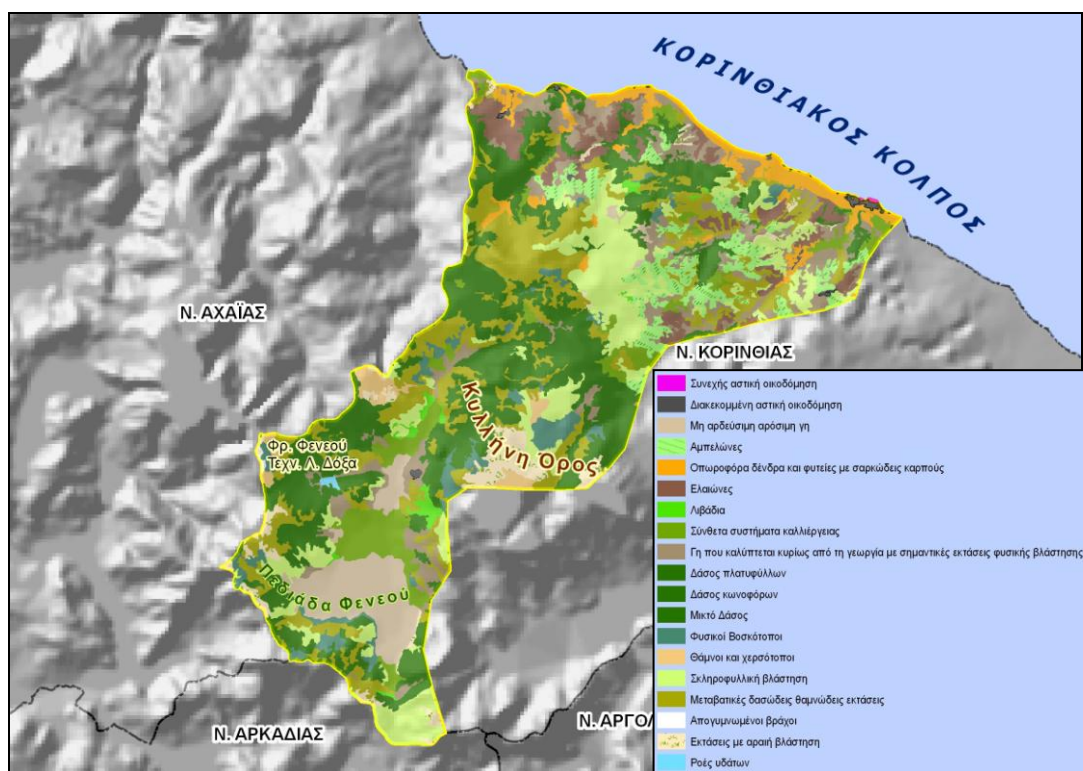

Εικόνα 4: Κατηγοριοποίηση των εδαφών βάση της υδροπερατότητας του γεωλογικού υποβάθρου

Πηγή: *Ινστιτούτου Γεωλογικών & Μεταλλευτικών Ερευνών (Ι.Γ.Μ.Ε.)*

Χρήσεις γης

Το μεγαλύτερο μέρος της υπό μελέτη περιοχής καλύπτεται από δασικές εκτάσεις (δάσος πλατύφυλλων, κωνοφόρων, μικτά δάση, μεταβατικές δασώδεις θαμνώδεις εκτάσεις, σκληροφυλλική βλάστηση, θάμνοι). Τμήματα ορεινών και ημιορεινών περιοχών καλύπτονται από βοσκότοπους και λιβάδια. Η υπόλοιπη επιφάνεια καλύπτεται από καλλιεργούμενες εκτάσεις (αμπελώνες, οπωροφόρα δένδρα και φυτείες με σαρκώδεις καρπούς, ελαιώνες, σύνθετα συστήματα καλλιέργειας, γεωργικές εκτάσεις οι οποίες περιέχουν και σημαντικές εκτάσεις φυσικής βλάστησης, μη αρδεύσιμη αρόσιμη γη).

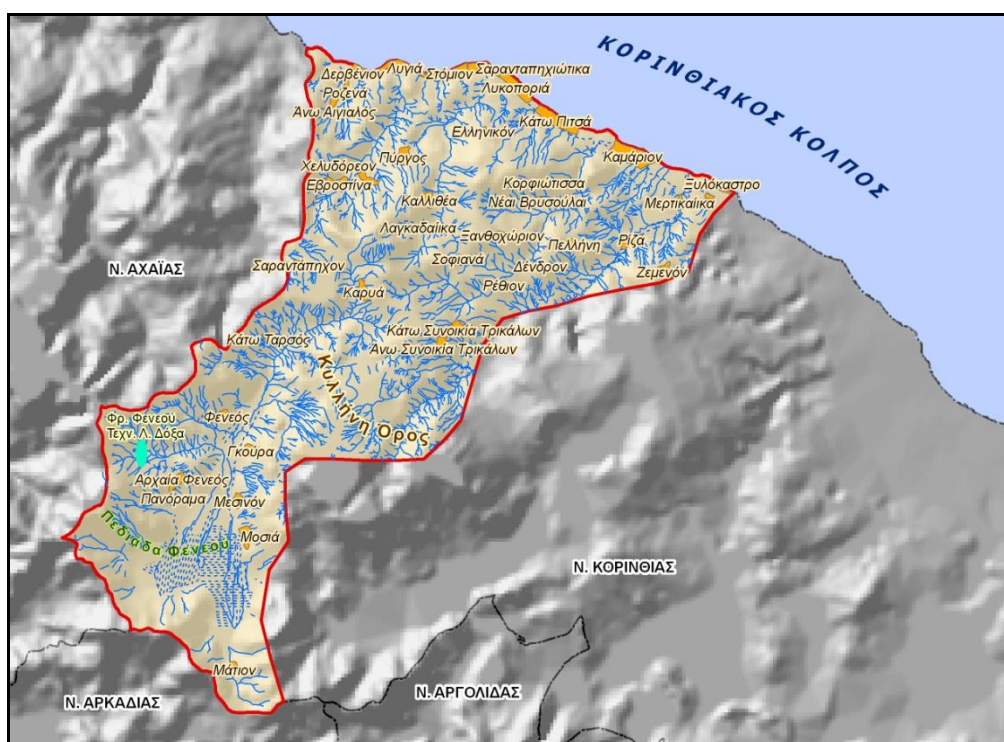
Εικόνα 5: Χάρτης χρήσεων γης

Πηγή: Corine.

Υδρολογία

Η περιοχή μελέτης διασχίζεται από μεγάλο αριθμό ποταμοχειμάρρων παροδικής ροής, σημαντικότεροι εκ των οποίων είναι η Φόνισσα, ο Σκουπέϊκος, ο Σύθας, ο Ξηριάς, ο Όλβιος, ο Χάβος, και ο Τρικαλίτικος που πηγάζει από τη Ζήρεια κ.ά. καθώς και από αμέτρητους παραπόταμους και ρέματα που εκβάλλουν στον

Κορινθιακό κόλπο, όπως χαρακτηριστικά απεικονίζεται στην Εικόνα 6. Ιδιαίτερα υγρά είναι τα εδάφη τα οποία εντάσσονται στην πεδιάδα Φενεού όπου συναντάμε και έλη ή τέλματα. Παράλληλα στην συγκεκριμένη περιοχή υπάρχει δίκτυο τεχνητής άρδευσης. Αξίζει να αναφερθεί πως ο ουσιαστικός σκοπός για τον οποίο κατασκευάστηκε το Φράγμα του Φενεού δεν εκπληρώνεται καθώς δεν έχει τοποθετηθεί δίκτυο προς άρδευση των καλλιεργούμενων εκτάσεων παρά τις διαμαρτυρίες των κατοίκων και την εμφανή ανάγκη. Στις ορεινές περιοχές εντοπίζονται αξιόλογες πηγές γλυκού νερού.

Εικόνα 6: Υδρολογικό χάρτης

Πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.)

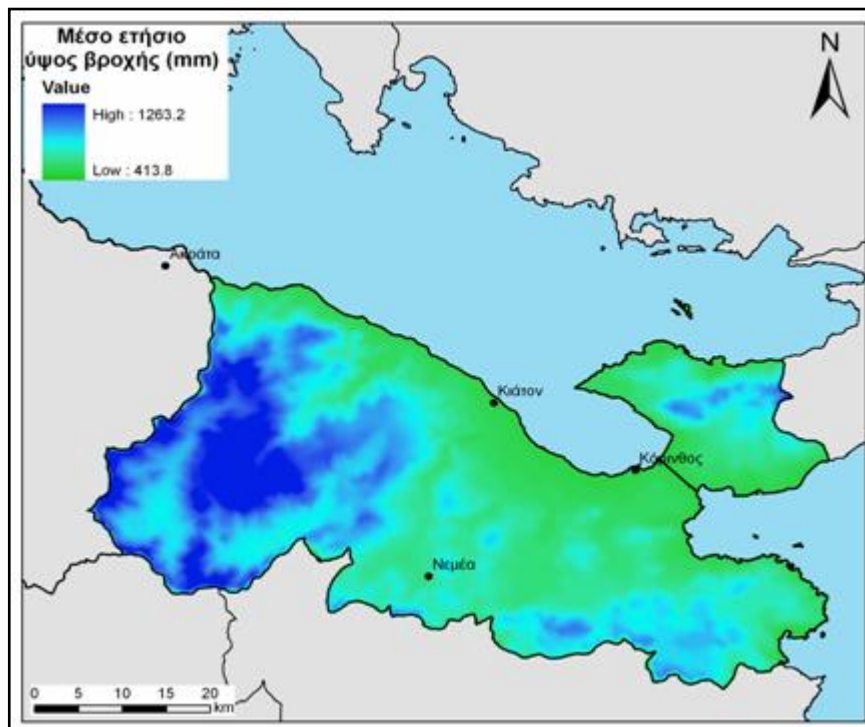
Βροχομετρικά δεδομένα

Οι βροχοπτώσεις στην περιοχή μελέτης προκαλούνται κατά κύριο λόγο από τη μηχανική ανύψωση και διαβατική ψύξη του αέρα υγρών δυτικών ανέμων από τους ορεινούς όγκους που παρεμβάλλονται στη διεύθυνση της κίνησης τους (ορογραφικές βροχές).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας (ΕΜΥ, 2009) στο σταθμό του Βέλου, ο οποίος αποτελεί το κοντινότερο σταθμό της υπηρεσίας στην

περιοχή μελέτης, το μέσο ετήσιο ύψος βροχής ανέρχεται στα 450 mm. Επιπλέον διαθέσιμα στοιχεία για τις βροχοπτώσεις προέρχονται από τις παρατηρήσεις των βροχομετρικών σταθμών που βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή. Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν εγκατεστημένοι βροχομετρικοί σταθμοί στα δημοτικά Διαμερίσματα Καλλιθέας (90 μ.), Καμαρίου (10μ.), κάτω Ταρσού (1.130 μ.), Πύργου (645 μ.), Τρικάλων (1.100μ), Στενού (1.000μ.), Ματίου (840μ.) και Ξυλοκάστρου (12μ.) (Δημητροπούλου, 2008).

Όπως παρατηρούμε στην Εικόνα 7 το ύψος της βροχόπτωσης αυξάνεται αναλογικά με την αύξηση του υψομέτρου. Παράλληλα διαπιστώνεται ότι στην περιοχή μελέτης, ιδίως στο ορεινό τμήμα, οι βροχοπτώσεις έχουν το μεγαλύτερο μέσο ετήσιο ύψος στο σύνολο του νομού.

Εικόνα 7: Βροχομετρικός Χάρτης Νομού Κορινθίας

Πηγή: Δημητροπούλου, 2008.

Κλίμα

Η περιοχή ανήκει στον ημίξηρο κλιματικό τύπο και διαφοροποιείται σημαντικά από την υπόλοιπη Πελοπόννησο. Χαρακτηρίζεται από το έντονο θερμό-μεσογειακό κλίμα. Η ζώνη του μεσογειακού κλίματος χαρακτηρίζεται από δύο αμιγείς περιόδους την χειμερινή αρκετή βροχοφόρο και ψυχρή περίοδο και την θερινή με ανομβρία και

υψηλές θερμοκρασίες. Γενικότερα, το κλίμα είναι ήπιο μεσογειακό προς τα παράλια, με θερμά καλοκαίρια και γλυκούς χειμώνες. Στην ενδοχώρα, στα ημιορεινά και ορεινά, οι χειμώνες είναι δριμείς και τα καλοκαίρια θερμά και ξηρά (Γατσής, 2006).

Για τον σταθμό του Βέλου η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 17,8% και η μέση σχετική υγρασία 64,4%. Τα στοιχεία αυτά είναι ενδεικτικά των αντίστοιχων μεγεθών στην περιοχή μελέτης.

1.1.2. Συνοπτική παρουσίαση των Δημοτικών Διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης

Στην ενότητα που ακολουθεί θα αναφερθούν πληροφορίες σχετικά με τα Δημοτικά Διαμερίσματα που υπάγονται στους τρεις Δήμους της περιοχής μελέτης, τον Δήμο Ευρωστίνης, τον Δήμο Ξυλοκάστρου και τον Δήμο Φενεού.

***ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ*¹**

Στις νότιες ακτές του Κορινθιακού κόλπου βρίσκεται ο Δήμος Ευρωστίνης, ο οποίος δυτικά συνορεύει με το Νομό Αχαΐας ανατολικά με το Δήμο Ξυλοκάστρου και νότια με το Δήμο Φενεού. Η έκταση του Δήμου ανέρχεται στα 101.415 στρέμματα.

Στα όρια του περιλαμβάνει παραλιακή ζώνη, από τη Λυκοποριά ως τα Μαύρα Λιθάρια που αποτελούν έναν οικισμό του Δερβενίου, ημιορεινή και ορεινή ως το Σαραντάπηχο. Η οικονομία της περιοχής είναι σύμμεικτη, όπως και στους άλλους βόρειους Δήμους του Νομού. Έτσι η παραλιακή ζώνη έχει τουριστική και εμπορική ανάπτυξη με λιγότερο ποσοστό των κατοίκων να ασχολούνται με την γεωργία, ενώ οι νοτιότεροι-ορεινοί οικισμοί στηρίζουν την οικονομία τους κυρίως στην αγροτική εκμετάλλευση, με εξαίρεση το Δημοτικό Διαμέρισμα Ευρωστίνης (Ζάχολης), το οποίο τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει τουριστική άνθιση.

Ο Δήμος Ευρωστίνης διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις προς εξυπηρέτηση του πολίτη δημόσιες υπηρεσίες, ιατρείο. Τα περισσότερα χωριά του Δήμου διασχίζονται από τον οδικό άξονα/ νέα εθνική οδό Αθηνών –Πατρών και την σιδηροδρομική γραμμή.

¹ Μέρος των στοιχείων προέρχεται από τους δικτυακούς τόπους <http://www.korinthia.net/dimos-evrostinis.htm>, <http://www.evrostini.gr/index2.php>, <http://www.korinthia.gr/>

Εικόνα 8: Πανοραμική άποψη πεδινού-παράκτιου τμήματος του Δήμου Ευρωστίνης²

Δημοτικό Διαμέρισμα Δερβενίου

Η κωμόπολη του Δερβενίου, που αποτελεί την έδρα του Δήμου, βρίσκεται στην παραλιακή ζώνη και απέχει 56 χιλιόμετρα από την Κόρινθο και 74 από την Πάτρα. Το όνομα του οφείλεται στην στενότητα της θέσεως ανάμεσα στο βουνό και την θάλασσα, ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Δερβενίου. Άλλωστε η λέξη δερβένι είναι τούρκικη (derven=στενό πέρασμα), αλλά έχει πολιτογραφηθεί και προσαρμόσται στο τυπικό της νεοελληνικής.

Ιδρύθηκε το 1840 από Ζαχολίτες, οι οποίοι ευθύς μετά την εθνεγερσία και την ομαλοποίηση του εθνικού βίου κατέβηκαν στα παράλια ζητώντας προσφορότερους τρόπους ζωής.

Το Δερβένι είναι το Διοικητικό και Εμπορικό κέντρο του Δήμου Ευρωστίνης, με όλα τα αναγκαία για τη σύγχρονη ζωή καταστήματα, υπηρεσίες, σχολεία. Αξιόλογα κτίσματα είναι το Δημοτικό Μέγαρο, ο ναός του Αγίου Ιωάννη και το παρακείμενο πνευματικό του κέντρο, το Πανταζοπούλειο πολιτιστικό κέντρο, η μεγάλη πλατεία με τα έναντι αυτής Σχολεία, το Ειρηνοδικείο, ο Σταθμός του ΟΣΕ. Στο βόρειο τμήμα του Δερβενίου δίπλα στη θαλάσσια μαρίνα έχει εντοπιστεί αρχαίο λιμάνι. Στην περιοχή διατηρούνται ακόμα παραδοσιακά οικήματα. Το Δερβένι ήταν η πατρίδα του μεγάλου νομοθέτη Γεωργίου Μπαλή.

² Οι φωτογραφίες που παρουσιάζονται προέρχονται από την επιτόπια έρευνα στην περιοχή μελέτης.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ευρωστίνης – Ροζενών

Νοτίως του Δερβενίου σε απόσταση 4 χιλιομέτρων βρίσκονται τα Ροζενά, συνιστώντας ένα από τα ημιορεινά χωριά του Δήμου. Οι κάτοικοι, με την γεωργία μετέτρεψαν τις άγονες ξερικές πλευρές σε εύφορες ποτιστικές εκτάσεις. Στο κέντρο του χωριού και δυτικά δεσπόζει η μεγάλη εκκλησία Βυζαντινού ρυθμού της Υπαπαντής του Κυρίου, κτισμένη το 1928.

Ευρωστίνη

Τα Ροζενά είναι στενά δεμένα με την Ευρωστίνη. Η Ευρωστίνη (Ζάχολη) υπήρξε η πρωτεύουσα του τέως Δήμου Ευρωστίνης και χαρακτηριζόταν ως η "μητρόπολη" της Δυτικής Κορινθίας. Σύμφωνα με τουρκικό κατάστιχο, προϋφίσταται του έτους 1500, το δε κάστρο της ονομαστικά μνημονεύεται ότι κατέπεσε με το μεγάλο σεισμό του 1402. Όλοι οι μετεπαναστατικοί Ζαχολίτες, όσοι απέμειναν μετά τη φυγή των περισσότερων προς την παραλιακή ζώνη, δημιούργησαν δύο κατοικίες. Το καλοκαίρι έμεναν στη Ζάχολη και τον χειμώνα κατέβαιναν με τα ζωντανά τους στα Ροζενά.

Βρίσκεται βορειοδυτικά του Μαύρου Όρους (Χελυδορέα) και ανατολικά του οροπεδίου Ευρωστίνης, μέσα σε μία εύφορη κοιλάδα. Η γεωργική παραγωγή της είναι πλούσια με φημισμένα και βραβευμένα "Ζαχολίτικα φασόλια". Πλούσια και κάθε είδους βλάστηση καλύπτει ολόκληρη την περιοχή συνθέτοντας ένα τοπίο που παρουσιάζει κάθε εποχή και διαφορετική εικόνα. Η περιοχή παρουσιάζει έντονο τουριστικό ενδιαφέρον και κίνηση σε καθημερινή βάση.

Εικόνες ιδιαίτερες όπως αυτές των γάργαρων νερών που ξεχύνονται από τις πέτρινες, παραδοσιακές βρύσες, κυλάνε στα αυλάκια και στα ρέματα προσφέρουν ένα όμορφο θέαμα, παραπέμπουν σε άλλες ξένοιαστες και ήρεμες εποχές. Σε ένα τμήμα του Ζαχολίτικου ποταμού που την διασχίζει έχουν γίνει έργα ανάπλασης του ρέματος - περίπου για μήκος 600 μέτρων - εξελίσσοντάς το σε ένα χώρο περιπάτου που ο καθένας μπορεί να νοιώσει το μεγαλείο της φύσης.

Διαθέτει αξιόλογα μνημεία, κυρίως θρησκευτικά, όπως οι εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου και της Παναγίας των Καταφυγίων στην Ευρωστίνη, ο ναός της αγίας Παρασκευής με το εξαιρετικής τέχνης λιθόκτιστο καμπαναριό και το ξυλόγλυπτο τέμπλο του 1838 αλλά και του Προφήτη Ηλία στο Χελυδόρι. Τέλος, πανέμορφα δάση

εκτείνονται στο οροπέδιο της Ζάχολης, αλλά κυρίως στο Σαραντάπηχο, ονομαστό για τα περίφημα δάση ελάτης και μαύρης πεύκης που υπάρχουν.

Ο άγιος Γεώργιος Ζάχολης έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο και συνδέεται στενά με τους αγώνες του έθνους κατά την επανάσταση του 1821. Είναι προεπαναστατικό κτίσμα, το οποίο κτίστηκε πάνω στα ερείπια προϋπάρχοντος ναού, που αναφέρεται στα Βενετικά αρχεία από το 1696. Στο ναό αυτό έχει πραγματοποιηθεί δύο φορές πολεμικό συμβούλιο υπό την προεδρία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Είναι ένα από τα σπάνια μνημεία της Χριστιανοσύνης. Έχει κτισθεί επί Τουρκοκρατίας σε διάστημα 39 ημερών μετά από χορήγηση 40 ημερών προθεσμίας από την Τουρκική Διοίκηση. Στο προαύλιο του ναού βρίσκεται ο τάφος και η προτομή του Ζαχολίτη οπλαρχηγού της επανάστασης του '21 Παναγιωτάκη Γεραρή.

Το ξωκλήσι της Παναγίας της Καταφυγιώτισσας είναι κτισμένο στο κοίλωμα πελώριου βράχου ύψους 40 μέτρων, βόρεια της Ζάχολης. Χτίστηκε την εποχή του μεγάλου διωγμού των κλεφτών για να χρησιμοποιηθεί για καταφύγιο, γι' αυτό ονομάστηκε "Καταφυγιώτισσα" και δίπλα της σκάφτηκαν σπηλιές και λαγούμια για να κρύβονται οι κλέφτες και οι ντόπιοι Ζαχολίτες.

Δημοτικό Διαμέρισμα Σαραντάπηχου

Αποτελεί την πιο ορεινή περιοχή του Δήμου με υψόμετρο 1.300 μέτρα ενώ απέχει 21 χιλιόμετρα από το Δερβένι. Στην διάρκεια της επίσκεψης στην περιοχή στο πλαίσιο της έρευνας πεδίου φεύγοντας από την Ζάχολη στο ύψος του Σαραντάπηχου και κατευθυνόμενοι προς τα χωριά του Δήμου Φενεού είναι ιδιαίτερα εμφανής η προσπάθεια αποκατάστασης των δασών των ορεινών όγκων της Ευρωστίνας όπου επλήγησαν από τις καταστροφικές πυρκαγιές μέσω της εφαρμογής της αναδάσωσης. Ήδη νέα βλάστηση έχει αναπτυχθεί και εξελίσσεται σε ένα μοναδικής αξίας οικοσύστημα.

Εικόνα 9: Αναδάσωση στην Ευρωστίνη(1)

Τα βουνά του Σαραντάπηχου περικλείουν ένα ιδιαίτερης αισθητικής και όχι μόνο αξίας οικοσύστημα με σπάνια και πλούσια χλωρίδα και πανίδα με δάση από πανύψηλα και υγιέστατα μαυρόπευκα και έλατα, ενώ το κλίμα είναι σαφώς πολύ πιο άγριο. Ο τόπος αυτός αποτελεί έναν από τους πλουσιότερους και σπανιότερους βιότοπους της Πελοποννήσου. Πολλές πηγές αναβλύζουν στην περιοχή.

Εικόνα 10: Αναδάσωση στην Ευρωστίνη(2)

Προπολεμικά, το Σαραντάπηχο θεωρείτο το σπουδαιότερο θέρετρο της Ελλάδας, ισότιμο με αυτά της Ελβετίας, με πολυτελή ξενοδοχεία, αεροδρόμιο και αξιόλογο τουριστικό δίκτυο.

Δημοτικό Διαμέρισμα Χελυδορέου

Το Χελυδόρι έχει δύο οικισμούς. Έναν ορεινό - ορεινό Χελυδόρι - ο οποίος είναι περισσότερο γνωστός με το όνομα Κούτος. Βρίσκεται στο ίδιο υψόμετρο σχεδόν με τη Ζάχολη και έναν πεδινό, με το όνομα Μεντουργιάνικα.

Τα Μεντουργιάνικα εκτείνονται κατά μήκος του Ζαχολίτικου ποταμού και νότια του Δερβενίου, σε ελάχιστη απόσταση απ' αυτό.

Στο ορεινό Χελυδόρι και νότια του οικισμού, σε υψόμετρο περίπου 700 μέτρων υπάρχει η ιστορική Μονή του Προφήτη Ηλία που κτίστηκε τον ΙΔ' αιώνα. Είναι Μονή βασιλικού ρυθμού, η οποία αναστηλώθηκε μετά την κατάρρευσή της το έτος 1754 με άδεια των Τουρκικών αρχών η οποία υπάρχει μέχρι σήμερα στο αρχείο της Μονής, στο οποίο επίσης φυλάσσεται σημαντική συλλογή Τουρκικών και Ελληνικών προεπαναστατικών εγγράφων.

Μετόχι της γυναικείας σήμερα Μονής για τη χειμερινή διαμονή των μοναχών, λειτουργεί στα Μεντουργιάνικα, με τιμώμενο τον άγιο Γεράσιμο, το οποίο επισκέπτονται πολλοί πιστοί όχι μοναχά ντόπιοι αλλά και από πιο μακρινές περιοχές. Αξιόλογη ιστορικά είναι και η εκκλησία του Αγίου Νικολάου που κτίστηκε στον Κούτο, πριν το έτος 1798.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ελληνικού

Το Ελληνικό είναι ένα ορεινό χωριό. Το όνομα του το οφείλει ο οικισμός σε ομώνυμη τοποθεσία στην οποία σώζονται ερείπια οικήματος μάλλον Μυκηναϊκής περιόδου. Η παλιότερη ονομασία του ήταν Λούζι. Στα νότια του χωριού είναι χτισμένος ο ναός των Αγίων Θεοδώρων του 1817. Νότια και κοντά στον οικισμό έχουν κατασκευαστεί σύγχρονες κατασκηνωτικές εγκαταστάσεις για παραθερισμό των παιδιών.

Δημοτικό Διαμέρισμα Καλλιθέας

Η Καλλιθέα είναι ένα γραφικό ορεινό χωριό. Σε υψόμετρο 850 μέτρων βρίσκεται ο παλαιότερος οικισμός του ίδιου χωριού, ο οποίος αρχικά έφερε το όνομα Σκούπα (λατινικά Scopa= σάρωθρο). Σημαντικό και διατηρητέο μνημείο είναι η υδατογέφυρα της Καλλιθέας. Το έργο είναι κτίσμα του περασμένου αιώνα και εξυπηρετεί την άρδευση 2000 στρεμμάτων της περιοχής.

Δημοτικό Διαμέρισμα Λυγιάς

Αποτελώντας ένα από τα πιο γραφικά και εύπορα χωριά της παραλίας του Κορινθιακού, η Λυγιά οφείλει το όνομα της στο φυτό *λυγιά* ή *λυγαριά* που φύτρωνε παλιότερα στα χώματα της σε ασυνήθιστη αφθονία. Σημαντικό μέρος των κατοίκων ασχολείται με τον αγροτικό τομέα. Στο κέντρο του χωριού ορθώνεται η εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, με αξιόλογο εσωτερικό διάκοσμο, χτισμένη το 1886. Στον λόφο του Αγίου Κωνσταντίνου το 1903 χτίστηκε ο ομώνυμος ναός. Λίγο πιο πέρα βρίσκεται το τεραστίων διαστάσεων μοντέρνο έργο του γλύπτη Βαρώτσου.

Δημοτικό Διαμέρισμα Λυκοποριάς

Η Λυκοποριά είναι το ανατολικότερο Δημοτικό Διαμέρισμα του Δήμου Ευρωστίνης και απλώνεται σε πέντε ολόκληρα χιλιόμετρα κατά μήκος του Κορινθιακού. Η απόσταση της από την Κόρινθο ανέρχεται στα 50 χιλιόμετρα.

Το όνομα της σημαίνει πέρασμα λύκου (λύκου - ποριά). Οι πρώτοι και οι περισσότεροι κάτοικοι της ήρθαν το 1865 από τη Ζάχολη και έφεραν μαζί τους τα ήθη και τα έθιμα. Ασχολήθηκαν με τη γεωργία, δούλεψαν σκληρά τον τόπο τους, τον αξιοποίησαν και ευπόρησαν. Άλλωστε, την Λυκοποριά την αποκαλούν "πατρίδα των φυτωρίων", πολλά δενδρύλλιά της έχουν φυτευτεί σε ολόκληρη την επικράτεια, ενώ οι κάτοικοι της δίδαξαν την τέχνη του μπολιάσματος σε πολλά μέρη της χώρας μας.

Όλα τα σπίτια, νεόκτιστα κατά κανόνα, είναι κτισμένα στη νότια πλευρά του παλαιού εθνικού δρόμου, ώστε να βλέπουν άνετα τη θάλασσα. Σημείο αναφοράς της Λυκοποριάς είναι ο φάρος της που διευκολύνει τη ναυσιπλοΐα από και προς τον Ισθμό της Κορίνθου.

Μετά τη Λυκοποριά περνώντας την οδική γέφυρα του Σκουπαϊϊκού ποταμού βρίσκεται ο οικισμός Σαρανταπηχώτικα στην παραλία του οποίου υπάρχει ένα καταπληκτικό πευκοδάσος 20 στρεμμάτων, μοναδικό στο Δήμο και από τα λιγοστά όμοια στην Πελοπόννησο.

Δημοτικό Διαμέρισμα Πύργου

Ο Πύργος, με υψόμετρο 600 μέτρων, τοποθετείται 8 χιλιόμετρα νοτίως του Δερβενίου και 62 χιλιόμετρα δυτικά της Κορίνθου. Το όνομα του το πήρε από τον

πύργο που ανήκε στη Βυζαντινή οικογένεια των Μαμωνάδων, η αρχή οικοδόμησης του οποίου ανέρχεται στα χρόνια της Ενετοκρατίας στην Πελοπόννησο.

Ο Πύργος σήμερα είναι ένα δυναμικό κεφαλοχώρι με αρκετούς κατοίκους και φανερά τα σημάδια επιθυμίας και προσπάθειας για πρόοδο και γενική βελτίωση των όρων ζωής. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία. Ανάμεσα στα παραγόμενα προϊόντα ξεχωρίζουν η φημισμένη Κορινθιακή σταφίδα και τα περίφημα Πυργιώτικα μήλα και οι λωτοί.

Στα αξιοθέατα του χωριού περιλαμβάνεται ο επιβλητικός "Πύργος του Κορδή", ο οποίος πρόσφατα αναστηλώθηκε και αναπαλαιώθηκε διατηρώντας την αρχιτεκτονική της εποχής που κτίστηκε ενώ σύντομα προβλέπεται η στέγαση Ιστορικού και Λαογραφικού μουσείου του Δήμου στο ισόγειο του κτιρίου.

Εικόνα 11: Ο πύργος του Κορδή στον Πύργο Κορινθίας

Δημοτικό Διαμέρισμα Στομίου

Το Στόμι συγκαταλέγεται μεταξύ των παραλιακών χωριών του Δήμου. Νότια της κεντρικής πλατείας δεσπόζει ο βυζαντινού ρυθμού νεότευκτος εντυπωσιακός ναός του Αγίου Ιωάννου.

ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ³

Ο Δήμος Ξυλοκάστρου, είναι από τους μεγαλύτερους σε έκταση Δήμους της Ελλάδας, καθώς η έκταση του ανέρχεται στα 310.252 στρέμματα. Περιλαμβάνει ένα αρκετά μεγάλο θαλάσσιο μέτωπο στον Κορινθιακό Κόλπο, πλήθος παραθαλάσσιων, ημιορεινών και ορεινών χωριών.

Η οικονομία της περιοχής είναι πολύμορφη. Η βόρεια ζώνη του Δήμου, με κυρίαρχη την πόλη του Ξυλοκάστρου, παρουσιάζει έντονη τουριστική και εμπορική δραστηριότητα, ενώ στα νοτιότερα τμήματα οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με αγροτικές καλλιέργειες. Τα Τρικάλογόρια και το όρος της Κυλλήνης παρουσιάζουν επίσης μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον.

Τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Ξυλοκάστρου που περιλαμβάνονται στην περιοχή μελέτης είναι τα κάτωθι.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ξυλοκάστρου

Πρωτεύουσα του Δήμου είναι η ομώνυμη παραλιακή πόλη αποτελώντας το Διοικητικό και Εμπορικό κέντρο της περιοχής. Το Ξυλόκαστρο απέχει από την Κόρινθο περίπου 40 χιλιόμετρα. Το όνομα του προήλθε από ένα ξύλινο κάστρο που πιστεύεται ότι ήταν χτισμένο εκεί κατά τα χρόνια της Φραγκοκρατίας. Είναι η τρίτη σε πληθυσμό πόλη του Νομού Κορινθίας. Η καίρια τοποθεσία έχει ως αποτέλεσμα το Ξυλόκαστρο να αποτελεί σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα τουριστικά κέντρα της Πελοποννήσου.

Σήμα κατατεθέν της πόλης, το προστατευόμενο πευκοδάσος του "Πευκιά", το οποίο περιλαμβάνει 83 είδη χλωρίδας και είναι αναπτυγμένο σε υφάλμυρη ζώνη. Μέσα στο δάσος υπάρχουν πολλά μονοπάτια που καταλήγουν στον Κορινθιακό κόλπο.

Δημοτικό Διαμέρισμα Άνω Τρικάλων

Χωριό που βρίσκεται 68 χιλιόμετρα δυτικά της Κορίνθου, σε υψόμετρο 1.100 μέτρων, στις δασωμένες με πεύκα και έλατα πλαγιές του όρους Κυλλήνη. Είναι γνωστό χειμερινό, κυρίως, και θερινό θέρετρο με σημαντικά αξιοθέατα. Οι κάτοικοι

³ Μέρος των στοιχείων προέρχεται από τους δικτυακούς τόπους <http://www.korinthia.net/dimos-xylokastrou.htm>, <http://www.xylokastro.gov.gr/>

ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Υπάρχουν άφθονα διαυγή νερά, πόσιμα και αρδευτικά.

Η συνοικία αυτή ήταν η έδρα πολλών αρχοντικών οικογενειών που εγκαταστάθηκαν στα Τρίκαλα στις αρχές του 16ου αιώνα. Την εποχή της Τουρκοκρατίας είχε υψηλούς πύργους και πολλά όμορφα αρχοντικά από τα οποία σήμερα ελάχιστα υπάρχουν. Σώζεται το μονοθάλαμο μικρό εκκλησάκι Άγιος Γεράσιμος, όπου κατοικούσε ο άγιος όταν ήταν στη ζωή. Σε απόσταση 2 χιλιομέτρων από το χωριό, πάνω στην πλαγιά πρόβουνου της Ζήρειας, υπάρχει η μονή του αγίου Βλασίου, σπουδαίο κέντρο μοναχικού βίου στο δήμο Τρικάλων.

Στα Άνω Τρίκαλα ο τουρισμός αναπτύχθηκε από τα έτη 1920-1925, όταν λόγω του εξαιρετικού κλίματος άρχισαν να προσέρχονται αρκετοί τουρίστες μεταξύ των οποίων μεγάλες προσωπικότητες της εποχής για να απολαύσουν τη μαγευτική φύση αλλά και για λόγους υγείας διότι εκείνη την εποχή η φυματίωση μάστιζε τους κατοίκους των μεγάλων πόλεων. Ακολούθησε ο πόλεμος. Αμέσως μετά την απελευθέρωση ξεκίνησε πάλι η τουριστική κίνηση, αλλά η προπολεμική αίγλη δεν επανήλθε ποτέ. Τα Τρίκαλα συνέχισαν τα επόμενα χρόνια να έχουν μια μικρή τουριστική κίνηση. Την δεκαετία του '60 τα ορεινά θέρετρα έπαψαν να προσελκύουν τουρίστες.

Από τα Τρίκαλα Κορινθίας υπάρχει άσφαλτος που ανηφορίζει στη Ζήρεια, όπου συναντάμε το οροπέδιο και τη λίμνη Δασίου. Στα Ανατολικά και Νότια του οροπεδίου βρίσκονται δύο ορειβατικά καταφύγια του Ελληνικού Ορειβατικού συνδέσμου και το χιονοδρομικό κέντρο Ζήρειας.

Σήμερα, με τη νέα οδική συγκοινωνία, την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού, την αγάπη των νέων ανθρώπων για το βουνό, δημιουργήθηκαν προϋποθέσεις για την ανάπτυξη των Τρικάλων, ακόμα όμως δεν είναι σίγουρο εάν οδεύουν προς την σωστή κατεύθυνση.

Δημοτικό Διαμέρισμα Κάτω Συνοικίας Τρικάλων

Βρίσκεται σε απόσταση περίπου 25 χιλιομέτρων από το Ξυλόκαστρο σε υψόμετρο 900 μέτρων, με θέα στον Κορινθιακό αλλά και στη Ζήρεια και αποτελεί τουριστικό θέρετρο. Η επικρατέστερη εκδοχή για την ονομασία Τρίκαλα είναι τα τρία καλά:

1. Καθαρός αέρας, καλό κλίμα με μηδέν υγρασία 2. Πολλά αμπέλια που βγάζουν πολύ καλό κρασί 3. Άφθονα πηγαία νερά με ξεχωριστή γεύση και γλυκύτητα.

Δημοτικό Διαμέρισμα Μέσης Συνοικίας Τρικάλων

Πρόκειται για ένα χωριό με εξαιρετικό κλίμα και πανοραμική θέα. Ήταν πάντα στη "σκιά" της Άνω συνοικίας, και οι αρχοντικές οικογένειες της Μεσαίας συνοικίας, ήταν κατά κάποιον τρόπο αντίπαλες με αυτές των Άνω Τρικάλων. Προπολεμικά είχε αρκετό τουρισμό.

Εικόνα 12: Μεσαία Τρίκαλα Κορινθίας

Δημοτικό Διαμέρισμα Δενδρού

Βρίσκεται δυτικά της Κορίνθου και νότια του Ξυλοκάστρου, σε απόσταση 25 χιλιομέτρων στις βόρειες παρυφές του όρους Κυλλήνη, σε υψόμετρο 650 μέτρων. Αποτελεί ένα ήρεμο χωριό. Η ονομασία του προήλθε από ένα πολύ μεγάλο δένδρο. Έπειτα από μια κατολίσθηση του εδάφους, το δένδρο αυτό μετακινήθηκε, παραμένοντας όρθιο, κατά 500 περίπου μέτρα νοτιότερα. Το δέντρο ήταν πελώριο και χρειάζονταν επτά άνδρες για να αγκαλιάσουν τον κορμό του. Πριν 15 περίπου χρόνια έπεσε μόνο του.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ζεμενού

Την ονομασία του την πήρε από τη λέξη SEMENT (στενό), διότι πράγματι το χωριό κτίστηκε ανάμεσα σε δύο λόφους οι οποίοι χωρίζονται με μια μικρή ρεματιά, ή από

το "Ζαμένω" (πλούσια διαμονή), ή από το "ζα-μενής" (πολύ ανδρείος). Η περιοχή, στην αρχαιότητα, είχε πλούσια βλάστηση και πολλά νερά, τα οποία σήμερα στερείται. Από ένα υδραγωγείο που ανακαλύφθηκε και το οποίο έφθανε πέντε χιλιόμετρα από το Ζεμενό προς το Ξυλόκαστρο, καθώς και από τα πόρινα πετρώματα που αφθονούν στην περιοχή, προκύπτει ότι εδώ υπήρχαν αρκετά νερά. Είναι κατάλληλο για παραθερισμό.

Δημοτικό Διαμέρισμα Καμαρίου

Χωριό που βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του Νομού, δυτικά του Ξυλοκάστρου, στις ακτές του Κορινθιακού Κόλπου. Οι πιθανότερες εκδοχές είναι πως η ονομασία προέρχεται:

1. Από τις αψίδες (καμάρες) αρχαίου υδραγωγείου που βρίσκονταν στο Ανατολικό τμήμα προς την περιοχή του Κριού ποταμού.
2. Από ένα πανδοχείο (χάνι), το λεγόμενο "Καμάρας" που βρισκόταν στους πρόποδες του βουνού, ανατολικά του οικισμού των Καρυώτικων, σ' ένα πλάτωμα του εδάφους.

Στο Καμάρι γεννήθηκαν δύο εξέχουσες προσωπικότητες του πολιτικού κόσμου που διετέλεσαν και πρωθυπουργοί της Ελλάδος, ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης και ο Παναγής Τσαλδάρης.

Δημοτικό Διαμέρισμα Καρυάς

Η Καρυά βρίσκεται νοτιοδυτικά των Τρικάλων σε υψόμετρο 1.300 μέτρων. Περιλαμβάνει και τον μη ορεινό οικισμό Καρυώτικα. Η κοντινή απόσταση των Καρυώτικων, το μπαλκόνι του Ξυλοκάστρου όπως λέγεται, από το Ξυλόκαστρο, η θαυμάσια θέα της περιοχής και το χωρίς υγρασία κλίμα, προσελκύουν συνεχώς νέους οικιστές που φτιάχνουν τα σπίτια τους για μόνιμη ή εξοχική κατοικία.

Από την Καρυά έχουν τις ρίζες τους δύο μεγάλοι ποιητές. Η οικογένεια του Κώστα Καρυωτάκη και η οικογένεια του Ρώμου Φιλύρα. Σήμερα στο χωριό λειτουργούν δύο σύλλογοι εκ των οποίων ο ένας ασχολείται κυρίως με την κατασκευή διαφόρων κοινωφελών έργων και ο άλλος ασχολείται περισσότερο με πολιτιστικά έργα.

Δημοτικό Διαμέρισμα Κορφιοτίσσης

Σε μια πλαγιά, στα ανατολικά του Πιτσαδαϊϊκού βουνού, είναι χτισμένο το Κούτσι. Έχει θέα τον Κορινθιακό από το Ξυλόκαστρο μέχρι την Περαχώρα, τα Καλά Νησιά, τις Αλκυονίδες και τον Παρνασσό. Αργότερα μετονομάστηκε σε Κορφιώτισσα. Το χωριό έχει υψόμετρο 710 μέτρα και το κλίμα είναι ξηρό και πολύ υγιεινό. Πάνω από το χωριό αρχίζει δάσος με θάμνους.

Στη περιοχή της Κορφιώτισσας βρέθηκαν κατά καιρούς μικρά φράγκικα νομίσματα αλλά και Κωνσταντινάτα. Σε μια καμπάνα του κωδωνοστασίου του Αγίου Νικολάου διαβάζουμε τη χρονολογία 1191. Το 1970 έγινε εισβολή αρχαιοκαπήλων με σύγχρονα μέσα (γεννήτριες, εργαλεία) που πήραν κατά μαρτυρίες των χωριανών, περίπου 100 σπουδαία κομμάτια μεγάλης αξίας.

Δημοτικό Διαμέρισμα Λουτρού

Το όνομα του χωριού οφείλεται στα θερμά λουτρά που υπήρχαν εκεί ή σε αρχαία ερείπια που οι ντόπιοι τα νόμισαν για λουτρά. Το Λουτρό βρέχεται στο βόρειο τμήμα του από τον Κορινθιακό Κόλπο και δυτικά από τον ποταμό Φόνισσα, στο ρου του οποίου έχει δημιουργηθεί ένα φαράγγι εξαιρετικής δυσκολίας, με σπηλιές και καταρράκτες. Το μήκος του ανέρχεται στο 1,5 χιλιόμετρο ενώ το βάθος του δεν έχει υπολογιστεί.

Ο τόπος είναι εύφορος και οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία και κυρίως με τη δενδροκαλλιέργεια. Η γη που περιβάλλει το χωριό είναι εύφορη, χάρη στη σύγχρονη καλλιέργεια, στα νεότερα μηχανήματα και στη γεώτρηση που έγινε στο ποτάμι της Φόνισσας, που πέτυχε πολύ καλό νερό, με αποτέλεσμα ο τόπος να εξελιχθεί και οι κάτοικοι να ζουν άνετα με σχετικά υψηλό οικονομικό επίπεδο. Κάθε οικογένεια έχει όλα τα σύγχρονα μέσα που βοηθούν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου.

Στο μεγάλο φαινόμενο της υπερατλαντικής μεταναστεύσεως το 1900, από το Λουτρό έφυγαν πολλοί κάτοικοι για την Αμερική και με το συνάλλαγμα που έστειλαν βοήθησαν στην οικονομική ανόρθωση του τόπου. Σε υψόμετρο 280 μέτρων από την παραλία και 3 χιλιομέτρων από το Κάτω Λουτρό, στους πρόποδες του Λουτραϊϊκού βουνού, βρίσκεται το Άνω Λουτρό. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του τόπου είναι η ύπαρξη σπηλιών που χρησιμοποιήθηκαν κυρίως ως καταφύγια στην διάρκεια της τουρκοκρατίας.

Δημοτικό Διαμέρισμα Λαγκαδαϊκών

Τα Λαγκαδαϊκά βρίσκονται βορειοδυτικά των Τρικάλων. Απέχουν από το Ξυλόκαστρο 35 χιλιόμετρα. Στα Λαγκαδαϊκά υπάγεται και η μονή του Αγίου Κωνσταντίνου, η οποία είναι απομεινάρι της ιστορίας του τόπου και θαυμάζεται ως ένα από τα σπουδαία μεσαιωνικά μνημεία. Είναι χτισμένο νοτιοδυτικά "της κορφής της Παναγιάς", που βρίσκεται πάνω από το Καμάρι. Εκεί βρίσκεται και το φαράγγι της Φόνισσας.

Δημοτικό Διαμέρισμα Νέων Βρυσουλών

Οι Βρυσούλες (πρώην Τσερεγούνι) βρίσκονται ανατολικά της Ζάχολης. Η ονομασία Τσερεγούνι είναι Τουρκική και σημαίνει τόπος εξορίας, όπως λένε πληροφορίες παλιών χωριανών.

Το χωριό αυτό είχε τραγική μοίρα. Στις 5 Μαρτίου του 1942, μετά από τρομερή νεροποντή, συγκεντρώθηκε το νερό στη βόρεια πλευρά του χωριού με αποτέλεσμα να αρχίσει να υποχωρεί το έδαφος και να κατολισθαίνει το δυτικό μέρος του χωριού. Οι κάτοικοι έντρομοι μάζεψαν όσα πράγματα μπορούσαν και κατέφυγαν όπου μπορούσαν προκειμένου να σωθούν. Το χωριό μετά από δύο εικοσιτετράωρα χάθηκε από την επιφάνεια της γης. Αργότερα ορίστηκε η καινούργια θέση του χωριού το οποίο ονομάστηκε Νέες Βρυσούλες.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ξανθοχωρίου

Το χωριό Ξανθοχώρι, γνωστό και με την ονομασία Μάζι. Για την προέλευση του ονόματος υπάρχουν διάφορες εκδοχές επικρατέστερη των οποίων είναι ότι ο οικισμός Μάζι δημιουργήθηκε μεταξύ 1367 - 1373 από Αλβανούς μισθοφόρους του αφέντη της Κορίνθου Νέριου Ατζεόλι. Στις αρχές του 1800 ήλθαν και εγκαταστάθηκαν στο χωριό αρκετοί κάτοικοι από την περιοχή Καλαβρύτων.

Δημοτικό Διαμέρισμα Πιτσών

Τα Κάτω Πιτσά, σ' αυτά έχουν ενσωματωθεί διοικητικά και τα Άνω, χτισμένα κατά μήκος της παραλίας του Κορινθιακού έχουν έκταση 2,5 χιλιόμετρα, με όρια ανατολικά το Κάτω Λουτρό και δυτικά τη Λυκοποριά.

Το όνομα του χωριού είναι αλβανικό. Είναι το μοναδικό χωριό όπου εξακολουθούσαν να μιλιούνται τ' αρβανίτικα μέχρι πριν λίγα χρόνια. Είναι πιθανόν η ονομασία του χωριού να προέρχεται από βράχυνση της λέξεως Πιτσάρι ενός αλβανόφωνου χωριού της Βόρειου Ηπείρου. Από αυτό το χωριό έφυγαν κάποια στιγμή οι κάτοικοι (κατά την παράδοση, ύστερα από επιδημία χολέρας) κι έφτασαν στα Πιτσά.

Η πρωτοβουλία και η ενεργητικότητα διακεκριμένων κατοίκων της περιοχής ήταν καθοριστική για την γεωργική ανάπτυξη του τόπου που είχε αποτέλεσμα την οικονομική και κοινωνική άνοδο του τόπου. Στο σπήλαιο του βουνού των Πιτσών (Σπηλιά Σαφτουλή) βρέθηκαν πριν από μερικά χρόνια θραύσματα από αγγεία, αγάλματα και οι περίφημοι και μοναδικοί σε ξύλο αρχαϊκοί ζωγραφικοί πίνακες που βρίσκονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ρεθίου

Το Ρέθι βρίσκεται πάνω στην οροσειρά που οδηγεί από την αρχαία Πελλήνη προς τα Τρίκαλα. Ρέθι στα αρβανίτικα σημαίνει στεφάνι. Τα τοπωνύμια "Τσούκα", "Τρανός βαρκός", "Βαρκά" συνηγορούν στο πέρασμα Αλβανών από το χωριό. Μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, εγκαταστάθηκαν στο χωριό οικογένειες από την γύρω περιοχή.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ρίζας

Το χωριού πήρε την ονομασία Ρίζα, διότι βρίσκεται στα ριζώματα του βουνού. Η Ρίζα πριν το 1821, ήταν το χειμαδιό μερικών Τρικαλινών.

ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ⁴

Ο Δήμος Φενεού βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα της Κορινθίας και χαρακτηρίζεται ως "Κορινθιακή Ελβετία" για τη μοναδικής ωραιότητας θέση του. Έχει έκταση 226.201 στρέμματα. Εκτείνεται στο μεγάλο οροπέδιο του Φενεού σε σχήμα τριγωνικό γειτονεύοντας δυτικά με το Νομό Αχαΐας και νότια με το Νομό Αρκαδίας. Ο Δήμος είναι ορεινός και ως εκ τούτου, η οικονομία του είναι κυρίως αγροτική - χάρη στον πλούσιο κάμπο που διαθέτει - αλλά και κτηνοτροφική. Σε όλα τα χωριά που τον

⁴ Μέρος των στοιχείων προέρχεται από τις ιστοσελίδες www.feneos.gr, www.korinthia.gr, www.feneos.info

απαρτίζουν οι κάτοικοι ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Στον Δήμο υπάρχουν οι βασικές υποδομές σχολείο, κέντρο υγείας.

Εικόνα 13: Πανοραμική άποψη της πεδιάδας Φενεού

Δημοτικό Διαμέρισμα Γκούρας

Έδρα του Δήμου Φενεού είναι η Γκούρα, ένας οικισμός που βρίσκεται σε υψόμετρο 950 μέτρων και τοποθετείται στις δυτικές πλαγιές του όρους Ζήρειας στο βόρειο τμήμα της λεκάνης του Φενεού, 91 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Κορίνθου.

Στην κεντρική πανέμορφη πλατεία δεσπόζει η επιβλητική πετρόχτιστη εκκλησία και τα αρχοντικά, κατοικίες οπλαρχηγών της Επανάστασης, τα οποία αποτελούν ιστορικά διατηρητέα μνημεία, χαρακτηριστικά της τοπικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα.

Δημοτικό Διαμέρισμα Αρχαίας Φενεού

Χωριό που βρίσκεται δυτικά της Κορίνθου και στο βόρειο τμήμα της λεκάνης της Φενεού, κοντά στα όρια με την επαρχία Καλαβρύτων, σε υψόμετρο 850 μέτρων. Αποτελείται από τρεις ακόμα οικισμούς, Βίλια, Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Φενεού και Λούζι. Μέχρι το 1977 ονομαζόταν Καλύβια, οπότε μετονομάστηκε σε Αρχαία Φενεό λόγω της γειτνίασης της ευρύτερης περιοχής του χωριού του με τα ερείπια της

αρχαίας πόλης Φενεός. Στο χωριό υπάρχει αρχαιολογικό μουσείο που στεγάζει γλυπτά, ψηφιδωτά και αγγεία που βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές.

Στην περιοχή βρίσκεται η πρόσφατα κατασκευασθείσα τεχνητή λίμνη με το φράγμα Δόξα, δημιούργημα των τελευταίων χρόνων, στο κέντρο της οποίας ξεπροβάλλει το εκκλησάκι του Αγίου Φανουρίου γνωστό ως "Παλιομονάστηρο" που είναι το "Ποντικονήσι της Κορινθίας". Στο σημείο αυτό υπήρχε η παλιά Μονή του Αγίου Γεωργίου που μεταφέρθηκε στη νέα δεσπόζουσα θέση πάνω από την τεχνητή λίμνη διότι συχνά πλημμύριζε. Η λίμνη καθώς και η ευρύτερη περιοχή από την οποία περιβάλλεται τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει συνεχώς αυξανόμενο τουριστικό ενδιαφέρον.

Εικόνα 14: Τεχνητή λίμνη Δόξα

Το ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου, την εποχή του τουρκικού ζυγού συχνά, υπό την αρχηγία του Κολοκοτρώνη ήταν κέντρο συναντήσεων, αποφάσεων και συνεδριάσεων οπλαρχηγών της Επανάστασης. Πλούσιο σε κειμήλια είναι το καθολικό της Μονής με εξαιρετικό τέμπλο και Κρυφό Σχολειό στο ιερό στην στέγη, δίπλα στον τρούλο.

Δημοτικό Διαμέρισμα Κάτω Ταρσού

Από τα πιο δημοφιλή αξιοθέατα του Δήμου είναι η Μονή της Παναγίας του Βράχου στον Ταρσό που φέρνει στον επισκέπτη συνειρμούς από Μετέωρα, χτισμένη στη σχισμή ενός μεγάλου βράχου με θέα προς τη Ζήρεια.

Ο Κάτω Ταρσός, με υψόμετρο 1.040 μέτρα, βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του Νομού, 100 χιλιόμετρα δυτικά της Κορίνθου ενώ στο Δημοτικό Διαμέρισμα περιλαμβάνεται και ο οικισμός του Άνω Ταρσού, με υψόμετρο 1.050 μέτρα, κοντά στα όρια με το νομό Αχαΐας στις ανατολικές πλαγιές του Χελμού.

Δημοτικό Διαμέρισμα Ματίου

Το Μάτι, γνωστό και ως Γκικόζα, που στα Τούρκικα σημαίνει μάτι είναι ένας οικισμός στα 840 μέτρα, ευρισκόμενο νοτιοδυτικά της Κορίνθου, κοντά στα όρια με το νομό Αρκαδίας, στις δυτικές παρυφές του Μαύρου Όρους.

Στην περιοχή υπάρχουν οι περίφημες κατακόμβες που χύνονταν τα νερά της Λίμνης του Φενεού και που σύμφωνα με τη μυθολογία, οδηγούσαν στον Άδη. Οι περισσότεροι κάτοικοι και αυτού του χωριού, ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, καλλιεργούν σιτηρά, πατάτες, φασόλια κλπ. Το χωριό περιλαμβάνει τους οικισμούς Αμυγδαλέα και Αχλαδέα.

Δημοτικό Διαμέρισμα Μεσινού

Χωριό που βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της λεκάνης της Φενεού σε υψόμετρο 780 μέτρων. Εκεί υπάρχει Μουσείο όπου στεγάζεται μια μικρή αρχαιολογική συλλογή.

Δημοτικό Διαμέρισμα Μοσιάς

Βρίσκεται νοτιοανατολικά της Κορίνθου, χτισμένο σε πλαγιά πάνω από την πεδιάδα του Φενεού με αμφιθεατρική κλίση και στη δυτική πλευρά της Ζήρειας, σε υψόμετρο 810 μέτρων.

Δημοτικό Διαμέρισμα Πανοράματος

Χωριό που βρίσκεται υψηλότερα από όλα τα άλλα χωριά της περιοχής όπως και ο Ταρσός, σε υψόμετρο 900 – 1000 μέτρων και δεσπόζει του λεκανοπεδίου του Φενεού. Το αρχικό όνομα του χωριού, μέχρι το έτος 1951, ήταν Φονιάς, εξαιτίας των πολλών φονικών που γινόντουσαν τα πολύ παλιά χρόνια. Οι φόνοι ήταν κυρίως αποτέλεσμα των πολλών κλοπών που γινόντουσαν, την εποχή εκείνη, στην περιοχή. Στο Πανόραμα υπάρχει κάστρο από την εποχή της τουρκοκρατίας.

Στον ξεσηκωμό του 1821 και πριν τη κήρυξη της επανάστασης στην Αγία Λαύρα, έγινε μέσα στα όρια του χωριού, μάχη με τους Τούρκους, με αποτέλεσμα να

σκοτωθούν πολλοί από τους κατοίκους. Φημισμένος ο Βυζαντινός Ναός του Αγίου Δημητρίου του 13ου αιώνα. Στις τοιχογραφίες των αγίων που βρίσκονται εντός του Ναού οι Τούρκοι έχουν "βγάλει" τα μάτια.

Δημοτικό Διαμέρισμα Στενού

Βρίσκεται 95 χιλιόμετρα δυτικά της Κορίνθου, στις δυτικές πλαγιές του όρους Ζήρεια σε υψόμετρο 840 μέτρων. Πριν από την αποξήρανση της λίμνης του Φενεού, το χωριό έχει μετακινηθεί δύο φορές. Ο αρχικός οικισμός ήταν στην τοποθεσία Πέρα Παλιοχώρι. Μετά οι κάτοικοι μεταφέρθηκαν στην τοποθεσία Αγία Μαρίνα. Λόγω όμως της ακαταλληλότητας της περιοχής της Αγίας Μαρίας, όταν τα νερά της λίμνης τραβήχτηκαν οριστικά, το χωριό μεταφέρθηκε στη σημερινή του θέση. Η περιοχή έχει πολλά νερά.

Ευφύες τέχνασμα των κατοίκων η βρύση στην πλατεία του χωριού που πηγάζει από τις σάρκες του πλατάνου. Ο δρόμος βόρεια που ακολουθεί την κοίτη του Όλβιου ποταμού προσφέρει την δυνατότητα πεζοπορίας ή οδήγησης μέσα στο ελατόδασος.

Δημοτικό Διαμέρισμα Φενεού

Χωριό σε υψόμετρο 920 μέτρων, που χαρακτηρίζεται από παραδοσιακά πετρόκτιστα σπίτια και το Λαογραφικό Μουσείο φορτωμένο με μνήμες και παραδόσεις του τόπου. Ο οικισμός βρίσκεται στις βόρειες παρυφές της λεκάνης του Φενεού, στις ανατολικές πλαγιές του Χελμού και μέχρι το έτος 1928 ονομαζόταν Συβίστα.

1.2. Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης

1.2.1. Εξέλιξη του πληθυσμού

Ο *πραγματικός πληθυσμός*⁵ της περιοχής μελέτης σύμφωνα με την πιο πρόσφατη *Απογραφή Πληθυσμού*, αυτή του έτους **2001**, ανέρχεται στους **19.686 κατοίκους**, ενώ σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού του έτους **1991** ο πραγματικός πληθυσμός ανερχόταν στους **20.259 κατοίκους**. Παρατηρείται δηλαδή ένα *μικρό ποσοστό μείωσης* του πραγματικού πληθυσμού στην δεκαετία **1991-2001** της τάξης του **2,83%**.

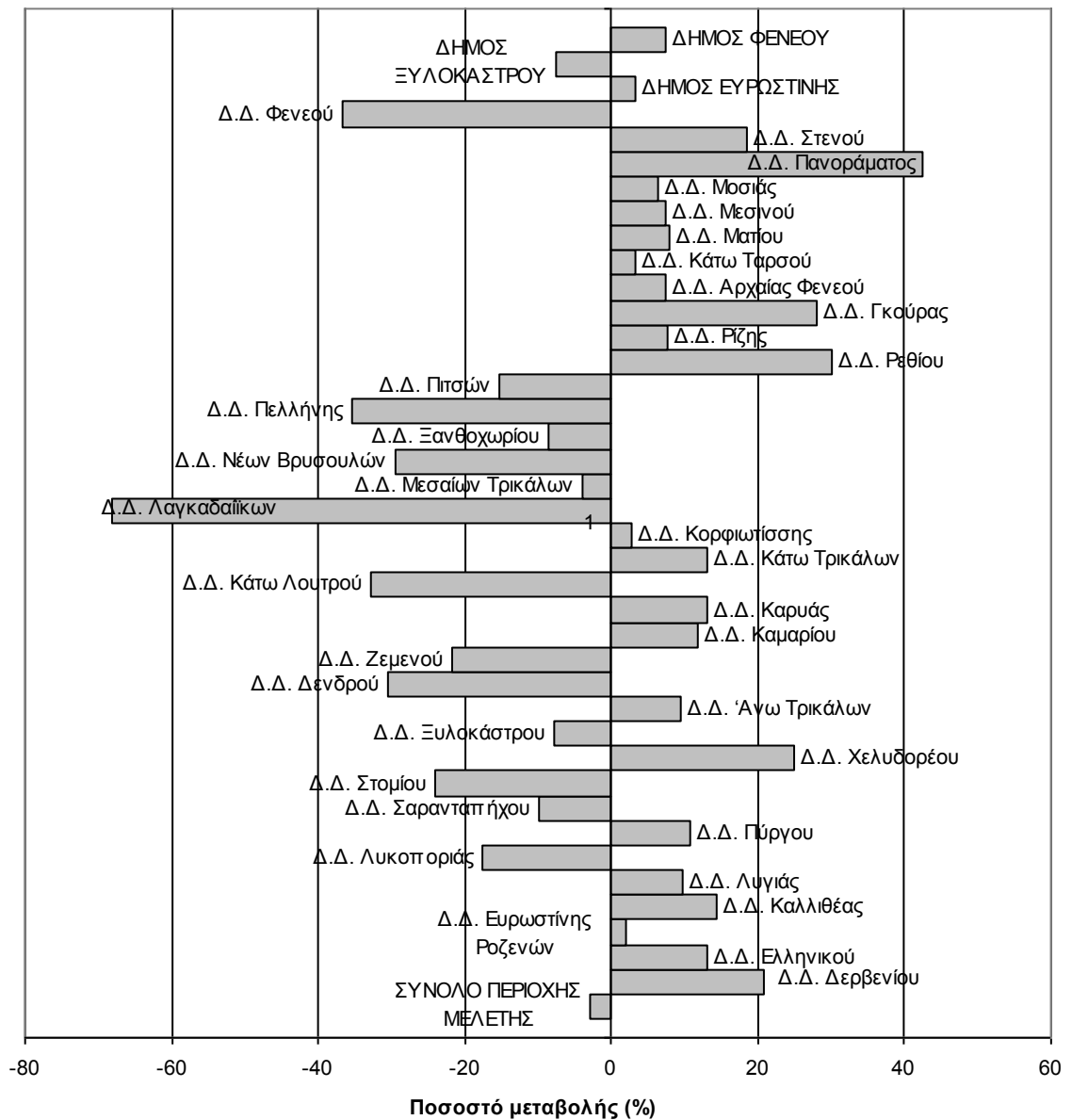
Συγκρίνοντας περαιτέρω τα στοιχεία που προκύπτουν από τις δύο απογραφές παρατηρούμε ότι σε όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα (Δ.Δ) μεταξύ των δύο απογραφών μεταβλήθηκε ο πραγματικός πληθυσμός, σε ορισμένα υπέστη αύξηση και σε άλλα μείωση.

Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη *ποσοστιαία αύξηση*, παρατηρείται στο Δ.Δ. *Πανοράματος* καθώς ο πραγματικός πληθυσμός από 106 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991 ανήλθε στους 151 βάσει της απογραφής του 2001, δηλαδή σημειώθηκε *αύξηση* του πραγματικού πληθυσμού κατά **42,5%**.

Αντιθέτως, ο πληθυσμός στο Δ.Δ. *Λαγκαδαϊκών*, στην δεκαετία 1991-2001 υπέστη *μείωση* η οποία ανήλθε στο **- 68,2%**, διότι σημειώθηκε μεταβολή του πληθυσμού από 220 κατοίκους στους 70 σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Στον Πίνακα Παραρτήματος 1 αναφέρεται ο πραγματικός πληθυσμός των Δ.Δ της υπό μελέτη περιοχής, όπως απογράφηκε το 1991 και το 2001 καθώς και η ποσοστιαία μεταβολή που υπέστη ο πληθυσμός στην διάρκεια της δεκαετίας.

Σε *επίπεδο Δήμων*, στους Δήμους *Ευρωστίνης* και *Φενεού* παρατηρείται *θετική μεταβολή* του πραγματικού πληθυσμού σε ποσοστό που ανέρχεται στο 3,5% και 7,4% αντίστοιχα, ενώ στα υπό μελέτη Δ.Δ. του Δήμου Ξυλοκάστρου στην διάρκεια της δεκαετίας σημειώθηκε μείωση του πραγματικού πληθυσμού της τάξης του 7,5%.

⁵ Ως *πραγματικό* πληθυσμό ενός τόπου ορίζουμε το συνολικό πληθυσμό που βρέθηκε και απογράφηκε κατά την απογραφή στο συγκεκριμένο αυτό τόπο, ανεξάρτητα από το αν διαμένει μόνιμα στον τόπο αυτό, ή αν είναι προσωρινός ή περαστικός.

Σχήμα 1: Μεταβολή του πληθυσμού

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών πληθυσμού 1991 & 2001.

Στην συνέχεια εξετάζονται ξεχωριστά τα στοιχεία που προέκυψαν από τις δύο απογραφές. Σύμφωνα με την απογραφή του **1991** ο μεγαλύτερος αριθμός κατοίκων ανήκει στο **Δ.Δ. Ξυλοκάστρου**, καθώς ο πραγματικός πληθυσμός του συγκεκριμένου Δ.Δ. ανέρχεται στους **6.087** κατοίκους, καταλαμβάνοντας ποσοστό **30%** επί του συνολικού πραγματικού πληθυσμού της περιοχής μελέτης. Το ποσοστό αυτό συνδέεται τόσο με την **γεωγραφική θέση** και **έκταση – επιφάνεια** του Δ.Δ. όσο και με το γεγονός ότι αποτελεί μια πλήρως οργανωμένη **πόλη**, ενώ τα **υπόλοιπα Δ. Δ.** ως

επί το πλείστον χαρακτηρίζονται σαν *αγροτικές περιοχές*. Ακολουθεί το *Δ.Δ. Δερβενίου* με **1.252** κατοίκους.

Στον Πίνακα Παραρτήματος 1 παρατηρούμε ότι καθώς μετακινούμαστε *προς τα ορεινά* Δ.Δ. καταγράφεται ολοένα και *μικρότερος αριθμός πραγματικού πληθυσμού*, όπως στο Δ.Δ. Ταρσού στο οποίο υπάρχουν μόλις 31 κάτοικοι.

Σε επίπεδο *Δήμου*, το μεγαλύτερο ποσοστό πραγματικού πληθυσμού (**61%**) καταγράφεται στον Δήμο Ξυλοκάστρου. Σημειώνεται πως στην παρούσα μελέτη δεν μελετάται το σύνολο του Δήμου Ξυλοκάστρου παρά ορισμένα Δ.Δ. και το ποσοστό που αναφέρθηκε προηγουμένως δηλαδή το 61% αναφέρεται **μόνο** στα υπό μελέτη Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου. Αντιθέτως όσον αφορά στους *Δήμους Ευρωστίνης και Φενεού* εξετάζονται *όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα* που ανήκουν στους δύο αυτούς Δήμους.

Σύμφωνα με την απογραφή του **2001**, *συνολικά* στον Δήμο ο *πραγματικός πληθυσμός* ανέρχεται στα **15.273 άτομα** ενώ τα *υπό μελέτη Δημοτικά Διαμερίσματα* του Δήμου καλύπτουν το **75%** του πραγματικού πληθυσμού του Δήμου, δηλαδή **11.445 άτομα**.

Συνεχίζοντας την ανάλυση των στοιχείων σε επίπεδο Δήμο το *δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό πραγματικού πληθυσμού* συναντάται στον *Δήμο Ευρωστίνης* και ανέρχεται στο **28,1 %** και τέλος ακολουθεί ο *Δήμος Φενεού* με ποσοστό **10,9%**.

Στην απογραφή του **2001** ο *μεγαλύτερος* αριθμός πραγματικού πληθυσμού καταγράφεται, και σε αυτή την απογραφή, στο *Δ.Δ. Ξυλοκάστρου*, καθώς ανέρχεται στους **5.618** κατοίκους, ποσοστό που αντιστοιχεί στο **28,5%** του συνολικού πραγματικού πληθυσμού της περιοχής μελέτης. Ακολουθούν τα Δ. Δ. *Δερβενίου* με ποσοστό **7,69%**, *Καμαρίου* με ποσοστό **6,04 %** και *Ευρωστίνης Ροζενών* με ποσοστό **5,5%**.

Σημειώνεται ότι και το Δ.Δ. Ευρωστίνης – Ροζενών, όπως και το Δ.Δ. Δερβενίου, αποτελείται όχι μοναχά από ένα κοινοτικό διαμέρισμα-οικισμό αλλά από επιμέρους, περισσότερα του ενός, συνεπώς παρατηρείται αυξημένος ο αριθμός των κατοίκων τους.

Συνεχίζοντας, μέσω του Πίνακα Παραρτήματος 1 διακρίνουμε ότι ο *μικρότερος* αριθμός *πραγματικού πληθυσμού* συναντάται κυρίως στα *ορεινά* δημοτικά διαμερίσματα. Συγκεκριμένα το Δ.Δ. Κάτω Ταρσού εξακολουθεί και σε αυτή την απογραφή να απαριθμεί τους λιγότερους κατοίκους καθώς το ποσοστό που καταλαμβάνει ο πληθυσμός του στην περιοχή μελέτης ανέρχεται στο 0,16% με μόλις 30 κατοίκους.

Σε επίπεδο *Δήμου*, το μεγαλύτερο ποσοστό πραγματικού πληθυσμού σημειώνεται στο Δήμο Ξυλοκάστρου που αντιστοιχεί στο 58,1% , ακολουθεί ο Δήμος Ευρωστίνης με ποσοστό 29,9% και τέλος ο Δήμος Φενεού με ποσοστό 12% επί του συνόλου.

Στο σημείο αυτό θα ακολουθήσει επιμέρους ανάλυση των Δημοτικών Διαμερισμάτων στην περιοχή μελέτης, δηλαδή ποια και πόσα κοινοτικά Διαμερίσματα (κ.δ.) ή οικισμοί υπάγονται σε κάθε δημοτικό Διαμέρισμα.

Σύμφωνα με τον Πίνακα Παραρτήματος 2 ορισμένα Δ.Δ. περιλαμβάνουν περισσότερα του ενός κοινοτικά διαμερίσματα ή οικισμούς. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα εξής Δ.Δ., Δερβενίου (3 κ.δ.)⁶, Ευρωστίνης Ροζενών (4 κ.δ.), Σαραντάπηχου (2 κ.δ.), Ξυλοκάστρου (2 κ.δ.), Καμαρίου (2 κ.δ.), Καρυάς (2 κ.δ.), Κάτω Λουτρού (2 κ.δ.), Λαγκαδαϊκών (2 κ.δ.), Ρίζης (2 κ.δ.), Αρχαίας Φενεού (4 κ.δ.) και Κάτω Ταρσού (2 κ.δ.). Τα υπόλοιπα Δημοτικά Διαμερίσματα περιλαμβάνουν μόνο ένα Διαμέρισμα.

1.2.2. Κοινωνικά χαρακτηριστικά

1.2.2.1. Επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού

Στους Πίνακες Παραρτήματος 3 και 4 παρουσιάζονται τα στοιχεία που αφορούν στο *επίπεδο εκπαίδευσης* του πληθυσμού της περιοχής μελέτης όπως προέκυψαν από τις απογραφές του 1991 και του 2001. Σημειώνεται πως τα στοιχεία αναφέρονται σε πληθυσμό ηλικίας 10 ετών και άνω.

⁶ Αναγράφεται ο αριθμός των κοινοτικών διαμερισμάτων ή οικισμών που περιλαμβάνονται στο Δημοτικό Διαμέρισμα.

Σύμφωνα με την απογραφή του έτους **1991** απορρέουν τα κάτωθι: Στο σύνολο της περιοχής μελέτης το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού, ηλικίας άνω των 10 ετών, δηλαδή το **45%** είναι **απόφοιτοι Στοιχειώδους Εκπαίδευσης**. Το ποσοστό όσων είναι **απόφοιτοι Γυμνασίου**, ανέρχεται στο **22%** επί του συνόλου ενώ το ποσοστό **αποφοίτων της Μέσης Εκπαίδευσης** αγγίζει την τιμή του **12%** καθώς στα 18.171 άτομα ηλικίας 10 ετών και άνω τα 3.998 είναι απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης.

Όσον αφορά στους **πτυχιούχους ανωτέρας και ανωτάτης εκπαίδευσης**, το **2%** του πληθυσμού μελέτης είναι πτυχιούχοι ΤΕΙ (ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ) - Πτυχιούχοι Ανωτέρων Σχολών, ενώ οι πτυχιούχοι των **Ανωτάτων Σχολών** αποτελούν το **6%**. Οι **κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος** αποτελούν το μηδαμινό ποσοστό του **0,3%** καθώς από τα 18.171 άτομα μόλις τα 50 είναι κάτοχοι των διπλωμάτων αυτών. Ο μεγαλύτερος αριθμός τους συναντάται στα Δημοτικά Διαμερίσματα **Ευρωστίνης - Ροζενών** και **Ξυλοκάστρου**.

Το ποσοστό των **αγράμματων**, δηλαδή όσων δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση ανέρχεται στο **5%**. Παράλληλα το ποσοστό αυτών που ναι μεν δεν τελείωσαν το δημοτικό αλλά γνωρίζουν να γράφουν και να διαβάζουν ανέρχεται στο **8%**.

Αντίστοιχα από την απογραφή του **2001**, στο σύνολο της περιοχής μελέτης το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού, ηλικίας άνω των 10 ετών, δηλαδή το **38%** είναι **απόφοιτοι Στοιχειώδους Εκπαίδευσης** ενώ το ποσοστό **αποφοίτων της Μέσης Εκπαίδευσης** αγγίζει την τιμή του **13%**. Αρκετά μεγάλο είναι και το ποσοστό αυτών που είναι απόφοιτοι Γυμνασίου, καθώς στα 17.947 άτομα ηλικίας 10 ετών και άνω τα 2.311, δηλαδή το **29%** είναι **απόφοιτοι Γυμνασίου**.

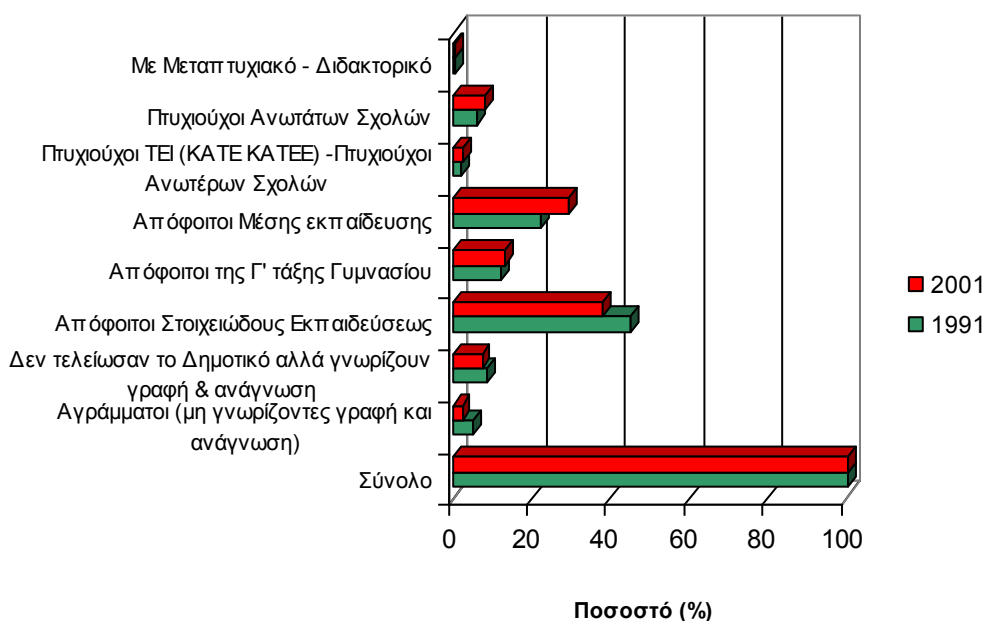
Αποτελώντας **θετικό σημείο**, ελάχιστο είναι το ποσοστό των αγράμματων, αυτών που δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. **Μόλις το 2 %** του πληθυσμού αναφοράς χαρακτηρίζεται ως **αγράμματο**. Παράλληλα το ποσοστό αυτών που ναι μεν δεν τελείωσαν το δημοτικό αλλά γνωρίζουν να γράφουν και να διαβάζουν ανέρχεται στο **7%**.

Όσον αφορά στους **πτυχιούχους Ανωτέρας και Ανωτάτης εκπαίδευσης**, το **2%** του πληθυσμού μελέτης είναι πτυχιούχοι **ΤΕΙ** (ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ) - Πτυχιούχοι **ανωτέρων σχολών**, ενώ οι πτυχιούχοι των **ανωτάτων σχολών** υπερिशύουν των πτυχιούχων

ανωτέρων σχολών, αποτελώντας το 8%. Επίπεδο εκπαίδευσης όπως κάτοχοι **μεταπτυχιακού ή διδακτορικού** διπλώματος απαντάται στο 1% του πληθυσμού.

Σε όλες τις κατηγορίες που αναφέρονται στον Πίνακα Παραρτήματος 4 το Δ.Δ. **Ξυλοκάστρον** είναι αυτό που παρουσιάζει τα **μεγαλύτερα ποσοστά**, κάτι το οποίο **συνδέεται άμεσα** με το γεγονός ότι το συγκεκριμένο Δ.Δ. έχει τον **μεγαλύτερο πληθυσμό** των Δ.Δ. στην περιοχή μελέτης.

Από την **σύγκριση** του στοιχείων μεταξύ των δύο απογραφών παρατηρείται ότι στην δεκαετία **1991-2001 διαφοροποιήθηκαν τα ποσοστά** των κατηγοριών που αφορούν στο **επίπεδο εκπαίδευσης**.

Σχήμα 2: Μεταβολή του επιπέδου εκπαίδευσης του πληθυσμού την περίοδο 1991-2001

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών πληθυσμού 1991 & 2001.

Η πιο σημαντική διαφοροποίηση ποσοστών αφορά στην *αύξηση* του *ποσοστού* των αποφοίτων *Μέσης Εκπαίδευσης* από *12%* σύμφωνα με την απογραφή του *1991*, σε *29%* στην απογραφή του *2001*. Αποτέλεσμα της άνωθεν αύξησης ήταν η μείωση των ποσοστών αποφοίτων στοιχειώδους εκπαίδευσης και του Γυμνασίου, αφού όλο και περισσότερος πληθυσμός συνέχιζε τις σπουδές του αποφοιτώντας από τα Λύκεια.

Σταθερό παρέμεινε το ποσοστό των πτυχιούχων *ΤΕΙ* και *ανωτέρων σχολών*, ενώ διαφοροποιήθηκε αυξητικά κατά *2 ποσοστιαίες μονάδες* το ποσοστό των πτυχιούχων ανωτάτων σχολών και κατά *1%* το ποσοστό των κατόχων *μεταπτυχιακού* και *διδακτορικού* διπλώματος στο σύνολο του πληθυσμού κάθε απογραφής.

Απόρροια όλων των παραπάνω είναι και η *μείωση* που παρατηρείται στο ποσοστό των μη γνωριζόντων γραφή και ανάγνωση κατά *3 %* μεταξύ των δυο απογραφών, από *5%* το 1991 σε *2%* το 1991.

Οι *μεταβολές* που προαναφέρθηκαν αποτελούν *θετικό σημάδι* ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού στην περιοχή μελέτης. Αναμφισβήτητα αυτή η μεταβολή *συμπεριλαμβάνει* και τον *αγροτικό πληθυσμό* της περιοχής μελέτης καθώς οι *υπό εξέταση περιοχές* αποτελούνται σε *μεγάλο ποσοστό* από *αγροτικό πληθυσμό*.

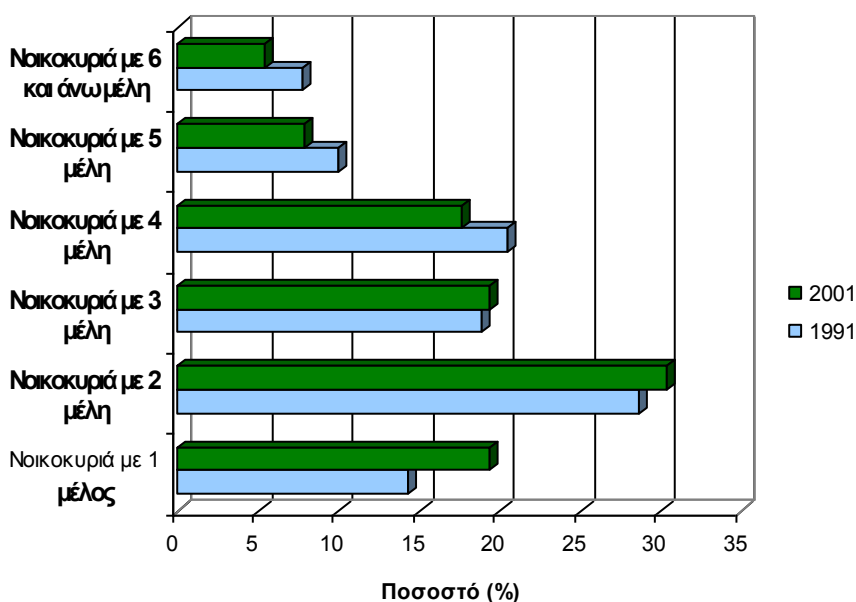
1.2.2.2. Νοικοκυριά και κατοικίες

Σύμφωνα με τα στοιχεία από τις απογραφές πληθυσμού τα νοικοκυριά της περιοχής μελέτης έχουν κατηγοριοποιηθεί ανάλογα με τον αριθμό των μελών που περιέχει κάθε νοικοκυριό. Έτσι, στην απογραφή του *1991* (Πίνακας Παραρτήματος 5) το μεγαλύτερο μέρος των νοικοκυριών, δηλαδή το *28,6%* αποτελείται από *2* μέλη, ακολουθούν τα νοικοκυριά με *4* μέλη με ποσοστό *20,5%* επί του συνόλου των νοικοκυριών, με *3* μέλη με ποσοστό *18,9 %*, με *1* μέλος με ποσοστό *14,3%* ενώ τα μικρότερα ποσοστά του *10%* και *7,7%* αναφέρονται σε νοικοκυριά με *5* μέλη ή με *6* μέλη και άνω, αντίστοιχα.

Αντίστοιχα, σύμφωνα με τα στοιχεία που προέρχονται από την απογραφή πληθυσμού του έτους *2001* (Πίνακας Παραρτήματος 6) το *30,4%* των νοικοκυριών αποτελείται από *2* μέλη, στις ίδιες τιμές βρίσκονται τα ποσοστά των νοικοκυριών με *1* και *3* μέλη, με ακριβή τιμή *19,3* και *19,4%* *αντίστοιχα*, από *4* μέλη αποτελείται το *17,6%* των

νοικοκυριών, ενώ μόλις το **7,9%** των νοικοκυριών αποτελείται από **5** μέλη και το ποσοστό του **5,4%** αντιστοιχεί στα νοικοκυριά με **6** μέλη και άνω.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία μεταξύ των δύο απογραφών, όπως απεικονίζονται και στο Σχήμα 3, παρατηρούμε αλλαγές στο ποσοστό που καταλαμβάνει κάθε κατηγορία νοικοκυριού. Στην απογραφή του **2001** αυξήθηκε κατά **5** μονάδες το ποσοστό των νοικοκυριών με **1** μέλος αποτελώντας το **19,3%** των νοικοκυριών. Σε γενικές γραμμές παρατηρείται **αύξηση** του **ποσοστού των νοικοκυριών από 1 έως 3 μέλη** και **μείωση** του **ποσοστού των νοικοκυριών με 5 έως 6 μέλη** και άνω. Παράλληλα, οι **μεγαλύτερες τιμές** των ποσοστών αντιστοιχούν στα **νοικοκυριά με 2, 3 και 4 μέλη** κατά σειρά προτεραιότητας.

Σχήμα 3: Ποσοστό νοικοκυριών με 1,2,3,4,5,6 μέλη και άνω στο σύνολο των νοικοκυριών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών πληθυσμού 1991 & 2001.

Συνεχίζοντας την καταγραφή των κοινωνικών χαρακτηριστικών, θα αναλύσουμε τις **ανέσεις των κατοικιών**. Στον Πίνακα Παραρτήματος 7 εξετάζονται οι **κανονικές κατοικίες** που υπάρχουν στην περιοχή μελέτης, αναλόγως με τις ανέσεις τις οποίες αυτές διαθέτουν. Εκτός από το σύνολο των κανονικών κατοικιών μελετώνται αναλυτικότερα οι εξής κατηγορίες: κανονικές κατοικίες με **κεντρική θέρμανση**, κανονικές κατοικίες με **κουζίνα** καθώς και η κατηγορία των κανονικών κατοικιών με **λουτρό ή ντους**.

Σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού του έτους **1991**, στην περιοχή μελέτης υπάρχουν **11.503** κανονικές κατοικίες. Επιπλέον, μέσω του Πίνακα Παραρτήματος 7 εξάγουμε τα κάτωθι συμπεράσματα: Σχεδόν όλες οι κατοικίες είναι εξοπλισμένες με κουζίνα καθώς από το σύνολο των 11.503 κατοικιών οι 11.333, δηλαδή το **98,5%** των κατοικιών διαθέτει **κουζίνα**. Όμως αναφέρονται και κάποια Δ.Δ. στα οποία δεν διαθέτουν όλες οι κατοικίες κουζίνα, όπως για παράδειγμα το Δ.Δ. Καλλιθέας στο οποίο 117 κατοικίες διαθέτουν κουζίνα από το σύνολο των 152 κατοικιών που υπάρχουν στο Δ.Δ..

Παράλληλα, το **90,9%** των κατοικιών διαθέτει **λουτρό ή ντους**, ένα ποσοστό το οποίο είναι ιδιαίτερο αν αναλογιστούμε ότι περίπου **1000 κατοικίες** μη διαθέτοντας λουτρό ή ντους, ζουν υπό **συνθήκες σχετικής στέρησης**. Σε όλα τα Δ.Δ. υπάρχει έστω και μια κανονική κατοικία χωρίς λουτρό ή ντους, αλλά σε κάποια όπως αυτό του Ελληνικού μόλις το 52% των κανονικών κατοικιών (30 από τις 57 κατοικίες) είναι εξοπλισμένο με ντους ή λουτρό. Αξίζει να σημειωθεί πως **δεν είναι μόνο σε ορεινά** διαμερίσματα στα οποία κάποιες κατοικίες **δεν διαθέτουν λουτρό ή ντους** αλλά και σε **πεδινά – παράκτια** διαμερίσματα παρατηρούνται τα άνωθι παρόλο που κατασκευαστικά είναι πιο εύκολο να διενεργηθούν οι αντίστοιχες εργασίες.

Στο σύνολο των κανονικών κατοικιών μόλις το **14,7%** διαθέτει σύστημα **κεντρικής θέρμανσης**, δηλαδή μόνο **1.695** κατοικίες στις **11.503** συνολικά. Στον Πίνακα Παραρτήματος 7 αναφέρονται και Δ.Δ. στα οποία καμία κατοικία δεν διαθέτει κεντρική θέρμανση όπως στα Δ.Δ. Ελληνικού, Νέων Βρυσογών, Ξανθοχωρίου, Κάτω Ταρσού, Ματίου και Φενεού.

Στην απογραφή του **2001** στο σύνολο των **13.852** κανονικών κατοικιών που απογράφηκαν στην περιοχή μελέτης το **99,1%** διαθέτει **κουζίνα**.

Το ποσοστό των κατοικιών που διαθέτει **ντους ή λουτρό** αποτελεί το **97,4%** στο σύνολο των κατοικιών στην περιοχή μελέτης. Όσον αφορά στο Δ.Δ. Ελληνικού το οποίο στην προηγούμενη απογραφή παρουσίαζε σχετικά μικρό αριθμό κατοικιών με λουτρό ή ντους, πλέον σε αυτή την απογραφή παρατηρείται μείωση αυτού του ποσοστού καθώς σχεδόν το σύνολο των κατοικιών σε εκείνη την περιοχή είναι εξοπλισμένο με λουτρό ή ντους. Παράλληλα οι κανονικές κατοικίες που διαθέτουν **κεντρική θέρμανση** ανέρχονται στο **35,2%** επί του συνόλου των κατοικιών. Ακόμα και **μετά το πέρας μιας δεκαετίας** εξακολουθούν να **υπάρχουν** Δ.Δ. στα οποία **καμία**

κατοικία δεν διαθέτει κεντρική θέρμανση όπως στα Δ.Δ. Ελληνικού, Ξανθοχωρίου και Κάτω Ταρσού.

Από την σύγκριση των δύο παραπάνω απογραφών παρατηρείται *αύξηση* του *ποσοστού των μονίμων κατοικιών* που διαθέτουν *λουτρό ή ντους* επί του συνόλου των κανονικών κατοικιών κάθε απογραφής από **90,9%** το **1991** σε **97,4%** το **1991**. Η *μεγαλύτερη* όμως *διαφοροποίηση* των ποσοστών υφίσταται στις κατοικίες που διαθέτουν κεντρική θέρμανση καθώς το **1991** μόλις το **14,7%** των κατοικιών διέθετε κεντρική θέρμανση, ενώ σύμφωνα με την απογραφή του **2001** το ποσοστό αυξήθηκε στο **35,2%** επί του συνόλου των κατοικιών, αποτελώντας ένα σημάδι εκσυγχρονισμού. Το ποσοστό που αναφέρεται στις κατοικίες που διαθέτουν κουζίνα κυμαίνεται στις ίδιες τιμές μεταξύ των δύο απογραφών.

Στην συνέχεια γίνεται διάκριση των κανονικών κατοικιών κατά φορέα ιδιοκτησίας τους καθώς επίσης μελετάται ο βαθμός στον οποίο οι κανονικές κατοικίες είναι κατοικούμενες ή μη.

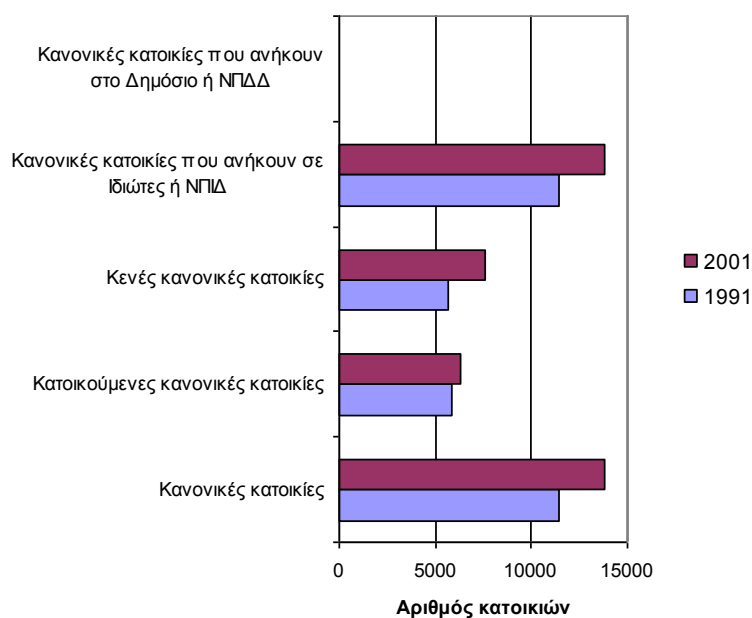
Έτσι βάσει της απογραφής του **1991** (Πίνακας Παραρτήματος 8), στο σύνολο των **11.455 κανονικών κατοικιών**, το **50,7%** αυτών χαρακτηρίζεται ως *κατοικούμενες* και το **49,3%** ως *κενές κανονικές κατοικίες*. Παρατηρούμε ότι σε Δ.Δ. όπως των Άνω και Μεσαίων Τρικάλων και Κάτω Ταρσού *υπερισχύει* ο αριθμός των *κενών κατοικιών* ως προς τις *κατοικούμενες*. Οι *μη κανονικές* κατοικίες καταλαμβάνουν το μηδαμινό ποσοστό της τάξης του **0,18%** επί του συνόλου των κατοικιών.

Όσον αφορά στο φορέα ιδιοκτησίας το **99,5%** των κανονικών κατοικιών ανήκουν σε *Ιδιώτες ή ΝΠΙΔ* και μόλις το **0,5%** ανήκουν στο *Δημόσιο ή σε ΝΠΔΔ*. Στο Δ.Δ. Ευλοκάστρου απογράφηκαν 37 κατοικίες που ανήκουν στο Δημόσιο ή σε ΝΠΔΔ στο σύνολο των 61 κατοικιών που ανήκουν στην συγκεκριμένη κατηγορία στην περιοχή μελέτης.

Στον επόμενο Πίνακα Παραρτήματος, ήτοι ο Πίνακας 9, παρουσιάζονται οι ίδιες πληροφορίες όπως προέκυψαν από την απογραφή του **2001**. Έτσι, στο σύνολο των **13.828** κανονικών κατοικιών το **45,4%** χαρακτηρίζονται ως *κατοικούμενες* και το **54,6 %** χαρακτηρίζονται ως *κενές κανονικές κατοικίες*. Και σε αυτή την απογραφή έστω και σε μικρό αριθμό Δ.Δ. παρατηρείται ότι ο αριθμός των *κενών κατοικιών* *υπερισχύει* ως προς αυτό των κατοικούμενων κατοικιών.

Ως προς το φορέα ιδιοκτησίας το **99,6%** των κανονικών κατοικιών ανήκει σε *ιδιώτες ή ΝΠΙΔ* και το υπόλοιπο ποσοστό δηλαδή το **0,4%** ανήκει στο *Δημόσιο ή σε ΝΠΔΔ*. Συνολικά οι κανονικές κατοικίες που απογράφηκαν κατέχουν ποσοστό 99,6% στο σύνολο των κατοικιών και οι μη κανονικές κατοικίες αποτελούν μόλις το 0,4% του συνόλου των κατοικιών.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία των δυο απογραφών, παρατηρείται *αύξηση* του *αριθμού* των *κατοικούμενων κανονικών κατοικιών* κατά **8,1%** δηλαδή από τον αριθμό των **5810 κατοικούμενων κανονικών κατοικιών** σύμφωνα με την απογραφή του **1991** στις **6279** κατοικίες στην απογραφή του **2001**, ενώ ο αριθμός των *κενών κατοικιών* αυξήθηκε κατά **33,7%** στην δεκαετία που μεσολάβησε, ποσοστό το οποίο αναλογεί σε μεγαλύτερο βαθμό σε παραθεριστικές κατοικίες και σε μικρότερο σε εγκαταλελειμμένες κατοικίες. Αντιθέτως δεν παρατηρείται καμία διαφοροποίηση στα ποσοστά που αναφέρονται στο φορέα ιδιοκτησίας των κανονικών κατοικιών. Όσον αφορά στο ποσοστό των κατοικιών που χαρακτηρίζονται ως *μη κανονικές* αυτό εξακολουθεί να κατέχει ιδιαίτερα *χαμηλές τιμές* μεταξύ των απογραφών.

Σχήμα 4: Αριθμός κανονικών κατοικιών κατά φορέα ιδιοκτησίας

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών πληθυσμού 1991 & 2001.

1.2.3. Απασχόληση

Σε αυτή την ενότητα θα εξετάσουμε πως κατανέμεται ο οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με τις απογραφές πληθυσμού των ετών 1991 και 2001, το σύνολο του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού έχει κατηγοριοποιηθεί ως προς τους κλάδους.

- *Νέοι, μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο*
- *Σε ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, διαχείριση ακίνητης περιουσίας*
- *Σε λοιπές υπηρεσίες*
- *Σε μεταποιητικές βιομηχανίες*
- *Σε ορυχεία και λατομεία*
- *Στη γεωργία κτηνοτροφία θήρα και δασοκομία, αλιεία*
- *Στην εκπαίδευση*
- *Στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού*
- *Στην υγεία και κοινωνική μέριμνα*
- *Στις κατασκευές*
- *Στις μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες*
- *Στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης*

Θα προχωρήσουμε σε ανάλυση των στοιχείων όπως αυτά προέκυψαν από την απογραφή του **1991**. Έτσι με βάση τα στοιχεία του Πίνακα Παραρτήματος 10, στο σύνολο της περιοχής μελέτης το μεγαλύτερο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού απασχολείται στον **τομέα της γεωργίας, κτηνοτροφίας, θήρας, δασοκομίας και αλιείας** σε ποσοστό που ανέρχεται στο **39,3%** επί του συνόλου, δηλαδή στα 7.794 οικονομικώς ενεργά άτομα τα 3.066 ασχολούνται στον παραπάνω τομέα. Προφανώς το άνωθεν δικαιολογείται από το γεγονός ότι **μεγάλο μέρος των Δημοτικών Διαμερισμάτων είναι ορεινά** και οι κάτοικοι τους **ασχολούνται κυρίως με την γεωργία και την κτηνοτροφία.**

Στο κλάδο του **χονδρικού και λιανικού εμπορίου, επισκευής αυτοκινήτων, οχημάτων και μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης** ασχολούνται 676 άτομα, δηλαδή το **8,7%** του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού.

Στον τομέα της *δημόσιας διοίκησης* απασχολείται περίπου το **8%**. Οι υπόλοιποι κλάδοι αποτελούν μικρό ποσοστό επί του συνόλου. Στο Σχήμα 5 απεικονίζεται το ποσοστό που καταλαμβάνει κάθε κλάδος επί του συνόλου του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Στον Πίνακα Παραρτήματος 11 παρουσιάζονται τα αντίστοιχα στοιχεία που προαναφέρθηκαν, όπως κατεγράφησαν στην απογραφή του 2001. Με το πέρασμα της δεκαετίας *δεν διαδραματίστηκαν σημαντικές αλλαγές* στα *ποσοστά* που καταλαμβάνει κάθε κλάδος οικονομικής δραστηριότητας επί του συνόλου του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού *κάθε* απογραφής.

Αναλυτικότερα, το μεγαλύτερο μέρος του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού εξακολουθεί να απασχολείται στον τομέα της *γεωργίας, κτηνοτροφίας κλπ.* σε ποσοστό που αγγίζει το **35,7%**. Στα Δ.Δ. της περιοχής μελέτης η *πλειονότητα* του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού ασχολείται στον *τομέα* αυτό. Σε ορισμένα Δ.Δ. όπως των *Δενδρού, Ζεμενού, Πύργου* το **66%** του πληθυσμού αναφοράς ασχολείται με την γεωργία και την κτηνοτροφία.

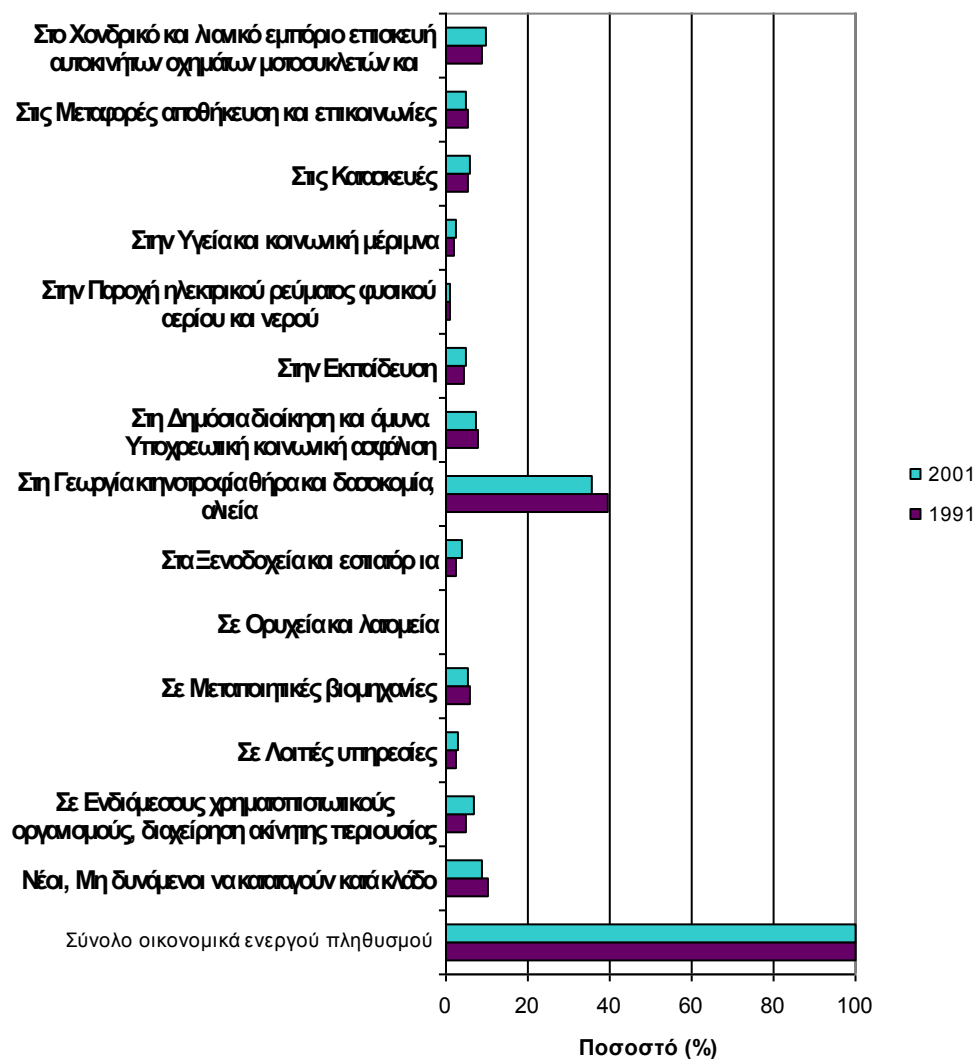
Παράλληλα παρατηρούμε πως το *μικρότερο ποσοστό* συναντάται στο Δ.Δ. Ευλοκάστρου, καθώς στο σύνολο των 2.344 οικονομικά ενεργών ατόμων του Δ.Δ. 364 άτομα, δηλαδή μόλις το **15,5%** ασχολείται με τον κλάδο της *γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασοκομίας* κλπ. Το ποσοστό αυτό συνδέεται άμεσα με το γεγονός ότι το Δ.Δ. Ευλοκάστρου αποτελεί ουσιαστικά την έδρα του Δήμου και *μεγάλο ποσοστό απασχολείται εξίσου* και στους *υπόλοιπους κλάδους* τόσο *του δημοσίου* όσο και *ιδιωτικού τομέα* ενώ παράλληλα είναι τόπος παραθερισμού-τουρισμού συνεπώς μεγάλο ποσοστό των κατοίκων εργάζονται σε επαγγέλματα τα οποία συνδέονται με τον τουρισμό και την αναψυχή.

Σε επίπεδο Δήμων, στο *Δήμο Φενεού* το **50,7%** των εργαζομένων *απασχολούνται* στον κλάδο της *γεωργίας και κτηνοτροφίας*.

Συνεχίζοντας την ανάλυση των στοιχείων από την απογραφή του **2001**, το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι **9,8%** επί του συνόλου, καταλαμβάνεται από τον κλάδο των εργαζομένων στο *Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, στην επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης, στις κατασκευές* απασχολείται το **5,9%** ενώ οι εργαζόμενοι σε *ενδιάμεσους*

χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, και σε υπηρεσίες διαχείρισης της ακίνητης περιουσίας αποτελούν το 6,8%.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία μεταξύ των απογραφών παρατηρούμε ότι σε γενικές γραμμές δεν υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις στα ποσοστά που καταλαμβάνει έκαστος κλάδος. Αλλαγή παρατηρείται στο *σύνολο του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού* από τον αριθμό των 7.794 ατόμων στην απογραφή του 1991 στα 8.592 άτομα σύμφωνα με την απογραφή του 2001, δηλαδή σημειώθηκε αύξηση κατά 10,2% του αριθμού των οικονομικά ενεργών ατόμων.

Σχήμα 5: Ποσοστό εργαζομένων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών πληθυσμού 1991 & 2001.

Οι μεγαλύτερες αλλαγές διαδραματίστηκαν στον κλάδο των *ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών και διαχείρισης ακίνητης περιουσίας* με αύξηση του ποσοστού που καταλαμβάνει ο κλάδος κατά **2 ποσοστιαίες μονάδες**. Το ποσοστό των εργαζομένων στα *ξενοδοχεία και εστιατόρια*, στο σύνολο των εργαζομένων κάθε απογραφής, αυξήθηκε κατά **1,9 ποσοστιαία μονάδα** καθώς η περιοχή έχει αρχίσει να αποκτά ιδιαίτερα αυξημένο τουριστικό ενδιαφέρον. Αξίζει να αναφερθεί η **μείωση** μεταξύ των δύο απογραφών του **ποσοστού του οικονομικά ενεργού πληθυσμού** στο κλάδο της *γεωργίας, κτηνοτροφίας, θήρας, δασοκομίας και αλιείας* κατά **3,7 ποσοστιαίες μονάδες**.

1.2.3.1. Απασχόληση στη Γεωργία, Κτηνοτροφία, Θήρα και Δασοκομία

Στο σημείο αυτό θα μελετήσουμε αποκλειστικά την κατηγορία των εργαζομένων *στη γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία*. Σύμφωνα με τις απογραφές το σύνολο των οικονομικά ενεργών στην υπό μελέτη κατηγορία έχει χωριστεί ως εξής, σε όσους:

- *Εργάζονται για δικό τους λογαριασμό*
- *Είναι εργοδότες*
- *Είναι μισθωτοί*
- *Αποτελούν συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη.*

Βασιζόμενοι στην απογραφή πληθυσμού του **1991** (Πίνακας Παραρτήματος 12), κατόπιν επεξεργασίας των διαθέσιμων στοιχείων, καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα.

Στο σύνολο των *οικονομικά ενεργών* στη *γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία*, το **75,7%** εργάζεται για *δικό τους λογαριασμό*, αποτελώντας ουσιαστικά τα αφεντικά των εκμεταλλεύσεων τους. Επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό, αυτό των *συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών* που αντιστοιχεί στο **21,6%**. Η συγκεκριμένη κατηγορία προφανώς αναφέρεται σε *συγγενικά μέλη* των κατόχων των εκμεταλλεύσεων, όπως *στις συζύγους* ή σε άτομα που *προσφέρουν την εργασία* τους στα *πλαίσια της αλληλοβοήθειας*.

Οι *εργοδότες* αποτελούν μόλις το **1,7 %** επί του συνόλου, με τα μεγαλύτερα ποσοστά τους να εμφανίζονται στα Δημοτικά Διαμερίσματα Ξυλοκάστρου και Ρεθίου. Τέλος

στο σύνολο των 3.066 οικονομικά ενεργών ατόμων μόλις το **0,97%** των ατόμων αυτών.

Συνεχίζοντας την μελέτη θα δούμε πως διαμορφώθηκαν τα ποσοστά των κατηγοριών βάσει της απογραφής του **2001** (Πίνακας Παραρτήματος 13). Στο σύνολο των οικονομικά ενεργών στη γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία, το **44,6%** εργάζεται για **δικό του λογαριασμό**, δηλαδή οι ιδιοκτήτες των εκμεταλλεύσεων είναι αυτοί που καλλιεργούν και τις εκτάσεις.

Το ποσοστό των **συμβοηθούτων και μη αμειβόμενων μελών** αντιστοιχεί στο 24,2%. Η συγκεκριμένη κατηγορία προφανώς αναφέρεται σε συγγενικά μέλη των κατόχων των εκμεταλλεύσεων, όπως στις συζύγους ή σε άτομα που προσφέρουν την εργασία τους στα πλαίσια της αλληλοβοήθειας.

Στην παρούσα απογραφή παρατηρείται **αλλαγή στο ποσοστό των εργοδοτών**, αποτελώντας το **18,2%** επί του συνόλου, με τα μεγαλύτερα ποσοστά τους αναλογικά να εμφανίζονται στα Δ.Δ. Ζεμενού, Ματίου και Μοσιάς. Αναλυτικότερα στο Δ.Δ. **Ζεμενού** από το σύνολο των 153 οικονομικά ενεργών ατόμων τα 90 άτομα δηλώνουν ότι είναι **εργοδότες**, δηλαδή το **58,8%**.

Τέλος στο σύνολο των 3.066 οικονομικά ενεργών ατόμων στη γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία οι **μισθωτοί** αποτελούν το **13%** επί του συνόλου.

Ο Πίνακας 1 προέκυψε κατόπιν επεξεργασίας των στοιχείων από τις δυο απογραφές, στην προσπάθεια να μελετήσουμε κατά πόσο μεταβλήθηκαν τα ποσοστά των επιμέρους κατηγοριών.

Πίνακας 1: Μεταβολή των ποσοστών ανά κατηγορία εργαζομένων στην γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία, στην διάρκεια της δεκαετίας

	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ	ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	ΣΥΜΒΟΗΘΟΥΝΤΑ & ΜΗ ΑΜΕΙΒΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΩΝ
Απογραφή 1991	75,7%	1,7%	1,0%	21,6%	3066
Απογραφή 2001	44,6%	18,2%	13,0%	24,2%	3066

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών πληθυσμού 1991 & 2001.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 1 είναι εμφανής η **μεγάλη μεταβολή** στα ποσοστά όσων δηλώνουν ότι είναι **εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό** στο σύνολο των οικονομικά ενεργών **κάθε** απογραφής. Στην πιο πρόσφατη απογραφή παρατηρείται **μείωση** του ποσοστού κατά **31,1 ποσοστιαίες μονάδες** η οποία συνοδεύεται από αντίστοιχη **αύξηση** των ποσοστών των κατηγοριών των **εργοδοτών** και **μισθωτών**. Δηλαδή ολοένα και πληθαίνουν οι ιδιοκτήτες των εκμεταλλεύσεων που αναθέτουν την διαχείριση των εκμεταλλεύσεων σε άλλους επί αμοιβή γι' αυτό τον λόγο παρατηρείται και άνοδος στο ποσοστό των μισθωτών.

Παράλληλα η κατηγορία των μισθωτών δύναται να περιλαμβάνει και τους εργαζόμενους σε δημόσιες υπηρεσίες σχετικές με τον κλάδο της γεωργίας.

Άλλωστε δεν πρέπει να αγνοήσουμε την **είσοδο αυξημένου αριθμού αλλοδαπών** στην **δεκαετία που μεσολάβησε** μεταξύ των απογραφών. Η **πλειονότητα των αλλοδαπών απασχολήθηκε σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις**, ως μισθωτοί, και αυτός είναι ένας επιπλέον λόγος στον οποίο οφείλονται οι αλλαγές που διαδραματίστηκαν στα προαναφερθέντα ποσοστά.

1.2.3.2. Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα

Οι εργαζόμενοι στον **δευτερογενή τομέα** αποτελούν ποσοστό στο **σύνολο των οικονομικώς ενεργών 12,3%** και **12,2%** στις απογραφές **1991** και **2001** αντίστοιχα.

Σύμφωνα με την απογραφή του **1991** (Πίνακα Παραρτήματος 14), στο σύνολο των **οικονομικώς ενεργών** στο δευτερογενή τομέα (955 άτομα) το **μεγαλύτερο ποσοστό** εργάζεται σε **μεταποιητικές βιομηχανίες (46,8%)**. Ακολουθούν οι εργαζόμενοι στις **κατασκευές** αποτελώντας ποσοστό **39,4%** επί του συνόλου των εργαζομένων στο δευτερογενή τομέα. Αρκετά μικρότερο το ποσοστό των εργαζομένων στην **παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου (8,2%)** και αυτών που εργάζονται σε **ορυχεία και λατομεία (1,4%)**.

Στην απογραφή του έτους **2001** (Πίνακας Παραρτήματος 14), η κατάσταση διαφοροποιείται ελάχιστα διότι πλέον οι εργαζόμενοι στις **κατασκευές** αποτελούν το **48,0%** επί του συνόλου των 1.056 εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα, ενώ ο εργαζόμενοι στις **μεταποιητικές βιομηχανίες** απαντώνται σε ποσοστό **43,6%**.

Ανάμεσα στις δύο απογραφές παρατηρείται *αύξηση* κατά **2,9%** στην κατηγορία των εργαζομένων στις *μεταποιητικές βιομηχανίες*, **21,9%** των εργαζομένων στις *κατασκευές* και **6,3%** των εργαζομένων στην *παροχή ηλεκτρικού ρεύματος*. *Μείωση* σημειώθηκε κατά **61,5%** στον αριθμό των ατόμων που εργάζονταν σε *λατομεία*, τα οποία αποτελούν πολύ μικρό ποσοστό στο σύνολο των εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα.

1.2.3.3. Απασχόληση στον τριτογενή τομέα

Οι εργαζόμενοι στον *τριτογενή τομέα* αποτελούν ποσοστό στο *σύνολο των οικονομικώς ενεργών*, **37,9%** και **43,1%** βάσει των απογραφών **1991** και **2001** αντίστοιχα.

Στην απογραφή του **1991** (Πίνακας Παραρτήματος 15), υπολογίστηκε ότι στον τριτογενή τομέα εργάζονταν **2.802** άτομα ενώ στην απογραφή του **2001** προστέθηκαν **908** άτομα στο σύνολο των εργαζομένων στον τριτογενή τομέα, δηλαδή σημειώθηκε αύξηση της τάξης του **32,4%**.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων, και στις δυο απογραφές, φαίνεται να εργάζεται στο *εμπόριο*, χονδρικό και λιανικό και στον κλάδο της *Δημόσιας Διοίκησης*.

Οι απασχολούμενοι στο εμπόριο αποτελούν *το μεγαλύτερο μέρος του τριτογενούς τομέα*. Στην απογραφή του **1991**, αντιστοιχούσαν σε ποσοστό **24,1%** του συνόλου των εργαζομένων στον τριτογενή τομέα, ενώ στην απογραφή του **2001**, μειώθηκαν στο **22,8%**. Ωστόσο ανάμεσα στις δυο απογραφές, σημειώθηκε αύξηση κατά **25%** στον αριθμό των εργαζομένων στο εμπόριο.

Ομοίως, και στο *κλάδο της δημόσιας διοίκησης*, που απασχολείται ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό των εργαζομένων, από **21,9%**, το **1991**, το ποσοστό των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα μειώθηκε σε **16,7%**, το **2001**. Μεταξύ των δύο απογραφών παρέμεινε στα ίδιο επίπεδο αριθμός όσων απασχολούνται στις διοικητικές υπηρεσίες.

Αύξηση παρατηρήθηκε στο ποσοστό των απασχολούμενων σε *ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, διαχείρισης ακίνητης περιουσίας*. Το **1991**,

αποτελούσαν το **13,3%** του συνόλου των απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα, ενώ το **2001** αποτελούσαν το **15,7%**. Πιο συγκριμένα μεταξύ των δύο απογραφών σημειώθηκε **αύξηση** του αριθμού των **εργαζομένων** στις τράπεζες κατά **55,8%**.

Οι εργαζόμενοι στα **ξενοδοχεία και εστιατόρια** αυξήθηκαν κατά **70,0%** ανάμεσα στις δύο απογραφές, λόγω της ολοένα και πιο έντονης τουριστικής κίνησης. Όσον αφορά στο **ποσοστό** που αποτελούν στο **σύνολο των εργαζομένων** στο **δευτερογενή** τομέα σε κάθε απογραφή, ανέρχεται στο **6,8%** στην απογραφή του **1991** και στο **8,7%** το **2001**.

Αύξηση παρατηρείται και στον αριθμό των εργαζομένων στην εκπαίδευση κατά **17,0%**. Ωστόσο στην απογραφή του **1991** αποτελούν το **12,6%** των εργαζομένων στον **τριτογενή τομέα** αλλά στην απογραφή του **2001** το αντίστοιχο ποσοστό μειώθηκε στο **11,1%**.

1.3. Πρωτογενής τομέας

1.3.1. Κατηγορίες εκμεταλλεύσεων

Η διάκριση των εκμεταλλεύσεων σε γεωργικές, κτηνοτροφικές και μικτές παρουσιάζει σαφή διακύμανση μεταξύ των ορεινών, ημιορεινών και πεδινών περιοχών.

Από την *Βασική Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων των Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων (Απογραφή Γωεργίας-Κτηνοτροφίας)* του έτους 1991 (Πίνακα Παραρτήματος 16), προκύπτει ότι από το σύνολο των 3.781 εκμεταλλεύσεων στην περιοχή μελέτης:

- οι 546 είναι *μικτές εκμεταλλεύσεις*, δηλαδή οι ιδιοκτήτες ή διαχειριστές τους ακολουθούν παράλληλα την γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, αντιστοιχώντας στο 14,4% του συνόλου των εκμεταλλεύσεων και καταλαμβάνουν το 34,3% της καλλιεργούμενης έκτασης
- οι 3.228 είναι *αμιγώς γεωργικές εκμεταλλεύσεις*, αριθμός που αντιστοιχεί στο 85,4% του συνόλου των εκμεταλλεύσεων. Παράλληλα οι *αμιγώς γεωργικές εκμεταλλεύσεις* καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργούμενων *εκτάσεων* με ποσοστό που ανέρχεται στο 65,7%
- ενώ ένας πολύ μικρός αριθμός αντιστοιχεί σε *αμιγώς κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις*, δηλαδή 7 *εκμεταλλεύσεις* αριθμός που αντιστοιχεί σε ποσοστό μόλις 0,2 % επί του συνόλου.

Στις *πεδινές εκτάσεις* της περιοχής μελέτης την πλειονότητα κατέχουν οι *αμιγώς γεωργικές εκμεταλλεύσεις* (τόσο σε αριθμό όσο και σε έκταση) ακολουθούν οι μικτές και τέλος οι αμιγώς κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις για τις οποίες δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία όσον αφορά στην έκταση που αυτές καταλαμβάνουν.

Στις *ημιορεινές εκτάσεις* του Νομού την πλειον εξακολουθούν να κατέχουν οι *αμιγώς γεωργικές εκμεταλλεύσεις* (τόσο σε αριθμό όσο και σε έκταση).

Στις *ορεινές περιοχές* η κατάσταση διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό όπου αν και οι περισσότερες εκμεταλλεύσεις είναι αμιγώς γεωργικές, ο αριθμός των μεικτών

εκμεταλλεύσεων αυξάνεται σημαντικά, ιδιαίτερα σε ορεινές περιοχές που βρίσκονται σε μεγαλύτερα υψόμετρα όπως αυτές που απαρτίζουν το **Δήμο Φενεού**.

Η σημαντική αυτή διαφοροποίηση στις **ορεινές** περιοχές, που βασίζεται κατά κύριο λόγο στο κλίμα και στο ανάγλυφο τους, έχει ως αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η ανάπτυξη εντατικών τρόπων παραγωγής και καλλιέργειας και την αναζήτηση τρόπων συμπλήρωσης του εισοδήματος με την πολυκαλλιέργεια ή/και την πολυαπασχόληση.

Σύμφωνα με την **Βασική Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων των Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων (Απογραφή Γωεργίας-Κτηνοτροφίας)** του έτους **1999/2000** (Πίνακας Παραρτήματος 17), από τις **3.350** εκμεταλλεύσεις που υπάρχουν στην περιοχή μελέτης:

- οι **485** είναι **μικτές** εκμεταλλεύσεις, αριθμός που αντιστοιχεί σε ποσοστό **14,5%** επί του συνόλου των εκμεταλλεύσεων και το ποσοστό της έκτασης που καταλαμβάνουν ανέρχεται στο **45%** επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης,
- το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης έκτασης, δηλαδή το **55%**, το κατέχουν οι **2.955 αμιγώς γεωργικές** εκμεταλλεύσεις αποτελώντας το **85,3%** των εκμεταλλεύσεων.
- ενώ οι **αμιγώς κτηνοτροφικές** εκμεταλλεύσεις αποτελούν το **0,2%** των εκμεταλλεύσεων, ποσοστό που αντιστοιχεί σε **6** εκμεταλλεύσεις.

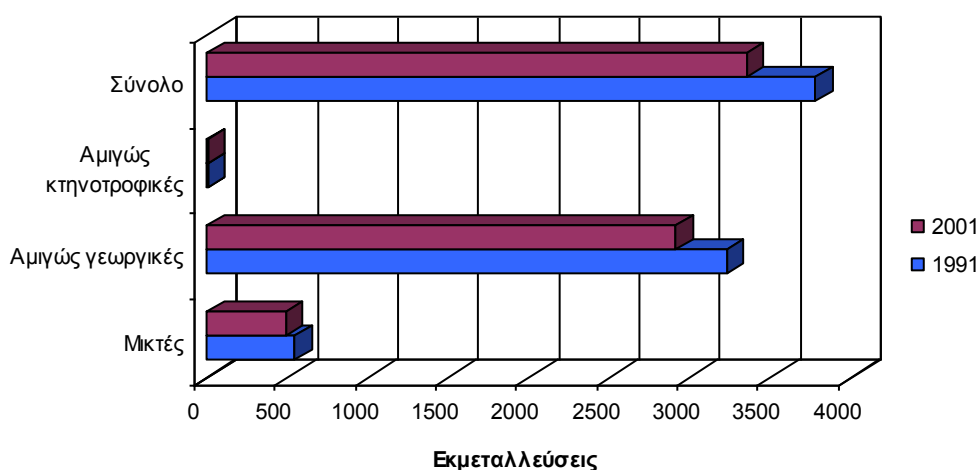
Ο μεγαλύτερος αριθμός **μικτών** εκμεταλλεύσεων, και σε αυτή την απογραφή, παρατηρείται στις **ορεινές** περιοχές. Ειδικά οι **μικτές** εκμεταλλεύσεις στο **Δήμο Φενεού** αποτελούν το **60,2%** των μικτών εκμεταλλεύσεων που υπάρχουν στην περιοχή μελέτης.

Στο σύνολο των Δ.Δ. βάσει του Πίνακα Παραρτήματος 17, παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο αριθμό των αμιγώς γεωργικών και μικτών εκμεταλλεύσεων κατέχει το Δ.Δ. Ευρωστίνης. Σημειώνεται όμως ότι στην απογραφή του 1999/2000 υπάρχει συνένωση των εξής κοινοτικών διαμερισμάτων, μεγάλης εκτάσεως: Δερβενίου, Ευρωστίνης-Ροζενών, Λυγιάς, Σαραντάπηχου, Στομίου και Χελυδορέου και αναφορά τους ως Δ.Δ. Ευρωστίνης. Αποτέλεσμα αυτής της συνένωσης είναι το Δ.Δ. Ευρωστίνης να απαριθμεί και πολλές εκμεταλλεύσεις αλλά και να καταλαμβάνει μεγάλο ποσοστό των καλλιεργούμενων εκτάσεων σε σχέση με τα υπόλοιπα Δ.Δ. της περιοχής μελέτης στα οποία δεν ενσωματώνονται πολλά και επιμέρους κοινοτικά διαμερίσματα. Προκειμένου να είναι δυνατή η σύγκριση των στοιχείων μεταξύ των

δύο απογραφών και στα στοιχεία της απογραφής 1991 έγινε συνένωση των Δ.Δ. Δερβενίου, Ευρωστίνης-Ροζενών, Λυγιάς, Σαραντάπηχου, Στομίου και Χελυδορέου και αναφορά τους ως Δ.Δ. Ευρωστίνης.

Από την σύγκριση των στοιχείων που προκύπτουν από τις δύο απογραφές παρατηρείται ότι **δεν υπάρχουν διαφοροποιήσεις στα ποσοστά που καταλαμβάνουν οι κατηγορίες των** εκμεταλλεύσεων επί του συνόλου των εκμεταλλεύσεων κάθε απογραφής. Αντιθέτως, από την μια απογραφή στην άλλη, παρατηρείται **μικρή μείωση στον αριθμό των εκμεταλλεύσεων** τόσο στο **σύνολο** τους όσο και στις **επιμέρους** κατηγορίες, όπως παρατηρούμε στο Σχήμα 6.

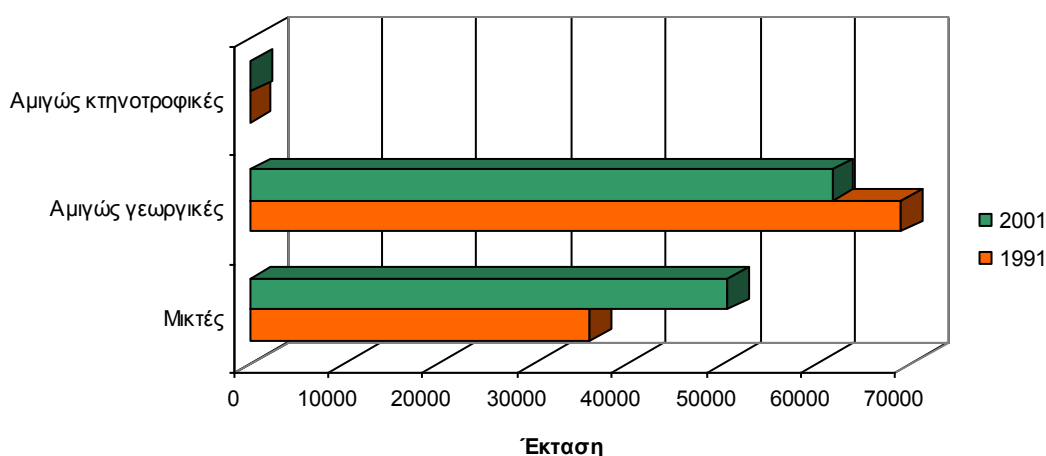
Αναλυτικότερα, ο αριθμός του **συνόλου των εκμεταλλεύσεων**, από τις **3.781** εκμεταλλεύσεις στην απογραφή του **1991** μειώθηκε στις **3.350** εκμεταλλεύσεις στην απογραφή του **1999/2000**, δηλαδή μειώθηκαν κατά **11,4%**. Οι **μικτές** εκμεταλλεύσεις σύμφωνα με την απογραφή του **1991** ήταν **546** ενώ στην απογραφή του **2000** είναι **485**, ενώ οι **αμιγώς γεωργικές** από τις **3.228** (απογραφή **1991**) μειώθηκαν στις **2.911**, που ισοδυναμεί με μείωση των αμιγώς γεωργικών εκμεταλλεύσεων κατά **9,8%**.

Σχήμα 6: Αριθμός εκμεταλλεύσεων ανά κατηγορία

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991 & 1999/2000.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην κατηγορία των **μικτών** εκμεταλλεύσεων ενώ από την απογραφή του **1991** στην απογραφή του **1999/2000 μειώνεται ο αριθμός** των **μικτών** εκμεταλλεύσεων, παρόλα αυτά στην απογραφή του **1999/2000 παρατηρείται αύξηση των εκτάσεων** που καταλαμβάνεται από **μικτές** εκμεταλλεύσεις. Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται σε πιθανή μείωση της γεωργικής παραγωγής και ενίσχυση της κτηνοτροφικής παραγωγής εξηγώντας κατ' αυτό τον τρόπο την αύξηση των εκτάσεων δεδομένου ότι οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις καταλαμβάνουν μεγαλύτερες εκτάσεις για βόσκηση ζώων κλπ.

Σχήμα 7: Έκταση (στρ.) ανά κατηγορία εκμεταλλεύσεων

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991 & 1999/2000.

Επίσης συγκρίνοντας τα Σχήματα 7 και 8 διαπιστώνουμε ότι παρόλο που οι μικτές εκμεταλλεύσεις αντιστοιχούν σε μικρό αριθμό εκμεταλλεύσεων ωστόσο καταλαμβάνουν σημαντικό ποσοστό επί των καλλιεργούμενων εκτάσεων.

1.3.2. Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών ανά είδος καλλιέργειας

Η διαφοροποίηση των εκτάσεων που καταλαμβάνουν τα είδη των καλλιεργειών ανά είδος περιοχής παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία.

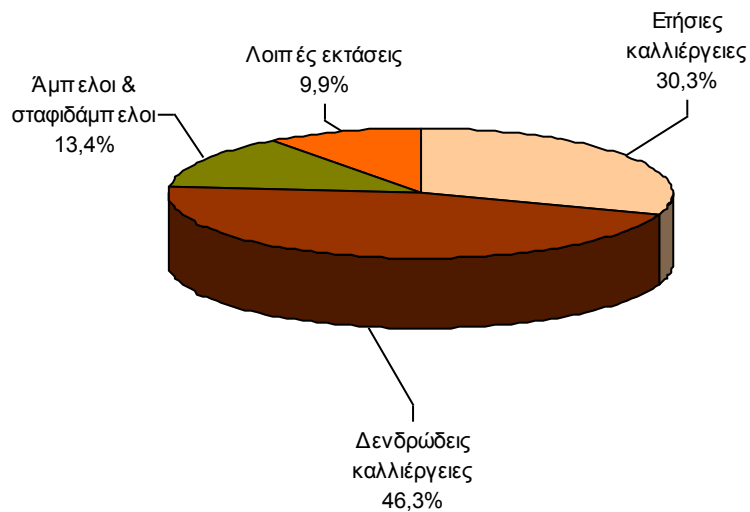
Σύμφωνα με την απογραφή του **1991** (Πίνακα Παραρτήματος 18), οι **δενδρώδεις καλλιέργειες** (εσπεριδοειδή, ελαιόδενδρα, πυρηνόκαρπα κλπ.) **καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο τμήμα των καλλιεργούμενων εκτάσεων**, σε ποσοστό που ανέρχεται στο

46,3% των **104.883** καλλιεργούμενων στρεμμάτων, ενώ στο σύνολο των **3.781 εκμεταλλεύσεων** οι δενδρώδεις καλλιέργειες συναντώνται στις **3.459 εκμεταλλεύσεις**, δηλαδή στο **91,5% των εκμεταλλεύσεων**. Σε όλα τα Δ.Δ. συναντώνται δενδρώδεις καλλιέργειες εκτός δύο Δ.Δ., του Μεσινού και του Πανοράματος. Σε επόμενη ενότητα θα ακολουθήσει αναλυτική κατανομή του αριθμού των δενδρώνων ανά Δ.Δ. καθώς και των παραγόμενων ποσοτήτων τους.

Οι **ετήσιες καλλιέργειες** (σιτηρά, κτηνοτροφικά φυτά κλπ), όπως είναι φυσικό καταλαμβάνουν το **30,3%** της συνολικής καλλιεργούμενης γης στην περιοχή μελέτης. Στα Δ.Δ. που υπάγονται στον **Δήμο Φενεού** απαντάται, το **μεγαλύτερο ποσοστό των ετήσιων καλλιεργειών** καθώς από τις **585** εκμεταλλεύσεις με αντίστοιχη καλλιέργεια, οι **528** βρίσκονται στον Δήμο Φενεού, καταλαμβάνοντας το **80% της καλλιεργούμενης έκτασης του Δήμου**. Στα περισσότερα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου, όπως παρατηρούμε στον Πίνακα Παραρτήματος 18, οι **ετήσιες καλλιέργειες** αποτελούν την **κυρίως καλλιέργεια** λόγω εδάφους (πεδιάδα) και μεγάλου αριθμού ζωικού κεφαλαίου.

Μικρότερο είναι το ποσοστό (13,4%) των καλλιεργούμενων εκτάσεων στις οποίες υπάρχουν **αμπέλια και σταφιδάμπελοι**. Τα αμπέλια καλλιεργούνται, λόγω **εδαφολογικών και κλιματικών** συνθηκών **κυρίως στις ημιορεινές περιοχές και λιγότερο στις πεδινές και τις ορεινές**. Σημειώνεται ότι στο σύνολο των **3.781** εκμεταλλεύσεων οι **1.103**, δηλαδή το 29,1%, ακολουθούν την καλλιέργεια αμπέλων και σταφίδαμπέλων.

Τέλος ακολουθεί η κατηγορία των **λοιπών εκτάσεων** η οποία περιλαμβάνει **μόνιμα λιβάδια, βοσκότοπους, οικογενειακούς λαχανόκηπους, αγραναπαύσεις, φυτώρια καρποφόρων δένδρων και άλλες πολυετείς φυτείες**. Εξαιτίας του γεγονότος ότι στην συγκεκριμένη κατηγορία περιλαμβάνονται όλες αυτές οι καλλιέργειες δεν είμαστε σε θέση να εξετάσουμε αναλυτικά κάθε καλλιέργεια. Μοναδικό συμπέρασμα είναι ότι οι λοιπές εκτάσεις απαντώνται στο 32,3% των εκμεταλλεύσεων με **μικρό ποσοστό κατοχής επί της συνολικά καλλιεργούμενης γης (9,9%)**.

Σχήμα 8: Ποσοστό έκτασης ανά είδος καλλιέργειας

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Αναλύοντας τα αντίστοιχα διαθέσιμα στοιχεία από την απογραφή του έτους **1999/2000** (Πίνακας Παραρτήματος 19) καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα. Οι **ετήσιες καλλιέργειες** (σιτηρά, κτηνοτροφικά φυτά κλπ.), καταλαμβάνουν το **31%** της συνολικής καλλιεργούμενης γης στην περιοχή μελέτης. Ομοίως με την προηγούμενη απογραφή, στα Δ.Δ. που υπάγονται στον **Δήμο Φενεού** απαντάται, το **μεγαλύτερο ποσοστό των ετήσιων καλλιεργειών** καθώς από τις 468 εκμεταλλεύσεις με αντίστοιχη καλλιέργεια, οι 401 δηλαδή το **85,7%** των εκμεταλλεύσεων βρίσκονται στον Δήμο Φενεού, καταλαμβάνοντας το **98,6%** της **καλλιεργούμενης έκτασης** που καλύπτει τον **Δήμο**.

Οι **δενδρώδεις καλλιέργειες** καταλαμβάνουν το **μεγαλύτερο τμήμα των καλλιεργούμενων εκτάσεων**, σε ποσοστό που ανέρχεται στο **38,1%**, ενώ στο σύνολο των **3.351** εκμεταλλεύσεων οι δενδρώδεις καλλιέργειες συναντώνται στις **2.865** εκμεταλλεύσεις. Σε όλα τα Δ.Δ. συναντώνται δενδρώδεις καλλιέργειες.

Τα αμπέλια και οι σταφιδάμπελοι καλλιεργούνται στο **31,2%** των εκμεταλλεύσεων καταλαμβάνοντας το **13,3%** της καλλιεργούμενης έκτασης στην περιοχή μελέτης.

Στην πλειονότητα των Δ.Δ. των ημιορεινών περιοχών, η αμπελοκαλλιέργεια αποτελεί την κύρια καλλιέργεια καθώς ευνοείται τόσο από τις εδαφολογικές όσο και από τις κλιματολογικές συνθήκες.

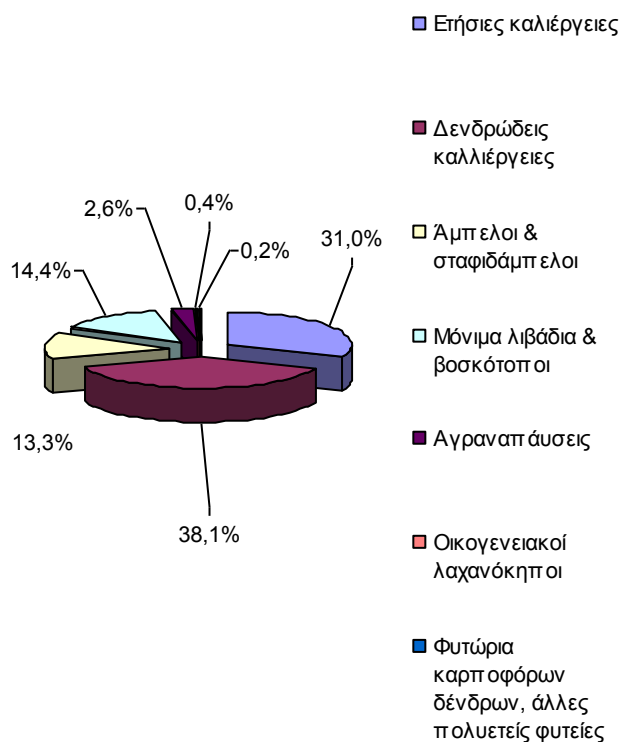
Στην παρούσα μελέτη διαθέτουμε αναλυτικά στοιχεία για την κατηγορία *Λοιπές εκτάσεις* που στην προηγούμενη απογραφή περιελάμβανε συγκεντρωτικά στοιχεία για τέσσερις καλλιέργειες.

Στις *ορεινές περιοχές* απαντάται, όπως είναι αναμενόμενο, το *μεγαλύτερο ποσοστό των μόνιμων λιβαδιών και βοσκοτόπων*, ποσοστό όμως που παραμένει χαμηλό σε σχέση με τη χώρα, δείκτης έμμεσος για την εντατικοποίηση της γεωργίας και της προσπάθειας αξιοποίησης κάθε "διαθέσιμης" έκτασης. Από το σύνολο *των 306 εκμεταλλεύσεων* οι οποίες χαρακτηρίζονται ως μόνιμα λιβάδια και βοσκότοποι, οι 301 βρίσκονται στα Δ.Δ. του Δήμου Φενεού, λόγω του ότι στα συγκεκριμένα *δημοτικά διαμερίσματα* ακολουθείται η ζωική παραγωγή, με επακόλουθη και αναγκαία την ύπαρξη βοσκοτόπων προς κάλυψη των διατροφικών αναγκών του ζωικού κεφαλαίου.

Μικρός είναι ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων που αντιστοιχούν σε αγραναπαύσεις μιας και η *τεχνική της αγρανάπαυσης* ακολουθείται στα 15 από τα 36 Δ.Δ., σε έκταση που καλύπτει μόλις το 2,6% της καλλιεργούμενης έκτασης. Στα περισσότερα Δ.Δ. και στο 29,8% των εκμεταλλεύσεων συναντάμε *οικογενειακούς λαχανόκηπους*, καθώς κάθε οικογένεια επιδιώκει να παράγει τα δικά της κηπευτικά τόσο για οικονομικούς όσο και διατροφικούς λόγους.

Όσον αφορά στα *φυτώρια καρποφόρων δένδρων και άλλες πολυετείς φυτείες* καλλιεργούνται μόλις στο 4,8% των εκμεταλλεύσεων. Αναλογικά με τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων σε έκαστο Δ.Δ., στο Δ.Δ. Πιτσών αντιστοιχούν οι περισσότερες εκμεταλλεύσεις φυτωρίων καρποφόρων δένδρων, διότι το 25% των εκμεταλλεύσεων του συγκεκριμένου δημοτικού διαμερίσματος διαθέτει φυτώρια.

Σημειώνεται ότι οι καλλιέργειες των σιτηρών, των κτηνοτροφικών φυτών, των ελαιόδενδρων, των καρπών με κέλυφος αλλά και οι βοσκότοποι συνδέονται άμεσα με τις ισχύουσες έως σήμερα στρεμματικές ενισχύσεις.

Σχήμα 9: Ποσοστό έκτασης ανά είδος καλλιέργειας

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., *Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.*

Από την σύγκριση των στοιχείων των απογραφών μεταξύ του **1991** και του **1999/2000**, προκύπτει ότι **μειώθηκε το ποσοστό των εκτάσεων** που καταλαμβάνονται από **δενδρώδεις καλλιέργειες**, ενώ το **ποσοστό των αμπέλων – σταφιδαμπέλων και των ετησίων καλλιεργειών** κυμαίνεται στα **ίδια επίπεδα** στο **σύνολο της καλλιεργούμενης έκτασης** κάθε απογραφής.

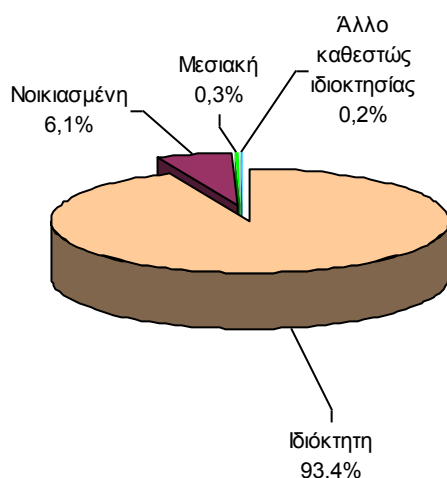
1.3.3. Καθεστώς κατοχής των καλλιεργούμενων εκτάσεων

Στον Πίνακα Παραρτήματος 21 αναφέρεται το καθεστώς κατοχής των καλλιεργούμενων εκτάσεων (απογραφή 1991). Παρατηρούμε πως το άθροισμα των εκμεταλλεύσεων βάσει του καθεστώτος ιδιοκτησίας ξεπερνάει τον αριθμό των συνολικά 3.781 εκμεταλλεύσεων, κάτι που οφείλεται προφανώς στο ότι κάποιες εκμεταλλεύσεις είναι ταυτόχρονα για παράδειγμα ιδιόκτητες και νοικιασμένες, οπότε διπλοκαταχωρούνται.

Βάσει του Πίνακα Παραρτήματος 21 προκύπτει ότι από τις **3.781** εκμεταλλεύσεις που υπάρχουν στην περιοχή μελέτης το **98%** αυτών είναι **ιδιόκτητες** και καλύπτουν το **93,4%** των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Παρατηρούμε ότι σε ορισμένα Δημοτικά Διαμερίσματα το σύνολο των εκμεταλλεύσεων και των εκτάσεων είναι αποκλειστικά ιδιόκτητο.

Αναλογικά με τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων κάθε Δημοτικού Διαμερίσματος το **μεγαλύτερο ποσοστό των νοικιασμένων εκτάσεων** παρατηρείται στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Ματίου** καθώς εκ των **82** εκμεταλλεύσεων οι **29**, δηλαδή το **35,4%**, είναι **νοικιασμένες**. Το ποσοστό των νοικιασμένων εκτάσεων είναι χαμηλό και σε ορισμένα Δημοτικά Διαμερίσματα μηδενικό.

Όσον αφορά στις **μεσιακές** εκμεταλλεύσεις αποτελούν μόλις το **1%** των εκμεταλλεύσεων στην περιοχή μελέτης, ενώ ελάχιστο είναι το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων οι οποίες καλύπτονται από άλλο καθεστώς ιδιοκτησίας.

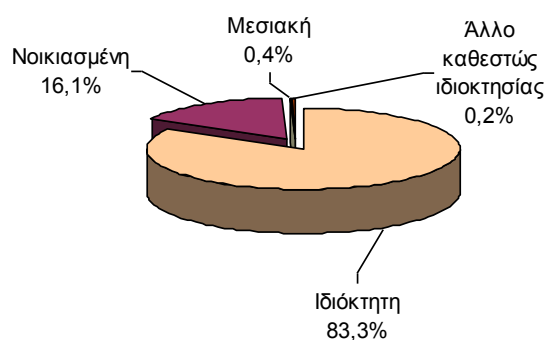
Σχήμα 10: Καθεστώς κατοχής καλλιεργούμενης έκτασης

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Στον Πίνακα Παραρτήματος 22 παρουσιάζεται η μορφή της κατοχής των καλλιεργούμενων εκτάσεων όπως αναφέρεται στην απογραφή του **1999/2000**. Παρατηρείται και πάλι ότι το **σύνολο** της καλλιεργούμενης έκτασης είναι **ιδιόκτητο**, καθώς στις **3.351** εκμεταλλεύσεις το **99,6%** των εκμεταλλεύσεων είναι ιδιόκτητες καταλαμβάνοντας το **83,3%** των καλλιεργούμενων εκτάσεων.

Οι *νοικιασμένες εκμεταλλεύσεις* εμφανίζονται σε ποσοστό **6%**. *Αναλογικά* με τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων κάθε Δ.Δ. το *μεγαλύτερο ποσοστό ενοικιαζόμενης καλλιεργούμενης έκτασης* εμφανίζεται στο *Δ.Δ. Γκούρας* που αντιστοιχεί στο **67,2%** της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης του.

Μικρός είναι τόσο ο *αριθμός των εκμεταλλεύσεων* που χαρακτηρίζονται ως *μεσιακές* όσο και των αυτών που καλύπτονται από *άλλο καθεστώς κατοχής*. Οι εκμεταλλεύσεις αυτές απαντώνται σε ορισμένα Δημοτικά Διαμερίσματα και βεβαίως καλύπτουν περιορισμένο αριθμό στρεμμάτων.

Σχήμα 11: Καθεστώς κατοχής καλλιεργούμενης έκτασης

Πηγή: *E.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.*

Συγκρίνοντας τα στοιχεία μεταξύ των δύο απογραφών εξάγονται τα κάτωθι συμπεράσματα. Σε γενικές γραμμές δεν παρατηρούνται μεγάλες μεταβολές ως προς το καθεστώς κατοχής των εκμεταλλεύσεων.

Όπως προέκυψε από την επεξεργασία των στοιχείων των δύο απογραφών, το μεγαλύτερο ποσοστό των εκμεταλλεύσεων είναι ιδιόκτητο, δεδομένου ότι στην *απογραφή* του **1991** το **98%** των εκμεταλλεύσεων ήταν *ιδιόκτητο* και στην απογραφή του **2001** το **99,6%**. Το ποσοστό των *νοικιασμένων* εκμεταλλεύσεων επί του συνόλου των εκμεταλλεύσεων σύμφωνα με την απογραφή του **1991** ανερχόταν στο **4,3%**, τιμή που αυξήθηκε κατά **1,7 ποσοστιαίες μονάδες** μέσα στην δεκαετία.

Χαμηλό το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων και στις δύο απογραφές που θεωρούνται μεσιακές ή χαρακτηρίζονται από άλλο καθεστώς ιδιοκτησίας.

1.3.4. Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Σύμφωνα με την απογραφή του **1991**, στην περιοχή μελέτης συνολικά υπήρχαν **3.880 εκμεταλλεύσεις**. Σε επίπεδο Δήμου, από το σύνολο των **26.122** αγροτεμαχίων τα **12.060** ανήκαν στα Δημοτικά Διαμερίσματα που υπάγονται στο Δήμο Ξυλοκάστρου, αποτελώντας το **46%** επί των συνολικά καλλιεργούμενων αγροτεμαχίων. Αναλυτικότερα στα **Δ.Δ. Ξυλοκάστρου, Πιτσών και Καμαρίου** εντοπίζεται ο μεγαλύτερος αριθμός των αγροτεμαχίων.

Παράλληλα σε επίπεδο Δημοτικού Διαμερίσματος, ο αριθμός των αγροτεμαχίων του Δημοτικού Διαμερίσματος Ευρωστίνης αντιστοιχεί στο **19,6 %** επί του συνόλου των αγροτεμαχίων της περιοχής μελέτης.

Στον Πίνακα Παραρτήματος 23 υπάρχει διαθέσιμη η πληροφορία της **μέσης έκτασης ανά αγροτεμάχιο** η οποία ορίζεται από τον λόγο του συνόλου των **καλλιεργούμενων εκτάσεων (περιλαμβάνονται και οι βοσκότοποι) / αριθμό αγροτεμαχίων**. Ο λόγος αυτός **ποικίλει μεταξύ των Δημοτικών Διαμερισμάτων** και κυμαίνεται από **1,8** μέχρι **12,2** στρέμματα. Δημοτικά Διαμερίσματα στα όποια **ο λόγος έχει μεγάλες τιμές** είναι αυτά στα οποία συναντάται **κτηνοτροφική παραγωγή** όπου λόγω της έκτασης των βοσκότοπων αυξάνει σημαντικά ο λόγος.

Μέσω της βασικής έρευνα διάρθρωσης του έτους **1999/2000** προκύπτει ο Πίνακας Παραρτήματος 24 στον οποίο επιπλέον, είναι διαθέσιμη η πληροφορία της μέσης έκτασης ανά εκμετάλλευση.

Η **μέση έκταση ανά εκμετάλλευση** στην περιοχή μελέτης ανέρχεται στα **55,6 στρέμματα**. Παρατηρούμε ότι οι εκμεταλλεύσεις με τις **μεγαλύτερες μέσες εκτάσεις** ανήκουν σε Δημοτικά Διαμερίσματα **ορεινών περιοχών**, όπως του Μεσινού, της Γκούρας και της Αρχαίας Φενεού τα οποία αποτελούν από τα ορεινότερα Διαμερίσματα της περιοχής μελέτης και ακολουθούν την κτηνοτροφική παραγωγή. Τα συγκεκριμένα Δημοτικά Διαμερίσματα χωροθετούνται στην πεδιάδα του Φενεού.

Η σύγκριση μεταξύ των δύο απογραφών περιλαμβάνει την μεταβολή μόνο των κοινών στοιχείων, όπως του αριθμού των εκμεταλλεύσεων με καλλιεργούμενη έκταση, του αριθμού των αγροτεμαχίων και της μέσης έκτασης ανά αγροτεμάχιο.

Όπως προέκυψε από την απογραφή του έτους **1991**, στο σύνολο της περιοχής μελέτης η **μέση έκταση ανά αγροτεμάχιο** αντιστοιχεί στα **4,6** στρέμματα τιμή η οποία στην απογραφή του **2001** έγινε **4,3** στρέμματα. Επιπροσθέτως, στην απογραφή του έτους **1999-2000** σημειώνεται **μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων** με καλλιεργούμενη έκταση κατά **13,6%**, ενώ ο **αριθμός των αγροτεμαχίων** μέσα στην δεκαετία 1991-2000 **αυξήθηκε** σε ποσοστό που ανέρχεται στο **7,9%**.

1.3.5. Αρδευόμενες εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις

Όπως προκύπτει από την Βασική Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων που έλαβε χώρα το **1991** (Πίνακας Παραρτήματος 25), η **αρδευόμενη έκταση** αντιστοιχεί σε **42.468 στρέμματα** αποτελώντας το **40,5%** επί του συνόλου των **104.913** στρεμμάτων χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης. Τα περισσότερα στρέμματα των **αρδευόμενων** εκτάσεων, ανήκουν στα **Δημοτικά Διαμερίσματα Ευρωστίνης και Γκούρας**.

Ανάλογα, από την Βασική Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων του έτους **1999/2000** (Πίνακας Παραρτήματος 26), συμπεραίνουμε ότι η αρδευόμενη έκταση της περιοχής μελέτης, ανέρχεται στα **31.352** στρέμματα, στο σύνολο των **112.567** στρεμμάτων χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης, δηλαδή το **27,9%** της συνολικής έκτασης που καλλιεργείται χαρακτηρίζεται ως **αρδευόμενη** έκταση.

Συγκρίνοντας από την απογραφή γεωργίας κτηνοτροφίας του έτους **1991** και του **1999/2000** παρατηρείται **μείωση των αρδευόμενων εκτάσεων** κατά **26,1%**, δηλαδή από τα **42.468** στα **25.603 στρέμματα**. Αντιθέτως μεταξύ των δύο απογραφών παρατηρούμε **αύξηση των αρδευθείσων εκτάσεων** κατά **9,2%**, από τα **25.603** στα **27.970 στρέμματα**.

1.3.6. Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών σε Δήμους

Στη συνέχεια της μελέτης, παρέχονται πληροφορίες που αφορούν στο που βρίσκονται οι εκμεταλλεύσεις των κατοίκων κάθε Δημοτικού Διαμερίσματος. Δηλαδή αν ο ιδιοκτήτης των εκμεταλλεύσεων διαθέτει εκμεταλλεύσεις σε 1 Δήμο, 2, σε 3 ή ακόμα και σε παραπάνω από 4 Δήμους.

Βάσει της απογραφής του **1991** (Πίνακας Παραρτήματος 27), το μεγαλύτερο μέρος των εκμεταλλεύσεων, δηλαδή το **60%**, υπάγεται *σε ένα Δήμο*, ακολουθούν με ποσοστό **28%** οι εκμεταλλεύσεις που υπάγονται σε *δύο Δήμους*. Μικρότερο είναι το ποσοστό (**9,5%**) των εκμεταλλεύσεων που ανήκουν *σε τρεις Δήμους*, ενώ *μόνο σε συγκεκριμένα Δ.Δ.*, οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις ανήκουν σε *τέσσερις Δήμους* και άνω.

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη απογραφή, αυτή του **1999/2000**, το **88,0%** των εκμεταλλεύσεων της περιοχής μελέτης βρίσκονται σε *έναν Δήμο*. Σε *δύο Δήμους* βρίσκεται το **11,3%** των εκμεταλλεύσεων ενώ το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων που βρίσκονται σε *τρεις Δήμους* είναι *μηδαμινό* καθώς η τιμή του αγγίζει το **0,5%**. Στην παρούσα απογραφή δεν αναφέρεται ούτε ένα Δημοτικό Διαμέρισμα του οποίου οι εκμεταλλεύσεις να ανήκουν σε τέσσερις Δήμους και άνω.

Στην *δεκαετία που μεσολάβησε* (Πίνακας Παραρτήματος 28), μεταξύ των δύο απογραφών αυξήθηκε κατά **29,4%** ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων σε *ένα Δήμο* ενώ ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων σε *δύο Δήμους μειώθηκε* κατά **64,2%** και σε *τρεις Δήμους* κατά **95%**. Όσον αφορά στον αριθμό των εκμεταλλεύσεων σε τέσσερις Δήμους με το πέρασμα της δεκαετίας καμία εκμετάλλευση δεν απογράφηκε σε αυτή την κατηγορία.

Οι μεταβολές αυτές πιθανώς να συνδέονται με τις προσπάθειες των γεωργών να συγκεντρώσουν τις εκμεταλλεύσεις του σε κοντινές αποστάσεις προκειμένου να *μειώσουν* το κόστος της *παραγωγικής διαδικασίας*, τόσο σε χρόνο όσο και σε χρήμα.

1.3.7. Οργανωτική φυσιογνωμία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Στην συνέχεια ακολουθούν στοιχεία τα οποία αναφέρονται στο οργανωτικό προφίλ των εκμεταλλεύσεων της περιοχής μελέτης. Δηλαδή εξετάζονται πληροφορίες όπως εάν ο *κάτοχος των εκμεταλλεύσεων είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο*, ο βαθμός στον οποίο οι κάτοχοι των εκμεταλλεύσεων *τηρούν λογιστικά βιβλία ή προορίζουν τα προϊόντα που παράγουν για πώληση*, τι ποσοστό είναι *ασφαλισμένο στον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων* και *μέλη γεωργικού-κτηνοτροφικού συνεταιρισμού*.

Από τα στοιχεία της απογραφής του **1991** όπως αυτά αναφέρονται στον Πίνακα Παραρτήματος 31 προκύπτει ότι στο σύνολο των **3.781** εκμεταλλεύσεων που υπάρχουν στην περιοχή μελέτης, *όλοι οι κάτοχοι* των εκμεταλλεύσεων είναι *φυσικά πρόσωπα* ενώ δεν υπάρχει ούτε μια εκμετάλλευση κάτοχος της οποίας είναι νομικό πρόσωπο.

Λογιστικά βιβλία τηρούνται μόνο σε **10 εκμεταλλεύσεις** η έκταση των οποίων αποτελεί ποσοστό **0,2%** επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης. Δημοτικά Διαμερίσματα στα οποία κάτοχοι των γεωργικών εκμεταλλεύσεων τηρούν λογιστικά βιβλία είναι τα εξής: Ευρωστίνης Ροζενών, Στομίου, Ξυλοκάστρου, Καμαρίου, Καρυάς, Κάτω Τρικάλων, Ξανθοχωρίου, Γκούρας και Στενού.

Από τις **3.781** εκμεταλλεύσεις της περιοχής μελέτης οι **3.615** προορίζουν τα προϊόντα τους κυρίως για πώληση που αντιστοιχούν στο **95,6%** των εκμεταλλεύσεων στην περιοχή μελέτης ενώ η έκταση που καταλαμβάνουν αντιστοιχεί στο **98,7%** της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης στην περιοχή μελέτης. Προφανώς οι υπόλοιπες 166 εκμεταλλεύσεις οι οποίες δεν προορίζουν τα παραγόμενα προϊόντα κυρίως για πώληση, ανήκουν σε ιδιοκτήτες οι οποίοι δεν ασχολούνται επαγγελματικά με την γεωργική ή κτηνοτροφική παραγωγή αλλά προορίζουν τα προϊόντα αποκλειστικά για ίδια κατανάλωση.

Στον Πίνακα Παραρτήματος 32 παρουσιάζονται τα στοιχεία που δίνουν μια εικόνα για το οργανωτικό προφίλ του πρωτογενούς τομέα στην περιοχή μελέτης, έτσι όπως προκύπτουν από την βασική έρευνα διάρθρωσης του έτους **1999/2000**.

Σχετικά με τον κάτοχο των εκμεταλλεύσεων και σε αυτή την απογραφή *όλες οι εκμεταλλεύσεις έχουν ως κάτοχο τους φυσικά πρόσωπα* εκτός από ένα Δημοτικό Διαμέρισμα αυτό των *Άνω Τρικάλων* στο οποίο αναφέρεται ως κάτοχος *ένα νομικό πρόσωπο*.

Το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων στις οποίες τηρούνται *λογιστικά βιβλία* ανέρχεται μόλις στο **0,2%** επί των συνολικών εκμεταλλεύσεων. Το Δημοτικό Διαμέρισμα *Καμαρίου* είναι αυτό στο οποίο τηρείται ο *μεγαλύτερος αριθμός λογιστικών βιβλίων*.

Συνεχίζοντας, παρατηρούμε πως στο σύνολο των **4.128** εκμεταλλεύσεων της περιοχής μελέτης οι **3.778** εκμεταλλεύσεις, δηλαδή το **91,5%** επί του συνόλου, προορίζουν τα προϊόντα τους κυρίως για πώληση. Στο Δημοτικό Διαμέρισμα *Ευλοκάστρου* το **23,4%** των εκμεταλλεύσεων *δεν* προορίζει τα προϊόντα του κυρίως για πώληση.

Από τη σύγκριση των δυο παραπάνω Πινάκων Παραρτήματος (31 και 32), παρατηρείται ότι *παραμένουν στα ίδια επίπεδα* οι εκτάσεις των οποίων τα προϊόντα προορίζονται για πώληση αλλά και αυτών για την διαχείριση των οποίων τηρούνται λογιστικά βιβλία, μέσα στο χρονικό διάστημα από το έτος **1991 έως 2000**. Επιπροσθέτως και στις δύο απογραφές το σύνολο των εκμεταλλεύσεων έχει ως κάτοχο φυσικό πρόσωπο.

Ακολούθως θα εξετάσουμε τον βαθμό στον οποίο οι κάτοχοι των εκμεταλλεύσεων είναι ασφαλισμένοι στον *Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων* καθώς και πόσοι εκ των κατόχων είναι *μέλη γεωργικού – κτηνοτροφικού συνεταιρισμού*.

Βασιζόμενοι στην απογραφή του **1991**, από τις **3.781** εκμεταλλεύσεις που απογράφησαν, οι κάτοχοι των **2.303** εκμεταλλεύσεων είναι ασφαλισμένοι στον *Ο.Γ.Α.*, αποτελώντας το **60,9%** επί του συνόλου των εκμεταλλεύσεων, ενώ οι ασφαλισμένοι στον *Ο.Γ.Α.* καλλιεργούν το **95,2%** των εκτάσεων στην περιοχή μελέτης.

Το ποσοστό των κατόχων των εκμεταλλεύσεων που δεν είναι ασφαλισμένοι στον *Ο.Γ.Α.* πιθανώς να είναι ασφαλισμένοι σε διαφορετικό ασφαλιστικό φορέα ή να μην ασκούν το γεωργικό επάγγελμα ως κύριο, αλλά να έχουν άλλο κύριο επάγγελμα, συνεπώς καλύπτονται από διαφορετικό ασφαλιστικό οργανισμό ή να είναι ακόμα και ανασφάλιστοι.

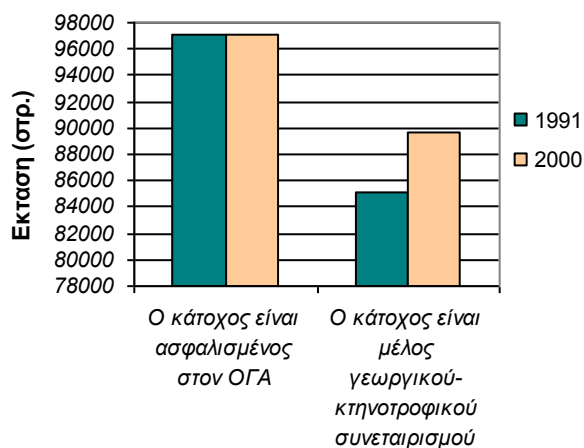
Μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων οι κάτοχοι των οποίων οργανώνονται σε γεωργικούς – κτηνοτροφικούς συνεταιρισμούς παρά τα αυξημένα προβλήματα που τους χαρακτηρίζουν. Έτσι στο σύνολο των 3.781 εκμεταλλεύσεων οι 2.961 εκμεταλλεύσεις, δηλαδή το **78,3%** έχουν ως **κατόχους μέλη γεωργικών – κτηνοτροφικών συνεταιρισμών**.

Στην απογραφή του **1999/2000**, από τις **3.351** εκμεταλλεύσεις στις **2.303** ο κάτοχος τους είναι **ασφαλισμένος στον Ο.Γ.Α.**, αποτελώντας το **68,7%** του συνόλου των εκμεταλλεύσεων της περιοχής μελέτης. Στα Δημοτικά Διαμερίσματα των οποίων οι κάτοικοι δεν ασχολούνται αποκλειστικά με την γεωργία παρατηρείται ότι είναι μεγαλύτερο το ποσοστό εκμεταλλεύσεων με κατόχους μη ασφαλισμένους στον Ο.Γ.Α.

Σε επίπεδο Δήμου αναλογικά με τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων που υπάγονται στους Δήμους, ο μεγαλύτερος αριθμός εκμεταλλεύσεων με κατόχους ασφαλισμένους τον Ο.Γ.Α. παρουσιάζεται στο **Δήμο Φενεού** καθώς το **88,8%** των εκμεταλλεύσεων ανήκει σε άτομα **ασφαλισμένα στον Ο.Γ.Α.**

Οι κάτοχοι των εκμεταλλεύσεων οι οποίοι είναι **μέλη γεωργικού – κτηνοτροφικού συνεταιρισμού** συναντώνται στις **2.440** εκμεταλλεύσεις εκ των **3.351** εκμεταλλεύσεων συνολικά. Μεταφρασμένος σε ποσοστά ο αριθμός αυτός αναφέρεται στο **72,8%** των εκμεταλλεύσεων. Σε μικρό αριθμό Δημοτικών Διαμερισμάτων – 2 εκ των 37 συνολικά – δεν υπάρχουν κάτοχοι-μέλοι γεωργικών συνεταιρισμών.

Ακολουθεί σύγκριση των στοιχείων μεταξύ των απογραφών. Στην **δεκαετία** που μεσολάβησε παρατηρείται διαφοροποίηση του ποσοστού των εκμεταλλεύσεων οι κάτοχοι των οποίων είναι ασφαλισμένοι στον Ο.Γ.Α. καθώς από **60,9%** στην απογραφή του **1991** το ποσοστό **αυξήθηκε** στο **68,7%** στην απογραφή του **2001**. Ωστόσο στην απογραφή του **2001** σημειώθηκε **μείωση** κατά **17,6%** στον **αριθμό των εκμεταλλεύσεων** των οποίων οι κάτοχοι είναι **μέλη γεωργικού-κτηνοτροφικού συνεταιρισμού**.

Σχήμα 12: Έκταση των εκμεταλλεύσεων οι κάτοχοι των οποίων είναι ασφαλισμένοι στον ΟΓΑ ή είναι μέλη γεωργικού-κτηνοτροφικού συνεταιρισμού

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991 & 1999/2000.

1.3.8. Επίπεδο γεωργικής εκπαίδευσης των κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστεί το επίπεδο εκπαίδευσης των κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων, δηλαδή θα συμπεράνουμε αν η καλλιέργεια των εκμεταλλεύσεων βασίζεται σε εμπειρική γνώση ή αν οι διαχειριστές έχουν εκπαιδευτεί.

Στην απογραφή του **1991** (Πίνακας Παραρτήματος 33) εκ των **3.781 εκμεταλλεύσεων**, οι κάτοχοι ή διαχειριστές των **3.734** εξ αυτών έχουν πρακτική πείρα. Δηλαδή το **98,7% των εκμεταλλεύσεων** έχουν ως διαχειριστές ή κατόχους πρόσωπα που διαθέτουν πρακτική πείρα, προερχόμενη από την καθημερινή ή μη εργασία του στις εκμεταλλεύσεις. Στις συγκεκριμένες εκμεταλλεύσεις αντιστοιχεί το **98,7% των καλλιεργούμενων εκτάσεων**.

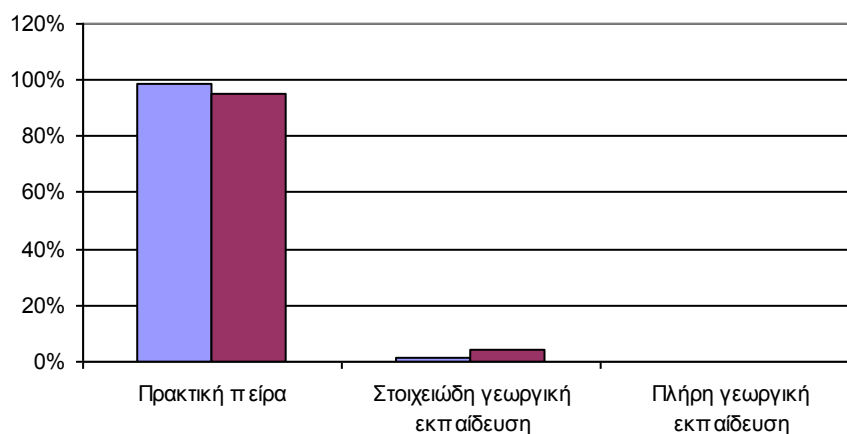
Παράλληλα μόλις το **1,2% των γεωργών** που καλλιεργούν ή κατέχουν τις εκμεταλλεύσεις έχουν λάβει **στοιχειώδη γεωργική εκπαίδευση** και μόλις σε **2 εκμεταλλεύσεις** οι κάτοχοι ή διαχειριστές τους έχουν **πλήρη γεωργική εκπαίδευση**. **Οι δύο** αυτές εκμεταλλεύσεις τοποθετούνται στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Ξυλοκάστρου** ενώ το **Δημοτικό Διαμέρισμα Πιτσών** είναι αυτό στο οποίο υπάρχουν οι περισσότεροι γεωργοί με **στοιχειώδη γεωργική εκπαίδευση**, διότι στο σύνολο των

45 εκμεταλλεύσεων με γεωργούς στοιχειώδους γεωργικής εκπαίδευσης, το 64,4% εξ αυτών ανήκουν στο Δημοτικό Διαμέρισμα Πιτσών.

Αν και λόγω του "κραταιού" πρωτογενούς τομέα του Νομού θα πιθανολογούταν διαφορετικό επίπεδο γεωργικής εκπαίδευσής του, εντούτοις σύμφωνα με την απογραφή του **1999/2000** (Πίνακας Παραρτήματος 34), το **95,4%** των εκμεταλλεύσεων καλλιεργούνται από **γεωργούς οι οποίοι έχουν μόνο πρακτική πείρα**, καλύπτοντας το **92%** των **καλλιεργούμενων εκτάσεων**. Παράλληλα, μόλις **4,5%** των **εκμεταλλεύσεων** καλλιεργείται από γεωργούς που έχουν λάβει κάποια **στοιχειώδη γεωργική εκπαίδευση**.

Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων οι κάτοχοι ή διαχειριστές των οποίων διαθέτουν πλήρη γεωργική εκπαίδευση εξακολουθεί να κυμαίνεται σε απογοητευτικά επίπεδα. Μόλις το **0,06%** των **εκτάσεων** καλλιεργούνται από γεωργούς που διαθέτουν **πλήρη γεωργική εκπαίδευση**. Η έκταση αυτή καλύπτεται από 3 εκμεταλλεύσεις.

Από την επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων προέκυψε ότι μεταξύ των δύο απογραφών υπήρξε **μικρή διαφοροποίηση** των ποσοστών που αναφέρονται στο **επίπεδο γεωργικής εκπαίδευσης**. Στην **δεκαετία** που μεσολάβησε, **ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων** των οποίων οι **κάτοχοι ή διαχειριστές διαθέτουν πρακτική πείρα**, **μειώθηκε κατά 14,3%**. Ωστόσο το **ποσοστό των εκμεταλλεύσεων** των οποίων οι **κάτοχοι ή διαχειριστές διαθέτουν πρακτική πείρα επί του συνόλου των εκμεταλλεύσεων** **κάθε απογραφής μειώθηκε μόλις κατά 3,3 ποσοστιαίες μονάδες**.

Σχήμα 13: Επίπεδο εκπαίδευσης των κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφών Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991 & 1999/2000.

Σημειώνεται, η **μείωση** που παρατηρήθηκε στον **αριθμό των εκμεταλλεύσεων** μεταξύ των δύο απογραφών κατά **11,3%**, ποσοστό το οποίο δεν μπορεί να θεωρηθεί αμελητέο. Η διεξαγωγή βεβαίων συμπερασμάτων δεν είναι δυνατή καθώς η μείωση αυτή μπορεί να προέρχεται από συνένωση εκμεταλλεύσεων ή αγορά γειτονικής/ών εκμετάλλευσης/ων και αναφορά τους ως ενιαία εκμετάλλευση - με αποτέλεσμα την μείωση του αριθμού των απογραφόμενων εκμεταλλεύσεων.

1.3.9. Εκμηχάνιση του γεωργικού τομέα

Σύμφωνα με την *Απογραφή Γεωργίας και Κτηνοτροφίας του 1991* (Πίνακες Παραρτήματος 35 και 36) στις **περισσότερες εκμεταλλεύσεις** χρησιμοποιούνται **τετράτροχα** (διαξονικά) **τρακτέρ ή ερπυστριοφόρα** ισχύος **μέχρι 33 ίππους** αλλά και **από 54 έως 81 ίππους** και τα οποία καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Μικρότερος ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν τρακτέρ ισχύος μεγαλύτερης των 82 ίππων, ενώ παρατηρούμε στον πίνακα ότι οι εκμεταλλεύσεις αυτές βρίσκονται ως επί το πλείστον στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Φενεού.

Συνεχίζοντας την επεξεργασία των στοιχείων που αφορούν στις εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά κυριότερο είδος, στηριζόμενοι στην απογραφή του **1991** συμπεραίνουμε ότι τα **μονοαξόνικα σκαπτικά** χρησιμοποιήθηκαν από το **71,6% των εκμεταλλεύσεων**, δεδομένου ότι ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων το 1991 ανερχόταν στις 3.781.

Οι **χορτοκοπτικές μηχανές συλλογής και κοπής** απαντώνται σε μόλις **75 εκμεταλλεύσεις**, ενώ οι **θεριζοαλωνιστικές μηχανές** χρησιμοποιούνται κατά κόρον στα **Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Φενεού εξαιτίας της καλλιέργειας φυτών** στα οποία **ακολουθείται η πρακτική του θερίσματος**. Συνολικά οι **θεριζοαλωνιστικές μηχανές** χρησιμοποιήθηκαν στο **12,6% των εκμεταλλεύσεων** αντιστοιχώντας στα **Δημοτικά Διαμερίσματα Φενεού** το **95,2% των εκμεταλλεύσεων** όπου γίνεται χρήση θεριζοαλωνιστικών.

Προχωράμε στην απογραφή του έτους **1999/2000** (Πίνακας Παραρτήματος 37), βάσει της οποίας στις περισσότερες εκμεταλλεύσεις χρησιμοποιούνται **τετράτροχα** (διαξονικά) **τρακτέρ ή ερπυστριοφόρα** ισχύος μέχρι **33 ίππους** αλλά και **από 54 έως**

81 ίππους και τα οποία καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Μικρότερος ο αριθμός των *εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν τρακτέρ ισχύος μεγαλύτερης των 82 ίππων*, ενώ παρατηρούμε ότι οι εκμεταλλεύσεις αυτές *βρίσκονται ως επί το πλείστον στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Φενεού*.

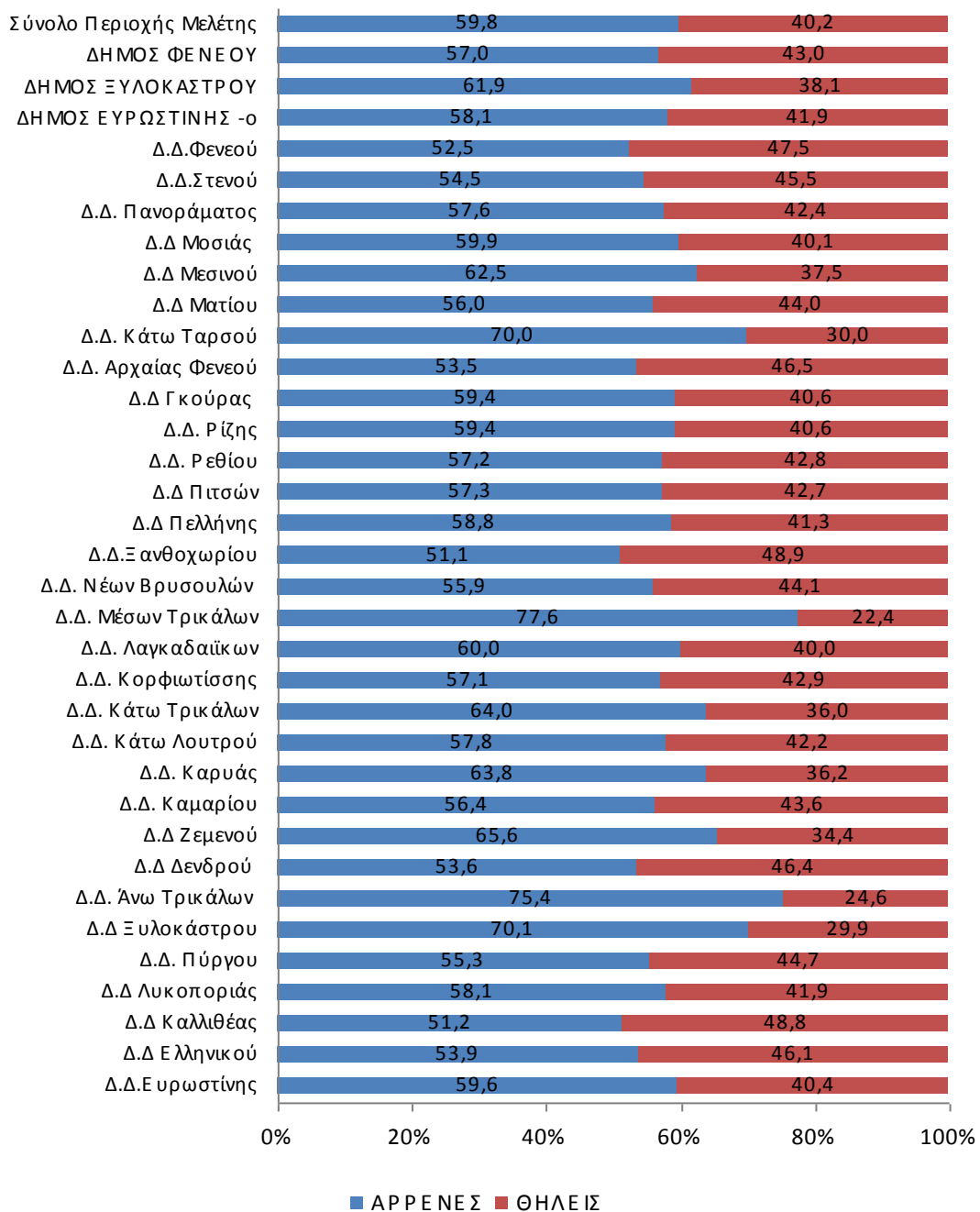
1.3.10. Απασχολούμενοι στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων (γεωργικών & κτηνοτροφικών)

Στην ενότητα που ακολουθεί θα εξεταστεί ο αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων της περιοχής μελέτης ενώ πλέον οι πληροφορίες είναι διαθέσιμες και σε επίπεδο φύλου.

Από τον Πίνακα της Βασικής Έρευνας Διάρθρωσης του *1991* (Πίνακας Παραρτήματος 38) και το Σχήμα 14 παρατηρούμε ότι το *μεγαλύτερο μέρος των απασχολούμενων στις εκμεταλλεύσεις* αποτελείται από *άρρηνες*, καταλαμβάνοντας το *59,8%* επί του συνόλου των απασχολούμενων στην περιοχή μελέτης ενώ το υπόλοιπο ποσοστό, δηλαδή το *40,2%*, το καταλαμβάνουν οι *γυναίκες* που απασχολούνται με τη γεωργία στην περιοχή μελέτης.

Επιπροσθέτως μέσω του Πίνακας Παραρτήματος 38 εξάγουμε το συμπέρασμα ότι στο σύνολο των *6.984 απασχολούμενων* ατόμων *στον πρωτογενή τομέα* της περιοχής, τα *5.885* από αυτά, *απασχολούνται αποκλειστικά με τις εκμεταλλεύσεις*. Σημειώνεται ότι ως απασχολούμενοι αναφέρονται μέλη των οικογενειών των κατόχων. Παράλληλα το *2,6%* των *απασχολούμενων εργάζονται κυρίως στις εκμεταλλεύσεις* που διαθέτουν οι οικογένειες τους, ενώ το ποσοστό όσων *απασχολούνται δευτερευόντως στην εκμετάλλευση* αποτελεί το *13,1%* επί του συνόλου.

Στο Σχήμα 14, που ακολουθεί, παρουσιάζεται διαγραμματικά το ποσοστό των απασχολούμενων ανά φύλο σε κάθε Δημοτικό Διαμέρισμα της περιοχής μελέτης.

Σχήμα 14: Ποσοστό αρρένων και θηλέων εργαζομένων στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις ανά Δημοτικό Διαμέρισμα

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

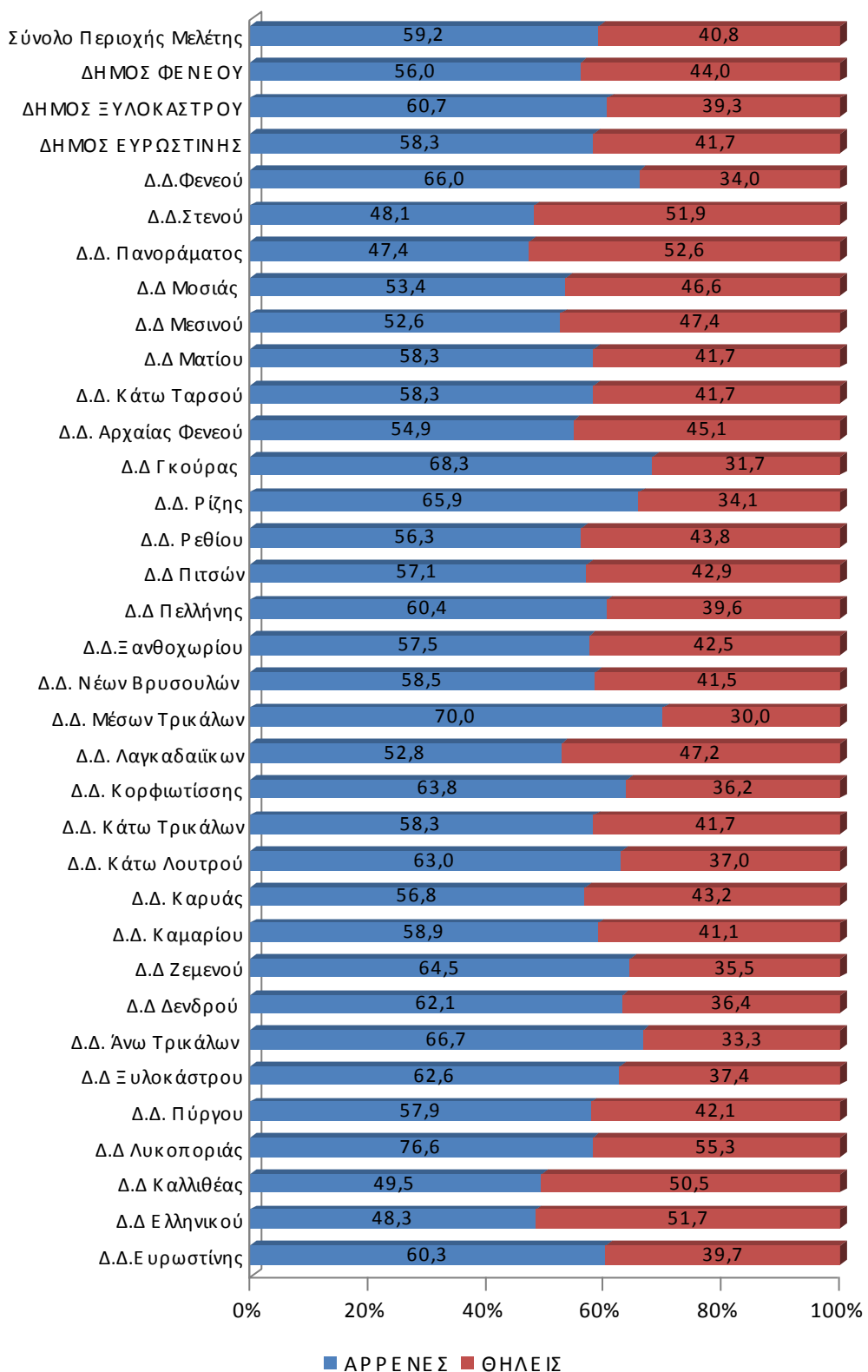
Στη συνέχεια, από την απογραφή γεωργίας – κτηνοτροφίας του **1999/2000** (Πίνακας Παραρτήματος 39), διαθέτοντας τα αντίστοιχα στοιχεία, προχωράμε στην ανάλυση τους. Όσον αφορά στην αναλογία ανδρών – γυναικών, στο σύνολο των **6.610**

απασχολούμενων οι άρρενες ανέρχονται στους **3.913** αποτελώντας το **59,2%** του συνόλου των απασχολούμενων ενώ οι **2.697 θήλεις** που απογράφησαν αποτελούν το υπόλοιπο **40,8%**.

Θεωρώντας το ποσοστό του **60%** και του **40%** ως μέσο όρο του αριθμού των απασχολούμενων στις εκμεταλλεύσεις της περιοχής μελέτης παρατηρούμε *αποκλίσεις* από τα άνωθι ποσοστά στα παρακάτω Δημοτικά Διαμερίσματα:

- *Φενεού, Γκούρας, Ρίζης και Άνω Τρικάλων* αφού οι *άρρενες απασχολούμενοι* αποτελούν ποσοστό *μεγαλύτερο του 60%* στο σύνολο των απασχολούμενων (περίπου 67%)
- *Στενού, Πανοράματος, Λυκοποριάς, Καλλιθέας, Ελληνικού* καθώς οι *γυναίκες απασχολούμενες στις εκμεταλλεύσεις* κατέχουν ποσοστό που ανέρχεται πάνω από το **50%**, δηλαδή παρατηρείται *απόκλιση +10%* από την μέση τιμή στην περιοχή μελέτης. Παράλληλα σε αυτά τα Δημοτικά Διαμερίσματα το *ποσοστό των γυναικών* που απασχολούνται στις εκμεταλλεύσεις *υπερισχύει* ως προς το *ποσοστό των ανδρών απασχολούμενων*.

Στη συνέχεια εξετάζουμε τον *αριθμό των κατόχων και μελών του νοικοκυριού*, που εργάστηκαν στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων μεταφρασμένο σε ποσοστά. Στο σύνολο των **6.610** απασχολούμενων το **79,1%** αυτών δηλαδή οι **5.228 απασχολούμενοι** εργάζονται *αποκλειστικά στις εκμεταλλεύσεις του κατόχου*, μέγεθος βάσει του οποίου χαρακτηρίζουμε την πλειονότητα των εκμεταλλεύσεων ως *οικογενειακές*. Αντίστοιχα το **3,1%** ασχολείται *κυρίως στην εκμετάλλευση* του κατόχου, ενώ το **17,8%** εξ αυτών απασχολείται *δευτερευόντως στις εκμεταλλεύσεις* δηλαδή ασκούν άλλο κύριο επάγγελμα.

Σχήμα 15: Ποσοστό αρρένων και θηλέων εργαζομένων στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις ανά Δημοτικό Διαμέρισμα

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία μεταξύ των δύο απογραφών παρατηρούμε μείωση των απασχολουμένων στις εκμεταλλεύσεις από τους **6.984** σύμφωνα με την απογραφή του **1991** στους **6.610** στην απογραφή του **1999/2000**, δηλαδή σημειώθηκε **μείωση του αριθμού των απασχολουμένων κατά 5,3%**. Αναλυτικότερα **μεταξύ των δύο απογραφών**, ο αριθμός των **αρρένων και θηλέων εργαζομένων μειώθηκε** κατά **6,2%** και **4%** αντίστοιχα.

Ωστόσο το **ποσοστό** των **αρρένων και θηλέων** εργαζομένων στο σύνολο των εργαζομένων, και στις δυο απογραφές κυμαίνεται περίπου στο **ίδιο επίπεδο**, του **60%** και του **40%** αντίστοιχα.

Μείωση κατά 11,1% υπήρξε στον αριθμό όσων **απασχολούνται αποκλειστικά στις εκμεταλλεύσεις** η οποία συνοδεύεται από αντίστοιχη **αύξηση** κατά **28,2%** των απασχολουμένων **δευτερευόντως στην εκμετάλλευση**. Επιπλέον μέσω των απογραφών είναι διαθέσιμος ο αριθμός των **μόνιμων και εποχικών** εργατών που απασχολούνται στις εκμεταλλεύσεις. Από τον πίνακα και το διάγραμμα που προκύπτει από την απογραφή του 1991, φαίνεται ότι στο σύνολο των απασχολουμένων στην κατηγορία μόνιμοι ή εποχικοί εργάτες, το **99,8%** είναι **εποχικοί εργάτες** ενώ οι **μόνιμοι εργάτες** αποτελούν μόλις το **0,02%** όσων απασχολούνται στην κατηγορία αυτή.

Μεταξύ των δύο απογραφών σημειώθηκε **αλλαγή** στο **αριθμό των εποχικών εργατών**, καθώς ο αριθμός των εποχικών εργατών από **3.275** το **1991**, **αυξήθηκε** το **2001** κατά **82,6%** καθώς απογράφησαν 5.981 εποχικοί εργάτες. Παράλληλα στην **διάρκεια της δεκαετίας μεταβλήθηκε ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων που απασχολούσαν εποχικούς εργάτες**, από τις **757 εκμεταλλεύσεις** όπως αναφέρονται στην απογραφή του **1991**, στις **1.784 εκμεταλλεύσεις** σύμφωνα με την απογραφή του **2000**, γεγονός που συνδέεται με την **είσοδο των αλλοδαπών (οικονομικοί μετανάστες)** στην χώρα οι οποίοι εργάστηκαν στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις (εκτενής αναφορά γίνεται στην ενότητα 1.4)

1.3.11. Ζωικό κεφάλαιο

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε το ζωικό κεφάλαιο που συναντάται στις εκμεταλλεύσεις της περιοχής μελέτης και τον αριθμό ζώων ανά κατηγορία. Σύμφωνα

με τις *Απογραφές Γεωργίας-Κτηνοτροφίας* του *1991* και του *1999/2000* έχει γίνει διαχωρισμός του ζωικού κεφαλαίου στις κάτωθι κατηγορίες:

- βοοειδή
- προβατοειδή
- αιγοειδή
- χοιροειδή
- ιπποειδή
- κουνέλια και
- κυψέλες μελισσών

Από τα στοιχεία που αναγράφονται στους Πίνακες Παραρτήματος 42 και 43 όπως έχουν προκύψει από την απογραφή του έτους *1991*, καταλήγουμε ότι στις *περισσότερες* από τις *εκμεταλλεύσεις* ακολουθείται η *κατεύθυνση των προβατοειδών και των αιγοειδών*. Εν αντιθέσει με τα βοοειδή που εκτρέφονται σε μικρό αριθμό εκμεταλλεύσεων και Δημοτικών Διαμερισμάτων, τα προβατοειδή και αιγοειδή εκτρέφονται σχεδόν σε όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα.

Στα Δημοτικά Διαμερίσματα του *Δήμου Φενεού* αντιστοιχεί *το μεγαλύτερο ποσοστό προβατοειδών και αιγοειδών* διότι από τα *23.006 προβατοειδή* στην περιοχή μελέτης τα *16.493*, δηλαδή το *71,7%* εκτρέφεται στα Δημοτικά Διαμερίσματα που υπάρχουν στο *Δήμο Φενεού*. Επιπλέον από το σύνολο των *12.461 αιγοειδών* τα *9.006* εκτρέφονται σε *Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου*. Συμπεραίνουμε πως τα *Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου αποτελούν την πρώτη παραγωγό περιοχή ζωικών ειδών*.

Μικρός ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων και των Δημοτικών Διαμερισμάτων που ακολουθούν την κατεύθυνση των *χοιροειδών*, με το *μεγαλύτερο αριθμό των εκτρεφόμενων χοιροειδών* να συναντάται στα Δημοτικά Διαμερίσματα του *Δήμου Φενεού*.

Τα *557 ιπποειδή* που απογράφηκαν στη περιοχή μελέτης συναντώνται σε *421 εκμεταλλεύσεις*, *475 εκμεταλλεύσεις* εκτρέφουν *κουνέλια*, *1.571 εκμεταλλεύσεις πουλερικά* ενώ στην περιοχή μελέτης εντοπίζονται *2.070 κυψέλες μελισσών*.

Σύμφωνα με την απογραφή γεωργίας – κτηνοτροφίας του έτους 1999/2000 (Πίνακες Παραρτήματος 44 και 45) οι περισσότερες εκμεταλλεύσεις επιλέγουν την εκτροφή

προβατοειδών και αιγοειδών. Το **83,8%** των *προβατοειδών* και το **78,4%** των *αιγοειδών*, απαντάται στα *Δ.Δ. του Δήμου Φενεού*.

Οι *κεφαλές των βοοειδών* ανέρχονται στις **763**, εκ των οποίων οι **197** ανήκουν σε *θηλυκά βοοειδή*. Όσον αφορά στα *χοιροειδή*, απαντώνται σε **147 εκμεταλλεύσεις** και ο αριθμός τους ανέρχεται στις **752 κεφαλές**.

Ως προς τα *ιπποειδή* ο αριθμός του ανέρχεται στις **168 κεφαλές** και απαντώνται σε **135 εκμεταλλεύσεις**. Τα **9.087 κουνέλια** εκτρέφονται σε **515 εκμεταλλεύσεις**. Παράλληλα στην περιοχή μελέτης εντοπίζονται **3.577 κυψέλες μελισσών**, ενώ ο *αριθμός των πουλερικών* ανέρχεται στις **36.718 κεφαλές**.

Από την *σύγκριση* των δύο απογραφών, παρατηρούμε ότι πραγματοποιήθηκαν μεταβολές στον *αριθμό των κεφαλών ανά κατηγορία ζώων*.

Για την ακρίβεια παρατηρούμε *αύξηση* στις εξής κατηγορίες:

- Οι κεφαλές βοοειδών από 193 στην απογραφή του 1991 αυξήθηκαν στις 763 το 1999/2000.
- Οι κεφαλές των προβάτων αυξήθηκαν κατά 11% αλλά παρατηρείται μικρή μείωση στον αριθμό των εκμεταλλεύσεων που εκτρέφουν προβατοειδή.
- Στα χοιροειδή μεταξύ των απογραφών παρατηρείται αύξηση των κεφαλών κατά 310%.
- Ενώ οι κυψέλες μελισσών αυξήθηκαν κατά 72,5%

Αντιθέτως *μείωση* παρατηρούμε στις κάτωθι κατηγορίες:

- Ο αριθμός των ιπποειδών από τις 557 κεφαλές στην απογραφή του 1991 μειώθηκε στις 168 το 1999/2000.
- Όσον αφορά στον αριθμό των εκτρεφόμενων κουνελιών, μειώθηκε κατά 17,8% αλλά υπήρξε αύξηση στον αριθμό των εκμεταλλεύσεων που ακολουθούν την συγκεκριμένη παραγωγή.
- Τα πουλερικά εξακολουθούν να κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό εκτρεφόμενων ζώων, ωστόσο στην δεκαετία που μεσολάβησε ο αριθμός τους μειώθηκε κατά 4.841 κεφαλές από 41.559 το 1991.
- Τέλος τα αιγοειδή μειώθηκαν στις 11.740 κεφαλές το 2000, από 12.461 που απογράφηκαν το 1991, δηλαδή σημειώθηκε μείωση κατά 721 κεφαλές.

1.3.12. Γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή

Στο σημείο αυτό μέσω της επεξεργασίας στοιχείων που προέρχονται από τις *Ετήσιες Γεωργικές Στατιστικές* θα μελετήσουμε αναλυτικότερα τις παραγόμενες ποσότητες *γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων* στην περιοχή μελέτης. Αρχικά θα εξετάσουμε πως διαμορφώνεται η παραγωγή και η έκταση *ανά κατηγορία καλλιέργειας*, στο σύνολο της περιοχής μελέτης, θέτοντας ως περίοδο αναφοράς το χρονικό διάστημα από το έτος *2001* έως *2006*.

Στην συνέχεια σύμφωνα με την γεωργική στατιστική του έτους *2006* από την οποία διατίθενται τα πιο *πρόσφατα* στοιχεία, θα εξετάσουμε την παραγωγή, επίσης ανά κατηγορία καλλιέργειας, σε επίπεδο *Δημοτικού Διαμερίσματος*. Αναλυτικότερα στο δεύτερο μέρος της ενότητας παρέχονται στοιχεία που αφορούν στο *ύψος παραγωγής* κάθε καλλιέργειας, την *έκταση* που αυτή καταλαμβάνει καθώς και επιμέρους πληροφορίες ανά κατηγορία καλλιέργειας.

Οι καλλιέργειες για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες, έχουν ομαδοποιηθεί στις εξής κατηγορίες:

- i. Δενδρώδεις καλλιέργειες
- ii. Αροτραίες καλλιέργειες, όπου περιλαμβάνονται τα εξής είδη, σιτηρά για καρπό, όσπρια βρώσιμα, κτηνοτροφικά φυτά και μμποστανικά – πατάτες.
- iii. Λαχανοκομικά είδη
- iv. Αμπέλια και σταφιδάμπελοι

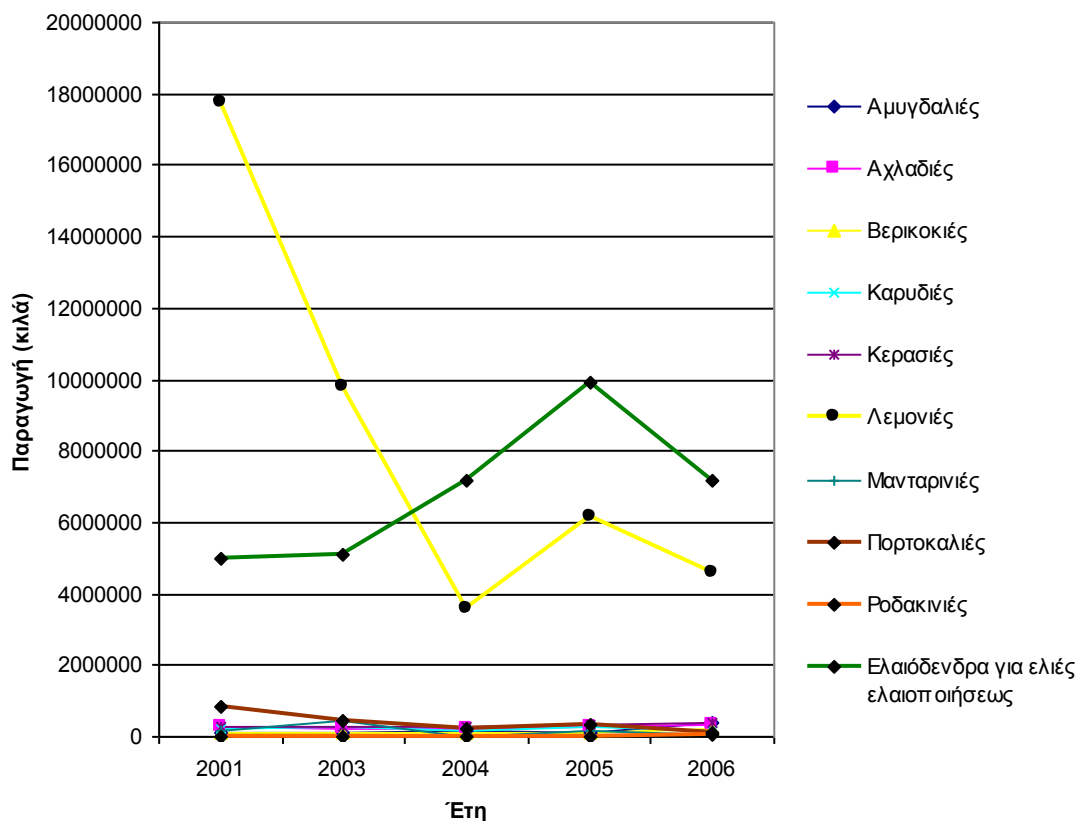
Η παρούσα ενότητα θα ολοκληρωθεί με την παράθεση στοιχείων που αφορούν στην ποσότητα των παραγόμενων κτηνοτροφικών προϊόντων (ν).

i) Δενδρώδεις καλλιέργειες

Ξεκινώντας την ανάλυση, θα εξετάσουμε πως διαμορφώθηκε η παραγωγή των δενδρωδών καλλιεργειών για την περίοδο 2001-2006. Σημειώνεται ότι για το έτος 2002 είναι διαθέσιμα μονάχα τα στοιχεία που αναφέρονται στην παραγωγή κάποιων εκ των κτηνοτροφικών προϊόντων και κανενός γεωργικού.

Βάσει του Σχήματος 16 παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο ύψος παραγωγής έως το έτος **2003** προερχόταν από τις **λεμονιές**, η παραγωγή των οποίων παρουσίαζε **κατακόρυφη πτώση** την χρονική περίοδο **2001-2004** και αργότερα **σταδιακές τάσεις βελτίωσης**. Η **πτώση** που σημειώνεται **στις παραγόμενες ποσότητες** οφείλεται κυρίως σε **δυσμενείς καιρικές συνθήκες**. Ο **παγετός** και **υψηλές θερμοκρασίες** καταστρέφουν τα δένδρα και **επιηρεάζουν αρνητικά** την παραγωγή, **ιδιαίτερα των εσπεριδοειδών** τα οποία είναι **πολύ ευπαθή στον παγετό**.

Αντιθέτως η παραγωγή των **ελαιόδενδρων** καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου **2001-2005** σημειώνει **ανοδική πορεία** και όπως φαίνεται δεν επηρεάστηκε από τον παγετό του έτους 2004. Ωστόσο οι παραγόμενες ποσότητες μειώθηκαν κατά 28% το έτος 2006 ως προς αυτή του 2005.

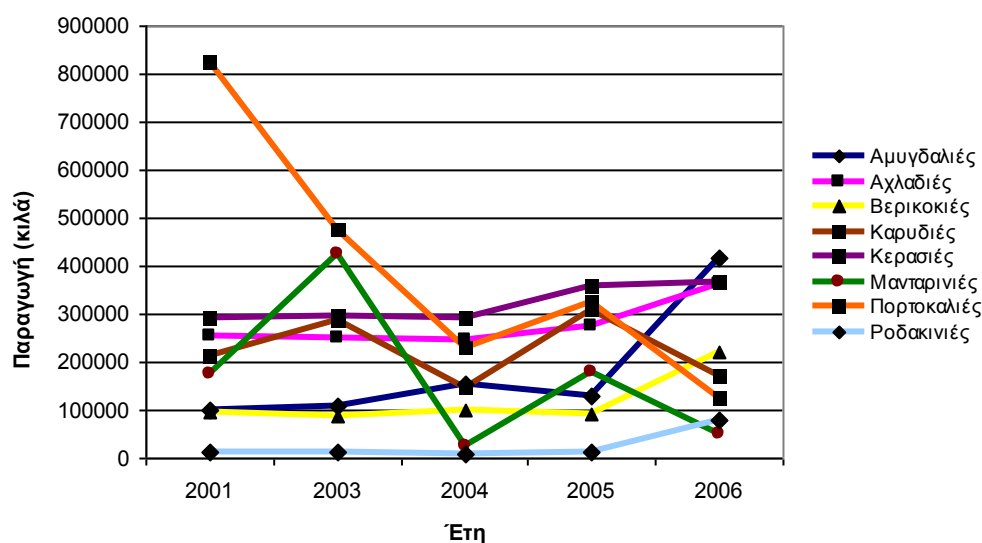

Σχήμα 16: Παραγωγή δενδρωδών καλλιεργειών

Πηγή: *Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.*

Λόγω του ότι η παραγωγή των υπόλοιπων δενδρωδών καλλιεργειών αγγίζει χαμηλότερες τιμές, ακολουθεί το Σχήμα 17 στον οποίο παρουσιάζεται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια η διακύμανση της παραγωγής αυτών.

Παρατηρούμε ότι η παραγωγή των *πορτοκαλιών* και *μανταρινιών* ακολουθεί την ακριβώς την ίδια πορεία με αυτή των λεμονιών, με την *μικρότερη τιμή* της *παραγωγής* να σημειώνεται το έτος *2004* λόγω του *ολικού παγετού* που *προηγήθηκε*. Ειδικά στα *μανταρίνια* το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ των ετών *2003-2004* η *παραγωγή μειώθηκε* κατά *93,9%*. Η παραγωγή των κερασιών, αχλαδιών, αμυγδαλιών, βερικοκιών και ροδακινιών ακολουθεί σταθερή πορεία την χρονική περίοδο 2001-2005, ενώ το έτος *2006* σημειώνεται *άνοδος της παραγωγής*. *Διακύμανση* σημειώνεται στην *παραχθείσα ποσότητα καρυδιών* με *εναλλάξ ανοδική και πτωτική πορεία*.

Σχήμα 17: Παραγωγή δενδρωδών καλλιεργειών (εκτός ελαιόδενδρων & λεμονιών)

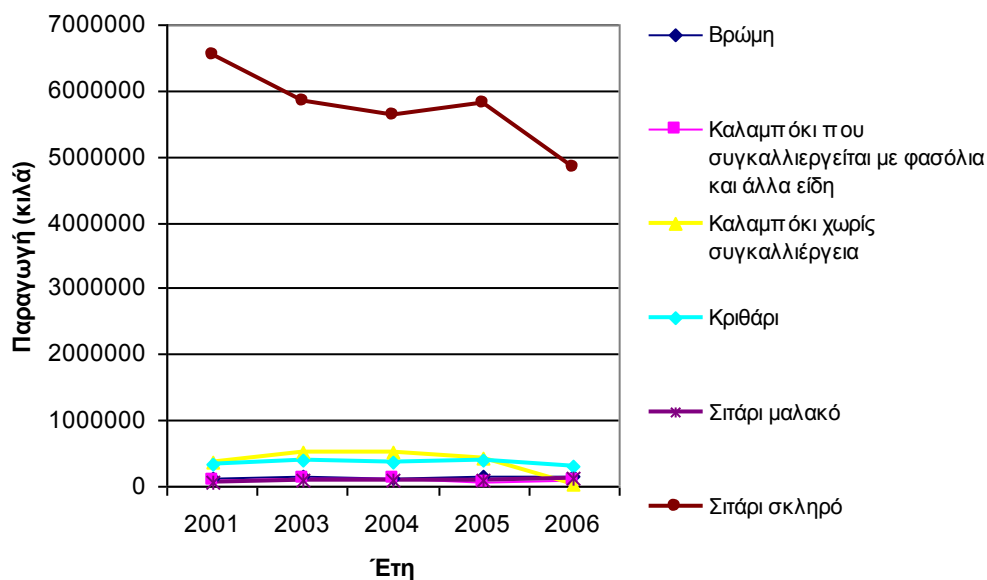
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

ii) Αροτραίες καλλιέργειες

ii.i) Για καρπό

Η παραγωγή της *πλειονότητας των αροτραίων καλλιεργειών για καρπό* σημειώνει *σταθερή πορεία* κατά την διάρκεια της πενταετίας. Για τα *καλαμπόκι (χωρίς*

συγκαλλιέργεια) έως το έτος 2004 παρατηρείται ελαφρά ανοδική πορεία και έπειτα πτωτική πορεία από το 2004 έως το 2006, ενώ η παραγωγή του σκληρού σιταριού παρουσιάζει ελαφρά πτωτική πορεία στην διάρκεια των ετών.

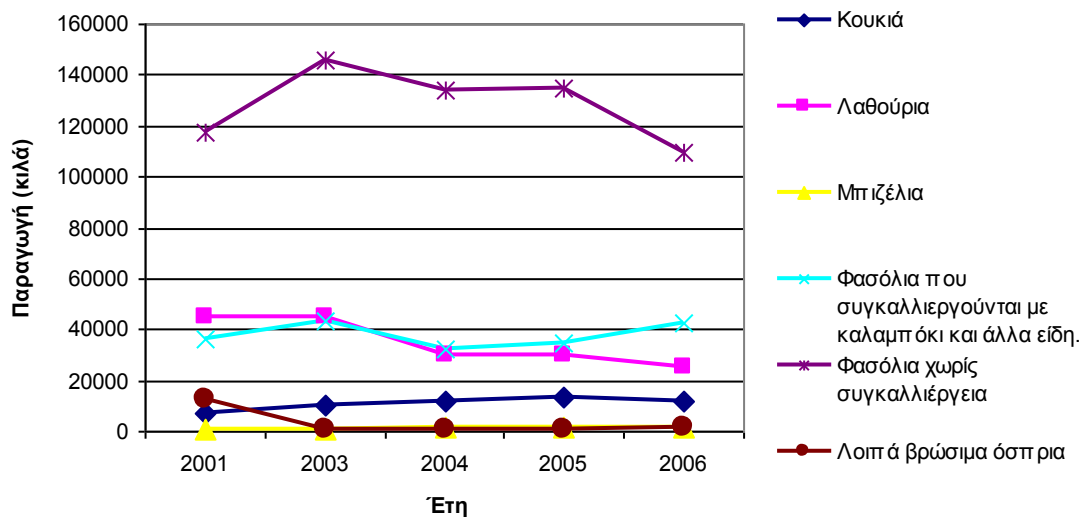

Σχήμα 18: Παραγωγή αροτραίων καλλιιεργειών για καρπό

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

ii.ii) Βρώσιμα όσπρια

Στην κατηγορία των βρώσιμων οσπρίων σημειώνονται σχεδόν σταθερές τιμές των παραγόμενων ποσοτήτων, χωρίς ιδιαίτερες μεταβολές, εκτός των φασολιών χωρίς συγκαλλιέργεια στα οποία παρατηρούνται διακυμάνσεις της συγκομισθείσας ποσότητας.

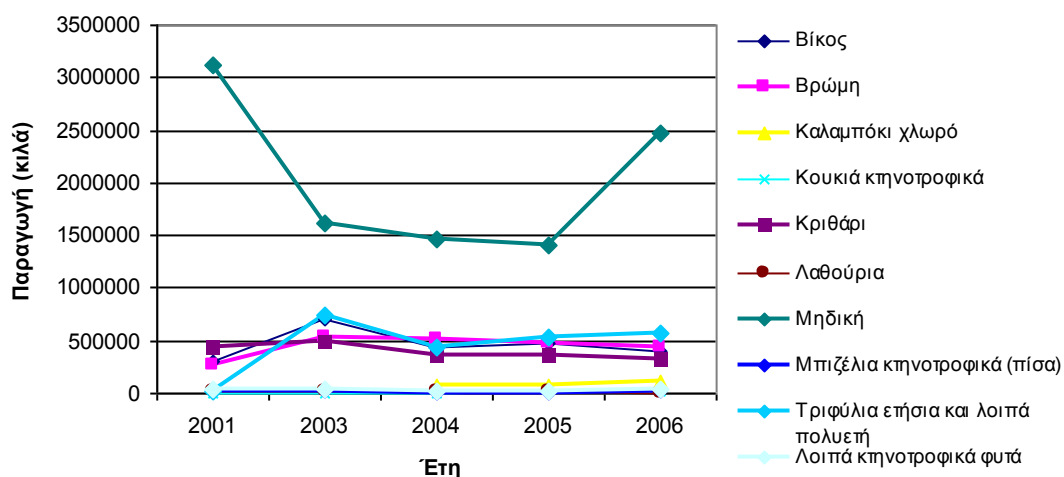

Σχήμα 19: Παραγωγή βρώσιμων οσπρίων

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

ii.iii) Κτηνοτροφικά φυτά

Η παραγωγή στο μεγαλύτερο μέρος των κτηνοτροφικών φυτών διαγράφει μια σταθερή πορεία εκτός από το έτος 2003 στο οποίο σημειώνεται άνοδος της. Όσον αφορά στις παραχθείσες ποσότητες μηδικής παρουσιάζουν διακυμάνσεις, αρχικά ακολουθούν πτωτική πορεία, στην συνέχεια σταθερή τιμή και τέλος ανοδική πορεία.

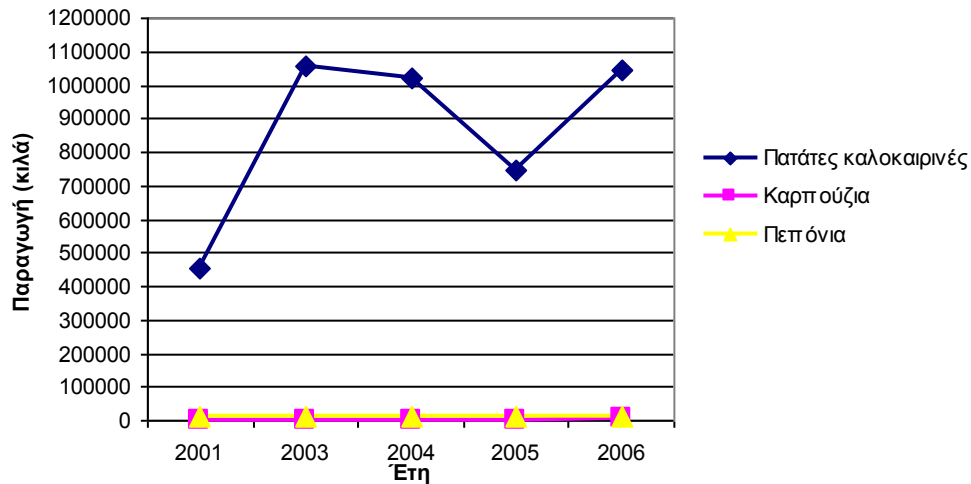

Σχήμα 20: Παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

ii.iv) Μποστανικά-πατάτες

Οι καλλιέργειες των *καρπουζιών και πεπονιών* αποδίδουν *σταθερές τιμές παραγωγής*, αντιθέτως με την καλλιέργεια των *καλοκαιρινών πατατών* στην οποία υπάρχουν *διακυμάνσεις των παραγόμενων ποσοτήτων*.

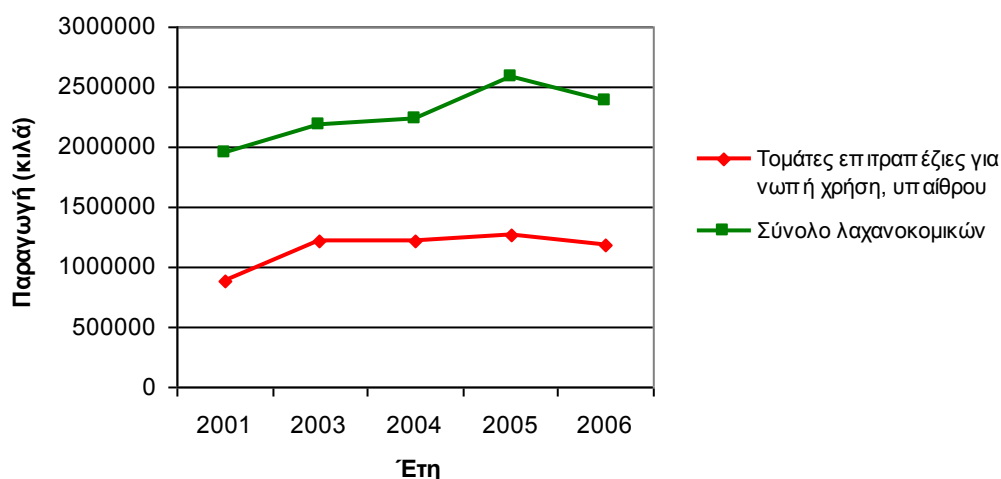

Σχήμα 21: Παραγωγή μποστανικών – πατατών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

iii) Λαχανοκομικά

Στην συγκεκριμένη κατηγορία θα μελετήσουμε πως διαμορφώνεται η παραγωγή στο σύνολο των λαχανοκομικών ειδών. Παρατηρούμε *ανοδική πορεία* στην διάρκεια της περιόδου *2001-2005* και μια *ελαφρά πτώση* της παραγόμενης ποσότητας για το έτος *2006*. Επιπροσθέτως, η παραγωγή των *τοματών υπαίθρου* παρουσιάζει την *ίδια πορεία* με αυτή του συνόλου των λαχανοκομικών. Σημειώνεται ότι *οι τομάτες υπαίθρου* αποτελούν το *πρώτο σε ύψος παραγωγής λαχανοκομικό είδος*. Στο δεύτερο μέρος της ενότητας θα εξεταστεί πως διαμορφώνεται η παραγωγή κάθε λαχανοκομικού είδους.

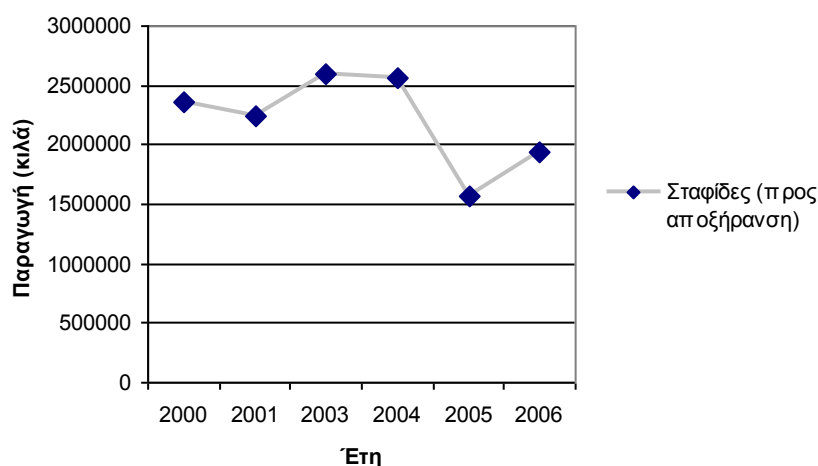

Σχήμα 22: Παραγωγή λαχανοκομικών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

iv) Άμπελοι και σταφιδάμπελοι

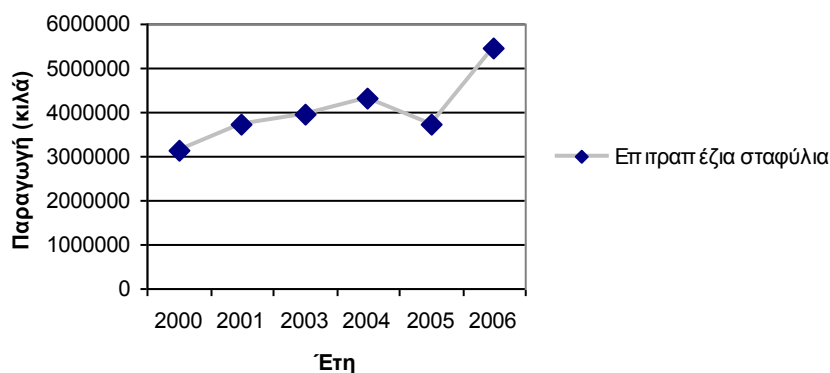
Στην διάρκεια της περιόδου **2000-2001** και **2003-2004** η παραγωγή της σταφίδας κυμαίνεται σε **σταθερές τιμές**. Μια **απότομη πτώση** της ποσότητας σταφίδας παρατηρείται το έτος 2005, η οποία αρχίζει να **επανέρχεται** το **επόμενο έτος**.

Σχήμα 23: Παραγωγή σταφίδων

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

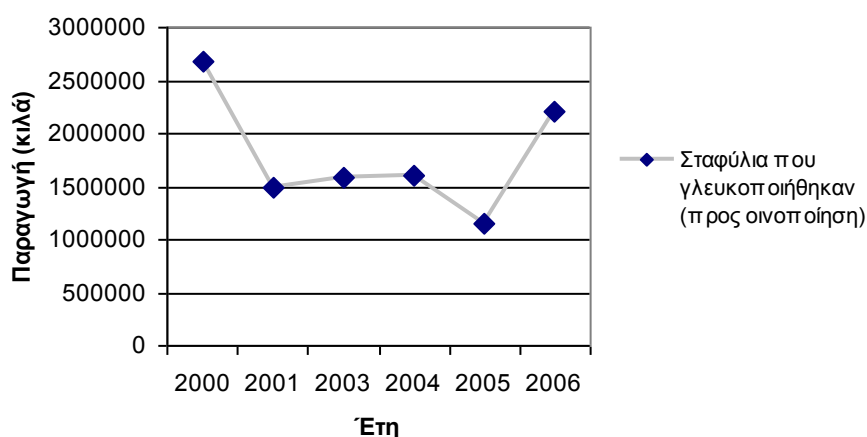
Αντίστοιχα, η ποσότητα των *επιτραπέζιων σταφυλιών* στην διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου παρουσιάζει *σταδιακή ανοδική πορεία* μέχρι το έτος **2004**. Το έτος **2005** εμφανίζεται *μικρή πτώση* ενώ το *επόμενο έτος* η παραγωγή διαμορφώνεται σε *πολύ υψηλά επίπεδα*, συγκρινόμενα με τις μέσες τιμές των προηγούμενων ετών.

Σχήμα 24: Παραγωγή επιτραπέζιων σταφυλιών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

Η ποσότητα των *σταφυλιών προς οινοποίηση* παρουσίασε *πτώση μετά* το έτος **2001** και ακολούθησε μια *σταθερή πορεία* έως το έτος **2004**, μια *μικρή πτώση* το **2005** και *σταθερή απότομα ανοδική πορεία* το έτος **2006**.

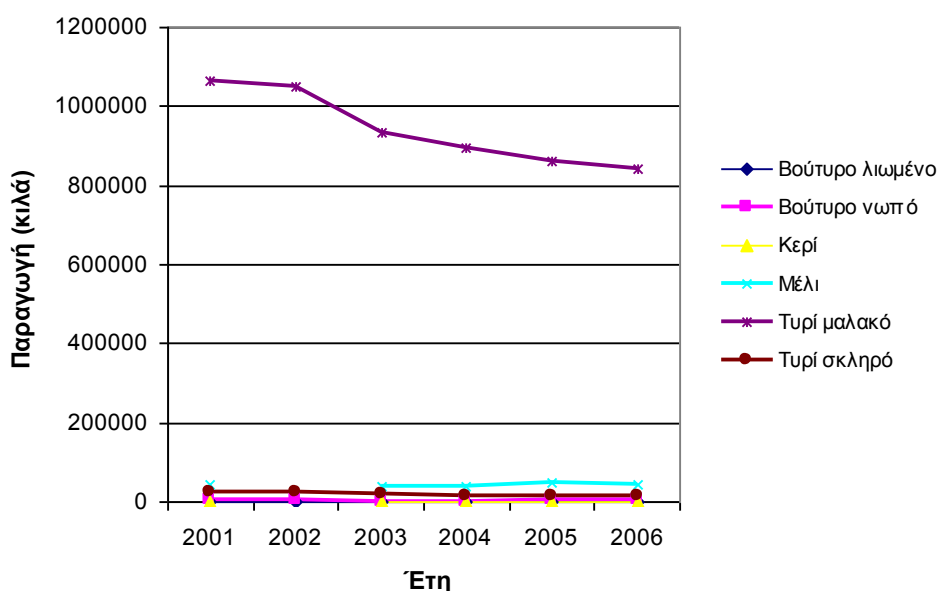

Σχήμα 25: Ποσότητα σταφυλιών που γλευκοποιήθηκαν (κιλά)

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

ν) Κτηνοτροφικά προϊόντα

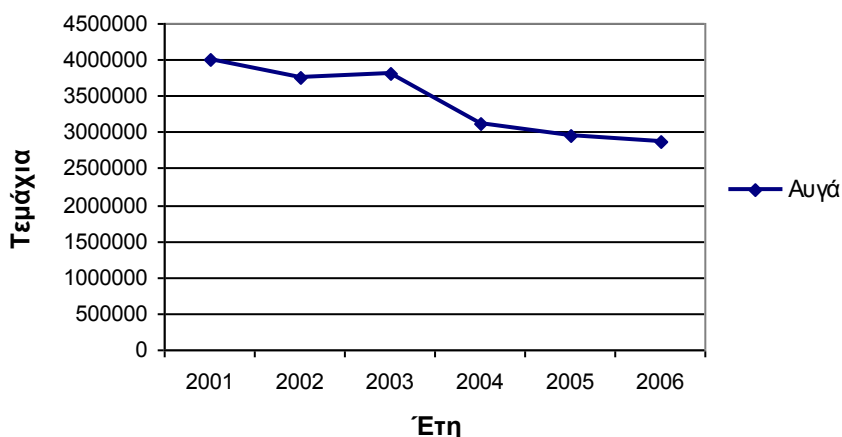
Στην διάρκεια των εξεταζόμενων ετών η παραγωγή των *κτηνοτροφικών προϊόντων* παρουσιάζει σχετικά *σταθερές τιμές*. Στο Σχήμα 26 διακρίνουμε την *μικρή πτώση των τιμών* που καταγράφεται για το *σκληρό τυρί*.

Σχήμα 26: Παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

Σε *υψηλές τιμές* κυμαίνονται οι ποσότητες *τεμαχίων αυγών*, ο αριθμός των οποίων παρουσιάζει μια *σταθερή πτώση* με το *πέρασμα των ετών*.

Σχήμα 27: Παραγωγή αυγών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετησίων Γεωργικών Στατιστικών 2001-2006.

1.3.13. Χωρική κατανομή της παραγωγής

Στην συνέχεια θα ακολουθήσει ανάλυση περί των καλλιεργειών όπου τα στοιχεία θα είναι διαθέσιμα σε επίπεδο Δημοτικού Διαμερίσματος.

i) Δενδρώδεις καλλιέργειες

Στο σύνολο της περιοχής μελέτης, η μεγαλύτερη ποσότητα παραγόμενων γεωργικών προϊόντων προερχόμενη από *δενδρώδεις καλλιέργειες*, παρουσιάζεται από τα *ελαιόδενδρα για ελιές ελαιοπαραγωγής*, καθώς η παραγόμενη ποσότητα για το έτος **2006** ανέρχεται στους **7.201 τόνους**. Στο *Δημοτικό Διαμέρισμα Ευρωστίνης - Ροζενών* αντιστοιχεί το **μεγαλύτερο ύψος της παραγωγής**, αποτελώντας το **18%** της συνολικής παραγόμενης ποσότητας και ακολουθεί το Δημοτικό Διαμέρισμα *Ξυλοκάστρου* με παραγωγή των **954 τόνων**.

Μέσω των Πινάκων Παραρτήματος 46 και 47 παρατηρούμε ότι επόμενη μεγαλύτερη παραγωγή προέρχεται από τις *λεμονιές* φθάνοντας τους **4.621,2 τόνους** ωστόσο η καλλιέργεια των λεμονιών δεν ακολουθείται σε όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα εξαιτίας των ιδιαίτερων απαιτήσεων τους σε εδαφικές και κλιματολογικές συνθήκες.

Στο σημείο αυτό θα εξετάσουμε σε ποια Δημοτικά Διαμερίσματα (Δ.Δ.) αντιστοιχεί το μεγαλύτερο ύψος της παραγωγής που συγκομίσθηκε, κατά είδος δένδρων.

➤ *Αμυγδαλιές*: Στην καλλιέργεια αυτή το **μεγαλύτερο ποσοστό** συγκομισθείσας παραγωγής ανήκει στο Δ.Δ. *Ελληνικού*, καταλαμβάνοντας το **23,9%** της συνολικής παραγωγής αμυγδαλιών ενώ στα ίδια ποσοστά κυμαίνεται η παραγωγή και στο Δημοτικό Διαμέρισμα *Καλλιθέας*.

➤ *Αχλαδιές*: Στο Δ.Δ. *Πύργου* αντιστοιχεί το **36,6%** της συνολικά συγκομισθείσας ποσότητας αχλαδιών στην περιοχή μελέτης.

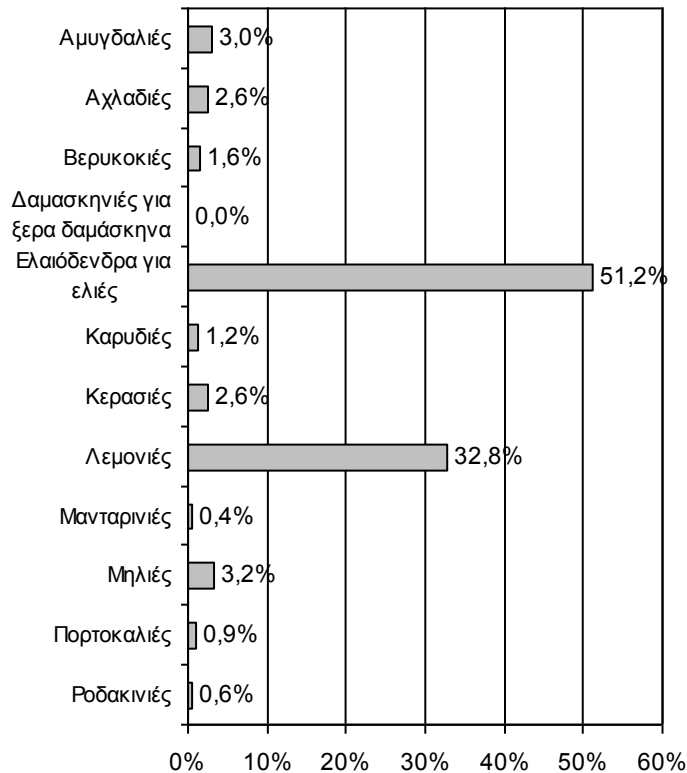
➤ *Βερικοκιές*: Η καλλιέργεια των βερικοκιών ακολουθείται σε 11 Δ.Δ., τα οποία είναι κυρίως πεδινά, προφανώς λόγω των ιδιαίτερων κλιματολογικών απαιτήσεων της. Στο Δ.Δ. *Καμαρίου* συγκομίζεται το **46,3%** της παραχθείσας παραγωγής του συνόλου των δημοτικών διαμερισμάτων.

➤ *Δαμασκηνιές για ξερά δαμάσκηνα*: Μόλις 2 Δ.Δ., ήτοι το Δ.Δ. *Λαγκαδαϊκών* και *Μεσαίων Τρικάλων*, καλλιεργούν δαμασκηνιές με συνολική παραγωγή 3.320 κιλά.

- **Ελαιόδενδρα για ελιές ελαιοπαραγωγής:** Αποτελώντας την πρώτη σε ύψος παραγωγής καλλιέργεια, συναντώνται στο σύνολο σχεδόν των δημοτικών διαμερισμάτων. Πρώτο σε παραγωγή είναι το Δ.Δ. **Ευρωστίνης Ροζενών** στο οποίο αντιστοιχεί το 18% της συνολικής παραγωγής.
- **Καρυδιές:** Με συνολική παραγωγή 40.500 κιλά το Δ.Δ. **Στενού** έρχεται πρώτο στο ύψος της συγκομισθείσας ποσότητας.
- **Κερασιές:** Τα πρωτεία σε συγκομισθείσα ποσότητα ανήκουν στο Δ.Δ. **Πύργου** καθώς εκεί αντιστοιχεί το 76% της συνολικά συγκομισθείσας ποσότητας.
- **Λεμονιές:** Με την μεγαλύτερη ποσότητα που συγκομίσθηκε να ανέρχεται στα 878.700 κιλά τα Δ.Δ. **Ξυλοκάστρου** και **Καμαρίου** κατέχουν την πρώτη θέση.
- **Μανταρινιές:** Στο Δ.Δ. **Ρίζης** το έτος 2006 παράχθηκε το 28,2% της συνολικά συγκομισθείσας ποσότητας.
- **Μηλιές:** Το μεγαλύτερο ύψος συγκομισθείσας ποσότητας το κατέχει το Δ.Δ. **Άνω Τρικάλων** με ποσοστό που φθάνει το 35%.
- **Πορτοκαλιές:** Με συνολική παραγωγή που ανέρχεται στα 56.800 κιλά το Δ.Δ. **Ρίζης** κατέχει περίπου το 45% των πορτοκαλιών που συγκομίσθηκαν.
- **Ροδακινιές:** Το 50% της συγκομισθείσας παραγωγής αντιστοιχεί στο Δ.Δ. **Σαραντάπηχου**.

Έπειτα από την ανάλυση συμπεραίνουμε ότι σε **ορισμένα Δημοτικά Διαμερίσματα** δεν καλλιεργούν όλα τα είδη **δενδρωδών καλλιεργειών** ή στις περισσότερες καλλιέργειες έχουν **χαμηλή παραγωγή**, ωστόσο σε κάποια καλλιέργεια **αποτελούν την πρώτη σε ποσότητα παραγωγό περιοχή**, όπως συμβαίνει στα Δημοτικά Διαμερίσματα Άνω Τρικάλων (μηλιές), Καμαρίου (βερυκοκιές), Πύργου (αχλαδιές και κερασιές), Ρίζης (μανταρινιές και πορτοκαλιές), Σαρανταπήχου (ροδακινιές) και Στενού (καρυδιές).

Στο Σχήμα 28 απεικονίζεται το ποσοστό της παραγόμενης ποσότητας που αντιστοιχεί σε κάθε είδος δενδρώδους καλλιέργειας. Όπως προανέφερα το μεγαλύτερο ποσοστό παραγόμενης ποσότητας αντιστοιχεί στα ελαιόδενδρα και ακολουθούν οι λεμονιές.

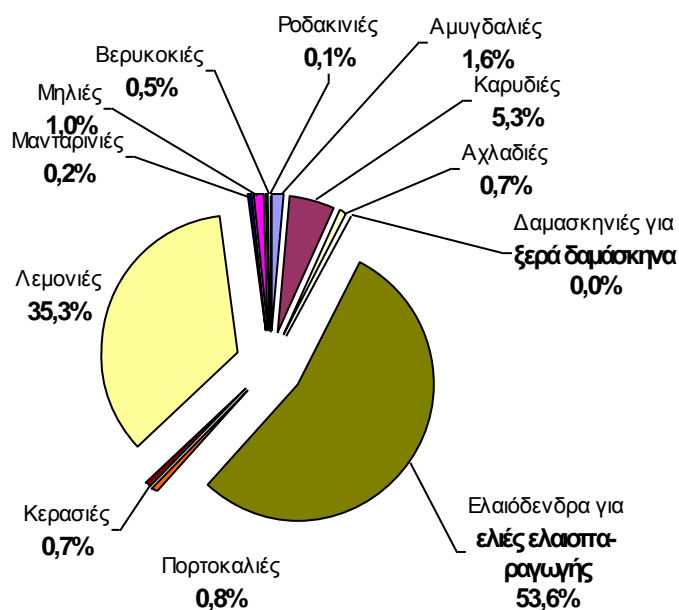

Σχήμα 28: Ποσοστό παραγωγής ανά είδος δενδρώδους καλλιέργειας

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., *Επεξεργασμένα στοιχεία Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής 2006.*

Στην συνέχεια θα μελετήσουμε το ποσοστό των **εκτάσεων** που καταλαμβάνεται από τις δενδρώδεις καλλιέργειες της περιοχής (Πίνακες Παραρτήματος 48 και 49). Στον τομέα των **καλλιεργούμενων εκτάσεων**, λοιπόν, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ίσο με **53,7%** καταλαμβάνεται από τα **ελαιόδενδρα για ελιές ελαιοπαραγωγής**. Στα Δημοτικά Διαμερίσματα **Ευρωστίνης – Ροζενών, Πύργου** και **Ξυλοκάστρου** αντιστοιχεί το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Το γεγονός ότι οι καλλιέργειες των ελαιόδενδρων όσο και των λεμονιών, όπως θα δούμε στην συνέχεια, καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των καλλιεργούμενων **εκτάσεων** συνδέεται άμεσα με το **μεγαλύτερο ύψος της παραγωγής** που προέρχεται από τις συγκεκριμένες καλλιέργειες.

Δεύτερη σε ποσοστά έρχεται η καλλιέργεια των **λεμονιών** καταλαμβάνοντας το **35,3%** των **εκτάσεων**, όπου στα Δημοτικά Διαμερίσματα **Δερβενίου, Λυκοποριάς** και **Ξυλοκάστρου** αντιστοιχεί το μεγαλύτερο μέρος αυτών. Οι υπόλοιπες δενδρώδεις καλλιέργειες καταλαμβάνουν μικρότερο ποσοστό επί των καλλιεργούμενων εκτάσεων, όπως φαίνεται αναλυτικά στους Πίνακες Παραρτήματος 48 και 49.

Σχήμα 29: Ποσοστό έκτασης ανά δενδρώδη καλλιέργεια

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής 2006.

Επιπλέον για την κατηγορία των δενδρωδών καλλιεργειών είναι διαθέσιμη η πληροφορία των δενδρώνων ανά είδος καλλιέργειας. Σύμφωνα με τους Πίνακες Παραρτήματος 50 και 51, το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής και της καλλιεργούμενης έκτασης αντιστοιχεί στα ελαιόδενδρα και στις λεμονιές, ανάλογα ο μεγαλύτερος αριθμός δενδρώνων αποτελείται από ελαιόδενδρα και λεμονιές.

Στο Δημοτικά Διαμερίσματα Ευρωστίνης – Ροζενών εντοπίζεται ο μεγαλύτερος αριθμός ελαιόδενδρων και το μεγαλύτερο ύψος της παραγωγής, όπως προαναφέρθηκε.

Σε όλη την περιοχή μελέτης καλλιεργούνται 526.645 λεμονιές εκ των οποίων το 19,3% αντιστοιχεί στο πρώτο σε παραγωγή λεμονιών Δημοτικό Διαμέρισμα, του Ξυλοκάστρου.

Παρατηρούμε λοιπόν από την ανάλυση των στοιχείων την άμεση σύνδεση και αναλογική σχέση του ύψους παραγωγής και της έκτασης που καταλαμβάνουν οι καλλιέργειες με τον αριθμό των δενδρώνων.

ii) *Αροτραίες καλλιέργειες:*

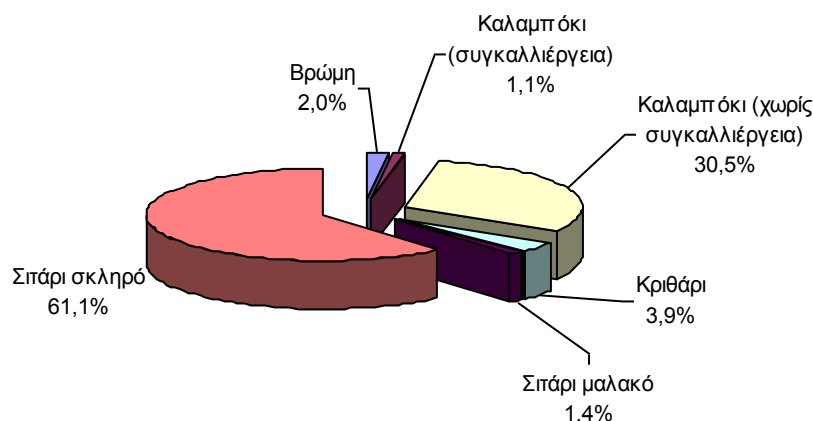
ii.i) *Σιτηρά για καρπό*

Αρχικά αναφέρεται ότι η συγκεκριμένη κατηγορία καλλιεργειών όπως παρατηρούμε και στον Πίνακα Παραρτήματος 52 δεν απαντάται σε όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα αλλά *συναντάται* κυρίως σε αυτά που εντάσσονται στην *πεδιάδα* του *Φενεού*, καθώς οι εκεί *εδαφικές, μορφολογικές και κλιματικές* συνθήκες ευνοούν και επιτρέπουν την καλλιέργεια των αροτραίων καλλιεργειών. Για τις καλλιέργειες αυτές απαιτείται *μηχανολογικός εξοπλισμός η λειτουργία* του οποίου ενδείκνυται σε *μη δύσβατες περιοχές*, όπως είναι η πεδιάδα.

Στις αροτραίες καλλιέργειες, λοιπόν, στη κατηγορία των σιτηρών για καρπό τη *μεγαλύτερη ποσότητα παραγωγής* κατέχει το *σκληρό σιτάρι* με *4.848,34 τόνους*. Συγκεκριμένα η παραγωγή σκληρού σιταριού εντοπίζεται σχεδόν *αποκλειστικά* στα Δημοτικά Διαμερίσματα του *Δήμου Φενεού*, με αυτό της Αρχαίας Φενεού να κατέχει το 30% της παραχθείσας ποσότητας.

Επόμενη μεγαλύτερη παραγόμενη ποσότητα, 2.417,6 τόνων προέρχεται από το *καλαμπόκι χωρίς συγκαλλιέργεια*. Στο *Δημοτικό Διαμέρισμα Μεσινού* εντοπίζεται το *41,4% της παραγόμενης ποσότητας*. Η ποσότητα *κριθαριού* που συγκομίσθηκε ανέρχεται στους *312 τόνους*, ειδικά στο *Δήμο Φενεού* αντιστοιχεί το *99,6%* της παραγόμενης ποσότητας. Η *βρώμη* που συγκομίσθηκε αγγίζει τους *156,3 τόνους*, εκ των οποίων οι *96,3%* αντιστοιχούν στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Φενεού. Το μαλακό σιτάρι που συγκομίσθηκε ανέρχεται στους *114,6 τόνους*, ενώ το *50,6%* επί της συνολικής παραγόμενης ποσότητας εντοπίζεται στο *Δημοτικό Διαμέρισμα Αρχαίας Φενεού*. Η *μικρότερη ποσότητα παραγωγής* αντιστοιχεί στη καλλιέργεια *καλαμποκιού που συγκαλλιεργείται με φασόλια και άλλα είδη*, με ποσοστό *10,7%* επί της συνολικής παραγόμενης ποσότητας *προερχόμενη από το είδος των σιτηρών για καρπό*.

Στο Σχήμα 30 απεικονίζεται το ποσοστό της παραγόμενης ποσότητας αροτραίων καλλιεργειών που συγκομίσθηκε στην κατηγορία των σιτηρών για καρπό, στο σύνολο της περιοχής μελέτης.

Σχήμα 30: Ποσοστό συγκομισθείσας παραγωγής προερχόμενη από σιτηρά για καρπό

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής 2006.

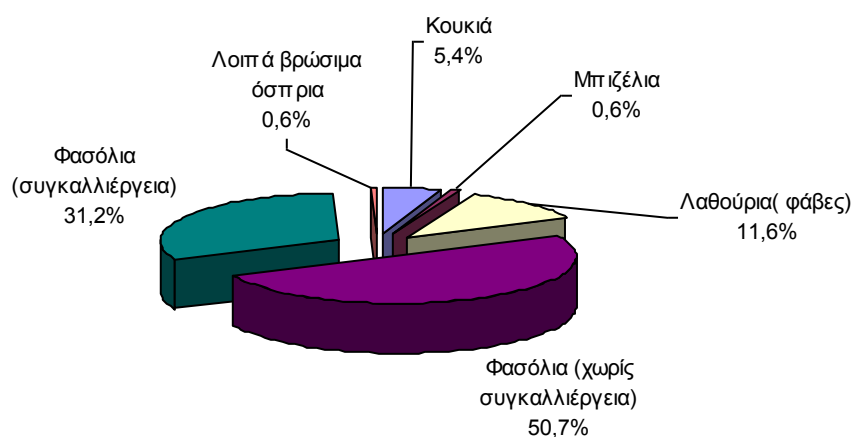
Όσον αφορά στην **έκταση των σιτηρών** για καρπό (Πίνακας Παραρτήματος 53) το **μεγαλύτερο μέρος** καταλαμβάνεται από το **σκληρό σιτάρι** σε ποσοστό που ανέρχεται στο **82,2%** επί της **συνολικής εκτάσεως της κατηγορίας**. Στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Φενεού** αντιστοιχεί το **97,3%** επί της **συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης σκληρού σιταριού** στη περιοχή μελέτης.

ii.ii. Βρώσιμα όσπρια

Στην κατηγορία αυτή (Πίνακας Παραρτήματος 54) το **μεγαλύτερο μέρος** της **ποσότητας που συγκομίσθηκε** αντιστοιχεί στα **φασόλια** τα οποία όμως **δεν συγκαλλιεργήθηκαν με καλαμπόκι και άλλα είδη**. Ειδικότερα στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Γκούρας** αντιστοιχεί το μεγαλύτερο ύψος της συγκομισθείσας ποσότητας, δηλαδή το **24,1%** επί της συνολικής παραγωγής της περιοχής μελέτης, κάτι το οποίο είναι αναμενόμενο διότι η περιοχή είναι **φημισμένη** για τα φασόλια που παράγει.

Επόμενη συνολικά *μεγαλύτερη συγκομισθείσα ποσότητα*, αυτή των *φασολιών που συγκαλλιεργούνται με καλαμπόκι και άλλα είδη*. Στα *Δημοτικά Διαμερίσματα Ματίου* και *Γκούρας* αντιστοιχεί το *70%* επί του συνόλου της συγκομισθείσας ποσότητας.

Συγκομιδή *λαθουριών (φάβας)* σημειώνεται *αποκλειστικά* στο *Μάτι*, το οποίο εντάσσεται στην πεδιάδα του Φενεού και *φημίζεται* για την φάβα που παράγει. Τα κουκιά καλλιεργούνται μοναχά σε τέσσερα Δημοτικά Διαμερίσματα, με σχετικά χαμηλή συγκομισθείσα ποσότητα ενώ τα μπιζέλια συγκομίζονται μόνο στο Δημοτικό Διαμέρισμα Ρίζης.

Σχήμα 31: Ποσοστό συγκομισθείσας παραγωγής βρώσιμων όσπριων

Πηγή: *Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής 2006.*

Σύμφωνα με τον Πίνακα Παραρτήματος 55, στην κατηγορία των βρώσιμων οσπριών τα φασόλια χωρίς συγκαλλιέργεια καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό της έκτασης (607 στρέμματα).

ii.iii. Κτηνοτροφικά φυτά

Η κατηγορία αυτή είναι χωρισμένη στις εξής τρεις κατηγορίες:

- Κτηνοτροφικά φυτά για καρπό
- » » για σανό

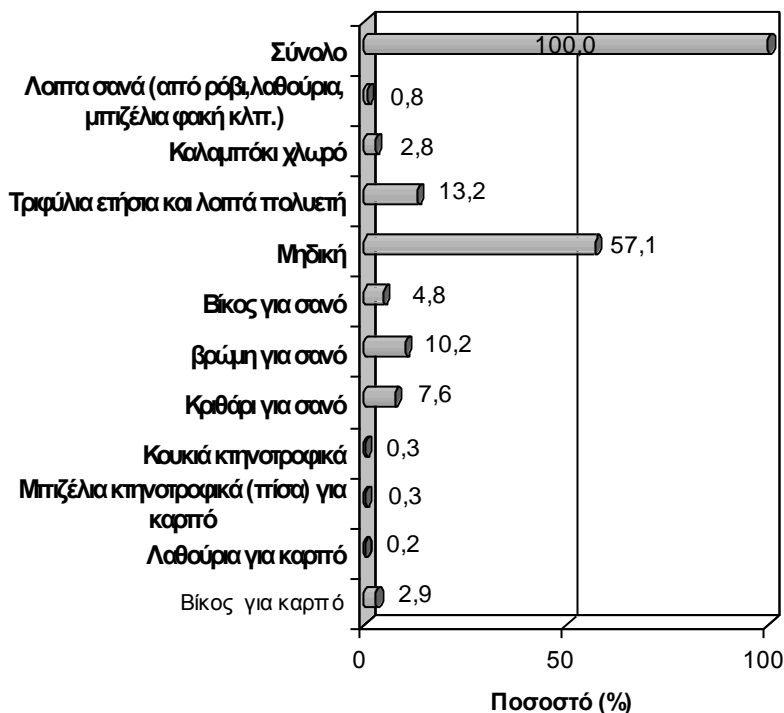
➤ » » για γρασίδι

Με μια πρώτη ματιά στον Πίνακα Παραρτήματος 56 παρατηρούμε ότι η καλλιέργεια των *κτηνοτροφικών φυτών* απαντάται κυρίως στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Φενεού, λόγω της *ζωικής εκτροφής* που ακολουθείται, και σε αυτά τα αντιστοιχεί το μεγαλύτερο ύψος παραγόμενης ποσότητας.

Στην υποκατηγορία των κτηνοτροφικών φυτών για *καρπό* η μεγαλύτερη συγκομισθείσα ποσότητα αντιστοιχεί στο *βίκο* καταλαμβάνοντας το **81,6%** της ποσότητας που συγκομίσθηκε στην κατηγορία των κτηνοτροφικών φυτών για καρπό.

Στα *κτηνοτροφικά φυτά για σανό* το μεγαλύτερο ύψος της συγκομισθείσας ποσότητας απαντάται στην καλλιέργεια της *μηδικής*, καταλαμβάνοντας περίπου το **60%** της κατηγορίας των *κτηνοτροφικών φυτών για σανό*. Ακολουθεί η καλλιέργεια των *ετησίων τριφυλλιών και λοιπών πολυετών* με ποσοστό **13,7%**.

Στο Σχήμα 32 απεικονίζεται διαγραμματικά το ποσοστό της ποσότητας που συγκομίσθηκε στα είδη που περιλαμβάνονται στις υποκατηγορίες των κτηνοτροφικών φυτών για καρπό και για σανό.

Σχήμα 32: Ποσοστό συγκομισθείσας παραγωγής κτηνοτροφικών φυτών για καρπό και για σανό

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής 2006.

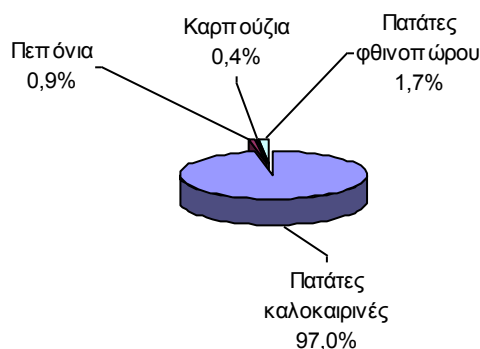
Στα *κτηνοτροφικά φυτά για καρπό* (Πίνακας Παραρτήματος 57) η καλλιέργεια του *βίκου για καρπό* καταλαμβάνει το *μεγαλύτερο μέρος της έκτασης* ενώ στην κατηγορία των *κτηνοτροφικών φυτών για σανό* η *μηδική* είναι αυτή η οποία κατέχει το *μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης έκτασης*.

Για την υποκατηγορία των κτηνοτροφικών φυτών για γρασίδια δεν υπάρχει διαθέσιμη η πληροφορία της παραχθείσας ποσότητας που συγκομίσθηκε. Ωστόσο μέσω της Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής πληροφορούμεθα, έστω, σε ποια *Δημοτικά Διαμερίσματα* ακολουθείται η καλλιέργεια των κτηνοτροφικών φυτών για γρασίδια.

Όσον αφορά στα *κτηνοτροφικά φυτά* που προορίζονται για *γρασίδι* η *βρώμη* καλλιεργείται στο *μεγαλύτερο μέρος των εκτάσεων*.

ii.iv) Μποστανικά – πατάτες

Στην παρούσα κατηγορία των αροτραίων καλλιεργειών (Πίνακας Παραρτήματος 60), η καλλιέργεια με την *υψηλότερη παραχθείσα ποσότητα* είναι οι *καλοκαιρινές πατάτες*. Συνολικά, το 2006 δηλαδή το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία της παραγωγής, συγκομίσθηκαν *1.060,8 τόνοι* από *καλοκαιρινές πατάτες*. Το μεγαλύτερο ύψος συγκομισθείσας ποσότητας εντοπίζεται στα εξής Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Φενεού, της *Γκούρας* και *Αρχαίας Φενεού* στα οποία αντιστοιχεί το *25%* και το *20%* της συγκομισθείσας ποσότητας, αντίστοιχα.

Σχήμα 33: Ποσοστό συγκομισθείσας παραγωγής προερχόμενη από μποστανικά - πατάτες

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής 2006.

Η κατηγορία των *μποστανικών-πατατών* καλλιεργείται σε *458 στρέμματα* (Πίνακας Παραρτήματος 61), εκ των οποίων τα 430 στρέμματα προορίζονται για τις

καλοκαιρινές πατάτες, το **μεγαλύτερο μέρος** των οποίων καλλιεργείται στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Γκούρας**.

iii. Άμπελοι και σταφιδάμπελοι

Όσον αφορά στις παραγόμενες ποσότητες που προέρχονται από αμπέλους και σταφιδάμπελα (Πίνακας Παραρτήματος 62) θα εξεταστεί ξεχωριστά η ποσότητα των επιτραπέζιων σταφυλιών, των σταφίδων (προορίζονται για αποξήρανση) και όσων γλευκοποιήθηκαν, δηλαδή κατέληξαν προς οινοποίηση. Τα **επιτραπέζια σταφύλια** προέρχονται είτε από **αμπέλους για επιτραπέζια σταφύλια** είτε από την ποικιλία της **σταφίδας Σουλτανίνα**.

Βάσει των στοιχείων της **Απογραφής Γεωργίας Κτηνοτροφίας 2006**, όπως αναφέρονται στον Πίνακα Παραρτήματος 62, οι **μεγαλύτερες ποσότητες επιτραπέζιας σταφίδας** προέρχονται από την **Σουλτανίνα**. Συνολικά η παραγόμενη ποσότητα **επιτραπέζιων σταφυλιών** ανέρχεται στους **5.470 τόνους**. Στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Ζεμενού** αντιστοιχεί το **53,7%** της συνολικής **παραγόμενης ποσότητας επιτραπέζιων σταφυλιών** που προέρχονται από **σταφίδα Σουλτανίνα**. **Μικρότερες** είναι οι ποσότητες **αμπέλων** και **σταφιδάμπελων** που προορίζονται για **γλευκοποίηση και αποξήρανση**.

Ανάλογα, από τους **αμπέλους για οινοπαραγωγή** προέρχεται η **μεγαλύτερη ποσότητα των σταφυλιών προς οινοποίηση**. Η **μεγαλύτερη ποσότητα** αντιστοιχεί στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Ξανθοχωρίου** και ακολουθεί το **Δ.Δ. Πύργου**. Για **οινοποίηση** προορίζεται και η **Σουλτανίνα** αλλά η οινοποιήσιμη ποσότητα της ανέρχεται στο μισό συγκριτικά με αυτή που προέρχεται από τους αμπέλους για οινοπαραγωγή. Συνολικά, στην περιοχή μελέτης οι **άμπελοι κι σταφιδάμπελοι** που προορίζονται για **οινοποίηση** ανέρχονται στους **2.213 τόνους**.

Ολοκληρώνοντας, για **αποξήρανση** προορίζονται η **Κορινθιακή σταφίδα** και η **Σουλτανίνα**, όμως η **μεγαλύτερη ποσότητα** προέρχεται από **Κορινθιακή σταφίδα** όπου το μεγαλύτερο ποσοστό προέρχεται από το **Δημοτικό Διαμέρισμα Κάτω Τρικάλων**. Αντίστοιχα στο **Δημοτικό Διαμέρισμα Ζεμενού** αντιστοιχεί το **μεγαλύτερο ποσοστό** των **σταφίδων** της περιοχής μελέτης που προορίζονται για

αποξήρανση και προέρχονται *από Σουλτανίνα*. Συνολικά, στην περιοχή μελέτης το έτος *2006* οινοποιήθηκαν *1.937 τόνοι*.

Στην κατηγορία των *αμπέλων για επιτραπέζια σταφύλια* η *μεγαλύτερη έκταση* (Πίνακας Παραρτήματος 63) καλλιεργείται στο *Δημοτικό Διαμέρισμα Καλλιθέας*, ενώ στα *Δημοτικά Διαμερίσματα Ξανθοχωρίου και Καλλιθέας* συναντώνται οι *μεγαλύτερες εκτάσεις αμπέλων* που προορίζονται για *οινοπαραγωγή* και ακολουθούν τα Δημοτικά Διαμερίσματα Καρυάς και Ρίζης. Σε *μεγαλύτερες τιμές* κυμαίνονται οι *εκτάσεις αμπέλων Κορινθιακής σταφίδας* με το μεγαλύτερο αριθμό να απαντάται στα Δημοτικά Διαμερίσματα Ρεθίου, Πύργου, Κάτω Τρικάλων και Ξανθοχωρίου. Στο *Δημοτικό Διαμέρισμα Ζεμενού* αντιστοιχεί σχεδόν το *50% της έκτασης* της *σουλτανίνας* που καλλιεργείται *στην περιοχή μελέτης*.

iv. Λαχανοκομικά είδη:

Η συγκεκριμένη κατηγορία αποτελείται συνολικά από *18 είδη*. Στην προσπάθεια να εξετάσουμε πως διαμορφώνεται η παραγωγή, *θα εξετάσουμε τα είδη στα οποία παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό της συγκομισθείσας ποσότητας*. Από τους Πίνακες Παραρτήματος 64 και 65 διακρίνουμε πως το *μεγαλύτερο ύψος παραγωγής* που συγκομίσθηκε αναφέρεται στις *τομάτες υπαίθρου* μιας και η συγκεκριμένη καλλιέργεια κατέχει ποσοστό *50,3%* επί της συνολικής συγκομισθείσας ποσότητας λαχανοκομικών στην περιοχή μελέτης. Οι τομάτες υπαίθρου καλλιεργούνται σε όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα εκτός από δύο. Επόμενη σε ποσότητα παραγωγής η καλλιέργεια των *χλωρών φασολιών* (9,4%), καθώς παράγονται *221,1 τόνοι* στο σύνολο των *2.360,31 τόνων λαχανοκομικών ειδών*. Ακολουθούν τα *κολοκυθάκια* και τα *ξερά κρεμμύδια* με ποσοστό 8,1% και 7,4% αντίστοιχα. Το ποσοστό της παραγωγής που συγκομίσθηκε από τα υπόλοιπα λαχανοκομικά είδη είναι σε χαμηλά επίπεδα.

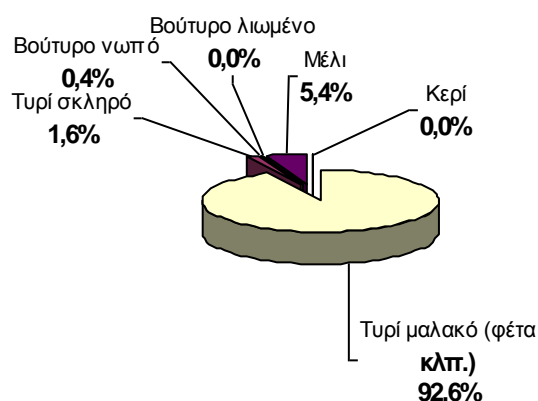
Αντίστοιχα οι καλλιέργειες των τοματών υπαίθρου, χλωρών φασολακίων, ξερών κρεμμυδιών και κολοκυθακίων *κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης έκτασης* με σειρά προτεραιότητας (Πίνακες Παραρτήματος 66 και 67).

ν. Κτηνοτροφικά προϊόντα

Τέλος, στον Πίνακα Παραρτήματος 68 αναγράφονται οι παραγόμενες ποσότητες των κτηνοτροφικών προϊόντων. *Ιδιαίτερα αυξημένη* είναι η ποσότητα των *τεμαχίων αυγών* καθώς σχεδόν σε κάθε σπιτικό εκτρέφονται πουλερικά. Το έτος **2006** παρήχθησαν περίπου **2,8 εκατομμύρια τεμάχια**, εκ των οποίων το **26,2%** αντιστοιχεί στο *Δημοτικό Διαμέρισμα Ρίζης*.

Επόμενο σε παραγωγή (σε κιλά) κτηνοτροφικό προϊόν είναι το *μαλακό τυρί* με συνολική παραγωγή που ανέρχεται περίπου στα **842.550 κιλά** το οποίο κατέχει ποσοστό **92,9%** επί της συνολικής παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων. Στα *Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Φενεού*, λόγω του μεγάλου αριθμού του ζωικού κεφαλαίου, παράγεται το **97,9%** του μαλακού τυριού. Ωστόσο μικρότερη είναι η ποσότητα του *σκληρού τυριού* που παράγεται, ανερχόμενη στους **14.430 κιλά**.

Σημαντική είναι η ποσότητα του *μελιού* που παράγεται, με επακόλουθη την παραγωγή *κεριού*, σε σχέση με τα υπόλοιπα κτηνοτροφικά προϊόντα. Σημειώνεται ότι σε αντίθεση με τα υπόλοιπα προϊόντα το μέλι και το κερί απαντώνται σε περισσότερα Δημοτικά Διαμερίσματα. Τέλος **3.340** είναι τα *κιλά νωπού βουτύρου* που παρήχθησαν το έτος 2006 εκ των οποίων το **62,8%** παράγονται στο *Δημοτικό Διαμέρισμα Στενού* ενώ στα **115 κιλά λιωμένου βουτύρου** που παράγεται στην περιοχή μελέτης το *Δημοτικό Διαμέρισμα Μοσιάς* κατέχει το **65% της παραγωγής**.

Σχήμα 34: Ποσοστό παραγόμενης ποσότητας κτηνοτροφικών προϊόντων

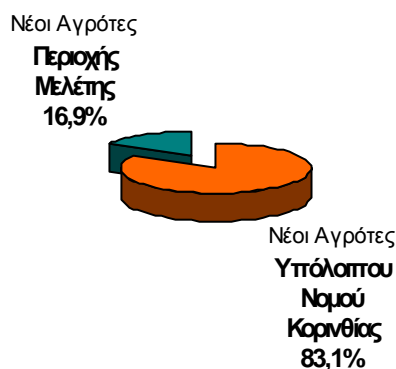
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασμένα στοιχεία Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής 2006.

Κατόπιν της ανάλυσης που προηγήθηκε εξάγουμε τα παρακάτω συμπεράσματα. Σχεδόν σε κάθε Δημοτικό Διαμέρισμα αντιστοιχεί έστω μια καλλιέργεια για την οποία εμφανίζει το μεγαλύτερο ύψος της παραγωγής συγκριτικά με τα υπόλοιπα Διαμερίσματα. Επιπροσθέτως, καλλιέργειες που συνδέονται με την ζωική παραγωγή και τα κτηνοτροφικά προϊόντα απαντώνται στις μεγαλύτερες τιμές σε ορεινές περιοχές, ιδίως στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Γκούρας, γύρω και μέσα από την πεδιάδα του Φενεού.

1.4. Νέοι αγρότες

Προκειμένου να ενημερωθούμε για τους *νέους αγρότες* οι οποίοι είναι ενταγμένοι στο μέτρο *Εφάπαξ πριμοδότησης πρώτης εγκατάστασης νέων αγροτών*, σε επίπεδο νομού και σε επίπεδο περιοχής μελέτης ακολουθεί η παρούσα ενότητα.

Αρχικά αναφέρεται ότι το *ποσοστό* των *νέων αγροτών* της περιοχής μελέτης στο σύνολο των νέων αγροτών του *Νομού Κορινθίας*, ανέρχεται στο **16,9%**. Συνολικά σε *επίπεδο Νομού στην διάρκεια των ετών 2001-2006*, έχουν εγκριθεί και είναι ενταγμένοι στο μέτρο περί εγκατάστασης νέων στο επάγγελμα, **608 νέοι αγρότες**.

Σχήμα 35: Ποσοστό ένταξης στο μέτρο "Εφάπαξ πριμοδότησης πρώτης εγκατάστασης νέων αγροτών" σε επίπεδο Νομού

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Ε.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Μέσω της επεξεργασίας των στοιχείων του αρμόδιου φορέα, δηλαδή της *Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π) – Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων* για τα έτη 2001-2006 προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα.

Αρχικά εξετάστηκαν *i) ο αριθμός των νέων αγροτών της περιοχής μελέτης που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ενίσχυσης νέων αγροτών συνολικά και σε επίπεδο Δημοτικού Διαμερίσματος ii) οι περιοχές στις οποίες δραστηριοποιούνται (κανονικές, ορεινές).*

Στον Πίνακα 2 αναγράφεται ο *αριθμός* των συμμετεχόντων νέων αγροτών στο πρόγραμμα *ανά Δημοτικό Διαμέρισμα*. Σημειώνεται ότι σε ορισμένα Δημοτικά

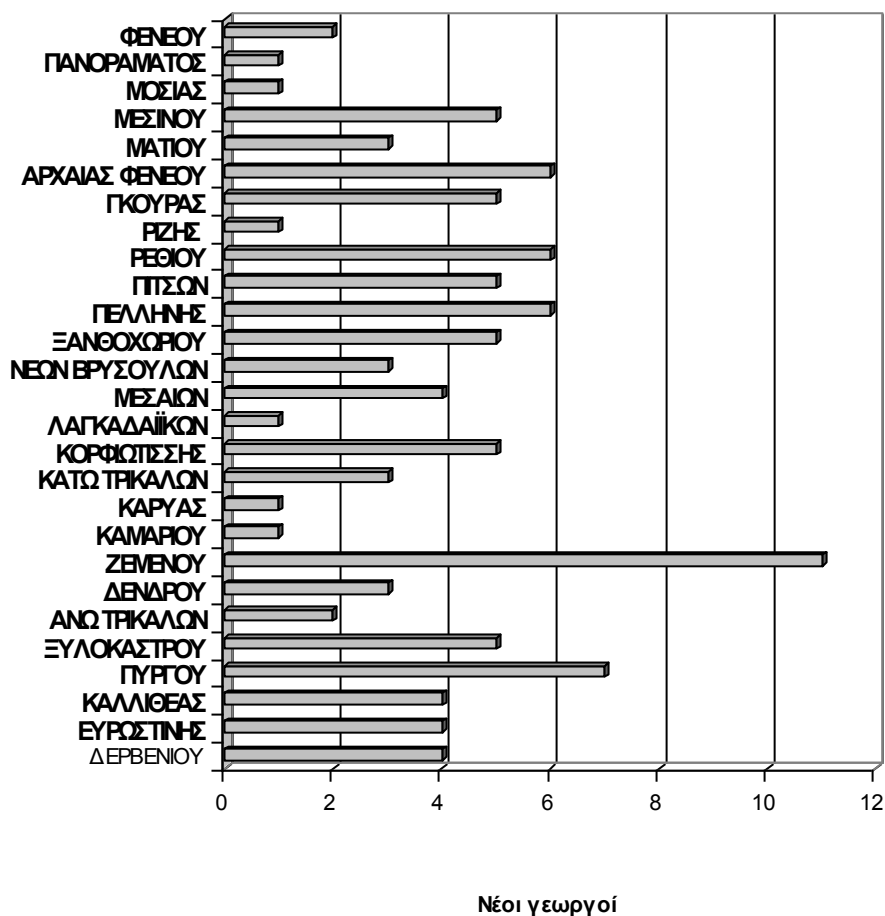
Διαμερίσματα που εντάσσονται στην περιοχή μελέτης δεν εμφανίζονται νέοι αγρότες που να έχουν ενταχθεί στο μέτρο, χωρίς όμως να αποκλείεται η ύπαρξη νέων αγροτών οι οποίοι δεν χρηματοδοτούνται είτε γιατί οι καλλιέργειες τους δεν θεωρήθηκαν επιλέξιμες είτε γιατί επέλεξαν να ασχοληθούν με το αγροτικό επάγγελμα χωρίς να ενταχθούν σε κάποιο χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα οπότε και δεν αναφέρονται στον κάτωθι πίνακα.

Πίνακας 2: Αριθμός νέων αγροτών ανά Δημοτικό Διαμέρισμα, περιοχή εγκατάστασης και κατεύθυνση παραγωγής

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ		ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ		
		Ορεινή	Κανονική	Φυτική	Κτηνοτρο- φική	Μικτή
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	103	95	8	75	23	5
Δ.Δ. Δερβενίου	4	3	1	2	2	
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	4	4		4		
Δ.Δ. Καλλιθέας	4	4		3		1
Δ.Δ. Πύργου	7	7		3	4	
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	5		5	5		
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	2	2		2		
Δ.Δ. Δενδρού	3	3		3		
Δ.Δ. Ζεμενού	11	11		11		
Δ.Δ. Καμαρίου	1		1	1		
Δ.Δ. Καρυάς	1		1	1		
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	3	3		3		
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	5	5		4		1
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	1	1			1	
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	4	4		1	3	
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	3	3		2		1
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	5	5		5		
Δ.Δ. Πελλήνης	6	6		6		
Δ.Δ. Πιτσών	5	5		4		1
Δ.Δ. Ρεθίου	6	6		6		
Δ.Δ. Ρίζης	1	1		1		
Δ.Δ. Γκούρας	5	5		2	3	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	6	6		4	2	
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	3	3			3	
Δ.Δ. Ματίου	5	5		2	2	1
Δ.Δ. Μεσινού	1	1			1	
Δ.Δ. Μοσιάς	1	1			1	
Δ.Δ. Πανοράματος	2	2		1	1	
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	19	18	1	12	6	1
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	61	54	7	54	4	3
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	23	23	-	9	13	1

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Το *μεγαλύτερο ποσοστό* των νέων αγροτών προέρχεται από το *Δημοτικό Διαμέρισμα Ζεμενού*, μια ορεινή περιοχή, καθώς στην διάρκεια της πενταετίας από το σύνολο των 103 νέων γεωργών οι 11 εξ αυτών, δηλαδή το *10,7%* προέρχεται αποκλειστικά από το Ζεμενό. Ακολουθεί το *Δημοτικό Διαμέρισμα Πύργου* με 7 νέους αγρότες συμμετέχοντες στο μέτρο.

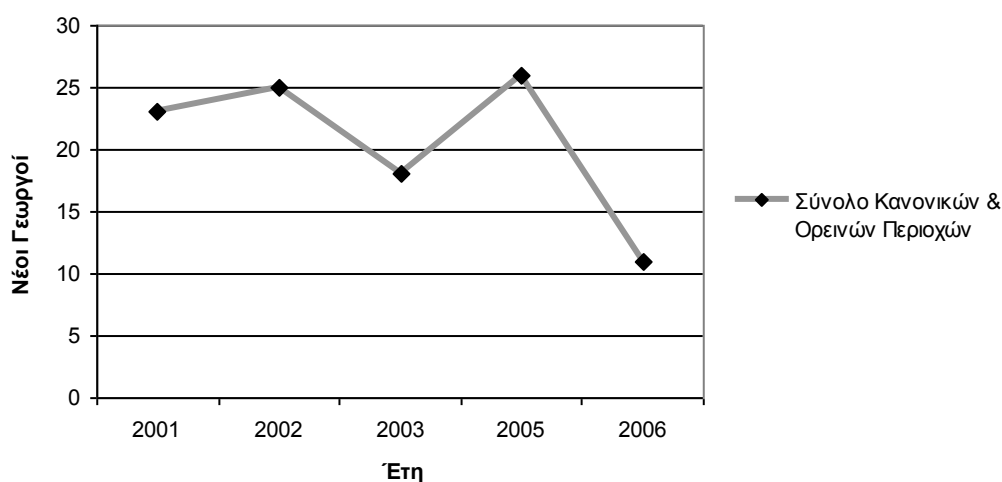

Σχήμα 36: Αριθμός νέων αγροτών ενταγμένων στο μέτρο, ανά Δημοτικό Διαμέρισμα

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Όσον αφορά στον αριθμό εγκατάστασης νέων αγροτών καθ' όλη την διάρκεια των πέντε ετών, παρατηρούνται διακυμάνσεις και αυξομειώσεις οι οποίες ακολουθούν εναλλάξ ανοδική και πτωτική πορεία, όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 37. Συνολικά στα πέντε αυτά έτη εντάχθηκαν στο πρόγραμμα 103 αγρότες ενώ το έτος 2005

εκδηλώθηκε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον εγκατάστασης νέων στο αγροτικό επάγγελμα (26 νέοι αγρότες).

Σχήμα 37: Αριθμός εγκατάστασης νέων αγροτών

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Κατά την διάρκεια των ετών οι **νέοι αγρότες που συμμετέχουν στο μέτρο** δραστηριοποιούνται **κυρίως στις ορεινές περιοχές** και ακολουθούν σε **μικρότερο ποσοστό** αυτοί **στις κανονικές περιοχές** ενώ δεν αναφέρεται κανείς νέος αγρότης που να δραστηριοποιείται σε μειονεκτικές περιοχές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι και σε **επίπεδο Νομού** το μεγαλύτερο **ποσοστό των νέων αγροτών** που έχουν ενταχθεί στο μέτρο προέρχονται από τις **ορεινές περιοχές**, καθώς στο σύνολο των 608 νέων αγροτών του Νομού οι 385, δηλαδή το **63,3%**, δραστηριοποιούνται σε **ορεινές περιοχές**.

Αναλυτικότερα, στην διάρκεια του έτους **2001** το μεγαλύτερο μέρος των νέων αγροτών δραστηριοποιήθηκε στις **ορεινές περιοχές** σε ποσοστό που ανέρχεται στο **69,6%** των συμμετεχόντων στο μέτρο το συγκεκριμένο έτος, ενώ το **30,4%** (9 αγρότες) αντιστοιχεί σε νέους αγρότες των **κανονικών περιοχών**.

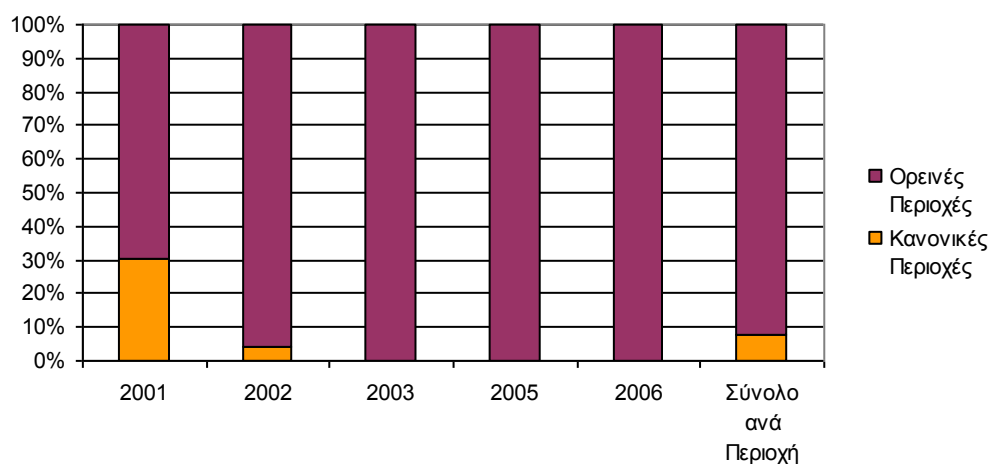
Ωστόσο το επόμενο έτος παρατηρείται **μείωση** των νέων αγροτών των **κανονικών περιοχών** καθώς αποτελούν ποσοστό **4%** επί του συνόλου συνοδευόμενη από **αύξηση** του ποσοστού των νέων **αγροτών** στις **ορεινές** περιοχές. Συγκεκριμένα το έτος **2002** εντάχθηκαν στο πρόγραμμα 24 αγρότες από ορεινές περιοχές, αποτελώντας το 96%

επί του συνόλου. Στα τρία επόμενα έτη, δηλαδή το **2003**, το **2005** και το **2006** οι νέοι αγρότες δραστηριοποιούνται αποκλειστικά και μόνο στις **ορεινές** περιοχές. Τα παραπάνω απεικονίζονται στο Σχήμα 38.

Πίνακας 3: Αριθμός εγκατάστασης νέων αγροτών

	2001	2002	2003	2005	2006	Σύνολο ανά Περιοχή
ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	7	1	0	0	0	8
ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	16	24	18	26	11	95
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΝΟΝΙΚΩΝ & ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	23	25	18	26	11	103

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

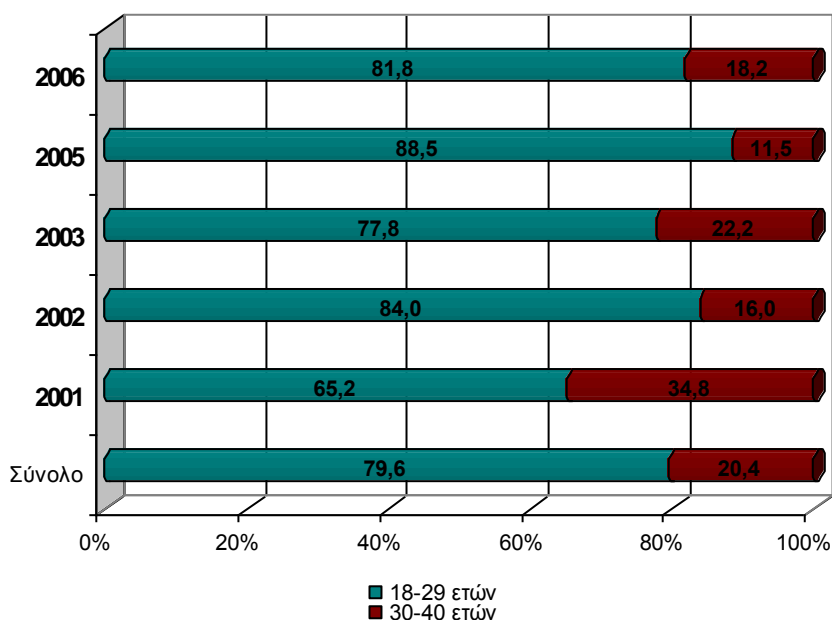
Σχήμα 38: Ποσοστό εγκατάστασης νέων αγροτών ανά κατηγορία περιοχής

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Στο σύνολο αυτών των ετών οι νέοι αγρότες που δραστηριοποιούνται στις **ορεινές περιοχές** της **περιοχής μελέτης**, αποτελούν το **92,2%** του συνολικού αριθμού των νέων αγροτών στην περιοχή μελέτης, ενώ οι νέοι αγρότες των **κανονικών περιοχών** καταλαμβάνουν ποσοστό **7,8%**.

Προκειμένου να εξεταστεί η ηλικιακή διάρθρωση των νέων αγροτών στην περιοχή μελέτης και να διεξαχθούν τα ανάλογα συμπεράσματα, έγινε **ομαδοποίηση των ηλικιών**, όπως αυτές είναι διαθέσιμες στην βάση δεδομένων, σε δύο κλάσεις. Συγκεκριμένα, η μια κλάση περιλαμβάνει ηλικίες από **18 έως 29** έτη και η άλλη από

30 έως 40 έτη. Τα διαθέσιμα δεδομένα, κατόπιν επεξεργασίας, καταδεικνύουν ότι η **μεγαλύτερη συγκέντρωση των συμμετεχόντων** στο πρόγραμμα εντοπίζεται στις νέες παραγωγικές ηλικίες των **18-29 ετών** καταλαμβάνοντας ποσοστό **79,6%**, ενώ το υπόλοιπο **20,4%** αναφέρεται στις ηλικίες **30-40 ετών**.

Σχήμα 39: Ηλικιακή σύνθεση των συμμετεχόντων στο μέτρο

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Πίνακας 4: Ηλικιακή σύνθεση των συμμετεχόντων στο μέτρο

	18-29 ετών	30-40 ετών
Σύνολο	82	21
2001	15	8
2002	21	4
2003	14	4
2005	23	3
2006	9	2

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

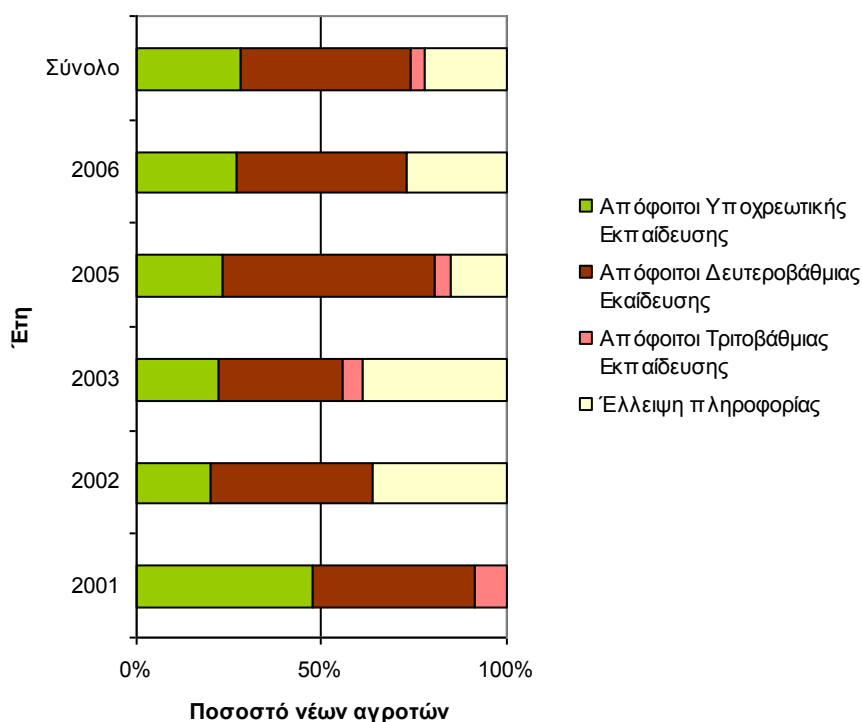
Ακολουθούν στοιχεία που αφορούν στο μορφωτικό επίπεδο των νέων αγροτών. Σημειώνεται ότι τα στοιχεία που αφορούν το επίπεδο εκπαίδευσης δεν είναι πλήρη, καθώς για σημαντικό αριθμό συμμετεχόντων η αντίστοιχη πληροφορία δεν είναι διαθέσιμη, γεγονός που κάνει **επισημασμένη** την **εξαγωγή συμπερασμάτων**.

Το μορφωτικό επίπεδο των νέων αγροτών που συμμετέχουν στο μέτρο, διαμορφώνεται ως εξής: Στο σύνολο της περιόδου αναφοράς, το **μεγαλύτερο μέρος** των συμμετεχόντων είναι **απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** αποτελώντας το **45,6%**, ακολουθούν νέοι αγρότες **απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης** με ποσοστό **28,2%**, ενώ μόλις το **3,9%** των νέων αγροτών χαρακτηρίζονται ως **απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης**. Παρατηρείται λοιπόν **βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου συγκριτικά με αυτό του συνόλου των κατοίκων της περιοχής μελέτης**, το **45%** των οποίων διαθέτει **στοιχειώδη - υποχρεωτική εκπαίδευση** και μόλις **12%** είναι **απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**.

Πίνακας 5: Διάκριση επιπέδου εκπαίδευσης των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα

	2001	2002	2003	2005	2006
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	11	5	4	6	3
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	10	11	6	15	5
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	2	0	1	1	0
ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	0	9	7	4	3

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Σχήμα 40: Διάκριση επιπέδου εκπαίδευσης των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Ακολουθως θα εξετάσουμε τον κλάδο παραγωγής που ακολουθείται ανά κατηγορία περιοχής. Αναλυτικότερα, στο σύνολο της περιόδου που εξετάζεται, στις **κανονικές περιοχές** το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων νέων αγροτών ασχολείται με την **φυτική παραγωγή** με ποσοστό **87,5%** το οποίο προφανώς εξηγείται λόγω της ιδιομορφίας του εδάφους και την επιφάνεια των εκτάσεων που επιτρέπει την σε μεγαλύτερο ποσοστό φυτική παραγωγή, ενώ μόλις **1** στους **8** νέους αγρότες που απογράφησαν στις κανονικές περιοχές, δηλαδή το **12,5%** ασχολείται με την **κτηνοτροφική παραγωγή**. Σημειώνεται ότι στις κανονικές περιοχές κανένας νέος αγρότης δεν ακολουθεί την μικτή παραγωγή.

Αντιθέτως, στις **ορεινές** περιοχές οι νέοι αγρότες που συμμετέχουν στο μέτρο ακολουθούν και τους τρεις κλάδους παραγωγής. Το μεγαλύτερο μέρος των νέων αγροτών ασχολείται με την **φυτική** και **κτηνοτροφική** παραγωγή σε ποσοστό **73,3%** και **21,1%** αντίστοιχα ενώ πολύ μικρό είναι το ποσοστό (**5,6%**) όσων έχουν **μικτές** εκμεταλλεύσεις.

Πίνακας 6: Αριθμός νέων αγροτών ανά κλάδο παραγωγής και ανά κατηγορία περιοχής

		2001	2002	2003	2005	2006	Σύνολο ανά κλάδο παραγωγής
ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Φυτική παραγωγή	6	1	0	0	0	7
	Κτηνοτροφική παραγωγή	1	0	0	0	0	1
	Μικτή παραγωγή	0	0	0	0	0	0
	ΣΥΝΟΛΟ	7	1	0	0	0	8
ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Φυτική παραγωγή	10	12	17	22	9	70
	Κτηνοτροφική παραγωγή	4	9	2	3	2	20
	Μικτή παραγωγή	1	3	0	1	0	5
	ΣΥΝΟΛΟ	15	24	19	26	11	95

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Στην συνέχεια δεδομένου ότι υπάρχει διαθέσιμη η πληροφορία της ειδικής κατεύθυνσης που ακολουθείται αναλόγως τον κλάδο παραγωγής και την περιοχή εγκατάστασης των συμμετεχόντων, θα επεξεργαστούμε τα στοιχεία αυτά και θα εξάγουμε τα ανάλογα συμπεράσματα.

Φυτικές καλλιέργειες στη διάρκεια των ετών εντοπίζονται και στις **δύο κατηγορίες περιοχών**. Ωστόσο **κάποιες καλλιέργειες εντοπίζονται σε μια εκ των δύο** περιοχών. Το **μεγαλύτερο ποσοστό** καταλαμβάνεται από την κατεύθυνση του **συνδυασμού μονίμων φυτειών** καθώς και από την κατεύθυνση της **αμπελουργίας**.

Αναλυτικότερα, ο κλάδος της **ζωικής παραγωγής** αναπτύσσεται σε μεγαλύτερο ποσοστό (95,2%) στις **ορεινές περιοχές**, ενώ στις **κανονικές περιοχές** μοναχά σε μία εκμετάλλευση ακολουθείται ο κλάδος της **ζωικής παραγωγής**. Η κατεύθυνση της **αιγοπροβατοτροφίας και εκτροφής άλλων χορτοφάγων** αντιστοιχεί στο **42,9%** του κλάδου της **ζωικής παραγωγής**.

Πίνακας 7: Ειδική κατεύθυνση ανά κατηγορία περιοχής για τον κλάδο φυτικής παραγωγής.

ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ		ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ		ΣΥΝΟΛΟ
Αμπελουργία	11	Αμπελουργία	3	14
Αμπελώνες παραγωγής επιτραπέζιων σταφυλιών	1			1
Αταξινόμητες εκμεταλλεύσεις	1			1
		Ελαιοκομία	2	2
Εσπεριδοειδή	1			1
Καλλιέργεια κηπευτικών & ανθέων	4	Καλλιέργεια κηπευτικών & ανθέων	1	5
Καρποφόρα δένδρα & εσπεριδοειδή	3			3
Μικτής φυτικής-ζωικής κατεύθυνσης	1			1
Παραγωγή σταφίδων	3			3
Συνδυασμός μονίμων φυτειών ⁷	30	Συνδυασμός μονίμων φυτειών	1	31
Συνδυασμός κηπευτικών, ανθέων & μονίμων φυτειών	4			4
Έλλειψη πληροφορίας	10			10
ΣΥΝΟΛΟ	69	ΣΥΝΟΛΟ	7	76

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

⁷ Πολυκαλλιέργειες.

Πίνακας 8: Ειδική κατεύθυνση ανά κατηγορία περιοχής για τον κλάδο ζωικής παραγωγής.

ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ		ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ		ΣΥΝΟΛΟ
Προβατοτροφία	3	-		3
Αιγοπροβατοτροφία & εκτροφή άλλων χορτοφάγων	9	-		9
Μικτής φυτικής – ζωικής κατεύθυνσης	3	Μικτής φυτικής – ζωικής κατεύθυνσης	1	4
Αταξινόμητες εκμεταλλεύσεις	2	-		2
Έλλειψη πληροφoρίας	2	-		2
Αυγά	1	-		1
ΣΥΝΟΛΟ	20	ΣΥΝΟΛΟ	1	21

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Τον κλάδο της **μικτής παραγωγής** τον ακολουθούν αποκλειστικά οι εκμεταλλεύσεις των **ορεινών περιοχών**. Το **μεγαλύτερο μέρος** των **μικτών καλλιεργειών** αντιστοιχεί στον **συνδυασμό μικτής φυτικής – ζωικής κατεύθυνσης**.

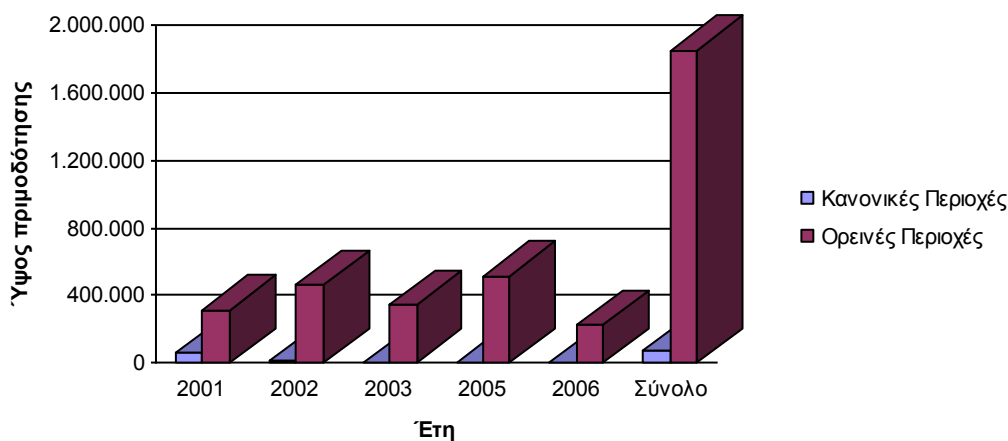
Πίνακας 9: Ειδική κατεύθυνση ανά κατηγορία περιοχής για τον κλάδο μικτής παραγωγής.

ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ		ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ		ΣΥΝΟΛΟ
Μελισσοκομία	2	-		2
Μικτής φυτικής – ζωικής κατεύθυνσης	3	-		3
ΣΥΝΟΛΟ	5	-		5

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Ολοκληρώνοντας την επεξεργασία των στοιχείων θα εξετάσουμε το **ύψος των επιδοτήσεων** προς τους **νέους αγρότες** της περιοχής μελέτης.

Κάθε έτος το **μεγαλύτερο μέρος των επιδοτήσεων** επενδύεται στις **ορεινές περιοχές**, ενώ το **μικρότερο** ποσοστό πριμοδότησης επενδύεται στις **κανονικές περιοχές**. Σύμφωνα με τους Πίνακες 10 και 11, συμπεραίνουμε πως το μεγαλύτερο ποσό και κατ' επέκταση ποσοστό πριμοδότησης, κατά μέσο όρο, ανά νέο αγρότη επενδύεται στις ορεινές περιοχές **σε όλα τα έτη της εξεταζόμενης περιόδου**. Στα έτη **2003, 2005 και 2006** το **ποσό πριμοδότησης** ανά **νέο αγρότη** είναι **μηδενικό** στις **κανονικές περιοχές** καθώς δεν υπήρξε συμμετοχή από τις συγκεκριμένες περιοχές στο πρόγραμμα.

Σχήμα 41: Υψος πριμοδότησης που απορροφάται ανά περιοχή.

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Τ.Π.Ε-Π, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Το παραπάνω συμπέρασμα είναι απολύτως λογικό καθώς στις **οδηγίες** του **μέτρου Πριμοδότησης Νέων Γεωργών** αναφέρεται ότι το ύψος της πριμοδότησης πρώτης εγκατάστασης νέων αγροτών μπορεί να φτάσει στις **ορεινές περιοχές** μέχρι **25.000 ευρώ**, στις **μειονεκτικές** μέχρι **20.000 ευρώ** ενώ στις **λοιπές** μέχρι **10.000 ευρώ**, δηλαδή μέσω των κανονισμών του μέτρου **προκειμένου να εξασφαλιστεί η "ανάπτυξη" των "προβληματικών" περιοχών διατίθεται το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού** γι' αυτές.

Πίνακας 10: Μέσο ποσό πριμοδότησης (€) ανά νέο αγρότη

	2001	2002	2003	2005	2006
ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	8.714 €	11.000 €	0 €	0 €	0 €
ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	19.500 €	19.125 €	19.000 €	19.692 €	20.635 €

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Ε.Τ.Π.Ε, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

Πίνακας 11: Ποσοστό πριμοδότησης ανά περιοχή

	2001	2002	2003	2005	2006
ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	30,9%	36,5%	0,0%	0,0%	0,0%
ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	69,1%	63,5%	100,0%	100,0%	100,0%

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ε.Γ.Ε.Τ.Π.Ε, Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2001-2006.

1.5. Επιστημάνσεις και προβλήματα που σχετίζονται με τον αγροτικό τομέα και χώρο

Το δεύτερο εξάμηνο του έτους 2008 εργάστηκα ως εποχικός υπάλληλος στον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. (Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων) ο οποίος εποπτεύεται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων του Οργανισμού συγκαταλέγεται ο έλεγχος των δικαιολογητικών που υποβάλλουν οι δικαιούχοι των κοινοτικών ενισχύσεων στο πλαίσιο της ΚΑΠ.

Στην διάρκεια αυτού του εξαμήνου εκτός των ποικίλων αρμοδιοτήτων όπου διεκπεραιώθηκαν εντός του γραφείου (διοικητικοί έλεγχοι, έλεγχος δικαιολογητικών εξισωτικής αποζημίωσης κλπ.), διενήργησα μεγάλο αριθμό επιτόπιων ελέγχων σε αγροτεμάχια αιτούντων παραγωγών προκειμένου να διαπιστωθεί η ακρίβεια της έκτασης των αγροτεμαχίων που δηλώνουν ότι έχουν στην κατοχή τους αλλά και η καλή γεωργική τους κατάσταση ώστε να διαπιστωθεί αν δικαιούται όλη την επιδότηση ή μέρος αυτής. Μέσω της διενέργειας των ελέγχων ήρθα σε καθημερινή επικοινωνία και επαφή τόσο με αγρότες όσο και με τον αγροτικό χώρο του Νομού Κορινθίας αλλά και του Νομού Αρκαδίας, όμως για μικρότερο χρονικό διάστημα.

Η εικόνα ολοκληρώθηκε με την διενέργεια επιπλέον επιτόπιας έρευνας στην περιοχή στο πλαίσιο πραγματοποίησης της παρούσας εργασίας.

Ενδεικτικά, παρακάτω παρατίθενται κάποιες από τις διαπιστώσεις μου όσον αφορά στον αγροτικό τομέα. Αξίζει να αναφέρω ότι καθώς προέρχομαι από αγροτική περιοχή και αγροτική οικογένεια έχω αίσθηση της κατάστασης του αγροτικού χώρου. Συνεπώς αρκετές από τις επιστημάνσεις μου αποτελούν επιβεβαιώσεις των όσων είχα βιώσει, ακούσει και διαβάσει προτού εργαστώ στην περιοχή. Όπως θα προκύψει η πλειονότης των επιστημάνσεων ουσιαστικά αποτελούν τα προβλήματα του αγροτικού χώρου που εντοπίζονται τόσο στην περιοχή μελέτης όσο και στο μείζονα ελληνικό αγροτικό χώρο.

Νέοι αγρότες - Συγκράτηση νεανικού πληθυσμού στην ύπαιθρο

Σύμφωνα με μελέτες, η Κορινθία είναι δυναμικός αγροτικός Νομός σημαντικής ορεινότητας που κερδίζει αγροτικό πληθυσμό. Συγκαταλέγεται στους νομούς, όπου

παρατηρούνται τα εξής: το ορεινό εισόδημα και ο πληθυσμός αυξάνονται λόγω διάχυσης της ανάπτυξης προς τα ορεινά (Ζαμπέλης κ.ά., 2001).

Ο αριθμός των νέων αγροτών στην περιοχή μελέτης είναι σημαντικός και οι οποίοι έχουν διάθεση για δουλειά, να βελτιστοποιήσουν την παραγωγή τους. Όμως σε μεγάλη μερίδα των νέων που έχουν ακολουθήσει το αγροτικό επάγγελμα είναι εμφανής η απογοήτευσή τους. Μέρος των ενταγμένων αγροτών στο πρόγραμμα "Νέου Αγρότη" είναι αποφασισμένοι να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα μόλις ολοκληρωθεί το υποχρεωτικό χρονικό διάστημα παραμονής στο πρόγραμμα, το οποίο ανέρχεται στα 10 χρόνια ενώ παράλληλα αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους απασχόλησης. Κρίνεται αναγκαίο να ισχυροποιηθούν τα κίνητρα προκειμένου να συγκρατηθεί ο πληθυσμός στην ύπαιθρο και να ασχοληθεί με το αγροτικό επάγγελμα. Κάποιος βλέποντας την κατάσταση που επικρατεί στον αγροτικό τομέα η οποία μεταξύ των άλλων χαρακτηρίζεται από την ανυπαρξία στήριξης των τιμών των προϊόντων από τον κρατικό μηχανισμό, την μη προώθηση των προϊόντων, το αυξημένο κόστος παραγωγής, αποθαρρύνεται. Η κατάσταση αυτή τον αποτρέπει να ασκήσει το αγροτικό επάγγελμα στέλνοντας τον σε άλλες κατευθύνσεις ή ακόμα και στα αστικά κέντρα προς αναζήτηση επαγγελματικής στέγης.

Ποιοι είναι οι λόγοι που υπαγορεύουν την συγκράτηση του νεανικού πληθυσμού στην ύπαιθρο;

- Από την μια, η παραμονή των νέων στην ύπαιθρο και η ενασχόλησή τους με το γεωργικό επάγγελμα αποτελεί επιτακτική ανάγκη μπροστά στο φάσμα της ανεργίας που έχουν να αντιμετωπίσουν πλέον τα κατεξοχήν κέντρα υποδοχής της πλεονάζουσας εργατικής δύναμης, οι πόλεις.
- Διαδοχή του επαγγέλματος από τους γονείς στα παιδιά, όπου συνήθως το αγροτικό επάγγελμα "κληρονομείται" από τον πατέρα στον γιο.
- Ίσως το οικονομικό κίνητρο συμμετοχής στο μέτρο των νέων αγροτών αποτελεί έναν επιπλέον λόγο.

Η άλλη όψη...

Αναλύοντας τις σκέψεις - απόψεις των ικανοποιημένων αγροτών διαπίστωσα ότι αφενός θεωρούν πολύ σημαντικό το ότι δουλεύουν σε δική τους δουλειά - στη περιούσια τους που με τόσο κόπο έχουν δημιουργήσει και όχι ως υπάλληλοι των

άλλων- και επίσης έχουν οργανώσει την δουλειά τους έτσι ώστε μετά την παραγωγή και την συγκομιδή να μην έχουν την ανάγκη των μεσαζόντων εμπόρων αλλά να προωθούν τα προϊόντα τους προς κατανάλωση με πιο σίγουρο και επικερδή τρόπο είτε έχοντας προσωπικούς πελάτες σε λαϊκές είτε τροφοδοτώντας απευθείας καταστήματα ή στέλνοντας τα προϊόντα τους σε σίγουρα και δυνατά μαγαζιά στην λαχαναγορά.

Διαπίστωσα ότι αυτοί ήταν επαγγελματίες γεωργοί, κατασταλαγμένοι με γνώσεις πολύτιμες από την εμπειρία τους και το σημαντικότερο ίσως εργατικοί, μαχητικοί με φαντασία, αντοχή στις δυσμενείς συνθήκες καλλιέργειας (καιρικές συνθήκες, διακυμάνσεις τιμών, καλές- κακές χρονιές) και επιμονή στο στόχο τους. Παράλληλα αυτοί δηλώνουν πως θα ήταν ιδιαίτερα ευτυχείς εάν είχαν διάδοχο κατάσταση στο επάγγελμα τους που σημαίνει και καλύτερη δομή του επαρχιακού κοινωνικού ιστού. Με βεβαιότητα αυτά τα άτομα θα δυσκολεύονταν να ζήσουν ποτέ ως αστοί.

Μικρός κλήρος - κατακερματισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων - αναδασμός

Αποτελεί χαρακτηριστικό τόσο της περιοχής μελέτης όσο και των γύρω περιοχών ο μικρός κλήρος, στερώντας έτσι από τους παραγωγούς αυξημένο εισόδημα καθώς σε μικρή έκταση, καλλιεργεί λιγότερο, παράγει λιγότερο και κερδίζει λιγότερα. Παράλληλα ξοδεύει περισσότερο τόσο σε χρήμα όσο και σε χρόνο λόγω της τοπικής διασποράς των αγροτεμαχίων. Συνεπώς το βασικό μειονέκτημα που απορρέει από το μικρό μέγεθος και τον πολυτεμαχισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι ότι εμποδίζουν την περαιτέρω μείωση του κόστους παραγωγής και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Θετικό σημάδι ανάπτυξης της γεωργικής δραστηριότητας παρατήρησα στην περιοχή της Γκούρας όπου προκειμένου να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που προέκυπταν από τον πολυτεμαχισμό της γης - τον κατακερματισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, εφαρμόστηκε το μέτρο του αναδασμού. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή αναδασμών βελτίωσαν αισθητά την κατάσταση βοηθώντας την συγκέντρωση της γης και στην μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων. Οι παραγωγοί, κάνουν λόγο για εμφανή διευκόλυνση στην διεξαγωγή της παραγωγικής διαδικασίας (αύξηση της παραγωγικότητας, αύξηση των οικονομικά εκμεταλλεύσιμων κτημάτων, μείωση χρόνου μετακίνησης στα αγροτεμάχια, εξοικονόμηση καυσίμων, κλπ). Ανάλογες

κινήσεις που συμβάλουν στην αγροτική ανάπτυξη οφείλουμε να τις υποστηρίξουμε και να τις προωθήσουμε.

Ιδιοκτησία & καλλιέργεια των αγροτεμαχίων

Πολλές φορές παρόλο που το σύνολο των αγροτεμαχίων έχει μεταβιβαστεί στα παιδιά και κυρίως στον γιο, ουσιαστικά οι γονείς εξακολουθούν να καλλιεργούν τις εκμεταλλεύσεις. Ακόμα και στην περίπτωση όπου ο πατέρας μεταβιβάζει στον γιο το σύνολο ή μέρος της ιδιοκτησίας προκειμένου ο δεύτερος να ενταχθεί στο πρόγραμμα νέων αγροτών, σε πολλές περιπτώσεις ο πατέρας είναι αυτός που εξακολουθεί να έχει το "πάνω χέρι" αποτρέποντας με αυτό τον τρόπο τους νεότερους να πάρουν αποφάσεις και να προχωρήσουν σε κινήσεις οι οποίες ενδεχομένως θα βελτιώσουν την παραγωγικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Σημειώνεται ότι οι ηλικιωμένοι παραγωγοί συνήθως δεν είναι δεκτικοί σε νέες μεθόδους παραγωγής αλλά και δεν ενδιαφέρονται να ενημερωθούν για αυτές.

Ιδιοκτήτες-κληρονόμοι αγροτικής γης οι οποίοι διαμένουν στα αστικά κέντρα είτε μισθώνουν την ιδιοκτησία τους προς εκμετάλλευση σε άλλους παραγωγούς είτε επιλέγουν αλλοδαπούς να καλλιεργούν την περιουσία τους. Άραγε μήπως είναι ουσιαστική η συμβολή των αλλοδαπών στην διατήρηση αγροτικών περιοχών;

Οικονομικοί μετανάστες

Οι αλλοδαποί (οικονομικοί μετανάστες) που απασχολούνται στην περιοχή, στην πλειονότητα τους Αλβανοί άνδρες και γυναίκες, συμβάλουν στην κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από το δημογραφικό έλλειμμα, την οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση του αγροτικού χώρου και την κοινωνική αποστροφή προς την αγροτική εργασία. Συνέβαλαν δε αξιόλογα στον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων και την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών κυρίως στην περίπτωση των εντατικών καλλιεργειών και προσέφεραν εργατικά χέρια που απαιτούνταν για την καλλιέργεια πρώην εγκαταλελειμμένων εκτάσεων. Σημαντική είναι η συνδρομή τους στην κατασκευή και ανακατασκευή κατοικιών, δημοσίων κτιρίων, πλατειών, μαντρών, συχνά με παραδοσιακά υλικά.

Επίσης, οι μετανάστες έχουν ενταχθεί στην τοπική κοινωνία, παρατηρούνται γάμοι μεταξύ μεταναστών ή ντόπιων, συμμετέχουν και συντηρούν σε μερικές περιπτώσεις την κοινωνική ζωή στις περιοχές που ζουν συντελώντας έτσι στην μη ερημοποίηση.

Με δεδομένα τα δημογραφικά και διαρθρωτικά προβλήματα της γεωργίας και των αγροτικών περιοχών είναι αναγκαίο να σχεδιασθούν πολιτικές που θα ρυθμίζουν και θα διαχειρίζονται μια κοινωνικά δίκαιη και οικονομικά λειτουργική ένταξη των μεταναστών που θα υπηρετεί την αναδιάρθρωση της γεωργίας και την ανάπτυξη της γεωργίας στο πλαίσιο των διεθνών πιέσεων και ευρωπαϊκών πολιτικών για την προστασία του περιβάλλοντος, την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και την πολυλειτουργικότητα (Κασίμης, 2004).

Δυσκολίες παραγωγικής διαδικασίας

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι παραγωγοί καθ' όλη την παραγωγική διαδικασία είναι ποικίλες. Μεταξύ των άλλων αναφέρουν: «*Μας επιβαρύνουν όλο και περισσότερο κατά την παραγωγική διαδικασία. Τι να πρωτοπληρώσουμε; Τους εργάτες, τα λιπάσματα, τις ζωοτροφές, τις συσκευασίες ειδικών προδιαγραφών;*». Λογικό να υπάρχει αυτό το κλίμα δυσαρέσκειας όταν για παράδειγμα η τιμή ενός σακιού λιπάσματος αγγίζει και τα 50 ευρώ. Ωστόσο πιο σημαντικό απ' όλα είναι η επιβάρυνση της υγείας του αγρότη από την χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων η εφαρμογή των οποίων στην μεγαλύτερη μερίδα των αγροτών γίνεται δίχως την χρήση προστατευτικών μέσων.

Τα μεροκάματα των εργατών, οι οποίοι είναι επί το πλείστον αλλοδαποί Αλβανικής υπηκοότητας, αγγίζουν υπερβολικά υψηλές τιμές. Σύμφωνα με παραγωγό της περιοχής μελέτης, πολλές φορές αναζητώντας έναν εργάτη αυτός λέει ότι δεν μπορεί γιατί έχει δουλειά χωρίς στην πραγματικότητα να ισχύει αυτό και την επόμενη μέρα αρχίζει και παζαρεύει υψηλές τιμές προκειμένου να τον πάρει ο αγρότης, εκμεταλλεύεται δηλαδή την ανάγκη του αγρότη. Όμως αν έμεναν και δούλευαν στην επαρχία παιδιά των παραγωγών δεν θα χρειάζονταν επιπλέον εργατικά χέρια, δεν θα σπαταλούσαν τόσα χρήματα σε ξένα μεροκάματα. Είναι όμως και Έλληνες κάτοικοι των χωριών οι οποίοι θεωρώντας το υποτιμητικό και κουραστικό δεν προσφέρουν εργατικά χέρια στα χωράφια.

Βιολογική γεωργία & βιολογική κτηνοτροφία

Όσοι αποφασίζουν να ακολουθήσουν τον βιολογικό τρόπο είτε το κάνουν για λόγους υγείας προκειμένου να μην εκτίθενται στα φυτοπροστατευτικά προϊόντα κλπ. είτε για οικονομικούς λόγους καθώς με τα βιολογικά προϊόντα εξασφαλίζουν καλύτερες τιμές

διότι ανταποκρίνονται στις καταναλωτικές απαιτήσεις όσων προτιμούν να αγοράσουν βιολογικά πληρώνοντας τα όσο όσο.

Τα τελευταία χρόνια γίνονται έκδηλες προσπάθειες υιοθέτησης βιολογικών τρόπων παραγωγής, έστω και από ένα μικρό αριθμό παραγωγών. Ωστόσο στο σύνολο του Νομού η βιολογική γεωργία ακολουθείται σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με την περιοχή μελέτης, κυρίως στις ελαιοκαλλιέργειες, στα εσπεριδοειδή και στα οπωροφόρα. Σε κάποιο βαθμό δικαιολογείται το μικρό ποσοστό των βιοκαλλιεργητών. Οι παραγωγοί μη βιολογικών προϊόντων υποστηρίζουν ότι είναι δύσκολο ως και ανέφικτο να καλλιεργήσει κάποιος εντελώς βιολογικά, δεδομένων των ασθενειών, καθώς είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπίσεις με βιολογικό τρόπο ασθένειες των καλλιεργειών όπως την μύγα στο βερίκοκο ή το λεκάνιο στην λεμονιά. Αν τα αντιμετωπίσεις βιολογικά θα υπάρξει μεγάλος κίνδυνος απώλειας μεγάλου μέρους της παραγωγής ή στην καλύτερη των περιπτώσεων θα παραχθούν προϊόντα που υστερούν εμφανισιακά (σχήμα, μέγεθος) ως προς τα μη βιολογικά. Εμμέσως αφήνουν να εννοηθεί ότι μέρος των βιοκαλλιεργητών χρησιμοποιούν κοινά φυτοφάρμακα και λιπάσματα.

Μεταποίηση πρώτων υλών

Στην περιοχή αφθονούν οι πρώτες ύλες για μεταποίηση (αγροτικά προϊόντα, κτηνοτροφικά προϊόντα, προϊόντα υλοτομίας) ωστόσο ο τομέας της αξιοποίησης τους δεν προσελκύει ικανοποιητικά το ενδιαφέρον τοπικών επενδυτών. Η βασική αδυναμία εντοπίζεται στην απουσία ευέλικτων προγραμμάτων στήριξης, ιδίως για τις μικρές επιχειρήσεις, τόσο με τη μορφή κινήτρων όσο και με την μορφή οργανωτικής υποστήριξης, κατευθύνσεων στις αγορές, μεταφοράς τεχνογνωσίας κλπ. με διαδικασίες συμμετοχής στα προγράμματα απλές και βατές. Ακόμα και από τα προγράμματα που στηρίζουν την δημιουργία μονάδων μεταποίησης είναι ανεπαρκής ή ελλιπής η ενημέρωση προς προώθηση του μέτρου, παρά προωθούνται άλλα μέτρα των προγραμμάτων κυρίως αγροτουριστικού χαρακτήρα.

Η προσπάθεια που είχε γίνει στο Δήμο Φενεού, στο οποίο λειτούργησε μονάδα μεταποίησης συνέβαλε στην προσφορά θέσεων εργασίας όμως για λίγο καθώς η μονάδα λειτούργησε για μικρό χρονικό διάστημα. Σημειώνεται ότι το λαθούρι που καλλιεργείται στην περιοχή έχει επιλεγεί από μεγάλη εταιρεία τροφίμων για να το μεταποιεί.

Διάθεση και εμπορία των αγροτικών προϊόντων

Ένα από τα πιο έντονα προβλήματα που αναφέρουν οι αγρότες είναι η ανυπαρξία μηχανισμών και συστημάτων προώθησης των γεωργικών προϊόντων. Ακόμα και οι συνεταιρισμοί βασικός ρόλος των οποίων είναι η διάθεση των προϊόντων δεν ασκούν τον ρόλο τους. Πολλά είναι τα κρούσματα των εμπόρων που δεν επιλέγουν για παράδειγμα ελληνική σταφίδα ή το μοναδικό σε ποιότητα ελληνικό ελαιόλαδο αλλά τα προμηθεύονται από το εξωτερικό πουλώντας τα ως ελληνικά, συμβάλλοντας έτσι στην μείωση του εισοδήματος του Έλληνα αγρότη. Βασική αιτία του προβλήματος είναι η ανυπαρξία κρατικών μηχανισμών εξαιτίας των οποίων γίνεται αλόγιστη εισαγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων από τρίτες χώρες.

Αγροτικό εισόδημα

Το αίσθημα της απογοήτευσης και της μη ανταπόκρισης του ύψους του εισοδήματος στην προσπάθεια που καταβάλει ο αγρότης, στον χρόνο που αφιερώνει καθ' όλη την διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας, είναι έντονο σε πολλές από τις συζητήσεις που διενεργήθηκαν με τους παραγωγούς. Φαίνεται πως τελικά οι μεσαζόντες που ρυθμίζουν τις τιμές είναι αυτοί που κυρίως επωφελούνται, ενώ οι παραγωγοί παραπονιούνται για τις χαμηλές τιμές και οι καταναλωτές για τις υψηλές τιμές αποτέλεσμα της ανεξέλεγκτης δράσεις των μεσαζόντων. Παράλληλα το υψηλό κόστος λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων, τα μεροκάματα στους εργάτες κλπ. κάνουν αρκετές φορές την παραγωγή προϊόντων μη συμφέρουσα για τον αγρότη. Σύμφωνα με παραγωγό στην περιοχή του Δήμου Φενεού όπου συναντάμε μηχανικές καλλιέργειες αυτές απαιτούν χρήση τρακτέρ όπου μόνο για την σπορά ξοδεύονται έως και 3.500 ευρώ για αγορά πετρελαίου.

Κατεύθυνση παραγωγής

Για ένα χρονικό διάστημα έδρα της εργασίας μου αποτέλεσε ο Νομός Αρκαδίας. Παρουσιάζει ενδιαφέρον η σύγκριση με τον Νομό Κορινθίας. Στην Αρκαδία το σύνολο σχεδόν των αιτήσεων των παραγωγών περιελάμβανε γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή ενώ μόνο στην ορεινή Κορινθία η πλειονότητα των αιτήσεων περιελάμβανε ταυτόχρονα γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή. Σημειωτέον ότι το ύψος της επιδότησης είναι πολύ μεγάλο σε περίπτωση κτηνοτροφικής μονάδας και η επιδότηση είναι κατά κεφαλή ζώο. Στην Αρκαδία

θεωρώ πως οι παραγωγοί είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με την διαδικασία του ελέγχου ενώ ήταν ιδιαίτερο το στοιχείο της φιλοξενίας των παραγωγών προς εμάς τους ελεγκτές και στους δυο νομούς αντιμετωπίζοντας μας κάποιες φορές σαν σωτήρες. Όμως άλλες σαν ελεγκτές δικαστές.

Εικόνα 15: *Αγελάδες έξω από το Δημοτικό Διαμέρισμα Καρυάς*

Συμμετοχή σε προγράμματα, σχέδια βελτίωσης κλπ.

Η γραφειοκρατία η οποία χαρακτηρίζει τα προγράμματα καθ' όλη την διάρκεια έγκρισης και εφαρμογής τους αποτρέπει τους αγρότες ή κτηνοτρόφους να πάρουν την απόφαση ένταξης τους σε κάποιο εξ αυτών. Το παραπάνω αποτελεί παράπονο του μεγαλύτερου μέρους των παραγωγών που πήραν την απόφαση να συμμετάσχουν σε κάποιο πρόγραμμα. Παράλληλα υπάρχει και η μερίδα αυτών που δεν διαθέτουν το κεφάλαιο δηλαδή το ποσό της ίδιας συμμετοχής που χρειάζεται για την περάτωση ενός έργου επιπλέον του ποσού της επιχορήγησης που λαμβάνουν.

Όμως δεν λείπουν και τα φαινόμενα όπου η συμμετοχή στα προγράμματα γίνεται με μοναδικό σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση του μέτρου από άτομα που δεν ασκούν το αγροτικό επάγγελμα, όπως στην περίπτωση του προγράμματος νέων αγροτών όπου δηλώνουν πως είναι αγρότες κάτοικοι των πόλεων εκμεταλλεζόμενοι το γεγονός ότι έχουν στην κατοχή τους κάποιες εκτάσεις αγροτεμαχίων ενώ στην πραγματικότητα δεν έχουν ιδέα περί καλλιέργειας των κτημάτων. Κάτι ανάλογο ισχύει και για το καθεστώς της Εξισωτικής Αποζημίωσης όπου αντί να εισπράττουν το ποσό οι κατά κύριο και αποκλειστικό επάγγελμα αγρότες, αιτούνται και άτομα τα

οποία δεν είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες που έχουν και άλλους οικονομικούς πόρους δηλαδή με αποτέλεσμα οι "καθαροί" αγρότες που ουσιαστικά έχουν μεγάλη ανάγκη στήριξης να μοιράζονται το ποσό με άλλους που σε καμία περίπτωση δεν ασκούν στον ίδιο βαθμό το αγροτικό επάγγελμα.

Ενιαία αποδεσμευμένη ενίσχυση

Μέρος των παραγωγών αναμένει τις επιδοτήσεις σαν "δώρο Θεού", βασίζονται σε αυτές. Ωστόσο αρκετοί διαμαρτύρονται για την αποδέσμευση της επιδότησης (ενίσχυσης) από την ποσότητα της παραγωγής και την σύνδεση της με τον αριθμό των καλλιεργούμενων στρεμμάτων (στρεμματική ενίσχυση). Ο νέος τρόπος ενίσχυσης έχει ως αποτέλεσμα αγρότες με ίδιο αριθμό στρεμμάτων να εισπράττουν το ίδιο ύψος ενίσχυσης ανεξαρτήτως του ύψους παραγόμενης ποσότητας. Επιπλέον υπάρχει κίνδυνος εγκατάλειψης των καλλιεργειών από την στιγμή που η επιδότηση δεν εξαρτάται από την παραγωγή, ωστόσο σε αυτή την περίπτωση η επιδότηση συνεχίζεται να λαμβάνεται κανονικά εφόσον ο παραγωγός έχει στην κατοχή του την έκταση και έχει εξασφαλίσει τα απαραίτητα δικαιώματα. Χαρακτηριστικές είναι οι ακόλουθες μαρτυρίες.

«Γιατί εγώ που παράγω δέκα τόνους ελαιόλαδου τον χρόνο να δικαιούμαι το ίδιο ποσό επιδότησης με κάποιον που παράγει ελάχιστη ποσότητα ή ακόμα και με κάποιον που δεν παράγει καθόλου αλλά παίρνει την επιδότηση εφόσον έχει κατοχυρώσει την έκταση και τα ανάλογα δικαιώματα;»

«Γιατί μας ταλαιπωρείτε με όλη αυτή την γραφειοκρατία; Κάθε χρόνο μας ζητάτε τα ίδια δικαιολογητικά και ποιος ο λόγος που καθυστερεί η πληρωμή των επιδοτήσεων; Αλλά και με αυτή μην νομίζετε ότι θα σωθούμε ίσα ίσα για λίγο λίπασμα φτάνει και λίγα σακιά ζωοτροφές.»

Δεν έλειπαν οι περιπτώσεις όπου μέσω των ελέγχων διαπιστώθηκαν παρανομίες στην δηλωθείσα έκταση, δηλαδή παραγωγοί που δήλωναν εκτάσεις μεγαλύτερες απ' ότι στην πραγματικότητα. Για τις περιπτώσεις αυτές ο κανονισμός προβλέπει ποινή για τους παραγωγούς με την μορφή της μείωσης της επιδότησης.

Αλλά και αντίθετες περιπτώσεις, παραγωγοί όπου είχαν στην κατοχή τους μεγαλύτερες εκτάσεις αλλά στην αίτηση για στρεμματική ενίσχυση, δήλωναν μικρότερη έκταση. Συχνά έλεγαν «Στο περίπου την δηλώνω την έκταση, από τους

παππούδες και τους πατεράδες μας τόσο ακούγαμε την έκταση. Αυτοί με το μάτι μετρούσαν και με τα βήματα. Αφήστε που για να κάνω τοπογραφικό στοιχίζει.»

Σαφώς τα παραπάνω λάθη δεν θα υφίσταντο αν υπήρχε σωστή ενημέρωση των αγροτών από τις κατά τόπου Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ.), τις Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης και τον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.

Εκπαίδευση και κατάρτιση αγροτών

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που εμποδίζει στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα αποτελεί το χαμηλό ως και ανεπαρκές ποσοστό εκπαίδευσης και κατάρτισης των απασχολουμένων στον τομέα, με αποτέλεσμα την μη αναβάθμιση της τεχνογνωσίας και την μη προσαρμογή στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες.

Στην περιοχή μελέτης η ενημέρωση περί νέων καλλιεργειών, εναλλακτικών και ποιοτικών τρόπων παραγωγής όπως το σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης και βιολογικής παραγωγής πραγματοποιείται σε μεμονωμένο αριθμό Διαμερισμάτων και σε αραιά χρονικά διαστήματα. Παράλληλα η ενημέρωση των παραγωγών σε επιπλέον θέματα που σχετίζονται με την αγροτική και τοπική ανάπτυξη, την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων, την προστασία του περιβάλλοντος - με την έννοια της φύσης και του τόπου - ναι μεν λαμβάνει χώρα αλλά όχι σε τέτοιο επίπεδο ώστε να ενεργοποιήσει όλο και περισσότερους παραγωγούς.

Για παράδειγμα ενημέρωση περί βιολογικού τρόπου καλλιέργειας ή εξαγωγή σεμιναρίων γίνονται κυρίως σε περιπτώσεις όπου κάποιος αποφασίζει να καλλιεργήσει βιολογικά και έχει κινήσει όλες τις διαδικασίες παραγωγής βιολογικών προϊόντων όπου βάση δηλώσεων παραγωγών που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα προκύπτει ότι οι γνώσεις που τους προσφέρονται δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Υδατικοί πόροι

Στην περιοχή μελέτης ορισμένα από τα Δημοτικά Διαμερίσματα αντιμετωπίζουν πρόβλημα στους διαθέσιμους υδατικούς πόρους. Το φαινόμενο είναι πιο έντονο την καλοκαιρινή περίοδο. Χαρακτηριστικό του ανεπιτυχούς σχεδιασμού πολιτικών είναι η ύπαρξη φράγματος στην περιοχή του Φενεού το οποίο όμως δεν χρησιμοποιείται

για τον σκοπό για τον οποίο κατασκευάστηκε δηλαδή για άρδευση των καλλιεργειών, λόγω μη ύπαρξης κεφαλαίου για την κατασκευή αρδευτικού δικτύου⁸.

Τουλάχιστον το φράγμα με την λίμνη Δόξα αξιοποιείται για λόγους αναψυχής αποτελώντας τόπο προσέλκυσης επισκεπτών.

Σαφώς η μη επαρκής άρδευση δρα ανασταλικά στην ανάπτυξη των καλλιεργειών και στην ωρίμανση των καρπών. Δεν λείπουν οι περιπτώσεις όπου σε γειτονικά Διαμερίσματα της περιοχής μελέτης γίνεται υπεράντληση των υδατικών πόρων από τις γεωτρήσεις με αποτέλεσμα την είσοδο θαλασσινού νερού στον υδατικό ορίζοντα. Ευτυχώς στην περιοχή μελέτης και στα Δημοτικά Διαμερίσματα όπου υπάρχουν δεξαμενές η άντληση των υδάτων γίνεται από μεγάλο βάθος συνεπώς δεν υφίστανται ανάλογα προβλήματα με αυτό που προαναφέρθηκε.

Εδαφος

Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις εμφανούς διάβρωσης του εδάφους. Οι κύριοι παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση του προβλήματος είναι η αποψίλωση εξαιτίας των πυρκαγιών σε ορισμένα εκ των Δημοτικών Διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης και σε μικρότερο βαθμό η υπερβόσκηση και η εγκατάλειψη της αγροτικής δραστηριότητας. Επίσης τα παραπάνω, ιδίως τα δύο πρώτα, επιδρούν αρνητικά στους πληθυσμούς των ζώων, υποβαθμίζουν και αλλοιώνουν αισθητικά το περιβάλλον.

Υποδομές στις αγροτικές περιοχές

Τα υφιστάμενα συγκοινωνιακά δίκτυα (οδικό και σιδηροδρομικό) που διασχίζουν την περιοχή ενδιαφέροντος και η γεωγραφική της θέση δημιουργούν το πλεονέκτημα της εύκολης πρόσβασης προς αυτή. Οι επικοινωνία στο εσωτερικό της περιοχή μελέτης το οποίο αποτελείται από ορεινά και ημιορεινά Δημοτικά Διαμερίσματα θεωρείται ικανοποιητική. Ωστόσο σε ορισμένα σημεία χρειάζεται βελτίωση του οδικού δικτύου (διαπλάτυνση, συντήρηση κλπ.). Η ύπαρξη οδικού δικτύου σε όλο το εύρος της περιοχής μελέτης παίζει καθοριστικό στην ενθάρρυνση των επενδύσεων (ιδιωτικών

⁸ Με πρόσφατο ομόφωνο ψήφισμα του το Δημοτικό Συμβούλιο, το οποίο υπαγράφουν και εννέα πολιτιστικοί σύλλογοι του Δήμου Φενεού επισήμανε την αναγκαιότητα κατασκευής του έργου και πίεσε τους αρμόδιους φορείς ώστε να επισπεύσουν τις διαδικασίες ολοκλήρωσης του. Το αποτέλεσμα ήταν ότι ολοκληρώθηκε η επικαιροποίηση της οριστικής μελέτης με τίτλο: «Αξιοποίηση Λεκάνης Φενεού Νομού Κορινθίας Αποχετευτικών-Στραγγιστικών-Αρδευτικών Ζωνών Δ, ΣΥ» και θα ενταχθεί στο ΕΣΠΑ (Δ' ΚΠΣ) για να δημοπρατηθεί.

και δημοσίων) συμβάλλοντας σε πολλές περιπτώσεις στην οικονομική τους άνθηση ενώ παράλληλα περιορίζονται φαινόμενα απομόνωσης των περιοχών αυτών.

Εικόνα 16: Έργα βελτίωσης του επαρχιακού οδικού άξονα Δερβενίου-Γκούρας

Πρόβλημα με το οδικό δίκτυο υφίσταται τους χειμερινούς μήνες λόγω των δυσμενών καιρικών και κλιματολογικών συνθηκών όπου η απομόνωση των ορεινών περιοχών είναι πιθανή, αναλόγως την ένταση των καιρικών φαινομένων. Αποτέλεσμα είναι όχι μόνο η δυσκολία προσέγγισης των αγροτεμαχίων από τους παραγωγούς αλλά και η απομόνωση αρκετών ορεινών περιοχών από τα κέντρα των Νομών. Για παράδειγμα, σε περιόδους κακοκαιρίας και χιονοπτώσεων ολόκληρος ο Δήμος Φενεού αποκόπτεται από τις γύρω περιοχές. Τουλάχιστον η ύπαρξη Κέντρου Υγείας προσφέρει στους κατοίκους ένα αίσθημα ασφάλειας. Ακόμα και η μεταφορά στα Δημοτικά Διαμερίσματα των Τρικάλων που δεν είναι τόσο ορεινά όσο του Δήμου Φενεού εξελίσσεται ιδιαίτερα δύσκολη σε ανάλογες συνθήκες. Τα προβλήματα αυτά είναι αναπόφευκτα και δεν οφείλονται στην κατάσταση του οδικού δικτύου αλλά στην μη έγκυρη επέμβαση του κρατικού μηχανισμού μέσω εκχιονιστικών μηχανημάτων κλπ. Στηριζόμενοι σε μαρτυρίες, μεγαλύτερων σε ηλικία παραγωγών, ουσιαστικά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται βελτίωση των υποδομών.

Παράλληλα επισημαίνεται πως την περιοχή των Τρικάλων που εμφανίζουν έντονη τουριστική κίνηση συχνά παρατηρούνται φαινόμενα μποτιλιαρίσματος καθώς οι δρόμοι είναι στενοί εμποδίζοντας την ταυτόχρονη κυκλοφορία των αυτοκινήτων προς

δύο κατευθύνσεις. Οι κάτοικοι και ιδιοκτήτες των καταλυμάτων δηλώνουν ότι η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί όμως οι πολιτικοί παράγοντες που ελέγχουν την εκτέλεση των έργων φαίνεται πως δεν το επιδιώκουν, καθώς για αυτούς η ανάπτυξη της περιοχής των Τρικάλων δρα ανασταλτικά στην τουριστική κίνηση που παρατηρείται στο Δημοτικό Διαμέρισμα Ξυλοκάστρου. Οπότε δεν βελτιώνεται η κατάσταση του δρόμου στα Τρίκαλα προκειμένου να μειωθεί ο αριθμός των επισκεπτών στην περιοχή των Τρικάλων καθώς δεν θα αποφεύγουν να υπόκεινται σε πολύωρη ταλαιπωρία με επιδιωκόμενο αποτέλεσμα την επιλογή ως τελικό προορισμό την παράκτια περιοχή του Ξυλοκάστρου.

Βελτίωση του εθνικού οδικού δικτύου & της σιδηροδρομικής γραμμής Αθηνών-Πατρών

Η βελτίωση του κεντρικού οδικού δικτύου που βρίσκεται σε εξέλιξη, διατρέχει το παράκτιο τμήμα της περιοχής μελέτης. Συγκεκριμένα η Εθνική οδός Αθηνών-Κορίνθου-Πατρών και η σιδηροδρομική γραμμή Αθηνών-Πατρών με την προβλεπόμενη επέκταση του προαστιακού σιδηροδρόμου, αναβαθμίζει την περιοχή, μικραίνει τις αποστάσεις από και προς τα αστικά κέντρα αλλά δημιουργεί και προβλήματα.

Απαλλοτριώνονται μεγάλες εκτάσεις σε βάρος καλλιεργήσιμης ωφέλιμης γης, βλάπτονται περιβαλλοντικά οι γεινιάζουσες με τα εργοτάξια κατασκευής καλλιέργειες, η σκόνη που εκπέμπεται από τα εργοτάξια σε συνδυασμό με βροχή μπορεί να προκαλέσει ασθένειες στις προσκείμενες καλλιέργειες.

Ενώ παρατηρείται λόγω της ελαχιστοποίησης των αποστάσεων αύξηση της οικοπεδοποίησης των χωραφιών προς μετατροπής τους σε κατοικίες (διαμερίσματα, ενοικιαζόμενα δωμάτια κλπ.). Τουλάχιστον στην υπό μελέτη περιοχή λόγω των αλλαγών που σχετίζονται με τον εκσυγχρονισμό του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου δεν παρατηρούνται έντονες αλλαγές στην χρήση γης, στο περιαστικό και αγροτικό περιβάλλον συγκριτικά με άλλες περιοχές του νομού, οι οποίες βρίσκονται σε κοντινότερη απόσταση από την πρωτεύουσα. Για την αποφυγή όμως πιθανών μελλοντικών αρνητικών επιπτώσεων είναι απαραίτητη η διαχρονική παρακολούθηση των εξελίξεων προς αποφυγή έντονης οικιστικής ανάπτυξης των παράκτιων περιοχών σε βάρος των καλλιεργούμενων εδαφών.

Τουριστικές περιοχές

Συνδεδεμένες με τις νέες πολιτικές ανάπτυξης καθώς και τις καταναλωτικές προτιμήσεις ορεινές και παράκτιες περιοχές παρουσιάζουν έντονο τουριστικό ενδιαφέρον.

Για παράδειγμα στα Τρίκαλα, τα οποία βρίσκονται στην ορεινή Κορινθία παρατηρείται έντονη τουριστική δραστηριότητα. Παραδοσιακοί ξενώνες, ξενοδοχεία και καταλύματα κυριαρχούν στο τοπίο. Θετικό στοιχείο είναι η κατά ένα μεγάλο βαθμό διατήρηση του παραδοσιακού στοιχείου, τουλάχιστον μέχρι στιγμής. Τι θα συμβεί όμως αν ακολουθήσει άναρχη δόμηση, πώς θα αλλοιωθεί αισθητικά το περιβάλλον, η εικόνα του τοπίου;

Έντονες είναι οι αντιδράσεις για την λειτουργία του χιονοδρομικού κέντρου Ζήρειας σε μια περιοχή που προστατεύεται από την συνθήκη Natura. Κόβονται δέντρα για να δημιουργηθεί η υποδομή ενός χιονοδρομικού κέντρου, δασικές εκτάσεις ασφαλτοστρώνονται για να υποδεχθούν τζίπ πολυτελείας ενώ τα έργα έγιναν με αποσπασματικές αδειοδοτήσεις, χωρίς ειδική και γενική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Αυτή η τουριστική δραστηριότητα σε κάποιο βαθμό θα μπορούσε να προσφέρει στον αγροτικό κόσμο την δυνατότητα ενίσχυσης του εισοδήματος του μέσω της εξωγεωργικής δραστηριότητας (ιδιοκτήτες καταλυμάτων, ιδιοκτήτες εστιατορίων κλπ.) συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο.

Όμως μπορούμε όντως να μιλάμε για ανάπτυξη στην περίπτωση που οι αγρότες παζαρεύουν την τιμή πώλησης των αγροτεμαχίων τους προς χρήση τους για οικοπεδοποίηση αντί να τους απασχολεί ουσιαστικά η καλλιέργεια των χωραφιών και ο προσανατολισμός στην παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων από άποψη ποιοτική και ποσοτική; Σύμφωνα με τις τάσεις μεγάλο μέρος των αγροτεμαχίων θα πωληθεί. Χαρακτηριστική μαρτυρία παραγωγού:

«... Σκέφτομαι πολύ σοβαρά να πουλήσω το χωράφι μου. Τα χρήματα που μου προσφέρουν είναι πάρα πολλά και μπορούν να ζήσουν μέχρι και τα δισέγγονα μου. Γιατί να το κρατήσω αφού δεν υπάρχει περίπτωση να βγάλω τόσα λεφτά καλλιεργώντας

το; Όμως δεν το πουλάω ακόμα το χωράφι, παζαρεύω την τιμή του, βλέπετε είναι και σε πολύ καλή θέση...».

Βεβαίως αναφερόμαστε σε τιμές υπερβολικά υψηλές, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά δημοσιογράφος άρθρου στο ένθετο ΟΙΚΟ της Καθημερινής: «Όταν το στρέμμα στην περιοχή των Τρικάλων φθάνει ακόμα και τα 250.000 ευρώ είναι λογικό να γεννιούνται φόβοι σε πολλούς κατοίκους της περιοχής. Φεύγω από τα Τρίκαλα της Ορεινής Κορινθίας και έχει κολλήσει στα αυτιά μου ο " Εφιάλτης της Περσεφόνης", το τραγούδι των Μάνου Χατζιδάκι και Νίκου Γκάτσου με το οποίο με αποχαιρέτησε η κυρία Άννα, κάτοικος των Τρικάλων." Εκεί που φύτευε φλισκούνι και άγρια μέντα και έβγαζε η γης το πρώτο της κυκλάμινο, τώρα χωριάτες παζαρεύουν τα τσιμέντα και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο...Κοιμήσου Περσεφόνη στην αγκαλιά της γης στον κόσμο το μπαλκόνι ποτέ μην ξαναβγείς...» (Σηφάκης, 2007).

Γεννιέται το ερώτημα. Δεν θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν αλλιώς οι παραγωγί τις νέες τάσεις της αγοράς και τα αναπτυξιακά προγράμματα; Για παράδειγμα θα αποτελούσε έξυπνη κίνηση η συνέχιση καλλιέργειας των αγροτεμαχίων με την παράλληλη μετατροπή τους σε επισκέψιμα κτήματα, στα οποία οι επισκέπτες θα έρθουν σε άμεση επαφή με το αγροτικό στοιχείο, το αγνό, το παραδοσιακό και μεταξύ άλλων θα συμμετέχουν οι ίδιοι στην παραγωγική διαδικασία.

Σαφώς αυτή η καινούρια "άνθηση στον τόπο" οδηγεί σε έντονες συγκρούσεις στις χρήσεις γης εις βάρος της γεωργίας εξαιτίας της οικοπεδοποίησης των αγροτικών γαιών, υποβαθμίζοντας σε πολλές περιπτώσεις τους φυσικούς πόρους και το αγροτικό τοπίο.

Μήπως επίσης πρόκειται για βιαστικές κινήσεις χωρίς να υπάρχουν κατάλληλες υποδομές; Χαρακτηριστικά σε περιόδους αιχμής π.χ. Χριστούγεννα στα Τρίκαλα Κορινθίας λόγω μη κατάλληλων υποδομών το οδικό δίκτυο μπλοκάρει είτε λόγω της ανυπαρξίας εκχιονιστικών μηχανημάτων είτε της στενότητας των δρόμων, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολες τις μετακινήσεις και μετατρέποντας την αναψυχή σε ταλαιπωρία, όπως αναφέρθηκε στο σημείο που αφορά στις υποδομές.

2. Πολυλειτουργικότητα

2.1. Εισαγωγή

Τα τελευταία είκοσι χρόνια οι συχνές και έντονες συζητήσεις για τον αγροτικό χώρο και την γεωργία και το εύρος των μεταρρυθμίσεων φανερώνουν ότι οι τρόποι που χρησιμοποιήθηκαν για να στηρίξουν την αγροτική ανάπτυξη δεν είναι οι κατάλληλοι καθώς και ότι τα επιχειρήματα για στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης έχουν αποδυναμωθεί.

Το εντατικό παραγωγικό μοντέλο που ακολουθήθηκε μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, χαρακτηρίστηκε από πλήθος αρνητικών αποτελεσμάτων για τον αγροτικό χώρο και πλέον αμφισβητείται. Η αποκάλυψη των αρνητικών συνεπειών που προέκυψαν από την εφαρμογή του εντατικού μοντέλου τόσο για τον αγροτικό κόσμο όσο και για τους φυσικούς πόρους οδήγησε στην σταδιακή αμφισβήτηση του.

Συγχρόνως άλλαξαν οι προσδοκίες της κοινωνίας από την γεωργία. Ο παραγωγικός ρόλος της γεωργίας εξακολουθεί να αποτελεί την κύρια λειτουργία της ενώ παράλληλα οι απαιτήσεις των καταναλωτών για ποιοτικά, ασφαλή και υγιή αγροτικά προϊόντα ολοένα και πληθαίνουν. Πλέον στην γεωργία αποδίδονται και άλλες λειτουργίες όπως η κοινωνική λειτουργία διατήρησης και ανάπτυξης της απασχόλησης, η λειτουργία της διατροφικής ασφάλειας, η περιβαλλοντική λειτουργία προστασίας των φυσικών πόρων καθώς και η λειτουργία κατοχής και διαχείρισης του χώρου. Η αναγνώριση αυτών των λειτουργιών οδήγησε στην εμφάνιση και την διαμόρφωση της έννοιας της πολυλειτουργικότητας, η οποία επινοήθηκε προκειμένου να δικαιολογήσει τους νέους κανόνες δημόσιας παρέμβασης στον αγροτικό τομέα (Μπεόπουλος, 2005).

2.1.1. Ανάδυση της έννοιας της πολυλειτουργικότητας

Τις τελευταίες δεκαετίες ο αγροτικός χώρος βιώνει ριζικές και ταχύτατες αλλαγές, οι οποίες αναφέρονται κυρίως στην συρρίκνωση του οικονομικού και κοινωνικού του ρόλου, στον αναπροσδιορισμό του γεωγραφικού του χώρου, επιβάλλοντας την αναζήτηση νέων στρατηγικών επιβίωσης στους φορείς των αγροτικών εκμεταλλεύσεων (Μωυσίδης, 2001). Για τον αγροτικό χώρο διαγράφεται μια νέα

πορεία η οποία διαπιστώνεται κυρίως μέσα από τις πολιτικές ανάπτυξης που εξαγγέλλει και εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η αλλαγή της θεώρησης του αγροτικού χώρου τις τελευταίες δεκαετίες συνδέεται με τις μεταμορφώσεις και τις αλληπάλλληλες προσαρμογές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Με την αναθεώρηση της ΚΑΠ το έτος 1992 και στην συνέχεια στην Agenda 2000 όπου περιέχονται τα μέτρα για περαιτέρω αναθεώρηση της ΚΑΠ ενισχύονται τα μέτρα διαρθρωτικής πολιτικής για την ανάπτυξη της υπαίθρου, την οικονομική υποστήριξη των αγροτικών περιοχών. Έτσι στον δεύτερο πυλώνα της αναθεωρημένης ΚΑΠ προβλέπονται μέτρα διαφοροποίησης των τοπικών οικονομιών και μέτρα δημιουργίας νέων πολυδραστηριοτήτων στον αγροτικό χώρο τα οποία αναγορεύονται ως βασικοί μοχλοί ανάπτυξης ιδίως των λιγότερο ευνοημένων περιοχών (Νικολόπουλος, 2004). Συγχρόνως στοχεύουν στην διατήρηση των ιδιαιτεροτήτων ενός ευρωπαϊκού γεωργικού μοντέλου για το οποίο η πολυλειτουργικότητα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο (Μπεόπουλος, 2005).

Οι πολιτικές δηλαδή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με μια μεταβαλλόμενη φιλοσοφία προς το πρότυπο της αγροτικής ανάπτυξης συνδέουν ευθέως και στενά την αγροτική ανάπτυξη με έννοιες όπως πολυλειτουργικός χαρακτήρας της γεωργίας η οποία υπογραμμίζει τη σημασία τριών χαρακτηριστικών λειτουργιών της, δηλαδή την παραγωγή τροφίμων, την συνεισφορά της γεωργίας στην βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών και την ισόρροπη τοπική ανάπτυξη, τη διατήρηση του αγροτικού περιβάλλοντος και τοπίου.

Οι νέες αυτές έννοιες είναι πολυδιάστατες και δυναμικές, επιχειρώντας να ενσωματώσουν εκείνες τις συνθήκες που κάνουν εφικτή τη διατήρηση μιας κρίσιμης ποσότητας πόρων –ανθρώπινων και φυσικών- ενώ ταυτόχρονα επιχειρούν να συνδέσουν τη γεωργική ανάπτυξη με τη χωρική ανάπτυξη της υπαίθρου. Όμως για την επίτευξη αυτών των λειτουργιών και δραστηριοτήτων αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση η διάχυση της πληροφόρησης, η επέκταση της δημόσιας συμμετοχής, η βελτίωση της διαχειριστικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητας των περιφερειακών και τοπικών διοικήσεων, η συνεργασία μεταξύ τους καθώς και η αξιοποίηση των ομάδων και φορέων που δρουν σε τοπικό επίπεδο (Πατρώνης, 2004).

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μέσω των προγραμμάτων τοπικής αγροτικής ανάπτυξης LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. (Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού

Χώρου) αποσκοπεί να ενσωματώσει την τοπική κοινότητα στην αγροτική ανάπτυξη αναγνωρίζοντας ότι η τοπική αγροτική ανάπτυξη δεν είναι εφικτή και δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς την ουσιαστική, άμεση και ενεργό συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών και φορέων στην αναπτυξιακή διαδικασία (Νικολόπουλος, 2004).

Έρχεται, συνεπώς στο προσκήνιο ο κρίσιμος ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν αυτοί στην αξιοποίηση των νέων αναπτυξιακών ευκαιριών που εισάγει το νέο ευρωπαϊκό πολυλειτουργικό μοντέλο της γεωργίας.

Άλλωστε στρατηγικός στόχος δεν είναι το οικονομικό αποτέλεσμα της τοπικής αναπτυξιακής δράσης αλλά η εξοικείωση, η εκπαίδευση και η χειραφέτηση του τοπικού πληθυσμού προκειμένου να συμμετάσχει ενεργά σε μια αυτό ανατροφοδοτούμενη αναπτυξιακή διαδικασία (Κυριαζή-Άλλισον, 2008):

Στον όρο πολυλειτουργικότητα αποδίδονται ποικίλες έννοιες ενώ στην βιβλιογραφία δεν συναντάται κάποιος συγκεκριμένος ορισμός. Σύμφωνα με τον OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development)⁹ η έννοια της πολυλειτουργικότητας της γεωργίας- πέραν του καθαρά παραγωγικού ρόλου της - καλύπτει και επιπρόσθετους ρόλους οι οποίοι κατατάσσονται συνήθως σε τέσσερις κατηγορίες (Καρανικόλας κ.ά., 2007, Μπέοπουλος, 2005):

- α) περιβαλλοντικός, με αναφορά τόσο στη θετική (π.χ. ενίσχυση και διατήρηση της βιοποικιλότητας, διατήρηση του εδάφους, προστασία από τις φυσικές καταστροφές, παραγωγή τοπίου, δημιουργία ενδιαιτημάτων ειδών άγριας ζωής¹⁰) όσο και στην αρνητική του διάσταση (ρύποι γεωργικής προέλευσης, διάβρωση εδάφους, απώλεια βιοποικιλότητας κ.ά.)
- β) διατροφικός (επισιτιστική ασφάλεια, εξάλειψη της πείνας)
- γ) αναπτυξιακός (δημιουργία θέσεων απασχόλησης και εισοδήματος στην ύπαιθρο, διατήρηση οικονομικής βιωσιμότητας αγροτικών κοινωνιών)
- δ) κοινωνικός (παραδοσιακός τρόπος ζωής, οικογενειακές γεωργικές δομές, πολιτιστική κληρονομιά, παροχή πολιτισμικών υπηρεσιών, παρουσία πολιτισμικών χαρακτηριστικών)

⁹ Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη.

¹⁰ Επίσης οι αγρότες μπορούν να παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην προστασία του περιβάλλοντος με την αγρανάπαυση, τις αποσύρσεις γαιών, την αναδάσωση, την μείωση και ορθολογική χρήση μέσων που επιβαρύνουν το φυσικό περιβάλλον.

Χαρακτηριστική είναι η πεποίθηση των δύο αγροτικών ευρωπαϊκών επαγγελματικών οργανώσεων, της Επιτροπής των Γεωργικών Επαγγελματικών Οργανώσεων (COPA) και της Γενικής Συνομοσπονδίας Αγροτικών Συνεταιρισμών (COGECA), σύμφωνα με την οποία θεωρούν ότι υπάρχει κοινή βάση ανάμεσα στα ενδιαφέροντα και τις προσδοκίες των αγροτών και των ευρωπαϊών καταναλωτών. Επιπλέον επισημαίνουν ότι η πολυλειτουργική γεωργία, ως το ευρωπαϊκό μοντέλο της γεωργίας, είναι ο τρόπος να ενσωματωθούν οι διασυνδεδεμένοι στόχοι των αγροτών και της κοινωνίας σε τρεις λειτουργίες: την παραγωγική, την γεωγραφική και την κοινωνική, καθώς η πολυλειτουργική γεωργία αποτελεί το βασικό κρίκο ανάμεσα σε αυτούς τους επικαλυπτόμενους στόχους.

Σε ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2009) σχετικά με την πολυλειτουργικότητα της Γεωργίας αναφέρεται ότι:

«...Η παραμονή του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, η δημιουργία θέσεων εργασίας και ευρέος φάσματος οικονομικών δραστηριοτήτων σε μειονεκτικές περιοχές, καθώς και η συμβολή στη χωροταξία, στην προστασία του περιβάλλοντος, της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς συνιστούν δημόσια αγαθά, τα οποία η γεωργία παρέχει στο σύνολο της κοινωνίας, και για τα οποία δικαιούται ανταμοιβή...»

Παράλληλα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζητεί από την Επιτροπή να προασπίζει με αποφασιστικότητα όλες τις πτυχές της πολυλειτουργικής γεωργίας, σύμφωνα με το ευρωπαϊκό γεωργικό πρότυπο, με κύριο στόχο να διασφαλισθούν ισότιμες γενικές συνθήκες και να αποτραπούν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Επίσης καλεί την Επιτροπή να ενισχύσει οικονομικά το κοινοτικό πρόγραμμα LEADER+, το οποίο απέδωσε σημαντικά αποτελέσματα στο θέμα της πολυλειτουργικής ανάπτυξης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ενσωματώνοντας με επιτυχή τρόπο τις εκμεταλλεύσεις σε άλλους τομείς, όπως τον τουριστικό, τον αγροδιατροφικό, τον κλασικό βιοτεχνικό και τον τομέα της προστασίας της βιοποικιλότητας.

Οι αντικειμενικοί στόχοι που εξυπηρετούνται από την πολυλειτουργικότητα της γεωργίας εξαρτώνται από τον τρόπο ασκήσεως των γεωργικών δραστηριοτήτων και από το σύστημα αξιών κάθε κοινωνίας. Προφανώς μεταξύ των χωρών υπάρχουν διαφορές. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση η πολυλειτουργικότητα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων περί προστασίας των αγροτικών περιοχών, μείωσης της φτώχειας, επισιτιστικής ασφάλειας και σε άλλα ενδιαφέροντα των καταναλωτών. Για

άλλες χώρες η πολυλειτουργικότητα συμβάλει στην επισιτιστική ασφάλεια και την διατήρηση της κληρονομιάς, έχοντας εξαιρέσει πλευρές της προστασίας του περιβάλλοντος όπως τη διατήρηση του τοπίου, την προστασία του εδάφους από τη διάβρωση, τον έλεγχο των πλημμυρών και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. (Διακοσάββας, 2005).

Οι χώρες που στηρίζουν την πολυλειτουργικότητα χαρακτηρίζονται από: υψηλά επίπεδα στήριξης και εμπορικής προστασίας, υψηλά κατά κεφαλήν εισοδήματα, υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, εντατικά συστήματα καλλιέργειας μικρής κλίμακας καθώς από ενεργό κοινωνική εμπλοκή με την ύπαιθρο και ενδιαφέρον για αυτή. Αντιθέτως οι αντίπαλοι του μοντέλου της πολυλειτουργικότητας τείνουν να έχουν σχετικά χαμηλά επίπεδα εισοδηματικής υποστήριξης και εμπορικής προστασίας, χαμηλότερη πυκνότητα πληθυσμών, λιγότερο ενεργό κοινωνικό ενδιαφέρον για την επαρχία και πιο εκτατικά και σχετικά μεγάλης κλίμακας συστήματα καλλιέργειας (Burrell, 2001).

Κατά κάποιους οι προσδοκίες για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου από την πολυλειτουργικότητα και την πολυαπασχόληση χαρακτηρίζονται ως υπέρμετρες, υπερβολικές και γεωγραφικά αδιαφοροποίητες. Σύμφωνα με την ίδια αντίληψη η πολυλειτουργικότητα ναί μεν είναι δυνατόν να προσφέρει λύσεις στα προβλήματα του αγροτικού εισοδήματος και της εν γένει ανάπτυξης της υπαίθρου σε μια περίοδο που περιορίζεται η εισοδηματική στήριξη του αγροτικού τομέα και οξύνεται ο ανταγωνισμός. Ωστόσο, εναποθέτει υπέρμετρες προσδοκίες στις ουσιαστικώς επανανακαλυφθείσες παραδοσιακές λειτουργίες του αγροτικού τομέα και στις μη αγροτικές πηγές εισοδήματος (Νικολαΐδης, 2005).

Οι υπέρμετρες προσδοκίες από την πολυλειτουργικότητα και την πολυαπασχόληση συνδέονται με την όξυνση των προβλημάτων του αγροτικού τομέα και την αδυναμία άρθρωσης και άσκησης αποτελεσματικής αγροτικής πολιτικής. Ουσιαστικά αναμένεται από την πολυλειτουργικότητα να λειτουργήσει ως «ο από μηχανής θεός» για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του αγροτικού χώρου και ως ισχυρό άλλοθι για την κάλυψη των αδυναμιών της αγροτικής πολιτικής.

Επίσης οι "αντίπαλοι" της έννοιας της πολυλειτουργικότητας τονίζουν ότι στις πιο πολλές αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης η γεωργική δραστηριότητα δεν

αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος και απασχόλησης¹¹. Όμως υπάρχουν ακόμα περιοχές που εξαρτώνται από την γεωργία και οι οποίες θα επηρεαστούν πιο πολύ. Οι νέες πολιτικές ενδέχεται να υπονομεύσουν τις απαιτούμενες προσπάθειες για αποτελεσματική αγροτική πολιτική οδηγώντας στην περαιτέρω υποβάθμιση του αγροτικού τομέα με σημαντικές γεωγραφικές επιπτώσεις, με την έννοια ότι περιοχές που δεν διαθέτουν τις προϋποθέσεις να αντλήσουν οφέλη από την πολυλειτουργική γεωργία θα βρίσκονται σε δυσμενή θέση καθώς η πολυλειτουργικότητα ενδέχεται να αφορά ένα τμήμα του πληθυσμού της υπαίθρου (Νικολαΐδης, 2008).

2.1.2. Πολυλειτουργικότητα και γεωργία

Οι σύγχρονοι προβληματισμοί προβάλλουν και ανακαλύπτουν βαθύτερα την έννοια της πολυλειτουργικότητας της γεωργίας και της υπαίθρου. Το γεωργικό μοντέλο των τελευταίων 25 περίπου χρόνων οδηγούσε στην εντατικοποίηση της αγροτικής παραγωγής εξαιτίας της απόλυτης κυριαρχίας των όρων της αγοράς στο πλαίσιο της διεθνοποιημένης οικονομίας. Σε γεωγραφικό επίπεδο, το σημείο αιχμής που επιβεβαιώνει τις εγγενείς αδυναμίες του μεταπολεμικού παραγωγώσιμου μοντέλου αγροτικής ανάπτυξης εντοπίζεται στις έντονες περιφερειακές κοινωνικοοικονομικές ανισότητες και τις χωρικές ανισορροπίες (Ανθοπούλου κ.ά., 2001).

Από τη μια μεριά βρίσκονται οι ανεπτυγμένες αγροτικές ζώνες, αυτές δηλαδή που ήταν πρόσφορες στην εντατικοποίηση της γεωργίας, προσαρμόστηκαν στις διατροφικές προτιμήσεις και ενσωματώθηκαν στα αγροδιατροφικά δίκτυα (πεδινές αρδευόμενες, γειτνιάζουσες με δυναμικά αγροτο – αστικά κέντρα ή με τον εθνικό οδικό άξονα. Από την άλλη, αντιπαραβάλλονται οι μειονεκτικές ζώνες (ορεινές – ημιορεινές, νησιωτικές, παραμεθόριες, γεωγραφικά απομονωμένες), οι οποίες λόγω των φυσικών αδυναμιών-μειονεξιών τους απέμειναν στο περιθώριο των τεχνολογικών και οικονομικών εξελίξεων, δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στο πρόσταγμα της εντατικοποίησης γνωρίζοντας έτσι την αγροτική έξοδο, την εγκατάλειψη και την οικονομική δυσπραγία.

¹¹ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της πρόσφατης απογραφής γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τα 13,5 εκατομμύρια των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα μόλις το ¼ απασχολείται αποκλειστικά και μόνο στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις.

Προκειμένου να δοθεί τέλος στις δυσκολίες και στις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες που χαρακτηρίζουν τις αγροτικές περιοχές - ιδίως τις ορεινές και μειονεκτικές - η φιλοσοφία της αγροτικής πολιτικής, όπως διαφαίνεται μέσω την μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, αλλάζει. Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στοχεύουν στην ανεύρεση τρόπων συγκράτησης του αγροτικού κυρίως πληθυσμού στην ύπαιθρο. Ειδικότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές της υπαίθρου υπάρχει μεγάλος αριθμός εκμεταλλεύσεων η αξία των οποίων συνίσταται κυρίως στη συμβολή τους στη διατήρηση της απασχόλησης, του αγροτικού πληθυσμού και των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Ο αγροτικός χώρος αναζητά νέους ρόλους και τρόπους επιβίωσης και αναπαραγωγής μέσω της μετατροπής του σε έναν νέο κοινωνικό και οικονομικό χώρο, δηλαδή στην ύπαιθρο χώρα. Η νέα γεωργία αναπτύσσεται σε ένα νέο πλαίσιο, αυτό της πολυλειτουργικής δραστηριότητας της υπαίθρου. Νέοι ρόλοι επιφυλάσσονται για τον αγροτικό χώρο, την αγροτική εκμετάλλευση και την αγροτική οικογένεια. Σύμφωνα με μια χαρακτηριστική έκφραση, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανακαλύπτει τον αγροτικό χώρο (Λουλούδης, 1991).

Ουσιαστικά από την ενότητα της αγροτικής οικογένειας-εκμετάλλευσης αναμένεται και προσδοκάται να εκπληρώσει τις εξής υποχρεώσεις: να συνεχίσει την παραγωγή προϊόντων και την τροφοδότηση της αγοράς όσο φθηνότερα γίνεται παράγοντας ποιοτικά προϊόντα και με τρόπους που εξασφαλίζουν ότι θα είναι ανταγωνιστικοί, να ανταποκριθεί στις νέες αγροτοπεριβαλλοντικές αντιλήψεις, να συγκρατήσει τις πλεονάζουσες δυνάμεις εργατικού δυναμικού στην ύπαιθρο με την διαμόρφωση νέων εργασιακών και εισοδηματικών στρατηγικών.

Αυτή η αντίληψη αναγνωρίζει στην ενότητα της αγροτικής εκμετάλλευσης και της αγροτικής οικογένειας την κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική και πολιτισμική πολυλειτουργικότητα τους και τους εντάσσει ως λειτουργικό, αλλά μερικό, τμήμα της νέας ολότητας που ανακηρύσσει και προωθεί, δηλαδή της υπαίθρου χώρας (Μωϋσίδης, 2001).

Το πολυλειτουργικό παρεμβατικό παράδειγμα στοχεύει στη διατήρηση της αγροτικής στήριξης, επισημαίνοντας το γεγονός ότι η γεωργία εκπληρώνει περισσότερες από μία λειτουργίες (π.χ. παραγωγή) μέσω της αναπαραγωγής του ευρωπαϊκού αγροτικού τοπίου και γενικότερα μέσω των δημοσίων αγαθών που πρέπει να διατηρηθούν για

τις επόμενες γενεές. Το παράδειγμα της πολυλειτουργικότητας της υπαίθρου συντείνει σε μια περισσότερο στοχευμένη εδαφική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη (Παπαδόπουλος κ.ά., 2008)

Το μοντέλο της πολυλειτουργικής γεωργίας στηρίζεται στην ικανότητα των γεωργών να αξιοποιήσουν τις υπόλοιπες λειτουργίες προκειμένου να δημιουργήσουν νέες οικονομικές δραστηριότητες και πηγές εισοδήματος οι οποίες θα επιτρέψουν την παραμονή του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές, στην ύπαιθρο. Με άλλα λόγια πρόκειται για μια οικονομική ανάπτυξη η οποία βασίζεται στην αξιοποίηση των λειτουργιών του αγροτικού τομέα (Arnalte et al, 2003). Η βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών μπορεί να εξασφαλιστεί με την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος μέσω αύξησης της προστιθέμενης αξίας της παραγωγής, μέσω νέων τεχνικών εμπορίας κλπ, μέσω απασχόλησης σε άλλες δραστηριότητες που συνδέονται με τον αγροτικό χώρο κλπ.

Γίνεται κατανοητό ότι και άλλες δραστηριότητες (π.χ. αγροτουρισμός, περιβαλλοντική προστασία, παρασκευή προϊόντων ονομασίας προελεύσεως) καταναλώνουν και αναπαράγουν εξίσου τον αγροτικό χώρο (Παπαδόπουλος κ.ά., 2003).

Η γεωργία ως ένα υποσύστημα πλέον της όλης οικονομίας και κοινωνίας αντλεί όλο και περισσότερο την δυναμική της μέσω της λειτουργικής της διασύνδεσης με τις υπόλοιπες δραστηριότητες (βιοτεχνική, τουριστική, περιβαλλοντική, πολιτισμική), παρέχοντας υπηρεσίες και αγαθά σύμφωνα τις τάσεις της αγοράς, τις ανάγκες της ζήτησης στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης σε επίπεδο εδαφοχωρικής ενότητας (Ανθοπούλου κ.ά., 2001).

Η πολυλειτουργικότητα δίνει την δυνατότητα να αξιολογηθεί η συνεισφορά της γεωργίας στην εθνική κληρονομιά και στην επίτευξη των εθνικών στόχων. Ως προς την περιβαλλοντική διάσταση, η γεωργία σέβεται το περιβάλλον, διατηρεί το φυσικό τοπίο καθώς μέσω των δράσεων μεριμνά για την προστασία του περιβάλλοντος με επιμέρους συνέπεια την εξασφάλιση οικολογικής ισορροπίας. Οι ορθές γεωργικές πρακτικές συμβάλουν στην διατήρηση του εδάφους, οι καλλιέργειες αποτελούν κατοικία για τα ενδιαιτήματα, ενισχύουν την βιοποικιλότητα. Η γεωργία σχηματίζει το αγροτικό τοπίο το οποίο περιλαμβάνει εικόνες και χαρακτηριστικά ως ιδιαίτερα στοιχεία των αγροτικών περιοχών. Δυστυχώς όμως, δεν είναι μοναχά θετική η

συμβολή της γεωργίας προς το περιβάλλον καθώς συχνά μέσω των καλλιεργητικών πρακτικών επιβαρύνεται το τοπίο, ο υδροφόρος ορίζοντας, η ατμόσφαιρα μέρη δηλαδή του περιβάλλοντος.

2.1.3 Πολυλειτουργικότητα και κοινωνία

Από την άλλη μεριά, είναι η ίδια η κοινωνία που ζητά από τη γεωργία να παίζει όχι μόνο τον παραγωγικό ρόλο αλλά και άλλους όπως ο ρόλος της προστασίας του περιβάλλοντος, των αγροτικών τοπίων, της βιοποικιλότητας, ο ρόλος να διατηρηθεί ζωντανή η ύπαιθρος ώστε κάποιες περιοχές να μην ερημώσουν εντελώς, να κρατηθεί στη γεωργία σημαντικός αριθμός αγροτών και να διασφαλιστεί έτσι η απασχόληση.

Κατά συνέπεια, το νέο κοινωνικό συμβόλαιο θα αφορά όχι μόνο παραγωγή τροφής αλλά και παραγωγή "αγαθών" ή υπηρεσιών προς το σύνολο της κοινωνίας (Μπεόπουλος, 2009).

Παράλληλα οι απαιτήσεις των καταναλωτών για ποιοτικά, ασφαλή και υγιή προϊόντα ολοένα και πληθαίνουν, ιδιαίτερα μετά τα διατροφικά σκάνδαλα που έχουν προκύψει τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας των οποίων οι καταναλωτές αναζητούν ποιοτικά προϊόντα. Ποιοτική γεωργία, σημαίνει υιοθέτηση παραγωγικών διαδικασιών όπως της ολοκληρωμένης διαχείρισης, παραγωγής βιολογικών προϊόντων είτε προϊόντων ΠΟΠ (Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης) ή ΠΓΕ (Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης) στοχεύοντας στον περιορισμό χρήσης φυτοφαρμάκων ή ακόμα και στον ολικό αποκλεισμό τους.

Παρατηρούμε δηλαδή ότι η γεωργική παραγωγική διαδικασία εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από τις προτιμήσεις και τις ανάγκες των καταναλωτών οι οποίοι αποκτούν ιδιαίτερη δύναμη όσον αφορά στις τύχες και την αναπαραγωγή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Η ζητούμενη διαφοροποίηση των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς και τις συνεχώς μεταβαλλόμενες προσδοκίες των καταναλωτών, αναδεικνύει μια ευρύτερη διαδικασία που βρίσκεται σε εξέλιξη και αναφέρεται σε μια ανανεωμένη προσέγγιση της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης ή/και τοπικής ανάπτυξης και στο πέρασμα από ένα γεωργικό

μονοδραστήριο χώρο παραγωγής τροφίμων σε μια πολύμορφη και πολυλειτουργική ύπαιθρο (Ανθοπούλου, 2001).

Στις μέρες μας παρατηρείται ένα αυξανόμενο και έντονο ενδιαφέρον, ιδίως του αστικού πληθυσμού, για αγαθά και υπηρεσίες διαφοροποιημένου επιπέδου που συνδέονται με τις αγροτικές παραδόσεις, την ποιότητα του περιβάλλοντος και ενσωματώνουν την εικόνα του τόπου, κάτι το οποίο γίνεται εφικτό και μέσω των προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ. Η παραγωγή γεωργικών τοπικών προϊόντων πιστοποιημένης αξίας αποτελεί μέρος της δυναμικής του αγροτουρισμού που παρουσιάζουν οι περιοχές (Γιδαράκου κ.ά., 2008). Η μετάβαση από την γεωργία της ποσότητας στην γεωργία της ποιότητας μπορεί να διασφαλίσει ταυτόχρονα την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος, την προστασία των καταναλωτών και του περιβάλλοντος, συνιστώσες που συνδέονται απόλυτα και άμεσα με την έννοια της πολυλειτουργικότητας.

Άλλωστε σύμφωνα με τον Λαμπριανίδη η αναγνωρισιμότητα ενός τοπικού προϊόντος λειτουργεί ως στοιχείο συνειρμικής σύνδεσης του προϊόντος με την περιοχή και στη συνέχεια ως ελκτικός παράγοντας αύξησης της τουριστικής κίνησης σε μια διαδικασία πολλαπλασιαστικής επίδρασης στην ανάπτυξη θέσεων εργασίας και άντλησης οικονομικών πόρων για την περιοχή (Λαμπριανίδης, 2004).

Επιπλέον δραστηριότητες και υπηρεσίες που θα καλύψουν τις επιθυμίες του αστικού πληθυσμού και θα του επιτρέψουν με την ιδιότητα του επισκέπτη να ανακαλύψει τις ιδιαιτερότητες του αγροτικού τόπου, της φύσης είναι υπηρεσίες ειδικών μορφών τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, ο οποίος περιλαμβάνει ένα σύνολο δραστηριοτήτων όπως συμμετοχή στην αγροτική παραγωγική διαδικασία, παροχή καταλυμάτων, διάθεση τοπικών προϊόντων, ξεναγήσεις και περίπατοι σε τοποθεσίες ιδιαίτερου κάλους δραστηριότητες που συνθέτουν την ταυτότητα της εκάστοτε περιοχής. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων ο κάτοικος της πόλης έρχεται σε επαφή με τα πολιτισμικά και περιβαλλοντικά στοιχεία κάθε περιοχής και ανακαλύπτει πόσο σημαντική και απαραίτητη είναι η συμβολή του στην διατήρηση και συντήρηση αυτών των ιδιαίτερων στοιχείων.

Από αυτές τις νέες καταναλωτικές τάσεις οι αγροτικές περιοχές που ευνοούνται είναι οι ορεινές και γενικά περιοχές που διαθέτουν αξιολογα αυθεντικά στοιχεία

κοινωνικού, αγροτικού, ιστορικού, πολιτισμικού ή περιβαλλοντικού πλούτου και γενικά στοιχεία που ανταποκρίνονται στις νέες απαιτήσεις.

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER όπως και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) αποτελούν χαρακτηριστικά μέσα στήριξης λειτουργίας των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων. Σε επόμενη ενότητα θα ακολουθήσει εκτενής αναφορά στο Leader και στα Ο.Π.Α.Α.Χ.

Οι κάτοικοι της πόλης αναζητούν την επαφή τους με την ύπαιθρο αναγνωρίζοντας την υπεροχή της υπαίθρου ως προς την ποιότητα ζωής που προσφέρει στους κατοίκους της. Αναμφισβήτητα τα εντεινόμενα κοινωνικά προβλήματα και η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στις πόλεις οδηγούν στην αναθεώρηση των αξιών της υπαίθρου και οδηγούν σε μια κίνηση επιστροφής στην φύση, αναζητώντας τοπικά-ποιοτικά-παραδοσιακά-αγνά προϊόντα.

Συνεπώς, η αναγνώριση από τον αστικό πληθυσμό της υπεροχής της υπαίθρου ως προς τις αξίες που διαθέτει και την ποιότητα ζωής που προσφέρει στους κατοίκους της, αποτελούν στοιχεία που ενισχύουν την εικόνα της υπαίθρου ως χώρο τουρισμού, αναψυχής αλλά και κατοίκησης, πολύ πιο εύκολα όταν αυτή γειτνιάζει με αστικά κέντρα. Σαφώς οι νέες αυτές κινήσεις αποτελούν κομμάτι μιας πολυλειτουργικής υπαίθρου.

Εξάλλου, η παραδοσιακή διχοτομική σχέση της πόλης με τον αγροτικό χώρο έχει ήδη αρχίσει να εξασθενεί από τη στιγμή που η διαρκής βελτίωση των μέσων μεταφοράς και επικοινωνίας οδηγεί σε μια συνεχή χωρική και κοινωνική αφομοίωση του αγροτικού χώρου από τον αστικό μέσω της διάχυσης των προϊόντων, του πολιτισμού και των πρακτικών του αστικού περιβάλλοντος. Μέσα από την όσμωση αστικού και υπαίθρου χώρου, ο αστισμός ως τρόπος ζωής δεν αποτελεί πλέον ίδιον γνώρισμα της πόλης ούτε η ύπαιθρος αντικατοπτρίζει πλέον το παραδοσιακό και ενίοτε οπισθοδρομικό πρότυπο κοινωνικών αξιών (Ανθοπούλου, 2001).

Οι νέες σχέσεις υπαίθρου – πόλης χαρακτηρίζονται από μια αντίστροφη κίνηση του πληθυσμού από την πόλη προς την ύπαιθρο. Εγκατάσταση πρώτης κατοικίας σε περιφερειακές αγροτικές ζώνες ή αγροτικές κωμοπόλεις, με δυνατή την καθημερινή μετακίνηση στις πόλεις ως τόπος εργασίας, χάρη στην εξέλιξη των μέσων μεταφοράς και της βελτίωσης του οδικού δικτύου.

Δεδομένων των διαφοροποιήσεων μεταξύ των αγροτικών περιοχών αυτές που ευνοούνται ιδιαιτέρως από το καινούριο οικιστικό πρότυπο και δείχνουν τα σημάδια της αναγέννησης είναι οι περιαστικές, οι παραθαλάσσιες τουριστικές καθώς και οι πεδινές περιοχές που βρίσκονται κοντά σε πόλεις και εξυπηρετούνται από τα δίκτυα μεταφοράς¹². Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται ένα ποσοστό των Δημοτικών Διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης τα οποία τοποθετούνται στις παράκτιες πλευρές. Ιδίως το καλοκαίρι οι ζώνες αυτές μετατρέπονται σε τουριστικά θέρετρα ενώ αρκετές είναι οι περιπτώσεις όσων ενώ αρχικά έρχονταν σε αυτές τις περιοχές ως τουρίστες μετέπειτα αποφασίζουν να κατοικήσουν μόνιμα στον τόπο εγκαταλείποντας τις πόλεις.

Παρατηρούμε δηλαδή πως είτε μέσω των καταναλωτικών προτύπων είτε μέσω των οικιστικών προτύπων παρέχεται η δυνατότητα αναδιοργάνωσης και αναγέννησης τόσο των ορεινών όσο και των πεδινών και παράκτιων περιοχών οι οποίες ανταποκρίνονται στις προσδοκίες και στις απαιτήσεις του αστικού πληθυσμού.

2.1.4. Μεταστροφή από μια μονοδραστήρια σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο

Άραγε αυτή η μεταστροφή από μια μονοδραστήρια παραγωγική σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο θα συμβάλλει στην άμβλυνση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές (πεδινές, μειονεκτικές, ορεινές); Μήπως αυτή η μεταστροφή αποτελεί την προϋπόθεση για να ξεπεραστούν τα προβλήματα που κατακλύζουν κυρίως τις ορεινές περιοχές αλλά και τις μειονεκτικές σε σημείο που να θεωρηθούν ισότιμες με τις πεδινές; Ή θα παρατηρηθεί περαιτέρω όξυνση των προβλημάτων με τα οποία έρχονται αντιμέτωπες συνεπώς μεγιστοποίηση των ανισοτήτων μεταξύ των άνωθεν περιοχών; Ωφελούνται στον ίδιο βαθμό οι περιοχές; Ουσιαστικά ο νέος προσανατολισμός προς το μοντέλο της πολυλειτουργικής υπαίθρου μπορεί να οδηγήσει σε πολλαπλά οφέλη όχι μόνο για τους αγρότες που

¹² Για την αντιμετώπιση φαινομένων υπέρβασης της νομοθεσίας που αφορά ζητήματα πολεοδομικών ρυθμίσεων, αισθητικής αλλοίωσης του τοπίου αλλά και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πλήττοντας ευαίσθητες οικολογικά και αισθητικά περιοχές, κρίνεται επιτακτική ανάγκη η διεξαγωγή μιας εκστρατείας ευαισθητοποίησης των κατοίκων και των τοπικών φορέων σχετικά με τις καταλυτικές επιπτώσεις του κάθε είδους υπερβάσεων, πολεοδομικών και μη. Επιπλέον θα πρέπει να εφαρμοσθεί με αυστηρότητα πολιτική χρήσεων γης και να ενεργοποιηθεί η αρχή της συνυπευθυνότητας μέσω της επιβολής προστίμων (Ψαλτόπουλος, 2005).

συγκρατούνται με αυτό τον τρόπο στην ύπαιθρο αλλά και από τους αστούς – καταναλωτές που όπως ήδη φαίνεται έλκονται από την ύπαιθρο, το περιβάλλον της, τα ποιοτικά – παραδοσιακά προϊόντα. Με αυτό τον τρόπο αναθεωρούν την αξία της υπαίθρου μέσα από την νέα της εκδοχή (Νικολόπουλος, 2004).

Μέσω του πολυλειτουργικού μοντέλου, στους κατοίκους της υπαίθρου μπορούν να προσφερθούν νέες ευκαιρίες σε θέματα που αφορούν πολλούς τομείς, από την ενίσχυση του εισοδήματος έως την βελτίωση των παροχών και υποδομών (υγεία, εκπαίδευση, ψυχαγωγία κλπ.). Όμως δεδομένων των σημαντικών ανισοτήτων και διαφορών (χωρικές, οικονομικές, πολιτισμικές, γεωγραφικές) μεταξύ των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, εύλογα το κεντρικό ερώτημα που προκύπτει είναι ποιές και πόσες εξ αυτών αλλά και πώς μπορούν να ανταποκριθούν στους νέους ρόλους που τους ανατίθενται και στους νέους στόχους που προκύπτουν.

Ένα επιπλέον ερώτημα είναι εάν οι αγρότες θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στο νέο τους ρόλο και από έναν απλό παραγωγό να εξελιχθούν σε πάροχο νέων υπηρεσιών. Η μέχρι στιγμής εμπειρία δείχνει πως δεν είναι ουσιαστικά οι αγρότες αυτοί που συμμετέχουν περισσότερο σε διάφορα προγράμματα που συνδέονται με την πολυλειτουργικότητα (αγροτουρισμού κλπ.) αλλά άτομα τα οποία ασκούν άλλα επαγγέλματα. Άρα κατά πόσο εκπληρώνεται ο σκοπός των προγραμμάτων που στοχεύουν στην ουσιαστική συμβολή, στο αγροτικό εισόδημα;

Ωστόσο ποικίλα παραμένουν τα πιθανά αποτελέσματα της μεταστροφής διότι οι αλλαγές μπορούν να μειώσουν το ειδικό βάρος της γεωργίας (να οδηγήσουν σε μια γενικευμένη τάση εμπορευματοποίησης λειτουργιών και αξιών δηλαδή στην τριτογενοποίηση του αγροτικού χώρου), να δημιουργήσουν νέους οικονομικούς συσχετισμούς και συγκρούσεις σχετικά με την οικειοποίηση του χώρου και να οδηγήσουν σε χωρικές και κοινωνικές ανασυνθέσεις (*recomposition*) της υπαίθρου με την έννοια ότι δίπλα στις παραδοσιακές γεωργικές δραστηριότητες αναπτύσσονται νέες αστικής, κατά κανόνα, προέλευσης δραστηριότητες (Ανθοπούλου, 2001).

Παράλληλα, βρισκόμαστε σε μια εποχή όπου οι αγροτικές περιοχές που κερδίζουν από τις νέες καταναλωτικές ανησυχίες και στάσεις είναι κυρίως περιοχές μειονεκτικές, ορεινές ή απομονωμένες οι οποίες δεν προσέλκυαν το ενδιαφέρον των κρατικών πολιτικών, των ιδιωτικών επενδύσεων κατά συνέπεια και των

καταναλωτών, πλέον επαναδραστηριοποιούνται μέσω της στρατηγικής της διαφοροποίησης της ποιότητας των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών.

Το αρκετά έντονο ενδιαφέρον για επενδύσεις να μεν διανοίγει νέες αναπτυξιακές προοπτικές ωστόσο ενέχει και πολλούς κινδύνους. Δυστυχώς τα σημάδια δείχνουν πως δεν ενδιαφέρονται όλοι οι συμμετέχοντες στην αναπτυξιακή διαδικασία για την διατήρηση των ιδιαίτερων στοιχείων της φύσης, για την προστασία του περιβάλλοντος, των αγροτικών τοπίων, της αγροτικής κληρονομιάς, των πολιτισμικών αξιών.

Η διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου καθώς και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων που σχετίζονται με τις κλιματικές αλλαγές αποτελούν βασική προϋπόθεση για την διεξαγωγή υπηρεσιών και δραστηριοτήτων οι οποίες επιδρούν με θετικό τρόπο στην απασχόληση και στην ανάπτυξη.

Στο παρελθόν οι αστικές πιέσεις στον αγροτικό χώρο λόγω της κατανάλωσης του ως χώρου τουρισμού, αναψυχής κλπ. αποτέλεσαν στόχο κριτικής, διότι για μια σειρά λόγους όπως ο ανταγωνισμός που επήλθε στις χρήσεις γης ή ο κατακερματισμός του αγροτικού χώρου συνιστούσαν απειλή για τον χώρο της γεωργίας.

Πλέον με την υποχώρηση του βάρους που δινόταν στον αγροτικό τομέα για τη δημιουργία του εισοδήματος των αγροτών, οι «αστικές πιέσεις» ή τουλάχιστον ορισμένες από αυτές συνιστούν πλευρές της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου και της αποαγροτοποίησης της υπαίθρου καθίστανται δηλαδή συμπληρωματικές και επιθυμητές, βεβαίως κάτω από προϋποθέσεις.

Οι αρνητικές παρενέργειες από την πολυλειτουργικότητα της γεωργίας περιλαμβάνουν όχι μόνο τα αρνητικά περιβαλλοντικά αποτελέσματα αλλά επίσης την επίδραση που ασκεί στην απασχόληση και στην κοινωνική συνοχή ειδικά στις ενότητες των περιοχών όπου η καλλιέργεια της γης αποτελεί ένα σημαντικό ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης, εξαρτώνται από την γεωργία και οι οποίες θα επηρεαστούν πιο πολύ. Εάν η γεωργία εντατικοποιηθεί και κεφαλαιοποιηθεί σε αυτές τις περιοχές, μπορεί να προκαλέσει αρνητική επίδραση στην απασχόληση και τη κοινωνική συνοχή (Kadity et al., 2007). Ανάλογα τα θετικά αποτελέσματα της μεταστροφής της γεωργίας σε μια πολυλειτουργική γεωργία

δύναται να περιλαμβάνουν περιβαλλοντικές ωφέλειες μαζί με την αυξανόμενη βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών και την ασφάλεια τροφίμων. Επίσης ανάμεσα στα θετικά στοιχεία της μεταστροφής αυτής περιλαμβάνεται η στήριξη παραδοσιακών εθίμων και στοιχείων ή γενικότερα στοιχείων πολιτισμικής κληρονομιάς μοναδικής αξίας.

2.2 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER

Η παρούσα ενότητα αναφέρεται στα στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητα του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER¹³. Θα ακολουθήσει μελέτη του βαθμού στον οποίο έχει επιτευχθεί ο σκοπός του όπως προκύπτει μέσα από μαρτυρίες ανθρώπων όπου ακολούθησαν το πρόγραμμα καθώς και από δευτερογενή δεδομένα.

Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις που διαδραματίζονται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιστούν τον αγροτικό χώρο πεδίο σημαντικών αλλαγών. Οι μεταβολές λόγω της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η έκθεση των γεωργικών προϊόντων στο διεθνή ανταγωνισμό, οι ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις των καταναλωτών για ποιοτικά τρόφιμα, η ανάγκη βελτίωσης του επιπέδου ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου, η διάδοση νέων τεχνολογιών αποτελούν τις σημαντικότερες προκλήσεις στις οποίες καλείται ανταποκριθεί ο αγροτικός χώρος.

Επιπλέον καταγραφή σημαντικών προβλημάτων σε αγροτικές περιοχές όπως η συρρίκνωση των εισοδημάτων, η πληθυσμιακή μείωση, η γήρανση του πληθυσμού, η περιβαλλοντική υποβάθμιση επηρεάζουν την προοπτική και την ανταγωνιστικότητα τους. Για να αντιμετωπιστούν οι παραπάνω περιορισμοί και προκλήσεις και να ικανοποιηθεί η ανάγκη διατήρησης μιας ζωντανής υπαίθρου σχεδιάστηκαν προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης που απευθύνονται σε ευαίσθητες περιοχές.

2.2.1. Η φιλοσοφία της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER

Στον δικτυακό τόπο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ, 2009α) το LEADER χαρακτηρίζεται ως *"το πρόγραμμα που αξιοποιεί τις τοπικές*

¹³Ακρωνύμιο της πρότασης Links Between Actions For The Development Of The Rural Economy.

πρωτοβουλίες για ν' αποκτήσει η ύπαιθρος προοπτικές ανάπτυξης". Μελετώντας τις προτάσεις και τις ιδιότητες του LEADER διακρίνουμε χαρακτηριστικά που το συνδέουν με την έννοια της πολυλειτουργικότητας. Κύρια επιδίωξη της κοινοτικής πρωτοβουλίας ήταν και είναι η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών, με την καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων τους, την ανακάλυψη νέων πηγών εισοδήματος και την παράλληλη προστασία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.

Ως γενικότερος σκοπός του προγράμματος τίθεται η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, ανάπτυξη της υπαίθρου, μέσω πιλοτικών εφαρμογών και η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών, σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής μέσω δράσεων που στηρίζουν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου μέσα από τη συνεχή ανάπτυξη και η προσέλκυση νέων, τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με παρεμβάσεις, που εξασφαλίζουν τη ανάπτυξη της, δίνουν τη δυνατότητα συμπληρωματικού εισοδήματος και συμβάλουν στη μείωση της ανεργίας, στη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και στην προστασία του περιβάλλοντος (ΥΠΑΑΤ, 2009α).

Μέσω του προγράμματος παρέχεται στήριξη σε δράσεις καινοτόμου, υποδειγματικού χαρακτήρα, οι οποίες παρουσιάζουν τις νέες οδούς που μπορεί να ακολουθήσει η αγροτική ανάπτυξη. Η αγροτική πολιτική αναγνωρίζει την ανάγκη για ανάληψη ολοκληρωμένων δράσεων οι οποίες στοχεύουν στην διαφύλαξη των πολλαπλών αποτελεσμάτων της αγροτικής παραγωγής. Αυτές υλοποιούνται είτε άμεσα μέσω της ενίσχυσης ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων, είτε έμμεσα μέσω της διαφοροποίησης του αγροτικού εισοδήματος και της βελτίωσης του επιπέδου ζωής.

Το LEADER αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους δράσεων. Χαρακτηρίστηκε σαν «εργαστήριο» αγροτικής ανάπτυξης σε όρους όχι οικονομικής μεγέθυνσης αλλά ολοκληρωμένης, τοπικής δημοκρατικής, ενδογενούς, συμμετοχικής αγροτικής / τοπικής ανάπτυξης με δράσεις που συνδέουν τις γεωργικές και μη-γεωργικές δραστηριότητες, με χωρική / γεωγραφική εξειδίκευση των μέτρων σε υπο-εθνική κλίμακα (Παπαδόπουλος κ.ά., 2002).

Οι στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης που αναπτύσσονται μέσω της προσέγγισης LEADER έχουν ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα (ΥΠΑΑΤ, 2007). Η

ολοκληρωμένη προσέγγιση αφορά στην προώθηση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων στις οποίες στηρίζεται το τοπικό παραγωγικό σύστημα, στην ισόρροπη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου (ορεινές, μειονεκτικές, νησιωτικές και πεδινές περιοχές) και την τοπική ανάπτυξη σε πλαίσια οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής ισορροπίας.

2.2.2. Ειδικά χαρακτηριστικά της μεθόδου LEADER

Το LEADER αποτελεί μια πειραματική ιδιαίτερη προσέγγιση για την ανάπτυξη αγροτικών περιοχών, κυρίως λόγω της συνδυασμένης εφαρμογής οκτώ ειδικών χαρακτηριστικών τα οποία αποτελούν τη φιλοσοφία, τη μέθοδο, την προσέγγιση LEADER και δύναται να συνοψισθούν στα ακόλουθα (Εμμανουηλίδου, 2006 και Ευστράτογλου, 2005):

α) *Χωρική / γεωγραφική προσέγγιση*, όπου σε αντίθεση με την τομεακή προσέγγιση, η ανάπτυξη εστιάζεται σε μια συγκεκριμένη εδαφική ενότητα, σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή με βάση την κατάσταση της περιοχής. Μια περιοχή σχετικά μικρή σε μέγεθος, ομοιογενής, με κοινωνική συνοχή, που συνήθως τη χαρακτηρίζουν κοινές παραδόσεις, τοπική φυσιογνωμία, τοπική ταυτότητα, κοινές ανάγκες και προσδοκίες. Μέσω της χωρικής προσέγγισης αξιοποιούνται καλύτερα οι ενδογενείς πόροι με κοινό όραμα και κοινή θεώρηση για την περιοχή.

β) *Προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω*, μέσω της οποίας ενθαρρύνεται η κινητοποίηση και ενεργός συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων τοπικών παραγόντων (πληθυσμός, ιδιωτικοί ή δημόσιοι φορείς) κατά το σχεδιασμό και τη διαμόρφωση της πολιτικής της τοπικής ανάπτυξης, τη συλλογική λήψη αποφάσεων και την εφαρμογή του αναπτυξιακού προγραμματισμού. Η λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο μέσω μιας διαδικασίας ισότιμης συμμετοχής όλων των φορέων επιτρέπει την δημιουργία σχέσεων συνεργασίας και εμπιστοσύνης μεταξύ των τοπικών φορέων.

γ) *Τοπικές ομάδες δράσης*, ένα σύνολο ατόμων ή και συλλογικών φορέων του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα που συνδέονται μέσω εταιρικής σχέσης/σύμπραξης και που σχεδιάζουν και διαχειρίζονται την κοινοτική πρωτοβουλία σε τοπικό επίπεδο, είναι υπεύθυνοι δηλαδή για την εκπόνηση και την υλοποίηση του στρατηγικού αναπτυξιακού σχεδίου της περιοχής εφαρμογής.

δ) **Καινοτομία**, με νέες απαντήσεις σε υφιστάμενα προβλήματα που παρέχουν προστιθέμενη αξία και αυξημένη τοπική ανταγωνιστικότητα. Ο καινοτόμος χαρακτήρας αφορά νέα προϊόντα, νέες μεθόδους.

ε) **Πολυτομεακή ολοκλήρωση**, τα επιχειρησιακά προγράμματα που αναπτύσσονται σε αυτό το πλαίσιο οφείλουν να έχουν πολυτομεακό χαρακτήρα, να υπάρχει δηλαδή συνδυασμός δραστηριοτήτων διαφορετικών οικονομικών τομέων και συνάφεια μεταξύ διαφόρων έργων σε σχέση με μια κοινή προσέγγιση.

στ) **Δικτύωση**, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο με συλλογική, από κοινού δράση στο πλαίσιο επίτευξης ενός κοινού σκοπού.

ζ) **Διακρατική συνεργασία**, η οποία αποβλέπει σε κοινό σχεδιασμό με έμπρακτη δράση και όχι μόνο ανταλλαγή εμπειριών ανάμεσα στα άτομα ή φορείς που συμμετέχουν στις δράσεις αγροτικής ανάπτυξης.

η) **Αποκεντρωμένη διαχείριση και χρηματοδότηση**, οι Ομάδες Τοπικής Δράσης καθορίζουν τον προϋπολογισμό τους βάσει των κατευθύνσεων του προγράμματος, κατανέμουν τους πόρους στα διάφορα μέτρα, προχωρούν στην διαδικασία έγκρισης των δράσεων και γενικά είναι υπεύθυνες για τις αποφάσεις τους. Ουσιαστικά η διαχείριση και η χρηματοδότηση ανατίθενται σε εθνικές και περιφερειακές δομές των κρατών-μελών και σε ομάδες τοπικής δράσης, περιορίζοντας έτσι το ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ο νεωτερισμός του LEADER και η ειδοποιός διαφορά του από τα υπόλοιπα αναπτυξιακά προγράμματα και αναπτυξιακές πολιτικές είναι ότι τα κέντρα λήψης αποφάσεων δεν βρίσκονται σε κάποιο απομακρυσμένο από τα προβλήματα της υπαίθρου γραφείο κεντρικής υπηρεσίας αλλά εκεί, στη δική τους περιοχή. Στα πλαίσια του LEADER ο τοπικός πληθυσμός, οι άνθρωποι της υπαίθρου κάνουν πράξη όσα οραματίζονται για τον τόπο τους, συμμετέχουν ενεργά στην προσπάθεια που λαμβάνει χώρα στην περιοχή τους. Γνωρίζοντας καλύτερα από κάθε άλλον τα προβλήματα του τόπου καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τα οποία είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν προβαίνουν σε μικρές επενδύσεις δημιουργώντας ένα παραγωγικό ιστό. Διότι κάθε περιοχή έχει τα δικά της ειδικά χαρακτηριστικά τα οποία οι τοπικοί φορείς είναι σε θέση να γνωρίζουν καλύτερα.

Σημειώνεται ότι παρόλο που για την νέα προγραμματική περίοδο το LEADER θα ενσωματωθεί στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης δεν θα απολέσει την βασική του φιλοσοφία που είναι η από «κάτω προς τα πάνω προσέγγιση», δηλαδή ο σχεδιασμός

του θα εξακολουθήσει να στηρίζεται στις προτάσεις των κατοίκων και των φορέων κάθε περιοχής τόσο για τι είδους ανάπτυξη επιθυμούν για την περιοχή αλλά και τις δράσεις που προτείνουν.

2.2.3. Άξονες, μέτρα και δράσεις του προγράμματος LEADER

Το πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER+ αποτελείται από 3 άξονες προτεραιότητας (ΥΠΑΑΤ, 2009α).

Ο πρώτος άξονας περιλαμβάνει *ολοκληρωμένες και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης*. Τα μέτρα του άξονα:

i) Στηρίζουν τις ενισχύσεις σε επενδύσεις μέσω της στήριξης της επιχειρηματικότητας, μέσω δράσεων που συνδέονται ιδιαίτερα με παρεμβάσεις προώθησης αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης (δημιουργία και βελτίωση των υποδομών εστίασης και διανυκτέρευσης, επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης, ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτουρισμού όπως θρησκευτικός, ιαματικός, ορεινός, εκπαιδευτικός, κατασκηνωτικός κλπ., δημιουργία τοπικών κέντρων οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτουρισμού, βελτιώσεις επιχειρήσεων αγροτουρισμού για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης).

ii) Στηρίζουν τις μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας, όπως βιοτεχνικές μονάδες, επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης αγροτικών προϊόντων, επιχειρήσεις αξιοποίησης τοπικών φυσικών πόρων, επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές, επιχειρήσεις που σχετίζονται με την αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (πατητήρια κελάρια, επισκέψιμα οινοποιία). Επιπλέον οι δράσεις του συγκεκριμένου μέτρου στοχεύουν στη βελτίωση των επιχειρήσεων κυρίως προς την κατεύθυνση προστασίας περιβάλλοντος.

iii) Ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών (εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας ISO – HACCP), ανάπτυξη συστήματος πιστοποίησης και

έλεγχου ποιοτικών σημάτων (ΠΟΠ, ΠΓΕ, βιολογικών προϊόντων κλπ., δημιουργία website ενημέρωσης).

iv) Προσφέρουν συμβουλευτική υποστήριξη και προωθούν τις δράσεις που στηρίζει το πρόγραμμα.

v) Στηρίζουν την προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος (αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura, διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια, συστήματα προστασίας περιβάλλοντος κλπ.).

vi) Περιλαμβάνουν δράσεις για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου (Οικιστική αναβάθμιση οικισμών, γειτονιών κ.λπ. με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, ανάδειξη μνημείων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς, μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, κέντρα πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων, σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις.

Επίσης στα μέτρα περιέχονται δράσεις για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου.

Ωστόσο ενώ στις δύο πρώτες περιόδους εφαρμογής του LEADER υπήρξαν δράσεις με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, στην φάση του LEADER+ η συμμετοχή του προγράμματος σε στόχους που σχετίζονται με την διατήρηση και βελτίωση των οικοτόπων και των τοπίων, την διατήρηση της ποιότητας του εδάφους, τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτινων πόρων, την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση κλπ, χαρακτηρίζεται και αξιολογείται ιδιαίτερα περιορισμένη έως και μηδενική σε ορισμένες περιπτώσεις (ΥΠΑΑΤ, 2003).

Ο *δεύτερος άξονας* στηρίζει την συνεργασία μεταξύ αγροτικών περιοχών. Τα μέτρα του άξονα περιλαμβάνουν δράσεις που προωθούν την διατοπική-διαπεριφερειακή συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας όπως και την διακρατική συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών σε θέματα: αγροτικού τουρισμού, μικρών επιχειρήσεων αγροτικού και λοιπών τομέων της οικονομίας, περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς, νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας.

Ο *τρίτος άξονας* περιλαμβάνει μέτρα που αφορούν στη δικτύωση του LEADER. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη συνεργασία για την καινοτομία, και ιδιαίτερα σε στοιχεία όπως είναι η αμφίδρομη επικοινωνία, η αλληλεξάρτηση, η συνέργια και η συμπληρωματικότητα μεταξύ των δρώντων. Στη γεωργία, η συμμετοχική δράση επισημαίνει τις σχέσεις μεταξύ γεωργών, ερευνητών και γεωπόνων για την ανάπτυξη τεχνολογιών κατάλληλων για ένα αειφόρο μέλλον.

2.2.4. Εξέλιξη του προγράμματος LEADER

Το πρόγραμμα έχει αναπτυχθεί σε τρεις φάσεις. Η φάση εκκίνησης όπου το LEADER I (1991-1993) είχε πιλοτικό, πειραματικό χαρακτήρα, εφαρμόστηκε σε αγροτικές περιφέρειες με αναπτυξιακή καθυστέρηση καθώς και σε υπό ανάπτυξη ευαίσθητες αγροτικές περιφέρειες με υψηλή απασχόληση στη γεωργία, χαμηλό γεωργικό εισόδημα και τάση πληθυσμιακής εγκατάλειψης. Με το LEADER II (1994-1999) γενικεύτηκε η εφαρμογή του προγράμματος και δόθηκε έμφαση στην καινοτομία των δράσεων και έργων ενώ οι περιοχές παρέμβασης ήταν οι ίδιες με αυτές της πρώτης περιόδου εφαρμογής. Το LEADER+ (2000-2006) αποτέλεσε την φάση παγίωσης της μεθόδου LEADER. Η εφαρμογή της κινήθηκε στη λογική και τη φιλοσοφία των προηγούμενων εφαρμογών, επιδιώκοντας ωστόσο να ανακαλύψει τρόπους αντιμετώπισης των δυσμενών επιπτώσεων των διαρθρωτικών δομών και πολιτικών στον αγροτικό χώρο.

Οι κύριες δράσεις της LEADER+ αφορούσαν ολοκληρωμένου και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης αρθρωμένες γύρω από ένα θέμα συσπείρωσης χαρακτηριστικό της ταυτότητας της περιοχής. Η στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης έπρεπε να είναι ολοκληρωμένη με την έννοια μιας σφαιρικής προσέγγισης και να στηρίζεται στις αλληλεπιδράσεις φορέων, τομέων και σχεδίων.

Οι εμπειρίες που προέρχονται από τις τρεις περιόδους εφαρμογής του LEADER μπορούν να αξιολογηθούν λαμβάνοντας υπόψη τα αρνητικά αποτελέσματα των αντιστοίχων πρωτοβουλιών για να αποφευχθεί η επανάληψη λαθών του παρελθόντος και τα θετικά αποτελέσματα προερχόμενα από δράσεις που πρέπει να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση. Μετά την εμπειρία τριών περιόδων εφαρμογής η πρωτοβουλία έχει φτάσει σε επίπεδο ωριμότητας δίνοντας στις αγροτικές περιοχές να εφαρμόσουν την προσέγγιση LEADER εξυπηρετώντας βασικούς στόχους του

Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (Π.Α.Α.) του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Κατά την 4^η προγραμματική περίοδο, το LEADER θα σταματήσει να είναι ένα διαφορετικό πρόγραμμα από μόνο του, αλλά έχει ενταχθεί σαν ένας άξονας στο Π.Α.Α. 2007 – 2013. Πλέον ονομάζεται, Άξονας 4 του Π.Α.Α. "Προσέγγιση LEADER".

2.2.5. Περιοχές παρέμβασης LEADER

Οι τρεις εφαρμογές του LEADER περιορίστηκαν σε περιοχές που παρουσίαζαν τα μεγαλύτερα διαρθρωτικά προβλήματα και ειδικότερα κυρίως σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Συγκεκριμένα η ένταξη των μειονεκτικών περιοχών καθώς και περιοχών Natura ως περιοχές παρέμβασης προβλέπεται σε αιτιολογημένες περιπτώσεις εφόσον αυτές είναι εφαιπόμενες με τις ορεινές περιοχές, αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα αλλά παράλληλα παρουσιάζουν αναπτυξιακή προοπτική και συμβάλλουν σημαντικά στην αναπτυξιακή προοπτική των ορεινών περιοχών αποτελώντας πόλο έλξης και ανάπτυξης αυτών (ΥΠΑΑΤ, 2009β).

Ωστόσο, μετά την εμπειρία των εφαρμογών αυτών, στο πλαίσιο του Π.Α.Α. 2007-2013 και λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη ισόρροπης ανάπτυξης του αγροτικού χώρου, η προσέγγιση LEADER θα αφορά ορεινές, μειονεκτικές, αλλά και πεδινές, συμπεριλαμβανομένων νησιωτικών περιοχών της χώρας, με ιδιαίτερη μέριμνα για τις περιπτώσεις πυρόπληκτων περιοχών (ΥΠΑΑΤ, 2009γ). Σημειώνεται ότι ένα μικρό μέρος της έκτασης της περιοχής μελέτης επλήγει από τις καταστροφικές πυρκαγιές τον Ιούλιο-Αύγουστο του 2007.

Τα τοπικά προγράμματα LEADER+ είναι δυνατόν να υλοποιηθούν και σε περιοχές που καλύπτονται εν μέρει ή στο σύνολό τους από Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ..

Όμως σ' αυτές τις περιπτώσεις, η εφαρμογή του LEADER+ είναι δυνατή μόνο για δράσεις που δεν καλύπτονται από το Ο.Π.Α.Α.Χ. και λειτουργούν συμπληρωματικά, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα των δράσεων του ολοκληρωμένου

προγράμματος (π.χ. συνεργασίες, δικτυώσεις κλπ.), εξασφαλίζοντας την πιλοτική διάσταση του τοπικού προγράμματος.

2.2.6. Οικονομικά στοιχεία του προγράμματος LEADER

Όσον αφορά στα οικονομικά στοιχεία, οι δράσεις του LEADER συγχρηματοδοτούνται σε ποσοστό 46,5% από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – Τμήμα Προσανατολισμού (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π.) και σε ποσοστό 17,45% από το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Γεωργίας. Το υπόλοιπο ποσοστό καλύπτεται από το ιδιωτικό κεφάλαιο, δηλαδή τους επενδυτές (ΥΠΑΑΤ, 2007).

Αποστολή του Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π. είναι: α) η καθιέρωση της σχέσης μεταξύ πολυλειτουργικής γεωργίας και ιδιαίτερης περιοχής β) η ενδυνάμωση και στήριξη της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας ως δραστηριότητας - κλειδί αγροτικών περιοχών γ) η διευκόλυνση της συγκράτησης του πληθυσμού στις αγροτικές ζώνες και δ) η διαφύλαξη και βελτίωση του περιβάλλοντος, του τοπίου και της κληρονομιάς.

2.2.7. Υπεύθυνοι φορείς διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου των προγραμμάτων LEADER σε επίπεδο χώρας

Για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και κανονικότητας της διαχείρισης του προγράμματος, σε εθνικό επίπεδο, συγκροτήθηκε, στο Υπουργείο Γεωργίας, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του επιχειρησιακού προγράμματος κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER. Για την παρακολούθηση του LEADER συγκροτήθηκε η Επιτροπή Παρακολούθησης, στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι: Υπουργείων, Υπηρεσιών Διαχείρισης άλλων προγραμμάτων των Υπουργείων και των Περιφερειών, Οργανισμών, Νομαρχιακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ομάδων Τοπικής Δράσης, οικονομικών και κοινωνικών εταίρων και μη κυβερνητικών οργανώσεων, καθώς και εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Για τη χρηματοδοτική εξυπηρέτηση του προγράμματος έχει δημιουργηθεί, στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, η Αρχή Πληρωμής, η οποία είναι υπεύθυνη για όλα τα προγράμματα του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (2000-2006), καθώς και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες.

2.2.8. Υπεύθυνος Φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή του προγράμματος LEADER κάθε περιοχής

Τα τοπικά προγράμματα που εντάσσονται στις δράσεις της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.). Στη χώρα μας τις Ομάδες Τοπικής Δράσης αποτελούν Αναπτυξιακές Εταιρίες (ΑΝ. ΕΤ.), που είναι οι τοπικοί αναπτυξιακοί μηχανισμοί των παραγωγικών και κοινωνικών φορέων μιας αγροτικής περιοχής.

Αποτελούνται από συλλογικούς φορείς του ευρύτερου Δημόσιου ή Ιδιωτικού τομέα, όπως: η Τοπική Αυτοδιοίκηση (α΄ και β΄ βαθμού), Σύλλογοι, Παραγωγικά και Επιστημονικά Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί και Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών, επιστημονικοί φορείς, περιβαλλοντικές και λοιπές οργανώσεις, εκπρόσωποι εργαζομένων, ιδιώτες (ΝΠΙΔ, φυσικά πρόσωπα) και άλλοι.

Οι Ο.Τ.Δ. κατόρθωσαν να δημιουργήσουν ένα αναπτυξιακό κλίμα και να βοηθήσουν πολλαπλά τους επωφελούμενους / επενδυτές όχι μοναχά διαμέσου της οικονομικής στήριξης αλλά και μέσω του ρόλου τους ως πολύτιμοι σύμβουλοι τους σε όλα τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης (Κουτσούρης, 2004). Θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε στους Ο.Τ.Δ. τον ρόλο του εμψυχωτή.

Η διαδικασία της συμμετοχικής ανάπτυξης σπάνια ξεκινά ως ένα αυθόρμητο φαινόμενο. Οι αγροτικοί πληθυσμοί ιδίως των ορεινών περιοχών που συνήθως βρίσκονται απομακρυσμένοι από τις αναπτυξιακές διαδικασίες χρειάζονται παρακίνηση για να αναμειχθούν σε συμμετοχικές διαδικασίες. Τον ρόλο αυτό τον αναλαμβάνουν οι εμψυχωτές οι οποίοι έχουν ως επίσημη αποστολή την αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών μέσω δράσεων όπως η ενθάρρυνση συμμετοχής σε αναπτυξιακές διαδικασίες, η συνεργασία αλλά και η δικτύωση για πραγματοποίηση επαφών που θα έχουν καθοριστικό ρόλο στην διενέργεια της διαδικασίας. Πιο αναλυτικά οι κύριοι ρόλοι του εμψυχωτή είναι (Κουτσούρης, 2004):

α) η *εμψύχωση*, η παρακίνηση δηλαδή του αγροτικού πληθυσμού να αναπτύξει τις διανοητικές του ικανότητες και να συμμετάσχει στην αναπτυξιακή διαδικασία β) η *δόμηση*, η οποία αναφέρεται στην οικοδόμηση εσωτερικής αλληλεγγύης μεταξύ των αγροτών και μιας μορφής οργάνωσης γ) η *διευκόλυνση* μέσω της οποίας παρέχεται βοήθεια προς τον αγροτικό πληθυσμό για να ξεπεράσει δυσκολίες που πιθανόν να

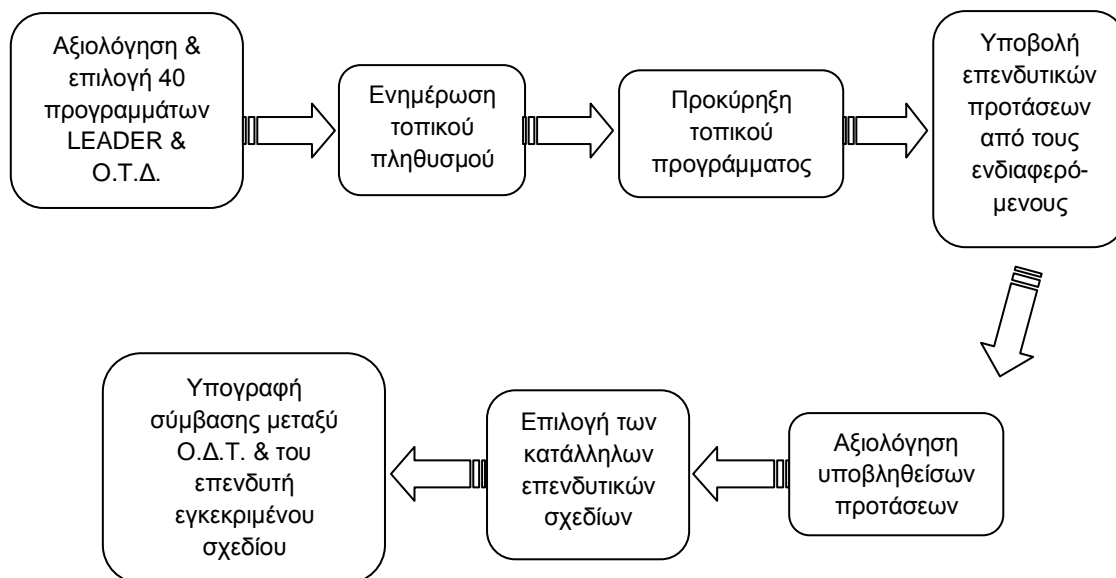
έχει. Μέσω κατάλληλης κατάρτισης αφενός αποκτά βασικές γνώσεις και δεξιότητες σε συγκεκριμένα επαγγελματικά πεδία και αφετέρου πληροφορείται σχετικά με προγράμματα, μαθαίνει πως να χειρίζεται τα προγράμματα και να αντιμετωπίζει γραφειοκρατικές διαδικασίες δ) η *διαμεσολάβηση*, βοηθά τους τοπικούς πληθυσμούς να αναπτύξουν επαφές με εξωτερικούς φορείς και υπηρεσίες και τους εισάγει σε νέες διαδικασίες και μηχανισμούς ε) η *διασύνδεση*, μέσω της οποίας αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ αγροτικών πληθυσμών που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα στ) η *απόσυρση*, σταδιακά ο εμπνευστής απομακρύνεται από τους παραπάνω ρόλους. Έτσι τα μέλη της τοπικής κοινωνίας ενθαρρύνονται να αναλάβουν τους ρόλους αυτούς. Η εκκίνηση και δρομολόγηση των αναπτυξιακών διαδικασιών καθιστά τους ενδιαφερόμενους πληθυσμούς αυτοδύναμους να συνεχίσουν ένα σχέδιο μόνοι τους χωρίς την δική του παρουσία.

2.2.9. Υποβολή επενδυτικών προτάσεων στα πλαίσια ενός προγράμματος LEADER

Η υποβολή επενδυτικών προτάσεων μπορεί να πραγματοποιηθεί από φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Αναγκαία προϋπόθεση για την υποβολή προτάσεων, μεταξύ των άλλων, είναι η φιλοσοφία και το περιεχόμενο της πρότασης να συνάδει με τα αντίστοιχα του προγράμματος καθώς και ο ενδιαφερόμενος να διαθέτει το ποσό της ίδιας συμμετοχής για την κάλυψη μέρους του κόστους του επενδυτικού σχεδίου, ανάλογα την κατηγορία του έργου.

Διαδικασία έγκρισης των επενδυτικών σχεδίων

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η διαδικασία που ακολουθείται μετά την αξιολόγηση και επιλογή των 40 τοπικών προγραμμάτων και των αντίστοιχων Ο.Τ.Δ που τα διαχειρίζονται έως την φάση έγκρισης του επενδυτικού σχεδίου (ΥΠΑΑΤ, 2009α).

2.3 Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.)

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) υλοποιούνται σε 40 επιλεγμένες περιοχές, στις "Περιοχές παρέμβασης" και εντάσσονται είτε από στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006" (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.) είτε στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΠΕΠ".

Κατά τη Γ' Προγραμματική Περίοδο στο πλαίσιο του Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά τα Ο.Π.Α.Α.Χ. με πολυτομεακό χαρακτήρα και στόχο τη βελτίωση συνολικά της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης προσδιορισμένων αγροτικών περιοχών. Ο Άξονας Προτεραιότητας 7 του Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ. μέσω των Ο.Π.Α.Α.Χ. στοχεύει:

- Στην προστασία των οικονομικά και κοινωνικά ασθενέστερων περιοχών, καθώς και εκείνων που πλήττονται από τις αναπόφευκτες διαρθρωτικές μεταβολές.
- Στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου.
- Στην προώθηση ευκαιριών πολυαπασχόλησης και στη μείωση των ανισοτήτων στις ευκαιρίες και τις αμοιβές μεταξύ φύλων και ομάδων του πληθυσμού.
- Στη συνέχιση της προσπάθειας μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων και στήριξης της ανάπτυξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας.

- Στην επανένταξη των ορεινών περιοχών και του νησιωτικού χώρου στο εθνικό παραγωγικό σύστημα έτσι, ώστε να αποφευχθεί η περιθωριοποίηση τους.
- Στην αξιοποίηση των φυσικών πόρων, τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς καθώς και τη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Π.Ε.Π.) Πελοποννήσου, Άξονας Προτεραιότητας 2 "Αειφόρος Ανάπτυξη της Υπαίθρου", Υποάξονας 2 "Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ορεινής και Μειονεκτικής Ενδοχώρας", Μέτρο 4 "Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Ανάπτυξης Ειδικών Μειονεκτικών Αγροτικών Περιοχών", περιλαμβάνονται τα αντίστοιχα Ο.Π.Α.Α.Χ. της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Το Μέτρο στοχεύει στην βελτίωση και ανάπτυξη κοινωνικών, καθώς και βασικών τεχνικών υποδομών μικρής κλίμακας με παράλληλη ενίσχυση ανάλογων παραγωγικών επενδύσεων στον πρωτογενή, δευτερογενή/μεταποιητικό/χειροτεχνικό αλλά και στον τουριστικό τομέα, ιδιαίτερα με την ανάπτυξη και ενίσχυση αγροτουριστικών δραστηριοτήτων.

Για την τέταρτη προγραμματική περίοδο 2007-2013 την οποία διανύουμε η εθνική στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013 "Αλέξανδρος Μπαλατατζής". Επειδή το Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ. έχει παραταθεί μέχρι τέλους του 2009, τα δύο Προγράμματα για ένα χρονικό διάστημα θα συνυπάρχουν.

Ειδικότερα, η εφαρμογή των Μέτρων του Άξονα 3 "Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας" του Π.Α.Α. 2007-2013 θα αφορά κυρίως αγροτικές περιοχές παρέμβασης Ο.Π.Α.Α.Χ. του Ε.Π. "Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006" (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.) και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Π.Ε.Π.) 2000-2006 σε συνέχεια των αναπτυξιακών μελετών που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο εφαρμογής αυτών (ΥΠΠΑΤ, 2007).

Ο άξονας θα περιλαμβάνει μέτρα και δράσεις που αφορούν την διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες (αφορά γεωργούς), την στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων, βασικές υπηρεσίες για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό,

την ανακαίνιση και ανάπτυξη των χωριών και την διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς.

Όλες αυτές οι κατηγορίες δράσεων περιλαμβάνονται και στον άξονα 4 "Προσέγγιση LEADER" του Π.Α.Α. αλλά επιπλέον η LEADER στηρίζεται στη ολοκληρωμένη και πολυτομεακή ανάπτυξη.

2.3.1. Μέτρα και δράσεις των Ο.Π.Α.Α.Χ.

Τα μέτρα των Ο.Π.Α.Α.Χ. αποτελούνται από δράσεις που αφορούν (ΥΠΑΑΤ,2009ε):

- Στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη γεωργία, για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων και η απόκτηση εναλλακτικών εισοδημάτων από τους γεωργούς κατά κύρια ή μερική απασχόληση. Το Μέτρο περιλαμβάνει την ενίσχυση επενδύσεων εκσυγχρονισμού ή ίδρυσης επιχειρήσεων από παραγωγούς, οι οποίες διαφοροποιούν τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολούνται εντός ή εκτός της εκμετάλλευσής τους, με την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων οι οποίες δεν σχετίζονται με τη γεωργία. Στο πλαίσιο του Μέτρου υλοποιούνται επενδυτικά σχέδια από γεωργούς, τα οποία θα αφορούν σε ανάπτυξη εναλλακτικών προς τη γεωργία δραστηριοτήτων όπως αγροτικός τουρισμός, βιοτεχνία, οικοτεχνία κ.λ.π., μεταποιητικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες του τριτογενή τομέα.
- Στην ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων από ιδιώτες με παράλληλη την προβολή συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών παρέμβασης. Δικαιούχοι του συγκεκριμένου μέτρου είναι φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν την ιδιότητα του γεωργού ήτοι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (επιχειρήσεις, αγροτικοί συνεταιρισμοί κ.ο.κ.), Ο.Τ.Α, πολιτιστικοί φορείς και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.
- Στην εμπορία γεωργικών προϊόντων ποιότητας και των τοπικών προϊόντων, την διάδοση νέων τεχνικών παραγωγής στο γεωργικό τομέα (καθιέρωση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας ISO, HACCP, συστημάτων διασφάλισης ποιότητας περιβαλλοντικής διαχείρισης, κατάρτιση προσωπικού για την εφαρμογή των συστημάτων διασφάλισης ποιότητας).
- Σε επενδύσεις για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων οι οποίες θα συμβάλλουν

στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων αυτών.

➤ Στην προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου, καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων (υλοποίηση μελετών και έργων για προστασία – διαχείριση δασών και οικοτόπων, παρεμβάσεις για την αναβάθμιση – βελτίωση περιοχών ενδιαίτησης άγριας πανίδας, ενέργειες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης – ενημέρωσης).

➤ Σε βασικές υπηρεσίες για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό, όπως δημιουργία κέντρων πολυδραστηριότητας, εποχιακών βρεφονηπιακών σταθμών, ανάπτυξη δικτύου βιβλιοθηκών, γενικού ενδιαφέροντος, παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης – κατάρτισης σε παραδοσιακά επαγγέλματα, ενίσχυση τοπικών εκδηλώσεων.

➤ Στην κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων και έργων διαχείρισης των υδατικών πόρων της γεωργίας.

Επίσης μέσω των δράσεων του άξονα 7 ενισχύονται οι τοπικές εκδηλώσεις που σχετίζονται με τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε περιοχής, και δράσεις ανακαίνισης και ανάπτυξης χωριών.

2.3.2. Υπεύθυνοι φορείς για την διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχο των Ο.Π.Α.Α.Χ.

Αναθέτουσα αρχή του έργου της Δομής Στήριξης των Ο.Π.Α.Α.Χ. στην Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Για τα Ο.Π.Α.Α.Χ. του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων τελικός δικαιούχος είναι η Διεύθυνση Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων του Υπουργείου ενώ υπεύθυνη για την κανονικότητα και αποτελεσματικότητα της διαχείρισης και εφαρμογής των Ο.Π.Α.Α.Χ. καθίσταται η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου".

Αντίστοιχα για τα Ο.Π.Α.Α.Χ. της περιφέρειας Πελοποννήσου τελικός δικαιούχος είναι η Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης της περιφέρειας ενώ υπεύθυνη για την κανονικότητα και αποτελεσματικότητα της διαχείρισης και εφαρμογής των

Ο.Π.Α.Α.Χ καθίσταται η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Πελοποννήσου.

Για την παρακολούθηση των Ο.Π.Α.Α.Χ. συγκροτούνται (Αναπτυξιακή Πάρνωνας, 2009):

- Γνωμοδοτικές επιτροπές, με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Πελοποννήσου αντίστοιχα.
- Επιτροπές Παρακολούθησης και Επιτροπές Παραλαβής για τα έργα των τελικών αποδεκτών, οι οποίες συγκροτούνται από τον τελικό δικαιούχο.
- Επιτροπή Παρακολούθησης και Παραλαβής του έργου της Δομής Στήριξης.
- Επιτροπή για την αξιολόγηση των υπηρεσιών της Δομής Στήριξης ανά διετία, οι οποίες συγκροτούνται από την Αναθέτουσα Αρχή καθώς και Δευτεροβάθμιες Επιτροπές Ενστάσεων, οι οποίες συγκροτούνται με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Υπεύθυνη για την διαφάνεια και αποτελεσματικότητα των χρηματοδοτικών ροών καθίσταται η ειδική υπηρεσία "Αρχή Πληρωμής", η οποία είναι υπεύθυνη και για τη κοινοτική πρωτοβουλία LEADER.

2.3.3. Υπεύθυνος φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή των Ο.Π.Α.Α.Χ. κάθε περιοχής

Τα Ο.Π.Α.Α.Χ. υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, με τη στήριξη τοπικών αναπτυξιακών φορέων. Είναι οι Δομές Στήριξης κατά περιοχές οι οποίες διασφαλίζουν την άμεση παροχή υπηρεσιών σε όλο τον αγροτικό πληθυσμό της περιοχής αρμοδιότητάς τους, διαθέτοντας για το σκοπό αυτό το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό.

Για τις ανάγκες του έργου οι Δομές Στήριξης έχουν δημιουργήσει δίκτυο με μέλη - Αντένες τις Αναπτυξιακές Εταιρείες σε κάθε Νομό της Περιφέρειας στην οποία ανήκουν.

Για παράδειγμα στην περιφέρεια Πελοποννήσου η Δομή Στήριξης για την υποστήριξη και παρακολούθηση των Ο.Π.Α.Α.Χ. είναι το "Πελοπόννησος-Κέντρο

Στρατηγικού Σχεδιασμού και Ανάπτυξης" το οποίο διαθέτει οργανωμένο δίκτυο (Αντένες/Γραφεία-Αναπτυξιακές Εταιρείες) στους Νομούς Αρκαδίας, Κορινθίας, Αργολίδας, Λακωνίας, Μεσσηνίας όπου υλοποιούνται Ο.Π.Α.Α.Χ. της ευθύνης του.

Οι δομές στήριξης εξασφαλίζουν την άμεση παροχή των βασικών υπηρεσιών σε όλο τον αγροτικό πληθυσμό της αρμοδιότητάς τους. Οι υπηρεσίες αυτές αφορούν στην ενημέρωση και στην υποστήριξη των δικαιούχων έργων των περιοχών αυτών έτσι ώστε να επιτευχθεί η ορθή υλοποίηση και παρακολούθηση της πορείας των έργων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των Ο.Π.Α.Α.Χ.

Αναλυτικότερα οι δομές στήριξης παρέχουν υπηρεσίες στήριξης χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνση (Αναπτυξιακή Πάρωνας, 2009):

- Στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών των γεωγραφικών ενοτήτων όπου υλοποιούνται τα Ο.Π.Α.Α.Χ., δηλαδή αποτελούν τις περιοχές παρέμβασης με σκοπό την ενημέρωση και ενθάρρυνση τους για συμμετοχή στα προγράμματα (δυναμικοί δικαιούχοι).
- Στα φυσικά και νομικά πρόσωπα, τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα, που τελικά εγκρίνονται και επιχορηγούνται για την υλοποίηση έργων στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. (δικαιούχοι).

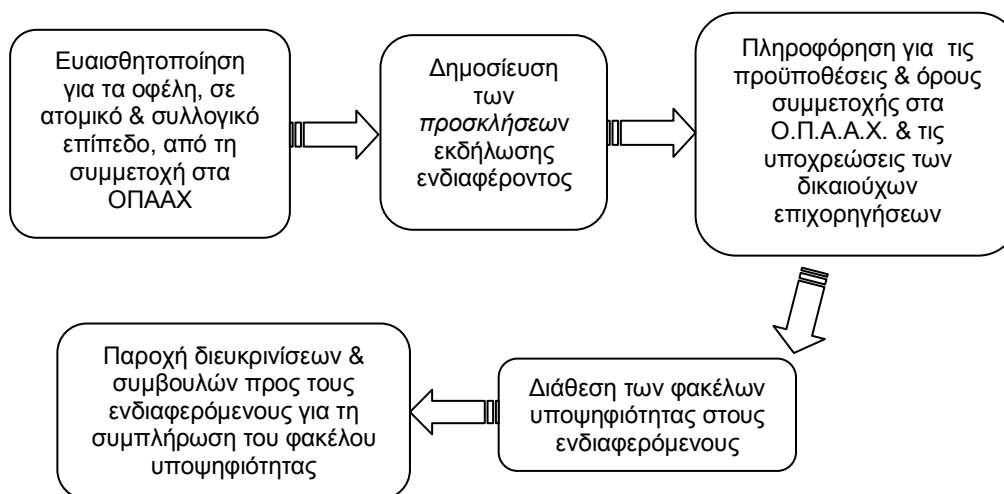
2.3.4. Οικονομικά στοιχεία

Όπως στο LEADER έτσι και στα Ο.Π.Α.Α.Χ. οι δράσεις τους συγχρηματοδοτούνται από το (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π). Πιο αναλυτικά, ο συνολικός προϋπολογισμός καλύπτεται από την δημόσια δαπάνη και την ιδιωτική συμμετοχή. Η δημόσια δαπάνη, δηλαδή η επιχορήγηση προέρχεται από την κοινοτική συμμετοχή (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π) και την εθνική συμμετοχή (ΥΠΑΑΤ, 2007).

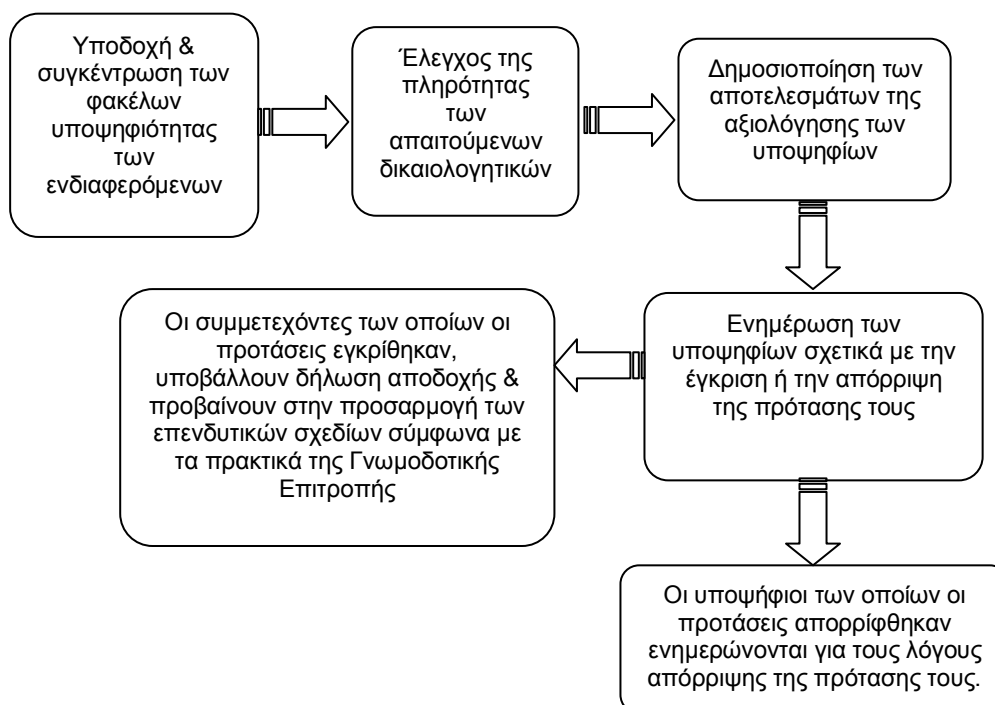
2.3.5. Διαδικασίες έγκρισης και υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ.

Για την ορθή αξιοποίηση των μέτρων του προγράμματος πριν από την κατάθεση των φακέλων προηγούνται ενέργειες δημοσιότητας προς τους κατοίκους των αγροτικών

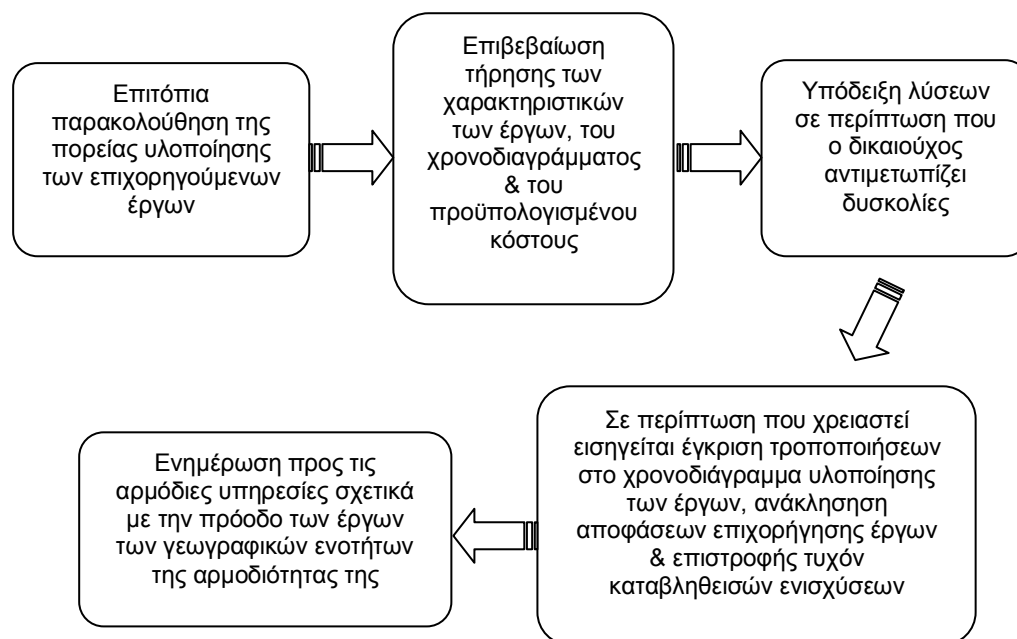
περιοχών των γεωγραφικών ενοτήτων όπου υλοποιούνται τα Ο.Π.Α.Α.Χ. με την σειρά που απεικονίζεται στο ακόλουθο σχήμα.

Στην συνέχεια η Δομή Στήριξης των ΟΠΑΑΧ με τις αντίστοιχες Αντένες/Αναπτυξιακές Εταιρείες εφόσον έχουν ολοκληρώσει τις διαδικασίες πληροφόρησης παρέχουν τις εξής υπηρεσίες:

Στο στάδιο παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης των έργων που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ΟΠΑΑΧ πραγματοποιούνται από τη Δομή Στήριξης και τις Αντένες της οι εξής δράσεις:

2.4. Η εφαρμογή των προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ.

Μέχρι στιγμής η εφαρμογή της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ. παρουσίασε ισχυρά σημεία αλλά και ορατές αδυναμίες. Παρόλα αυτά αποτελούν ίσως το μόνο εργαλείο ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης αφού περιλαμβάνουν μια σειρά δράσεις που συνδέουν τις γεωργικές με τις μη-γεωργικές δραστηριότητες και έχουν μια αρκετά συγκεκριμένη χωρική εξειδίκευση των μέτρων (Παπαδόπουλος, 2001).

Σύμφωνα με τους αξιολογητές του, το πρόγραμμα LEADER θεωρείται ως ένα μαθησιακό λογισμικό αρκετά ευέλικτο για να μεταφερθεί σε οποιοδήποτε αγροτικό περιβάλλον, στα απτά αποτελέσματα του οποίου ασκείται μια θετική κριτική (Κυριαζή-Άλλισον, 2008).

Η εξέταση των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης (LEADER, Ο.Π.Α.Α.Χ) σε διαφορετικές περιοχές δείχνει ότι υπάρχουν πράγματα που μπορούν να κερδίσουν οι τοπικές κοινωνίες χτίζοντας τα προγράμματα τους πάνω στην δύναμη των τοπικών

κοινωνικών δικτύων και πάνω στα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της εκάστοτε περιοχής, αποκτώντας έτσι την στήριξη των τοπικών πολιτιστικών κανόνων και αξιών. Προσφέρεται με αυτό τον τρόπο η δυνατότητα ανάπτυξης των τοπικών κοινοτήτων και αναζήτησης νέων τρόπων συνεργασίας με τους θεσμούς και τα δίκτυα που λειτουργούν σε κάθε περιοχή, αντί για μεταφορά κανονιστικών μοντέλων απ' έξω, από άλλες περιοχές που συχνά επιζητούν περισσότερη προσπάθεια προκειμένου η εφαρμογή τους να προσαρμοστεί στις συνθήκες της περιοχής και δεν είναι εύκολο να ευοδωθούν.

Από τα ισχυρά σημεία των 2 αυτών προγραμμάτων είναι ότι πέτυχαν να ενδυναμώσουν την τοπική πρωτοβουλία, να κινητοποιήσουν και να ενεργοποιήσουν το τοπικό δυναμικό να γίνουν κύριοι ρυθμιστές του μέλλοντος της περιοχής τους σχεδιασμένο πάνω στις ιδιαίτερες κοινωνικο-οικονομικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής συμμετέχοντας τόσο στον σχεδιασμό όσο και στην εφαρμογή δράσεων που θα δώσουν νέες διεξόδους απασχόλησης και εισοδημάτων και θα συνεισφέρουν προς μια ολοκληρωμένη, αποκεντρωμένη προσέγγιση. Επιπρόσθετα συνέβαλαν σε κάποιον βαθμό τουλάχιστον στην οικονομική αναδιοργάνωση των περιοχών όπου εφαρμόστηκαν. Ωστόσο όπως θα δούμε και στην συνέχεια εκτενέστερα τα προγράμματα δεν αξιοποιήθηκαν επαρκώς καθώς δεν ακολουθήθηκαν καινοτόμες δράσεις παρόλο που στηρίζονταν από τα συγκεκριμένα προγράμματα.

Με την υλοποίηση των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης δημιουργήθηκε και λειτουργεί στις αγροτικές περιοχές ένας μηχανισμός εμπύχωσης των μικρών επενδυτών, ενθάρρυνσης παρεμβάσεων κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας ακόμα και από άτομα απειλούμενα από αποκλεισμό και περιθωριοποίηση από οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα γενικότερα ή επιχειρηματική πρωτοβουλία ειδικότερα. Άλλωστε κάθε προσπάθεια για ανάπτυξη της υπαίθρου είναι καταδικασμένη σε αποτυχία αν δεν προωθεί την κοινωνική συνοχή και ίσες ευκαιρίες για όλους (Ψαλτόπουλος, 2004).

Ιδιαίτερη είναι η συμβολή τους στις ευκαιρίες που δόθηκαν σε νέους και γυναίκες τόσο για επαγγελματική αποκατάσταση και για βελτίωση του εισοδήματος όσο και στην τόνωση της ψυχολογικής κατάστασης των γυναικών που πλέον εντάσσονται ενεργά και δυναμικά μέσα στο εργατικό σύνολο. Η μέριμνα των προγραμμάτων για

την προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας έχει ως σκοπό την αξιοποίηση της εργατικής δύναμης των γυναικών και την στήριξη του κοινωνικού ιστού των αγροτικών περιοχών (Γιδαράκου κ.ά., 2008).

Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί είτε οι ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν ένα τρόπο συμμετοχής των γυναικών σε επαγγελματικές δραστηριότητες και ένα μέσο εξόδου των γυναικών από την ανεργία και πρόσβασης τους στην αγορά εργασίας.

Γνωρίζουμε ότι ο αγροτικός χώρος είναι ένας χώρος με περιορισμένες ευκαιρίες ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και για τα δύο φύλα. Ιδίως για τις γυναίκες οι ευκαιρίες απασχόλησης στον αγροτικό τομέα είναι περιορισμένες, κάτι που οφείλεται σε κυρίαρχες νοοτροπίες. Η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας αποτελεί άξονα προτεραιότητας της πολιτικής και υποστηρίζεται με οικονομικές ενισχύσεις συγκεκριμένων ενεργειών, μέσα στις οποίες εντάσσεται και η στήριξη της επιχειρηματικότητας (Γιδαράκου, 2008).

Οι περισσότερες νέες στοχεύουν να σπουδάσουν και να εγκαταλείψουν την ύπαιθρο, φεύγοντας από αυτήν, αναζητώντας επαγγελματική αποκατάσταση στα αστικά κέντρα. Δεν λείπουν και οι περιπτώσεις όπου ανασταλτικό παράγοντα για τη συμμετοχή συγκεκριμένα των γυναικών σε επαγγελματικές δραστηριότητες αποτελεί ο περιορισμένος χρόνος που έχουν στην διάθεση τους για την διεκπεραίωση επιπλέον υποχρεώσεων πλην των οικογενειακών, η μη παροχή βοήθειας προς τις εργαζόμενες μητέρες όπως μη ύπαρξη βρεφονηπιακών σταθμών όπου θα μπορούν να αφήνουν τα παιδιά τους έτσι ώστε να έχουν χρόνο για ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Στην περίπτωση όμως που τους παρέχονται ιδιαίτερα ελκυστικά κίνητρα μέσω των επενδύσεων που προωθούν την γυναικεία απασχόληση, η κατάσταση δύναται να διαφοροποιηθεί. Έτσι οι γυναίκες μετατρέπουν τις δραστηριότητες της οικιακής οικονομίας που τόσο καλά γνωρίζουν σε εμπορευματικά αγαθά και υπηρεσίες.

Σημειώνεται ότι η πολυλειτουργικότητα της γεωργίας είναι αυτή που αποτελεί το πλαίσιο ανάπτυξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας υπό την ατομική ή εταιρική μορφή και τη μορφή των γυναικείων συνεταιρισμών. Σε τοπικό επίπεδο, και ιδιαίτερα για τον αγροτικό χώρο, η επιχειρηματικότητα εκτιμάται ως μέσο για την πρόσβαση

των γυναικών στην αγορά εργασίας αλλά και ενσωμάτωσης τους στη διαδικασία της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του αγροτικού χώρου αλλά και του τόπου γενικότερα.

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και της Διαχειριστικής Αρχής της Κοινοτική Πρωτοβουλίας LEADER, στο σύνολο του ελληνικού χώρου παρατηρείται μια αξιόλογη συμμετοχή των γυναικών ιδίως σε επενδύσεις αγροτουριστικού αλλά και βιοτεχνικού χαρακτήρα.

Θα πρέπει να σημειωθεί όμως πως το γεγονός ότι ο φάκελος υποψηφιότητας υποβάλλεται στο όνομα της γυναίκας δεν συνεπάγεται απαραίτητα και την ανάληψη από την ίδια των επιχειρηματικών ευθυνών στην επιχείρηση. Για διάφορους λόγους όπως βαθμολογική προτεραιότητα γυναικείων φακέλων υποψηφιοτήτων, άσκηση επαγγέλματος από τον σύζυγο στον δημόσιο τομέα, η επιχείρηση γράφεται στον όνομα της γυναίκας ενώ ουσιαστικά ο σύζυγος είναι αυτός που λαμβάνει τις αποφάσεις.

Παράλληλα σε περιοχές παρέμβασης των αναπτυξιακών προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ., σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στην Πελοπόννησο, η συμμετοχή σε χρηματοδοτικά προγράμματα είναι αυξημένη (1 στις 4 γυναίκες επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των τροφίμων) ενώ γενικά οι γυναίκες φαίνεται να μην αξιοποιούν ιδιαίτερα τα χρηματοδοτικά εργαλεία μέσα από άλλα προγράμματα όπως το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης (Γιδαράκου, 2008).

Ένα σίγουρο κεκτημένο των προγραμμάτων είναι η άρση της απομόνωσης των περιοχών παρέμβασης LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ., η ένταξη τους σε διαδικασίες και δίκτυα ανταλλαγής εμπειριών και από κοινού αντιμετώπιση προβλημάτων εφαρμογής και υλοποίησης (ΥΠΑΑΤ, 2009β).

Ένα επιπλέον θετικό στοιχείο είναι ότι σε αρκετές περιοχές εφαρμογής της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER η δραστηριοποίηση των τοπικών αρχόντων έχει συντελέσει στην εξασφάλιση πόρων οι οποίοι διατέθηκαν για σημαντικές πρωτοβουλίες (Ψαλτόπουλος, 2004).

Οι δυσλειτουργίες που επισημάνθηκαν κατά την υλοποίηση του LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ. μπορούν να αποδοθούν σε ένα σημαντικό βαθμό στην ελλιπή, ανεπαρκή και μη κατάλληλη εκπαίδευση του προσωπικού των Ο.Τ.Δ. και των Δομών Στήριξης

με αποτέλεσμα την ανεπαρκή λειτουργία τους ως μηχανισμών τόσο σχεδιασμού καινοτόμων τοπικών προγραμμάτων όσο εμπύχωσης και τεχνικής υποστήριξης των τοπικών πληθυσμών.

Σημαντική υπήρξε και η απροθυμία ή αδυναμία των ελληνικών Ο.Τ.Δ. να συμμετάσχουν, εξαιρουμένων ελάχιστων περιπτώσεων, σε διακρατικές συνεργασίες με στόχο την υλοποίηση κοινών επιχειρηματικών σχεδίων κάτι στο οποίο συντέλεσε ο ίδιος ο χαρακτήρας των αγροτικών πληθυσμών και ιδιαίτερα ο δισταγμός ανοίγματος προς τα έξω το οποίο συνοδεύεται από την προσπάθεια αποφυγής ανάληψης ρίσκου. Οι διακρατικές συνεργασίες οι οποίες στηρίζονται στο Μέτρο 2.2 του LEADER περιορίστηκαν στην ανταλλαγή επισκέψεων και εμπειριών μια εξίσου σημαντική κίνηση όμως θα μπορούσε η συνεργασία να εξελιχθεί και σε ανώτερο επίπεδο.

Επιπλέον ελλιπής ήταν η κατάρτιση των τοπικών πληθυσμών καθώς τα περισσότερα σεμινάρια που πραγματοποιήθηκαν αφορούσαν στην κατάρτιση ελάχιστων επενδυτών σε επαγγελματικά θέματα και όχι στην υποβοήθηση του τοπικού πληθυσμού ώστε να κατανοήσει την αναπτυξιακή διαδικασία η οποία προωθείτο μέσω του LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ. και να παρακινηθεί να συμμετάσχει σ' αυτή.

Επιπλέον χαρακτηριστικό των επιδοτούμενων προγραμμάτων που συγκρατεί τον πληθυσμό και τον αποθαρρύνει πολλές φορές να συμμετάσχει σε αυτά είναι η γραφειοκρατική διαδικασία που τα χαρακτηρίζει και η οποία αποτελεί ένα κομμάτι που έχει ταλαιπωρήσει ιδιαίτερα τους ήδη υπάρχοντες επενδυτές.

Επίσης τα δύο αυτά προγράμματα δέχθηκαν κριτική για φαινόμενα περιθωριοποίησης ή αποκλεισμού μερίδων των τοπικών πληθυσμών της περιοχής παρέμβασης καθώς κατά κύριο λόγο οι επενδυτές δεν είναι αγρότες (γεωργοί, κτηνοτρόφοι, μόνιμοι κάτοικοι των περιοχών παρέμβασης αλλά κάτοικοι ή επιχειρηματίες από την ευρύτερη περιοχή του Νομού οι οποίοι εκμεταλλεύονται τη χρηματοδότηση επέκτειναν ή ξεκίνησαν επιχειρηματικές δραστηριότητες. Σημειώνεται ότι η απαίτηση για συγχρηματοδότηση από τους επενδυτές (ιδίο κεφάλαιο) απέτρεψε ιδιαίτερα τους γεωργο-κτηνοτρόφους να συμμετάσχουν λόγω μη επαρκούς δυνατότητας κάλυψης του κόστους της επένδυσης με προσωπικό κεφάλαιο και της δυσκολίας εξεύρεσης κεφαλαίου (Κουτσούρης, 2004).

Από τα επενδυτικά σχέδια που έχουν κατατεθεί στο πλαίσιο του LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ. φαίνεται ότι γίνεται χρήση του κυρίως ως ένα πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης και όχι αγροτικής ανάπτυξης ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των έργων δεν υλοποιήθηκε από γεωργούς.

Πιο συγκεκριμένα, συνολικά στην Ελλάδα κατά την διάρκεια του LEADER I μόλις το 10,4% των έργων υλοποιήθηκε από γεωργούς (Εμμανουηλίδου, 2006). Ωστόσο, στο σύνολο των γεωργών που ήταν δικαιούχοι της LEADER I στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών (58%) δραστηριοποιήθηκε στο Μέτρο του αγροτικού τουρισμού¹⁴. Υλοποιήθηκαν συνολικά στη χώρα 1732 έργα, μεγάλο μέρος των οποίων (807) αφορούσε το μέτρο του αγροτικού τουρισμού, τα 154 επαγγελματική κατάρτιση, τα 163 αφορούσαν ενέργειες τεχνικής στήριξης στην αγροτική ανάπτυξη, τα 258 επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών, τα 264 επενδύσεις αξιοποίησης και εμπορίας της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής, τα 86 επενδύσεις προστασίας και ανάδειξης περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στο LEADER II το μεγαλύτερο ποσοστό των πόρων του προγράμματος (37,9%) δαπανήθηκε από το Μέτρο του αγροτικού τουρισμού αν και ο αριθμός των παρεμβάσεων απείχε σημαντικά από τους ποσοτικούς στόχους που είχαν τεθεί, καθώς ενώ ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε υπερδιπλάσιο αριθμό έργων στον τομέα του αγροτικού τουρισμού, κατά τη διάρκεια εφαρμογής του LEADER II, αφενός μεν άλλα προγράμματα υλοποίησαν επενδύσεις αγροτικού τουρισμού και αφετέρου η πρακτική έδειξε ότι οι ανάγκες οδήγησαν στην αύξηση των παρεμβάσεων στον τομέα της αξιοποίησης της τοπικής παραγωγής.

Το Μέτρο περιλάμβανε δράσεις όπως δημιουργία και εκσυγχρονισμός αγροτουριστικών καταλυμάτων, κέντρων εστίασης και αναψυχής, μονάδων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ενίσχυση κατασκηνωτικών κέντρων, μουσείων αλλά και ενέργειες προβολής και προώθησης του αγροτικού τουρισμού. Σε εθνικό επίπεδο, οι αγροτουριστικές παρεμβάσεις δημιούργησαν λιγότερες θέσεις εργασίας εν συγκρίσει με τα άλλα Μέτρα του προγράμματος που ενίσχυσαν ιδιωτικές πρωτοβουλίες, ωστόσο κατά κύριο λόγο αυτές ήταν μόνιμες. Από το σύνολο των

¹⁴ Η πλειονότητα των έργων αναφερόταν στη δημιουργία υποδομών, όπως μονοπάτια και παρεμβάσεις προστασίας περιβάλλοντος (259), αξιοποίηση κτιρίων και οικισμών (137) και αναπλάσεις (14).

έργων του τομέα, το 54% υλοποιήθηκε από φυσικά πρόσωπα, χωρίς όμως να υπάρχουν στοιχεία για την επαγγελματική ιδιότητα αυτών, γεωργοί ή όχι.

Και στην τρίτη περίοδο οι δράσεις του αγροτικού τουρισμού συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο προϋπολογισμό του προγράμματος.

Επιπρόσθετα η έλλειψη επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των Ο.Τ.Δ., των δομών στήριξης και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή ερευνητικών κέντρων αλλά και η έλλειψη ενημέρωσης και τεχνικής υποστήριξης των δυνητικά ωφελουμένων είχε ως αποτέλεσμα την υλοποίηση κοινότυπων επενδύσεων χωρίς να γίνει αξιοποίηση των επιπλέον δράσεων που στηρίζουν τα προγράμματα όπως επιχειρήσεις μεταποίησης, βελτίωση επιχειρήσεων προς την κατεύθυνση προστασίας του περιβάλλοντος κλπ.

Επιπλέον λόγοι όπως η έλλειψη οργανωτικών υποδομών, προβλήματα συντονισμού μεταξύ Υπουργείων και διαφόρων βαθμών αυτοδιοίκησης αλλά και μεταξύ αρμόδιων υπουργείων είχαν ως αποτέλεσμα να παρατηρηθούν δυσκολίες στην υλοποίηση των προγραμμάτων.

Τα παραπάνω συνετέλεσαν στο να τίθεται υπό αμφισβήτηση η ολοκληρωμένη διάσταση των παρεμβάσεων αυτών (LEADER, Ο.Π.Α.Α.Χ.), η δυνατότητα τόσο της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER όσο και των Ο.Π.Α.Α.Χ. να συμβάλλουν στην ενδογενή ανάπτυξη των περιοχών παρέμβασης, να προσφέρουν θέσεις εργασίας στους αγρότες και να συμβάλουν στην βελτίωση του οικονομικού επιπέδου τους λόγω σημαντικών ανεπαρκειών τόσο στον σχεδιασμό όσο και στην υλοποίησή τους. (Ψαλτόπουλος, 2004).

Βέβαια όπως είδαμε παραπάνω και δεν είναι αγρότες το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων στο μέτρο ωστόσο οι επενδύσεις σε όποιον και αν απευθύνονται προσφέρουν συμπληρωματικές/εναλλακτικές πηγές απασχόλησης και εισοδήματος στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην επίτευξη του ενός εκ των στόχων των προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. που είναι η συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές.

Δεδομένης της επενδυτικής προτίμησης προς τις αγροτουριστικές δράσεις, στα πλαίσια του LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ., εκτός από βασική διέξοδο εναλλακτικής απασχόλησης, πρέπει να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης, συνδέοντας τον πρωτογενή τομέα με τον δευτερογενή και τον τριτογενή.

Κρίνεται αναγκαία η ανάπτυξη ενός ποιοτικού αγροτικού τουρισμού που θα στηρίζει και θα αξιοποιεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής -καθώς βασίζεται σε ένα πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο- τις δυνατότητες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιοχής, θα σέβεται το περιβάλλον και θα επιδιώκει την προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών και ενδιαφερόντων δραστηριοτήτων συνδεδεμένα με το παραδοσιακό στοιχείο του αγροτικού χώρου.

Δυστυχώς ειδικά στην περιοχή μελέτης είναι αρκετές οι περιπτώσεις ιδιοκτητών καταλυμάτων, όπως διαπιστώνεται από επισκέψεις στις ιστοσελίδες τους, που προκειμένου να μαγνητίσουν όλο και πιο πολύ αστικό πληθυσμό προσαρμόζουν τις εγκαταστάσεις τους στα αστικά πρότυπα με το να παρέχουν υπηρεσίες υδρομασάζ, Sauna κλπ. μακριά από το παραδοσιακό στοιχείο.

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER και τα Ο.Π.Α.Α.Χ. δεν είναι προγράμματα τουριστικής ανάπτυξης αλλά προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Η τουριστική επένδυση, στο πλαίσιο των προγραμμάτων αυτών που έχουν εμπειρομένη την έννοια της πολυλειτουργικότητας, εκτός από βασική διέξοδο εναλλακτικής απασχόλησης, με την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος σε αυτήν και την δυνατότητα της τοπικής διαχείρισης τοπικών προβλημάτων μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο εργαλείο για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.

Προϋποθέτει όμως οι δράσεις να γίνονται κάτω από το πρίσμα σεβασμού και διατήρησης των στοιχείων κάθε περιοχής και να ενσωματώνουν τον σεβασμό προς το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Επιθυμητό είναι κάθε καινούρια απασχόληση να μην αποτελεί εμπόδιο για την συνέχιση των προηγούμενων δραστηριοτήτων των ενταγμένων στο πρόγραμμα αγροτών αλλά να λειτουργεί ως μοχλός συνέχισης των δραστηριοτήτων.

Έτσι, ο αγροτικός τουρισμός ως πτυχή του LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ. θα παίζει ένα πολυλειτουργικό ρόλο στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου ή όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Καζακόπουλος (Καζακόπουλος, 2000) θα γίνει "η ατμομηχανή που θα σύρει το τραίνο της ανάπτυξης".

2.5. Αγροτουρισμός

Στην διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών η δημιουργία επενδύσεων στον αγροτικό χώρο σε δραστηριότητες ειδικών μορφών τουρισμού και αναψυχής, όπως ο αγροτουρισμός, εκτιμάται ως ένα σημαντικό εργαλείο για την προαγωγή της πολυλειτουργικότητας της υπαίθρου.

Στην ελληνική βιβλιογραφία αλιεύει κανείς διάφορους ορισμούς για τον αγροτουρισμό όπως:

«Ο αγροτουρισμός είναι εκείνη η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από τους ασχολούμενους κυρίως στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών και που στηρίζεται στην αξιοποίηση των φυσικών, πολιτιστικών και ανθρώπινων τοπικών πόρων, ικανοποιεί εξειδικευμένες προσωπικές ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου και αποβλέπει στη συγκράτηση και παλιννόστηση του γηγενή πληθυσμού, στην ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας και στην άνοδο του βιοτικού του επίπεδο» (Αποστολόπουλος, 1997).

«Ο αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο που αποσκοπεί στην οικονομική και την κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών περιοχών και γενικότερα της υπαίθρου, με την ανάδειξη και στήριξη της ήπιας και μικρής κλίμακας προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών, της τοπικής αγροτικής παραγωγής, της δημιουργίας και εμπορίας παραδοσιακών προϊόντων, του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου της κάθε περιοχής» (Ασκέλη, 2005).

Πιο συγκεκριμένα ο αγροτουρισμός είναι η μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές που δεν έχουν κορεστεί τουριστικά και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες και ευνοεί την σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ πόλης και υπαίθρου (Ιακωβίδου, 2000).

Ωστόσο φαίνεται πως για την ελληνική πραγματικότητα δεν έχει γίνει σαφές τι ακριβώς είναι ο αγροτουρισμός. Πολλές ασαφείς τοποθετήσεις αλλά και κακή χρήση του όρου έχουν δημιουργήσει σχετική σύγχυση.

2.5.1. Χρηματοδοτικά πλαίσια των αγροτουριστικών επενδύσεων

Ο Αγροτουρισμός αποτελεί το επιχειρηματικό πεδίο πολλών επενδύσεων, ειδικά μετά τα κίνητρα που δόθηκαν και την εμπειρία που αποκτήθηκε από την υλοποίηση της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ.

Ειδικότερα, την περίοδο 2000-2006 χρηματοδοτικά πλαίσια των αγροτουριστικών επενδύσεων αποτέλεσαν τα προγράμματα που αναλύθηκαν προηγουμένως, δηλαδή 1) η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER, ειδικότερα ο πρώτος άξονας 2) το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης – Ανασυγκρότηση της υπαίθρου (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.) και ειδικότερα ο άξονας 7 που αφορά στα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) 3) τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π.) και ειδικότερα τα Ο.Π.Α.Α.Χ. της Περιφέρειας Πελοποννήσου στην οποία υπάγεται η περιοχή μελέτης.

Τα επενδυτικά σχέδια σχετίζονται άμεσα με τον αγροτουρισμό (υποδομές διανυκτέρευσης, εστίασης) ή έμμεσα (διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων της αγροτικής εκμετάλλευσης, ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων κλπ.).

Για την περίοδο 2007-2013 (4^η Προγραμματική Περίοδος) τα επενδυτικά σχέδια αγροτουρισμού θα πραγματοποιηθούν μέσω του τρίτου άξονα του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α) - Αλέξανδρος Μπαλτατζής, ο οποίος θα εφαρμοσθεί σε περιοχές όπου στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο ήταν περιοχές παρεμβάσεων των Ο.Π.Α.Α.Χ., και του τέταρτου άξονα του Π.Α.Α. που αφορά την εφαρμογή της προσέγγισης LEADER, η οποία θα επεκταθεί και προς τις πεδινές περιοχές.

2.5.2. Προσφορά του αγροτουρισμού στον αγροτικό κόσμο και στον τόπο

Η επαγγελματική συμμετοχή σε αγροτουριστικές δραστηριότητες είναι μια παράπλευρη ασχολία η οποία έχει ως στόχο να δώσει εναλλακτικές λύσεις στην απασχόληση των γεωργών συμπληρώνοντας, τονώνοντας και βελτιώνοντας το γεωργικό εισόδημα και την ποιότητα ζωής τους (ΥΠΠΑΤ, 2009δ). Το παραπάνω είναι εφικτό καθώς ο αγροτουρισμός δύναται να αποτελέσει τον συνδετικό κύκλο μεταξύ των τριών παραγωγικών τομέων, του πρωτογενούς και του δευτερογενούς με

τον *τριτογενή*, υπό την προϋπόθεση ότι γίνεται αξιοποίηση και χρήση των ποικίλων αγροτουριστικών δραστηριοτήτων. Συνδέει δηλαδή την παραγωγή των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και την μεταποίηση με τον τουρισμό και την γενικότερη παροχή υπηρεσιών.

Κατόπιν δράσεων όπως μεταποίηση αγροτικών τοπικών προϊόντων, βιοτεχνίες κλπ. γίνεται προώθηση/διάθεση των προϊόντων σε επισκέπτες αγροτουριστικού σκοπού, έτσι ώστε η αγροτική παραγωγή εξακολουθεί να υφίσταται και οι αγρότες δεν αναζητούν την τύχη τους σε άλλα επαγγέλματα, ούτε και οι νέοι. Διατηρούν το αγροτικό επάγγελμα το εξελίσσουν και το συνδυάζουν με τους άλλους δύο παραγωγικούς τομείς.

Με αυτόν τον τρόπο παρέχεται ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες, στηρίζεται και τονώνεται η τοπική αγορά και παρέχονται νέες θέσεις εργασίας. Επιπλέον στόχος μέσω της εύρεσης εργασίας είναι η συγκράτηση των κατοίκων στην ύπαιθρο στις εστίες τους, και όχι μόνο των αγροτών, προκειμένου να αποφευχθεί η ερήμωση της υπαίθρου και να αντιμετωπιστεί η αστυφιλία. Παράλληλα ο αγροτουρισμός κινητοποιεί τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις ενός τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Όμως είναι και μια μορφή τουρισμού η οποία ενσωματώνεται στον οικολογικό και κοινωνικό ιστό των αγροτικών κοινοτήτων, προσαρμόζεται στις ανάγκες και δυνατότητες της αγροτικής οικογένειας και κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και κυρίως των ορεινών και μειονεκτικών.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι, η αξιοποίηση του πλούτου της περιοχής να γίνεται από ανθρώπους που δεν παραβλέπουν την πολιτιστική κληρονομιά μέσα από δραστηριότητες που συντηρούν και δεν αλλοιώνουν το χαρακτήρα της υπαίθρου. Για παράδειγμα δράσεις που στοχεύουν στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, μέσω της ανακαίνισης παραδοσιακών κτισμάτων, αναδεικνύουν τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα του κάθε τόπου.

Έτσι δίνεται η ευκαιρία στην τοπική κοινωνία να αναπτυχθεί και να διατηρήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου ή να αναβιώσει εργασίες και τέχνες ξεχασμένες.

Επίσης, να αναβιώσει τοπικά έθιμα και να οργανώσει παραδοσιακές εκδηλώσεις. Σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η εξασφάλιση επικοινωνίας μεταξύ αγροτικών ή/και απομονωμένων περιοχών με τις γύρω περιοχές και κυρίως με τα αστικά κέντρα και το σπουδαιότερο, δίνονται προοπτικές απασχόλησης στους νέους της περιοχής.

Παράλληλα, οι αγροτουριστικές δραστηριότητες προσφέρουν στις γυναίκες την δυνατότητα ένταξης τους στην αγορά εργασίας δίνοντας τους συναισθήματα ικανοποίησης και συμβάλουν στην οικονομική και κοινωνική χειραφέτηση τους σε μια περίοδο όπου ο γυναικείος πληθυσμός χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας.

2.5.3. Η φιλοσοφία του αγροτουρισμού, οι δραστηριότητες και οι υπηρεσίες που παρέχονται στον επισκέπτη

Ο αγροτουρισμός πέρα από μια ήπια εναλλακτική μορφή τουριστικής ανάπτυξης προσφέρει και πολυδραστηριότητες στον αγροτικό χώρο, δίνοντας την δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει τον αγροτικό χώρο, τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα.

Μέσω του αγροτουρισμού ο επισκέπτης, ιδίως ο κάτοικος της πόλης, έρχεται σε άμεση επαφή με την φύση και με καταστάσεις ήρεμες και χαλαρές, τις οποίες ίσως δεν είχε ξαναζήσει. Επισκέπτεται κτήματα, συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων καθώς και στην διαδικασία συγκομιδής τους. Παράλληλα μπορεί να ξεναγηθεί σε ιδιαίτερα σημεία της περιοχής και να συμμετάσχει σε τοπικές εκδηλώσεις (πανηγύρια, γιορτές, έθιμα), να επισκεφθεί εργαστήρια παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης της τοπικής παράδοσης ή ειδών διατροφής με ντόπια προϊόντα και να αγοράσει ότι επιθυμεί.

Με λίγα λόγια ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με το παραδοσιακό, το αγνό. Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωριστεί με τους κατοίκους, να βιώσει τον καθημερινό τρόπο ζωής τους και να πληροφορηθεί για τα πολιτισμικά στοιχεία, την ιστορία, την τοπική παράδοση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου και όχι μόνο του αγροτικού χώρου.

Στον επισκέπτη παρέχονται διαμονή σε αγροτουριστικά καταλύματα που βρίσκονται σε περιοχές με ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές, χώροι αναψυχής και άθλησης.

Ο αγροτουρισμός συνδυάζεται με επιπλέον δραστηριότητες όπως: α) οικοτουρισμός (παρατήρηση φυτών και ζώων, υδροβιότοπων) β) άθληση, όπως πεζοπορία, ποδηλασία, ράφτινγκ, αλιευτικό τουρισμό γ) πολιτιστικές περιηγήσεις, όπως επισκέψεις σε εκκλησίες, μοναστήρια, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, μαθήματα αργαλειού, παραδοσιακής μαγειρικής (ΥΠΑΑΤ, 2009δ).

Οι επενδύσεις εξωραϊσμού των δημοσίων χώρων (π.χ. πλατειών), ανάπλασης μονοπατιών, δημιουργίας πολιτιστικών κέντρων διάδοσης των εθίμων και παραδόσεων του τόπου συμβάλουν στην τόνωση της αγροτουριστικής κίνησης συνεπώς στην δημιουργία θέσεων εργασίας και στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, ιδίως στις αγροτικές περιοχές.

Άρα, ο αγροτουρισμός περιλαμβάνει ένα πλήθος δραστηριοτήτων και ολοκληρώνεται με την παραδοσιακή φιλοξενία των επισκεπτών / τουριστών από τους ανθρώπους της υπαίθρου.

Στο διαδίκτυο έχουν δημιουργηθεί ιστοσελίδες όπου παρέχονται πληροφορίες στην Ελληνική και στην Αγγλική γλώσσα, σχετικά με ελληνικές αγροτουριστικές περιοχές. Προβάλλονται οι ιδιαιτερότητες και ομορφιές κάθε περιοχής της χώρας μας με σκοπό αυτή η ενέργεια να συμβάλλει καθοριστικά στην προσέλκυση υψηλού επιπέδου τουριστών από την Ελλάδα και το εξωτερικό, στην κλιμάκωση της τουριστικής περιόδου, στο συντονισμό των μεμονωμένων προσπαθειών ανάπτυξης του τουρισμού υπαίθρου, στην αναζωογόνηση συνολικά της περιφερειακής Ελλάδας.

Η ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, ενδιαφέρει κυρίως τους παρακάτω φορείς/ επιχειρήσεις (Αγροτουριστική, 2009):

- Αγροτικές εκμεταλλεύσεις (αγροκτήματα)
- Παραδοσιακά Καταλύματα
- Παραδοσιακά εστιατόρια και καφενεία
- Συνεταιρισμούς (Γυναικείους, Αγροτικούς κλπ)
- Πρατήρια / εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- Παραγωγούς και εμπόρους τοπικών - παραδοσιακών προϊόντων
- Μουσεία
- Συλλόγους (Πολιτιστικούς, Φυσιολατρικούς, Ορειβατικούς, κλπ)

- Τοπική αυτοδιοίκηση
- Σχολεία / Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
- Τουριστικά γραφεία, που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- Εργαστήρια λαϊκής τέχνης

Όμως ενδιαφέρει επίσης τον κάθε κάτοικο και επαγγελματία της περιοχής στην οποία αναπτύσσονται οι αγροτουριστικές δραστηριότητες ακόμα και αν δεν συμμετέχει σε αυτές.

2.5.4. Αποτελέσματα εφαρμογής αγροτουριστικών δραστηριοτήτων. Προϋποθέσεις που οδηγούν στην επιτυχία τους

Ο ρόλος του τουρισμού και ιδιαίτερα των εναλλακτικών μορφών του καθίσταται ολοένα και πιο σημαντικός για την οικονομία της ελληνικής υπαίθρου. Δυστυχώς όπως παρατηρούνται προβλήματα που σχετίζονται με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, την προστασία του περιβάλλοντος και την διασύνδεση του τομέα με την υπόλοιπη οικονομία της υπαίθρου.

Ελάχιστες χαρακτηρίζονται οι εφαρμογές όπου επιχειρείται η ενσωμάτωση ενός αγροτουριστικού έργου σε μια συγκεκριμένη χωρική ενότητα λαμβάνοντας υπόψη και τους υπόλοιπους οικονομικούς τομείς (Βαρβαρέσος, 1999).

Για να είναι επιτυχής κάθε προσπάθεια αγροτικού τουρισμού θα πρέπει να προηγείται κατάλληλη κατάρτιση των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα -αγρότες, αγρότισσες, ιδιώτες- για δραστηριότητες που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό έτσι ώστε να παρέχονται στους επισκέπτες υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας οι οποίες δεν συνδέονται αναγκαστικά με σύγχρονες υπηρεσίες αλλά εκπληρώνουν το σκοπό της επίσκεψης του πελάτη, της επαφής δηλαδή με στοιχεία που συνθέτουν την ύπαιθρο, την επαρχία και το αγροτικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον δικτυακό τόπο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ, 2009δ) οι αγρότες και αγρότισσες που πραγματοποιούν αγροτουριστικές

δραστηριότητες παρακολουθούν υποχρεωτικά σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης σε τομείς ανάλογους με την απασχόληση τους, ώστε να αποκτήσουν επαγγελματική ικανότητα για να παρέχουν στους τουρίστες καλές υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας. Ένας από τους πιο γνωστούς φορείς που παρέχουν εκπαιδευτικά προγράμματα είναι ο Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης & Απασχόλησης "ΔΗΜΗΤΡΑ", εποπτευόμενος από το Υπουργείο Γεωργίας και ο οποίος μεταξύ των άλλων ειδικοτήτων παρέχει σύγχρονη εκπαίδευση και κατάρτιση αγροτών με κατεύθυνση τον αγροτουρισμό ανάλογα με το μορφωτικό τους επίπεδο και την επαγγελματική τους εμπειρία.

Η ποιότητα του προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος αποτελεί σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της δυναμικής του αγροτουρισμού και αφορά τόσο στην ποιότητα των υλικών αγαθών όσο και των άυλων δηλ. της συμπεριφοράς των επιχειρηματιών προς τους επισκέπτες, την αυθεντικότητα των υπηρεσιών και την άμεσης σύνδεσης με το παραδοσιακό στοιχείο κλπ.

Εξάλλου, υποστηρίζεται ότι η τριπλή λειτουργία του αγροτικού τουρισμού (παραγωγής εισοδημάτων, δημιουργίας υποδομών και της ανταλλαγής μεταξύ υπαίθρου και πόλης) μπορεί να είναι πετυχημένη και ακόμη πιο σημαντική όταν φθάσει σε ένα υψηλό επίπεδο ποιότητας και εφόσον προσφέρει προϊόντα και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται σε μια συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση (Παρταλίδου, 2006).

Ωστόσο ένα πρόβλημα το οποίο συναντάται στις περισσότερες αγροτουριστικές επιχειρήσεις είναι ότι αυτές αναπτύχθηκαν δίχως την καθιέρωση πλαισίου που θα όριζε το προφίλ του αγροτουρίστα αλλά αντιγράφοντας το σταθερότυπο του μαζικού τουρισμού (Παρταλίδου, 2006).

Οι επιχειρηματίες χωρίς να έχουν εκπαιδευτεί, όριζαν κάθε φορά τις δικές τους προδιαγραφές ίδρυσης και λειτουργίας. Κατ' επέκταση δεν είχαν μεριμνήσει να συμπεριλάβουν κάποιες δραστηριότητες, πέρα από την παροχή καταλυμάτων αλλά και να συνεργαστούν με άλλους επιχειρηματίες κατευθύνοντας τους επισκέπτες για το τι μπορούν να κάνουν και να επισκεφτούν στην περιοχή.

Αρκετοί ήταν αυτοί που απλά έσπευσαν να λάβουν την επιχορήγηση όμως λόγω έλλειψης καθοδήγησης δεν ήξεραν τι ακριβώς όφειλαν να προσφέρουν. Αποτέλεσμα

όλης αυτής της διαδικασίας ήταν η τυποποίηση αγροτουριστικών επιχειρήσεων που δεν κατάφεραν να αξιοποιήσουν τις τοπικές ιδιαιτερότητες, να στηρίξουν και να στηριχθούν στην πολιτισμική κληρονομιά, στο φυσικό περιβάλλον, στους ανθρώπους του τόπου και κατά συνέπεια δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των περιηγητών και να καθιερώσουν τον αγροτικό τουρισμό ως διακριτό πρότυπο ανάπτυξης στην ύπαιθρο.

Ένα άλλο αρνητικό στοιχείο είναι ότι οι υπεύθυνοι φορείς για τη διαχείριση των προγραμμάτων εξαιτίας της έλλειψης ενός συνολικού σχεδιασμού, της σύγχυσης που επικρατούσε ως προς τον προσδιορισμό του αγροτικού τουρισμού, αλλά και της προσπάθειας τους να απορροφήσουν όσο το δυνατόν σε μεγαλύτερο βαθμό τα διαθέσιμα κονδύλια αρκετές φορές χρηματοδότησαν επενδύσεις χωρίς να προχωρήσουν στους απαραίτητους ελέγχους της εφαρμογής αυτών (Ιακωβίδου, 2003).

Επιπλέον βασικός παράγοντας που συνεισφέρει στην επιτυχία του αγροτουρισμού είναι η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται από τις αγροτουριστικές επιχειρήσεις, αλλά και η ανάπτυξη συνεργασιών δικτύωσης, μέσω των οποίων γίνεται προώθηση του αγροτουριστικού προϊόντος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αναφέρεται ότι μέσω του τρίτου άξονα προτεραιότητας της πρωτοβουλίας Leader στηρίζεται η "ΔΙΚΤΥΩΣΗ" δράσεων της πρωτοβουλίας, όπως ο αγροτουρισμός. Παράλληλα τα μέτρα 2.1 και 2.2 του δεύτερου άξονα προτεραιότητας έχουν ως στόχο της ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ περιοχών της Ελλάδας ή μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών σε θέματα αγροτικού τουρισμού μέσω της οποίας ανταλλάσσονται πληροφορίες από εμπειρίες.

Πιο σημαντική προϋπόθεση για την ορθή εφαρμογή αγροτουριστικών δραστηριοτήτων είναι η ουσιαστική σύνδεση του αγροτουρισμού με τις υπάρχουσες οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η γεωργία (επισκέψιμα αγροκτήματα), η κτηνοτροφία, η μεταποίηση (επισκέψιμα μεταποιητήρια), η βιοτεχνία έτσι ώστε στο πλαίσιο της πολυδραστηριότητας να τις ενισχύσει και να αποτελέσουν ένα ενιαίο σύνολο. Ο αγροτουρισμός πρέπει ως δραστηριότητα να δένεται αρμονικά με την κύρια απασχόληση των κατοίκων, που είναι στον πρωτογενή τομέα, να δρα συμπληρωματικά με αυτή και να μην δημιουργεί ανταγωνισμούς σ' ότι αφορά τους φυσικούς πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό.

Οι αγροτουριστικές δραστηριότητες πρέπει να σχετίζονται άμεσα με τις αγροτικές περιοχές, το αγροτικό και ορεινό περιβάλλον, να αξιοποιούν τους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους της περιοχής και να μην περιορίζονται μοναχά στην παροχή διαμονής σε καταλύματα βρισκόμενα σε αγροτικές, κυρίως ορεινές περιοχές. Άλλωστε όλο και περισσότεροι τουρίστες πέρα από την αναζήτηση της επαφής και επανασύνδεσης με την φύση επιθυμούν ποικιλία δραστηριοτήτων στις διακοπές του.

Τα προϊόντα Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε. μπορούν να ενταχθούν στην γαστρονομία των επιχειρήσεων εστίασης και διανυκτέρευσης αναβαθμίζοντας το αγροτουριστικό προϊόν και παράλληλα συμβάλουν στην οικονομία της περιοχής. Για παράδειγμα, οι οίνοι Ο.Π.Α.Π. (Ονομασία Προϊόντος Ανωτέρας Ποιότητας) της αμπελουργικής ζώνης της Νεμέας στο Νομό Κορινθίας όπου εντάσσεται η περιοχή μελέτης προσθέτουν στη δυναμική της αγροτουριστικής ανάπτυξης της περιοχής (Γιδαράκου, 2008).

Όμως το ίδιο το νομοθετικό πλαίσιο εμποδίζει τον εμπλουτισμό των υπηρεσιών ενός καταλύματος με δραστηριότητες πέραν των βασικών, παρόλο που υποστηρίζεται η ανάγκη προσφοράς ενός ολοκληρωμένου πακέτου αγροτουριστικού προϊόντος. Η προσφορά πρόσθετων υπηρεσιών από τον ιδιοκτήτη ενός αγροτουριστικού καταλύματος στους επισκέπτες-πελάτες του όπως επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και γενικότερα αξιοθέατα δεν επιτρέπεται από τον νόμο χωρίς την άδεια λειτουργίας ταξιδιωτικού γραφείου ή ξεναγού (Γιδαράκου, 2008).

Υπάρχει δυνατότητα οι αγρότες να δημιουργήσουν άρτιες και ολοκληρωμένες αγροτουριστικές επιχειρήσεις, χωρίς ιδιαίτερο κόστος κατασκευής, που θα αξιοποιούν τα αξιόλογα και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αγροτικού χώρου, θα συμβάλουν στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και θα σέβονται το περιβάλλον και τον τόπο αρχιτεκτονικά, παραδοσιακά και κοινωνικά. Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας παρουσιάζει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλες χώρες, χάρη στην ύπαρξη της μεγάλης ποικιλίας αξιόλογων φυσικών και πολιτισμικών πόρων που διαθέτει.

Ο ολοκληρωμένος αναπτυξιακός σχεδιασμός και η ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων που προωθούν τις επιπλέον δράσεις των προγραμμάτων, πέρα αυτών που σχετίζονται με την δημιουργία καταλυμάτων όπου συνήθως επιλέγονται, θα συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου αγροτουριστικού προϊόντος, στην καλύτερη

διασύνδεση του αγροτουρισμού με την τοπική κοινωνία, την αγροτική κοινωνία. Ο αγροτουρισμός αποτελεί ένα δυναμικά αναπτυσσόμενο τομέα που μπορεί να προσφέρει σημαντικές λύσεις απασχόλησης και πρόσθετες πηγές εισοδήματος σε όσους ασχολούνται με αυτόν, ιδίως του αγροτικού κόσμου.

3. Έρευνα πεδίου στην περιοχή μελέτης

Στην διάρκεια της παρούσας εργασίας διεξήχθη έρευνα πεδίου στην περιοχή μελέτης η οποία αποτελείται από δύο σκέλη.

Στο πρώτο σκέλος αποτυπώθηκαν οι επενδύσεις που χρηματοδοτήθηκαν από τα προγράμματα LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. αφού αρχικά συλλέχθηκαν από τις αρμόδιες αναπτυξιακές εταιρείες στοιχεία ως προς το είδος των επενδύσεων, την ιδιότητα του επενδυτή/της επενδύτριας (επάγγελμα, φυσικό πρόσωπο ή δημόσιο έργο) καθώς και την περιοχή εφαρμογής των επενδύσεων.

Στο δεύτερο σκέλος πραγματοποιήθηκε έρευνα σε αγρότες στην διάρκεια της οποίας καταγράφηκαν οι τάσεις που εμφανίζονται στην περιοχή μελέτης, οι δυνατότητες, οι μηχανισμοί που τις δημιουργούν, οι ανάγκες του αγροτικού πληθυσμού, τα προβλήματα του, οι επιθυμίες του.

3.1. Η εφαρμογή των προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. στην περιοχή μελέτης

Κατά την 3^η Προγραμματική Περίοδο (2000-2006) το πρόγραμμα LEADER εφαρμόστηκε μόνο στις ορεινές ή και μειονεκτικές περιοχές που εντάσσονται στον Δήμο Ευρωστίνης ενώ στα Δημοτικά Διαμερίσματα Δήμου Φενεού και Ξυλοκάστρου υλοποιήθηκαν για πρώτη φορά τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης (Ο.Π.Α.Α.Χ.).

Υπεύθυνες υλοποίησης για το LEADER ήταν η "Αναπτυξιακή Βορείου Πελοποννήσου ΑΝ.ΒΟ.ΠΕ" και για τα Ο.Π.Α.Α.Χ. η "Κορινθιακή Αναπτυξιακή Α.Ε." οι οποίες εδρεύουν στο Άστρος Κυνουρίας και στην Κόρινθο, αντίστοιχα.

Αναλυτικότερα, η Αναπτυξιακή Εταιρεία "Κορινθιακή Αναπτυξιακή Α.Ε." μου παρείχε τα παρακάτω στοιχεία (Πίνακες 12 και 13) όσον αφορά στα επενδυτικά σχέδια που κατατέθηκαν από φυσικά πρόσωπα, εγκρίθηκαν και υλοποιήθηκαν στους Δήμους Φενεού και Ξυλοκάστρου, στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. κατά την 3^η Προγραμματική Περίοδο.

Πίνακας 12: Επενδυτικά σχέδια που υλοποιήθηκαν από φυσικά πρόσωπα στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. στις περιοχές παρέμβασης του Δήμου Ξυλοκάστρου.

Δήμος Ξυλοκάστρου ΟΠΑΑΧ Υπουργείου		
ΕΠΕΝΔΥΣΗ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΤΗ/ΕΠΕΝΔΥΤΡΙΑΣ
Ανακαίνιση-βελτίωση παραδοσιακού καφενείου	Πλατεία Μεσαίας Συνοικίας Τρικάλων	Επενδύτρια (αγρότισσα)
7 Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες, αυτοεξυπηρετούμενες, δυναμικότητας 14 κλινών	Κάτω Συνοικία Τρικάλων	Επενδυτής (ιδιώτης)
Δημιουργία Παραδοσιακής Ταβέρνας	Τρίκαλα	Επενδυτής (ιδιώτης)
Δημιουργία ξενοδοχειακής μονάδας κλασσικού τύπου, Β' κατηγορίας, 10 δωματίων με εστιατόριο & μπαρ	Μεσαία Συνοικία Τρικάλων	Εταιρεία
Νέο διώροφο ξενοδοχείο-κλασσικού τύπου, Β' τάξεως, 31 κλινών	Καρυά	Επενδυτής (ιδιώτης)
Δημιουργία Ξενοδοχείου Πολυτελείας	Άνω Τρίκαλα	Επενδυτής (ιδιώτης)
Ίδρυση μονάδας ενοικιαζόμενων επιπλωμένων διαμερισμάτων	Μέση Συνοικία Τρικάλων	Επενδυτής (ιδιώτης)

Πηγή: Κορινθιακή Αναπτυξιακή Α.Ε.

Πίνακας 13: Επενδυτικά σχέδια που υλοποιήθηκαν από φυσικά πρόσωπα στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. στις περιοχές παρέμβασης του Δήμου Φενεού

Δήμος Φενεού ΟΠΑΑΧ Υπουργείου		
ΕΠΕΝΔΥΣΗ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΤΗ/ΕΠΕΝΔΥΤΡΙΑΣ
Ίδρυση καταστήματος εστίασης και αναψυχής	Αρχαία Φενεός	Επενδυτής (αγρότης)
Έξι τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες	Μεσινό	Επενδυτής (ιδιώτης)
Ξενοδοχείο κλασσικού τύπου 4* δυναμικότητας 12 δωματίων - 27 κλινών	Γκούρα	Επενδυτής (ιδιώτης)
Ξενοδοχείο κατηγορίας τριών αστέρων Παραδοσιακός Ξενώνας	Γκούρα	Επενδυτής (ιδιώτης)
Μετατροπή διατηρητέου κτιρίου σε παραδοσιακό ξενώνα	Γκούρα	Επενδυτής (ιδιώτης)

Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες 10 κλινών μετά Γυμναστηρίου	Αρχαία Φενεός	Επενδυτής (ιδιώτης)
"Η ΦΕΝΕΑΤΙΣ" Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες	Πανόραμα - Θέση Σπηλιά	Επενδύτρια (ιδιώτης)
Μετατροπή παραδοσιακής κατοικίας σε 2 παραδοσιακά καταλύματα	Μάτι	Επενδύτρια (ιδιώτης)
Ανακαίνιση καφενείου	Γκούρα	Επενδυτής (ιδιώτης)
Κατασκευή Κέντρου εστίασης	Πανόραμα	Επενδύτρια (αγρότισσα)
Κατασκευή τυροκομείου	Μάτι	Επενδύτρια (αγρότισσα)

Πηγή: Κορινθιακή Αναπτυξιακή Α.Ε.

Αντίστοιχα, τα επενδυτικά σχέδια που κατατέθηκαν και εγκρίθηκε η χρηματοδότηση τους από το τοπικό πρόγραμμα LEADER+ Βόρειας Πελοποννήσου, δηλαδή στην διάρκεια της 3^{ης} προγραμματικής περιόδου, παρουσιάζονται στους Πίνακες 14 και 15. Αναφέρεται ότι τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Ευρωστίνης που αποτελούν την "Καθαρή Περιοχή Παρέμβασης LEADER+" είναι τα Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών, Χελυδορέου, Ελληνικού, Καλλιθέας, Πύργου και Σαραντάπηχου.

Πίνακας 14: Επενδυτικά σχέδια που υλοποιήθηκαν από φυσικά πρόσωπα στο πλαίσιο της εφαρμογής του LEADER στις περιοχές παρέμβασης του Δήμου Ευρωστίνης

Δήμος Ευρωστίνης LEADER		
ΕΠΕΝΔΥΣΗ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΤΗ/ΕΠΕΝΔΥΤΡΙΑΣ
Μετατροπή χαρακτηρισμένου διατηρητέου σε κατάλυμα	Ζάχολη Κορινθίας	Επενδύτρια (αγρότισσα)
Ίδρυση Μονάδας Τυποποίησης Ελαιόλαδου	Πύργος Ευρωστίνης	Επενδυτής (ιδιώτης)

Πηγή: Αναπτυξιακή Βορείου Πελοποννήσου ΑΝ.ΒΟ.ΠΕ.

Για την 1^η και 2^η περίοδο εφαρμογής της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER δεν κατέστη δυνατή και εύκολη η παροχή στοιχείων από την Αναπτυξιακή Εταιρεία

ΑΝ.ΒΟ.ΠΕ. λόγω μη ύπαρξης, το συγκεκριμένο διάστημα, βάσης δεδομένων για καταγραφή των επενδυτικών σχεδίων.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER και των Ο.Π.Α.Α.Χ. εκτελέστηκαν και δημόσια έργα στην περιοχή μελέτης τα οποία αναφέρονται στους ακόλουθους πίνακες.

Πίνακας 15: Δημόσια έργα που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της εφαρμογής του LEADER στις περιοχές παρέμβασης του Δήμου Ευρωστίνης

Δήμος Ευρωστίνης LEADER (Δημόσια έργα)		
ΕΡΓΟ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	Προϋπολογισμός έργου (€)
Βελτίωση Μονοπατιού Παναγίας Καταφυγίων	Ζάχολη Κορινθίας	40.000 €
Σήμανση Μονοπατιού Ρέματος Μύλων	Ζάχολη Κορινθίας	25.000 €

Πηγή: Αναπτυξιακή Βορείου Πελοποννήσου ΑΝ.ΒΟ.ΠΕ.

Πίνακας 16: Δημόσια έργα που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της εφαρμογής των Ο.Π.Α.Α.Χ. στις περιοχές παρέμβασης του Δήμου Ξυλοκάστρου

Δήμος Ξυλοκάστρου ΟΠΑΑΧ (Δημόσια έργα)		
ΕΡΓΟ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	Προϋπολογισμός έργου
Βελτίωση δικτύου εσωτερικής οδοποιίας	Ορεινοί και ημιορεινοί οικισμοί του Δήμου	449.971 €
Χάραξη και σήμανση πεζοπορικών και οικολογικών διαδρομών στη Ζήρεια	Μάννα - Τρίκαλα - Καρυά	138.280 €
Αποχέτευση ακαθάρτων	Ρίζα	448.637 €

Πηγή: Κορινθιακή Αναπτυξιακή Α.Ε.

Συμπερασματικά, ο αριθμός των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. είναι αρκετά μεγαλύτερος συγκριτικά με αυτών που εντάσσονται στο LEADER το οποίο συνδέεται με το ότι η περιοχή παρέμβασης του LEADER

περιορίζεται σε ένα Δήμο σε αντίθεση με τα Ο.Π.Α.Α.Χ. που επεκτείνονται σε Δημοτικά Διαμερίσματα δύο Δήμων. Επιπλέον λόγος που συντελεί στην πραγματοποίηση περισσότερων έργων στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. είναι ότι λόγω της αυξημένης τουριστικής κίνησης των περιοχών αυτών οι υποψήφιοι επενδυτές χρησιμοποιούν τα Ο.Π.Α.Α.Χ. ως ένα μέσο που θα τους βοηθήσει να το εκμεταλλευτούν οικονομικά στην κατασκευή χώρων διαμονής ή εστίασης προκειμένου να ανταποκριθούν στο τουριστικό ενδιαφέρον.

Μέσω των στοιχείων των επενδύσεων, διαπιστώνεται πως οι επενδύσεις στα Ο.Π.Α.Α.Χ. και στο LEADER που πραγματοποιούνται από φυσικά πρόσωπα αφορούν στην κατασκευή ή αναπαλαίωση καταλυμάτων είτε στην αναπαλαίωση ή κατασκευή καφενείου ή ταβέρνας. Δηλαδή απουσιάζουν επενδυτικά σχέδια καινοτόμα και διαφορετικά από τις συνηθισμένες επενδύσεις, όπως επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης, επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης προϊόντων γεωργικής - κτηνοτροφική παραγωγής, επιχειρήσεις διάθεσης τοπικών και παραδοσιακών προϊόντων, αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και κληρονομιάς.

Μοναχά δύο επενδύσεις σχετίζονται άμεσα με τον αγροτικό τομέα και είναι η κατασκευή τυροκομείου και η ίδρυση μονάδας τυποποίησης ελαιόλαδου.

Η μοναδική επένδυση που αναφέρεται στην δράση "αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς - σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις" πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του LEADER στο Δ.Δ. Ζαχόλης του Δήμου Ευρωστίνης όπου έγινε σήμανση του Μονοπατιού Ρέματος Μύλων και το οποίο αποτελεί ένα μοναδικό τοπίο και βελτίωση του μονοπατιού στην Παναγία των καταφυγίων, εκκλησία η οποία βρίσκεται σε απόκρυφη και δύσβατη πλαγιά.

Παρόλα αυτά κατά την διάρκεια των προσωπικών συνεντεύξεων με κατοίκους της περιοχής μελέτης, όπως θα διαπιστώσουμε στην συνέχεια, πολλοί εξ αυτών δήλωσαν ότι θα τους ενδιέφερε η συμμετοχή τους σε αγροτουριστικό πρόγραμμα, μέσω της μετατροπής του χωραφιού τους σε επισκέψιμη μονάδα/φάρμα/αγρόκτημα όπου ο επισκέπτης θα συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία ή/και θα παρέχεται η δυνατότητα διανυκτέρευσης. Ίσως η μη πραγματοποίηση τέτοιας επένδυσης να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν ανάλογες περιπτώσεις (δείγματα) στην

περιοχή μελέτης ή σε γειτονικά Δημοτικά Διαμερίσματα με αποτέλεσμα να μην είναι σίγουροι οι ενδιαφερόμενοι επενδυτές για τον βαθμό επισκεψιμότητας των αγροκτημάτων ή γενικότερα για τον βαθμό επιτυχίας μιας τέτοιας επένδυσης.

Παράλληλα είναι έντονη η συμμετοχή ιδιωτών, ως επενδυτές, στα προγράμματα. Για το LEADER στο σύνολο των 2 επενδυτών ο 1 είναι αγρότης ενώ για τα Ο.Π.Α.Α.Χ. από τους 18 επενδυτές μοναχά οι 4 είναι αγρότες και οι υπόλοιποι 13 είναι ιδιώτες και 1 εταιρεία. Προκύπτει το συμπέρασμα ότι ***προγράμματα τα οποία στοχεύουν στην παροχή συμπληρωματικού εισοδήματος στους αγρότες ουσιαστικά δεν πετυχαίνουν απόλυτα τον σκοπό τους καθώς αυτοί που βοηθούνται οικονομικά και τους παρέχονται θέσεις εργασίας στην ύπαιθρο δεν είναι οι αγρότες αλλά άτομα τα οποία ασκούν διάφορα άλλα επαγγέλματα.***

Το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα LEADER ή στα Ο.Π.Α.Α.Χ. δηλώνουν ικανοποιημένοι από την οικονομική στήριξη που τους παρασχέθηκε, καθώς ουσιαστικά ο επενδυτής καλύπτει 40% έως 50% του κόστους της επένδυσης. Η γραφειοκρατία όμως που χαρακτηρίζει τις διαδικασίες έγκρισης κλπ. αποτελεί έναν παράγοντα που ταλαιπώρησε ιδιαίτερα τους ενταγμένους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το ακόλουθο. Ο επενδυτής του σχεδίου *Ίδρυση Μονάδας Τυποποίησης Ελαιόλαδου, στον Πύργο Ευρωστίνης* ήταν ένας από τους παραγωγούς που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια στην διάρκεια της έρευνας πεδίου. Το έργο περιελάμβανε τις εξής δράσεις, ίδρυση μονάδας τυποποίησης ελαιόλαδου, συστήματα διασφάλισης ποιότητας του τυποποιητήριου καθώς και πιστοποίηση και έλεγχο μεθόδων βιολογικής παραγωγής λαδιού. Ο κύριος Κ. Δημήτρης στην διάρκεια της συνέντευξης ανέφερε πως το συγκεκριμένο πρόγραμμα τον βοήθησε αρκετά ωστόσο τον ταλαιπώρησε η γραφειοκρατία (π.χ. αμέτρητα δικαιολογητικά, μετακινήσεις σε τακτή βάση προς τις αρμόδιες υπηρεσίες της Τριπόλεως). Για κάποιον που δεν γνωρίζει τα διαδικαστικά για την διεκπεραίωση του έργου είναι αρκετά δύσκολο και χρειάζεται υπομονή. Επιπλέον τόνισε ότι γνωρίζει από προγράμματα καθώς συμμετείχε στο πρόγραμμα νέου αγρότη, σε σχέδιο βελτίωσης, παράγει βιολογικά προϊόντα συνεπώς είναι εξοικειωμένος. Έτσι θέλησε να δοκιμάσει μια νέα επένδυση καθώς στο χωριό του δεν υπήρχε κάτι ανάλογο.

Δεν λείπουν οι περιπτώσεις όπου οι ιδιοκτήτες παραπονιούνται για την αυξημένη τουριστική κίνηση μοναχά κατά την διάρκεια της χειμερινής σεζόν ενώ στην

καλοκαιρινή σεζόν η τουριστική κίνηση μειώνεται αισθητά καθώς οι τουριστικές προτιμήσεις στρέφονται σε μέρη παραθαλάσσια.

Ως επισκέπτης, μου προκάλεσε εντύπωση η άψογη οργάνωση της επιχείρησης αλλά και ο προηγμένος μηχανολογικός εξοπλισμός της. Παρατίθενται φωτογραφικό υλικό το οποίο προέρχεται από την επίσκεψη στη περιοχή μελέτης στο πλαίσιο της έρευνας πεδίου, όπου απεικονίζονται ορισμένες από τις επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην περιοχή μελέτης, μέσω των προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ.

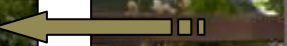
Εικόνες 17: Φωτογραφικό υλικό με επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην περιοχή μελέτης στο πλαίσιο των LEADER και Ο.Π.Α.Χ.

ΜΕΣΣΙΝΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ
(Ο.Π.Α.Χ.)

ΤΡΙΚΑΛΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ
(Ο.Π.Α.Χ.)

ΤΡΙΚΑΛΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ
 (Ο.Π.Α.Α.Χ.)

ΠΥΡΓΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ
 (LEADER)

ΖΑΧΩΛΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ

Ρέμα Μύλων: Σήμανση
 μοναπατιού
 Δημόσιο έργο
 (LEADER)

ΖΑΧΩΛΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ
 Ρέμα Μύλων: Σήμανση
 μοναπατιού
Δημόσιο έργο (LEADER)

ΔΗΜΟΣ ΣΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ
 Βελτίωση οδικού δικτύου των
 ημιορεινών & ορεινών
 οικισμών του Δήμου
Δημόσιο έργο (Ο.Π.Α.Α.Χ.)

3.2. Αποτελέσματα δειγματοληπτικής, επί του πεδίου έρευνας

3.2.1. Επιτόπια έρευνα στην περιοχή μελέτης

Η εύρεση κατάλληλων στοιχείων από δευτερογενείς πηγές δεν είναι πάντοτε δυνατή. Ο κλασικότερος τρόπος απόκτησης πρωτογενών στοιχείων είναι η διεξαγωγή μιας επιτόπιας έρευνας που αποτελεί ένα ευρέως διαδεδομένο επιστημονικό εργαλείο με σκοπό τη συλλογή, μέσα από τις απαντήσεις ορισμένων ερωτημάτων, πληροφοριών που με τη σειρά τους βοηθούν στην επίλυση κάποιου προβλήματος. Η διεξαγωγή μιας επιτόπιας έρευνας είναι ένας θεμελιώδης τρόπος απόκτησης γνώσης και πιο συγκεκριμένα εμπειρικής γνώσης, που είναι ένα πολύτιμο εργαλείο για κάθε μελέτη (Κουτσόπουλος, 2006).

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα, προκειμένου να εξάγω συμπεράσματα μέσω προσωπικών συνεντεύξεων με τους κατοίκους αλλά και προσωπικής επόπτευσης του χώρου. Η επιτόπια έρευνα διήρκησε μιάμιση εβδομάδα και στο χρόνο αυτό συμπληρώθηκαν 37 ερωτηματολόγια υπό την μορφή συνέντευξης. Η έρευνα αυτή αποδείχθηκε ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταμέτρηση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών τα οποία συμβάλουν στην σύνθεση της απαραίτητης περιγραφικής εικόνας του υπό έρευνα πληθυσμού.

3.2.2. Ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή της επιτόπιας έρευνας

Το πρώτο βήμα στη δειγματοληπτική διαδικασία είναι ο προσδιορισμός του πληθυσμού, τον οποίο αφορούν τα ερωτήματα της επιτόπιας έρευνας. Καθώς το θέμα της έρευνας σχετίζεται με τον αγροτικό τομέα και πιο συγκεκριμένα αφορά στην πολυλειτουργική γεωργία, το σύνολο των αγροτών (γεωργών, κτηνοτρόφων) της περιοχής, αποτελεί τον υπό έρευνα πληθυσμό.

Στην συνέχεια, το επόμενο βήμα, ήταν η διαμόρφωση του δειγματοληπτικού πλαισίου, το οποίο στην προκειμένη περίπτωση ορίστηκε γεωγραφικά με βάση τα φυσικά όρια της περιοχής μελέτης λόγω μη ύπαρξης καταλόγου (Κυριαζή, 1998). Στην παρούσα μελέτη το δειγματοληπτικό πλαίσιο είναι οι ιδιοκτήτες αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Ειδικότερα, αναζητήθηκαν ιδιοκτήτες γεωργικών εκμεταλλεύσεων

οι οποίοι διαθέτουν ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω στοιχεία: ικανοποιητικό μέγεθος ιδιοκτησίας, ποικιλία καλλιεργειών, ενεργοί στο αγροτικό επάγγελμα, συμμετοχή σε προγράμματα.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά επιλέχθηκαν διότι αντανακλούν την δυναμική του κλάδου έτσι ώστε τα αποτελέσματα-στοιχεία που θα προκύψουν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων να είναι αντιπροσωπευτικά και εμπειριστατωμένα.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την επιλογή των ιδιοκτητών γεωργών ήταν η δειγματοληψία *χιονοστιβάδας (snowball sample)* η οποία συνηθίζεται στην ποιοτική έρευνα, σε περιπτώσεις που δεν είναι εφικτή η κατάρτηση αξιόπιστου καταλόγου. Στο πρώτο στάδιο επελέγησαν άτομα με προκαθορισμένα χαρακτηριστικά. Δηλαδή, αρχικά επιλέχθηκαν κάποιοι γεωργοί (μέρος των οποίων έλεγξα στην διάρκεια εργασίας μου στον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.) στα σημαντικότερα από άποψη γεωργικής δράσης και ενδιαφέροντος Δημοτικά Διαμερίσματα της περιοχής μελέτης. Τα άτομα αυτά, έδωσαν τα ονόματα κάποιων άλλων γεωργών, οι οποίοι συμπεριλήφθησαν στο επόμενο στάδιο της έρευνας, και στη συνέχεια συνέστησαν και κάποιους άλλους γεωργούς που πληρούσαν τα κριτήρια. Κατ' αυτό τον τρόπο συγκεντρώθηκαν τα 37 ερωτηματολόγια από την περιοχή μελέτης.

Ένα από τα πλεονεκτήματα αυτής της τεχνικής είναι η διευκόλυνση της εισαγωγικής φάσης μεταξύ του ερευνητή και των συνεντευξιαζόμενων που μπορούν να αισθανθούν πιο εξοικειωμένοι με τον ερευνητή καθώς συστήνεται σε αυτούς από κάποιον που ξέρουν ήδη καλά.

Η μορφή που πήρε η επιτόπια έρευνα ήταν η *συνέντευξη* στην διάρκεια της οποίας ο ερευνητής κάνει τις ερωτήσεις και συμπληρώνει το ερωτηματολόγιο. Κατά την διάρκεια της συνέντευξης επιδιώχθηκε να μην παρευρίσκονται και άλλα άτομα επειδή είναι δυνατό να επηρεάσουν τις απαντήσεις του ερωτώμενου.

Το ερωτηματολόγιο περιείχε τους εξής τύπους ερωτήσεων (Κουτσόπουλος, 2006):

➤ **Κλειστές** ερωτήσεις με **απαντήσεις προκαθορισμένες**. Δηλαδή η ερώτηση ήταν διατυπωμένη κατά τέτοιο τρόπο που ανάγκαζε τον ερωτώμενο να επιλέξει μεταξύ δύο ή περισσότερων εναλλακτικών απαντήσεων εκείνη που τον αντιπροσωπεύει καλύτερα. Επιπλέον οι κλειστές ερωτήσεις διαχωρίζονταν σε διχοτομικές, πολλαπλές και σταθμισμένες.

➤ *Ανοιχτές ερωτήσεις*, με τη *δυνατότητα ελεύθερης διατύπωσης* της απάντησης από τον ερωτώμενο που επέτρεψαν την πιο πλούσια και σε βάθος διερεύνηση των θεμάτων. Επιλέχθηκαν στην περίπτωση που αναμενόταν ένα μεγάλο φάσμα απαντήσεων από τους ερωτώμενους¹⁵.

➤ *Ερωτήσεις φίλτρου*, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για να διαπιστωθεί εάν ο απογραφόμενος ανήκε στην κατηγορία των ατόμων στα οποία απευθύνεται η ερώτηση.

Οι θεματικοί άξονες βάσει των οποίων δομήθηκαν οι ερωτήσεις ώστε τελικά να είναι εφικτή η συγκέντρωση των στοιχείων, αφορούσαν:

➤ Στα *δημογραφικά στοιχεία*, δηλαδή την ηλικία των ερωτηθέντων, το φύλο, το επίπεδο εκπαίδευσης, το είδος της απασχόλησης (πλήρης, μερική), την οικογενειακή κατάσταση, το επάγγελμα των γονέων, τον τόπο καλλιέργειας και τον τόπο κατοικίας, τον τόπο διακοπών, στοιχεία το σύνολο των οποίων συνθέτουν το προφίλ του ερωτηθέντα.

➤ Στην *διάθρωση των καλλιεργειών*, ο άξονας αυτός αφορούσε το καθεστώς ιδιοκτησίας των καλλιεργούμενων εκτάσεων, τα είδη καλλιέργειας που ακολουθούν οι ερωτηθέντες, τα στρέμματα ανά καλλιέργεια, το μέγεθος ανά εκμετάλλευση και ανά καθεστώς ιδιοκτησίας.

➤ Στα *οργανωτικά και χρηματοοικονομικά στοιχεία*, δηλαδή τη φυσιογνωμία της απασχόλησης, τη λήψη επιδοτήσεων, το ενδιαφέρον συμμετοχής σε σεμινάρια κατάρτισης, την ασφάλιση τους.

➤ Στην *άσκηση του αγροτικού επαγγέλματος*, δηλαδή τον βαθμό ικανοποίησης τους από το αγροτικό επάγγελμα και εισόδημα, τους πιθανούς τρόπους αύξησης των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα.

➤ Στην *πολυλειτουργική γεωργία*, ο τελευταίος άξονας περιείχε ερωτήσεις που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την πολυλειτουργική γεωργία ώστε να εκμαιεύσουν και αποτυπώσουν την αντικειμενική διάσταση της πραγματικότητας:

- Στη συμμετοχή των ερωτηθέντων σε προγράμματα, τους επιθυμητούς τρόπους ενίσχυσης του εισοδήματός τους, στο ενδιαφέρον των αγροτών για αγροτουριστικές επενδύσεις (οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο των LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ.) ως

¹⁵ Η στατιστική επεξεργασία απαιτήσε τη μετατροπή και σύμπτυξη των ελεύθερων απαντήσεων σε κωδικοποιημένες, ποσοτικές, συγκριτικά ολιγάριθμες κατηγορίες. Οι απαντήσεις κατεγράφησαν και στη συνέχεια έγινε προσπάθεια ανεύρεσης κοινών στοιχείων που αποτέλεσαν τα κριτήρια της κατηγοριοποίησης.

τρόποι συγκράτησης του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, ενίσχυσης του αγροτικού εισοδήματος, τους τρόπους συμμετοχής που επιθυμούν προκειμένου να διαπιστωθεί αν θα επέλεγαν διαφορετικές επενδύσεις από τις έως τώρα πραγματοποιηθείσες, πώς η συμμετοχή τους σε αυτές θα επηρεάσει τις σημερινές τους δραστηριότητες.

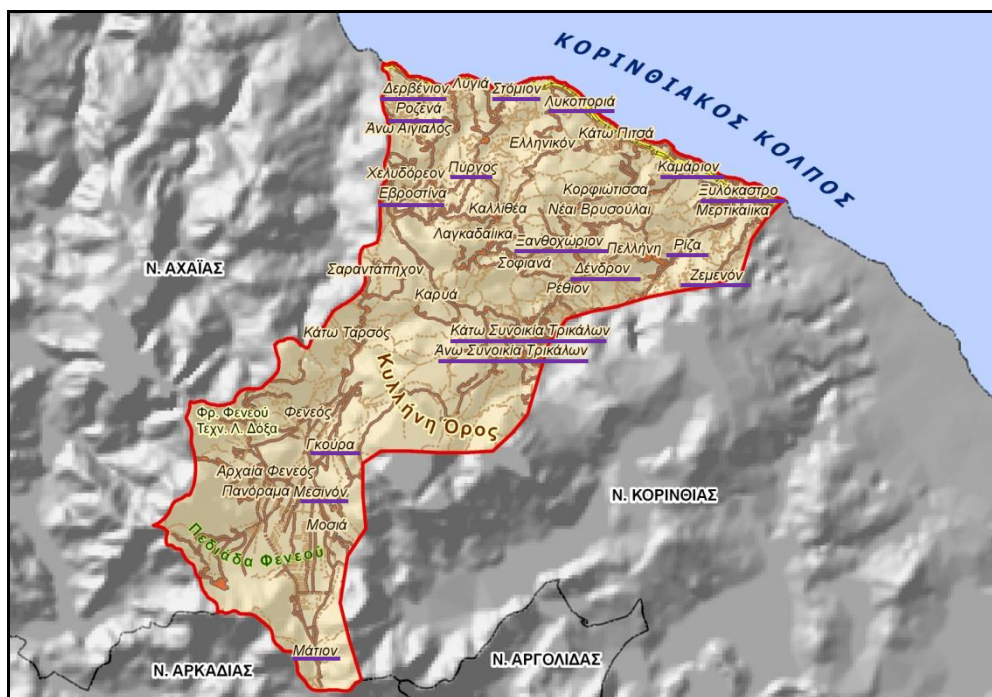
- Στις επιπτώσεις στο περιβάλλον από την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων αγροτών και στο βαθμό που ενδιαφέρονται να ενημερωθούν για θέματα προστασίας περιβάλλοντος μέσω σεμιναρίων.
- Στην παραγωγή και επάρκεια τροφίμων, στην παραγωγή βιολογικών και πιστοποιημένων προϊόντων.

Το σχέδιο του ερωτηματολογίου που τελικά συντάχθηκε στην ουσία αποτέλεσε προσχέδιο του τελικού ερωτηματολογίου. Σύμφωνα με τον Κουτσόπουλο (Κουτσόπουλος, 2006) προκειμένου αυτά να οριστικοποιηθούν θα πρέπει να ακολουθήσει η δοκιμαστική εφαρμογή τους σε ένα μικρό δείγμα ώστε να διαπιστωθούν πιθανά προβλήματα που πρέπει να διορθωθούν πριν την πραγματοποίηση της τελικής επιτόπιας έρευνας.

Στην περίπτωση της παρούσας μελέτης διενεργήθηκε η δοκιμαστική εφαρμογή του ερωτηματολογίου σκοπός της οποίας ήταν να διαπιστωθεί η σαφήνεια των ερωτήσεων καθώς και η επάρκεια των εναλλακτικών απαντήσεων στις κλειστές ερωτήσεις. Μετά την απαιτούμενη τροποποίηση των σχετικών ερωτήσεων, το ερωτηματολόγιο εφαρμόστηκε με την τελική του μορφή.

Η επιτόπια έρευνα ξεκίνησε την Παρασκευή 29 Μαΐου 2009 και ολοκληρώθηκε, την Δευτέρα 8 Ιουνίου 2009.

Στον Πίνακα 17 και στον χάρτη της Εικόνας 18 παρέχονται αναλυτικότερες πληροφορίες, όπως τα 17 Δημοτικά Διαμερίσματα στα οποία πραγματοποιήθηκε συμπλήρωση ερωτηματολογίων (τα αντίστοιχα Δημοτικά Διαμερίσματα εμφανίζονται υπογραμμισμένα στον χάρτη) και ο αριθμός των ερωτηθέντων ανά Δημοτικό Διαμέρισμα.

Εικόνα 18: Χάρτης στον οποίο απεικονίζονται τα Δημοτικά Διαμερίσματα που συμπληρώθηκαν ερωτηματολόγια στην διάρκεια της επιτόπιας έρευνας

Πίνακας 17: Αριθμός ερωτηματολογίων ανά Δημοτικό Διαμέρισμα

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ
Μεσινού	2
Στομίου	1
Τρικάλων (Άνω και Κάτω)	5
Δερβενίου	2
Λυκοποριάς	2
Γκούρα ς	4
Καμαρίου	3
Ζαχόλης (Εβροστίας)	1
Πύργου	4
Ξανθοχωρίου	1
Δενδρού	1
Ζεμενού	3
Ματίου	3
Ξυλοκάστρου	2
Ρίζας	1
Ροζενών	2

Η επεξεργασία των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα λογισμικού, *Question Version 1.3e*. Ακολούθησε η ανάλυση των ερωτηματολογίων και η εξαγωγή των σχετικών συμπερασμάτων.

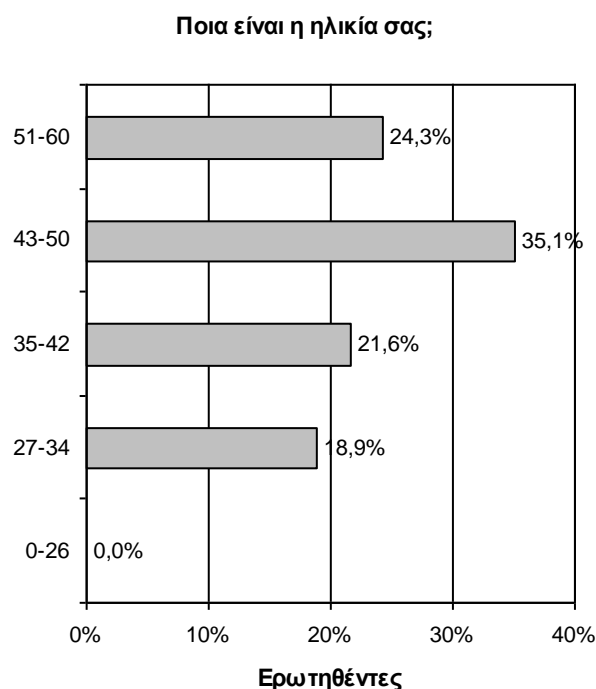
**Εικόνα 19: Συμπλήρωση ερωτηματολογίου στην διάρκεια της επιτόπιας έρευνας
(Δ.Α. Φενεού-2/6/09)**

3.2.3. Τα κύρια ευρήματα της έρευνας

Δημογραφικά στοιχεία

Η πρώτη θεματική ενότητα αφορά στα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων αγροτών της περιοχής μελέτης. Συνολικά η ενότητα αυτή περιείχε επτά ερωτήσεις.

Το δείγμα αποτελείται σε ποσοστό 89,2% από άρρενες. Η ηλικιακή διάρθρωση των παραγωγών του δείγματος κατανέμεται σε επταετείς κλάσεις ξεκινώντας από τα 27 χρόνια έως τα 60. Όπως προκύπτει από την επεξεργασία των στοιχείων και το Σχήμα 42 η πλειονότητα των ερωτηθέντων ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία των 43-50 ετών με ποσοστό 35,1%, ενώ εξίσου σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκει στις νεαρές παραγωγικές ηλικίες. Πιο συγκεκριμένα οι κατηγορίες από 27-34 έτη και από 35-42 έτη αντιστοιχούν σε ποσοστά 18,9% και 21,6% αντίστοιχα, ενώ η κατηγορία άνω των 51 αντιστοιχεί σε ποσοστό 24,3%.

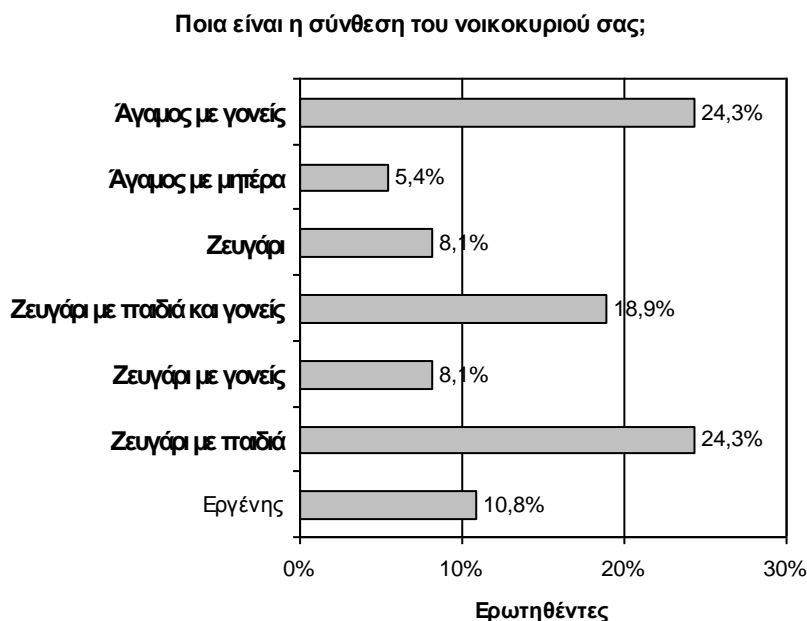

Σχήμα 42: Ηλικία των ερωτηθέντων αγροτών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Όσον αφορά στη σύνθεση του νοικοκυριού το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή το 24,3% των ερωτηθέντων είναι ζευγάρι με παιδιά ενώ για το 18,9% το ζευγάρι μένει μαζί με τα παιδιά και τους γονείς του ζευγαριού στο ίδιο οίκημα. Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι σε σημαντικό βαθμό έχει διατηρηθεί το παραδοσιακό πρότυπο της οικογένειας το οποίο συναντάται κυρίως σε περιοχές της επαρχίας, σύμφωνα με το οποίο το ζευγάρι εξακολουθεί μετά τον γάμο να διαμένει στο ίδιο σπίτι με τους γονείς του και τα παιδιά του. Οι λόγοι ποικίλοι και συμπεριλαμβάνουν οικονομικούς λόγους, δηλαδή το ζευγάρι πιθανώς λόγω μη ύπαρξης κεφαλαίου δεν δύναται να φτιάξει δικό του σπίτι, συναισθηματικούς λόγους για τους οποίους δεν θέλουν να αποχωριστούν τους γονείς τους, αλλά και παροχή βοήθειας όταν το ζευγάρι εργάζεται και οι παππούδες μένουν στο σπίτι και προσέχουν τα εγγόνια τους.

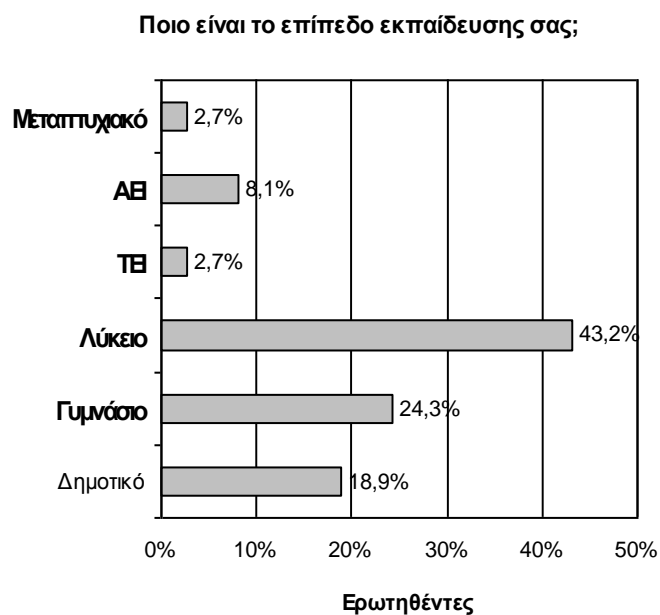
Σημειώνεται ότι οι 21 στους 37 αγρότες (56,8%) είναι παντρεμένοι με παιδιά εκ των οποίων το 15% μένει χωρίς τα παιδιά του, που σημαίνει ότι τα παιδιά τους είτε έχουν πάει για σπουδές ή δουλειά σε άλλες περιοχές είτε μένουν μόνα τους σε άλλο σπίτι. Το υπόλοιπο 37,8% είναι άγαμοι και το 2,7% παντρεμένοι χωρίς παιδιά.

Σχήμα 43: Σύνθεση του νοικοκυριού των ερωτηθέντων αγροτών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των 37 ερωτηθέντων οι 16 εξ αυτών, δηλαδή το 43,2% των αγροτών είναι απόφοιτοι Λυκείου. Σημειώνεται ότι το ποσοστό των αγροτών που έχουν τελειώσει το Λύκειο και το αγροτικό επάγγελμα είναι η κύρια και μοναδική τους απασχόληση αντιστοιχεί στο 56,5% των αποφοίτων Λυκείου. Όσον αφορά στους απόφοιτους ΑΕΙ και ΤΕΙ και κάτοχους μεταπτυχιακού διπλώματος καταλαμβάνουν ποσοστό 8,1% 2,7% και 2,7% αντίστοιχα. Για τον απόφοιτο ΤΕΙ το αγροτικό επάγγελμα είναι η κύρια και μοναδική του απασχόληση ενώ από τους 3 απόφοιτους ΑΕΙ ο ένας ασκεί το αγροτικό επάγγελμα ως κύρια απασχόληση ενώ οι άλλοι δύο έχουν άλλη κύρια απασχόληση. Το ποσοστό αποφοίτων γυμνασίου και δημοτικού περιλαμβάνει κυρίως γεωργούς κατά κύριο επάγγελμα. Δηλαδή στο δείγμα παρατηρείται βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης, με τους απόφοιτους γυμνασίου και λυκείου να καταλαμβάνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά, συγκριτικά με το σύνολο του πληθυσμού της περιοχής μελέτης, όπως προκύπτει από δευτερογενή δεδομένα, στο οποίο οι απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης (δημοτικού) αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος και ακολουθούν οι απόφοιτοι γυμνασίου.

Σχήμα 44: Επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων αγροτών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Η επόμενη ερώτηση αναφέρεται στο χρονικό διάστημα για το οποίο οι ερωτηθέντες ασκούν το αγροτικό επάγγελμα. Οι απαντήσεις χωρίστηκαν σε πέντε εξαετείς κλάσεις. Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος 32,4% ασκεί το αγροτικό επάγγελμα από 14 έως 20 χρόνια και το 24,3% των ερωτηθέντων έχει εμπειρία από την άσκηση του αγροτικού επαγγέλματος που κυμαίνεται από 28 έως 34 χρόνια. Συνολικά διαπιστώνεται εμπειρία των ερωτηθέντων στο αγροτικό επάγγελμα.

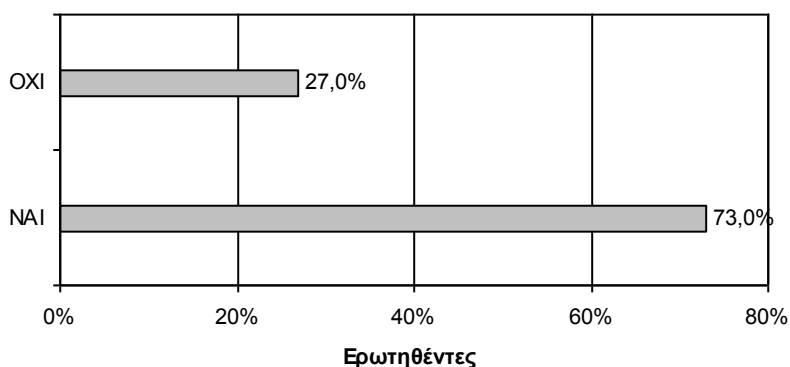
Σχήμα 45: Χρόνια άσκησης του αγροτικού επαγγέλματος από τους ερωτηθέντες αγρότες

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Από το σύνολο των 37 ερωτηθέντων, για τους 27 δηλαδή για το 73% το αγροτικό επάγγελμα είναι η κύρια τους απασχόληση και το υπόλοιπο 27% ασκεί κάποιο άλλο επάγγελμα ως κύρια απασχόληση. Η κατηγορία των ατόμων που ασκούν κάποιο άλλο επάγγελμα ως κύριο περιλαμβάνει επαγγέλματα όπως: κάτοχος ελαιοτριβείου (1 άτομο), τεχνίτης ανέγερσης κτιρίων-κατασκευές (1 άτομο), ιδιοκτήτης ξενώνα (1 άτομο), ιδιοκτήτης καφετέριας-καφενείου (2 άτομα), γεωπόνος (2 άτομα), φύλακας (1 άτομο), κάτοχος τυροκομείου (1 άτομο), τεχνικός ηλεκτρολόγος (1 άτομο).

Σημειώνεται ότι στο σύνολο των 27 ατόμων που το αγροτικό επάγγελμα είναι η κύρια τους απασχόληση τα 5, δηλαδή το 18,5%, ασκούν και άλλο επάγγελμα- κάποια εκ των οποίων σχετίζονται άμεσα με τον αγροτικό τομέα- όχι όμως ως κύριο, δηλαδή υπάρχει ένα μέρος των αγροτών που πολυαπασχολείται. Τα επαγγέλματα είναι τα εξής: πωλητής/πωλήτρια σε λαϊκή αγορά (2 άτομα), ιδιοκτήτης ξενώνα (1 άτομο), κάτοχος μελισσιών (1 άτομο), τεχνίτης ανέγερσης κτιρίων-κατασκευές (1 άτομο).

Το αγροτικό επάγγελμα είναι η κύρια σας απασχόληση;

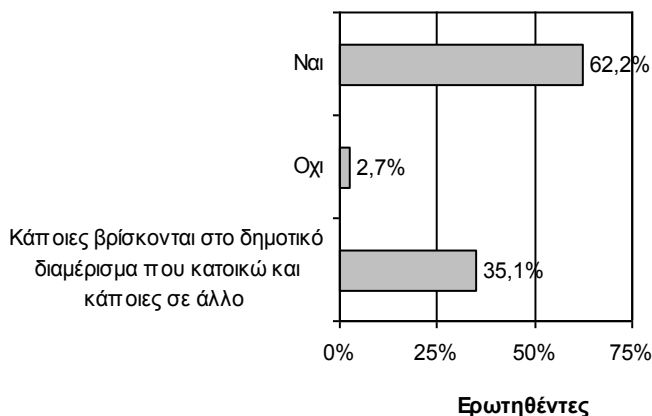

Σχήμα 46: Εξέταση του βαθμού στον οποίο το αγροτικό επάγγελμα είναι η κύρια απασχόληση των ερωτηθέντων αγροτών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Για το 62,2% του συνόλου των παραγωγών οι εκμεταλλεύσεις τους βρίσκονται στο Δημοτικό Διαμέρισμα στο οποίο κατοικούν, ενώ για το 35,1% μέρος από τις εκμεταλλεύσεις του βρίσκονται στο Δημοτικό Διαμέρισμα που κατοικεί και κάποιες άλλες σε διπλανό Δημοτικό Διαμέρισμα, το οποίο μεταφράζεται σε αύξηση των εξόδων δεδομένης της μεταφορά σε μεγαλύτερες αποστάσεις αλλά και σπατάλη χρόνου.

Οι εκμεταλλεύσεις σας βρίσκονται στο δημοτικό διαμέρισμα στο οποίο κατοικείται;

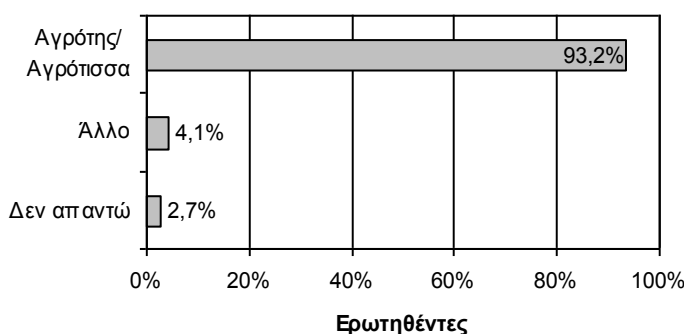

Σχήμα 47: Εξέταση του βαθμού στον οποίο οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις και η κατοικία των ερωτηθέντων αγροτών βρίσκονται στο ίδιο Δημοτικό Διαμέρισμα.

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Η επόμενη ερώτηση είχε ως σκοπό την διερεύνηση του βαθμού στον οποίο η άσκηση του αγροτικού επαγγέλματος θεωρείται ως κληρονομικό στοιχείο από τους γονείς προς τα παιδιά. Σύμφωνα με την επεξεργασία των στοιχείων για το 92,9% των ερωτηθέντων (34 άτομα) το επάγγελμα του πατέρα τους ήταν αγρότης και αντίστοιχα της μητέρας αγρότισσα. Μόνο ένας παραγωγός, για τον οποίο το αγροτικό επάγγελμα δεν είναι η κύρια απασχόληση και παράλληλα είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος, δήλωσε πως ο πατέρας του ήταν δάσκαλος και η μητέρα του γραμματέας. και άλλος ένας δήλωσε ότι ο πατέρας του ήταν επαγγελματίας οδηγός. Διαπιστώνεται ότι οι ερωτηθέντες αγρότες προέρχονται από αγροτικές οικογένειες, γεγονός που συνέβαλε στην συνέχιση του αγροτικού επαγγέλματος.

Ποιο είναι/ήταν το επάγγελμα των γονέων σας;

Σχήμα 48: Επάγγελμα γονέων των ερωτηθέντων αγροτών
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

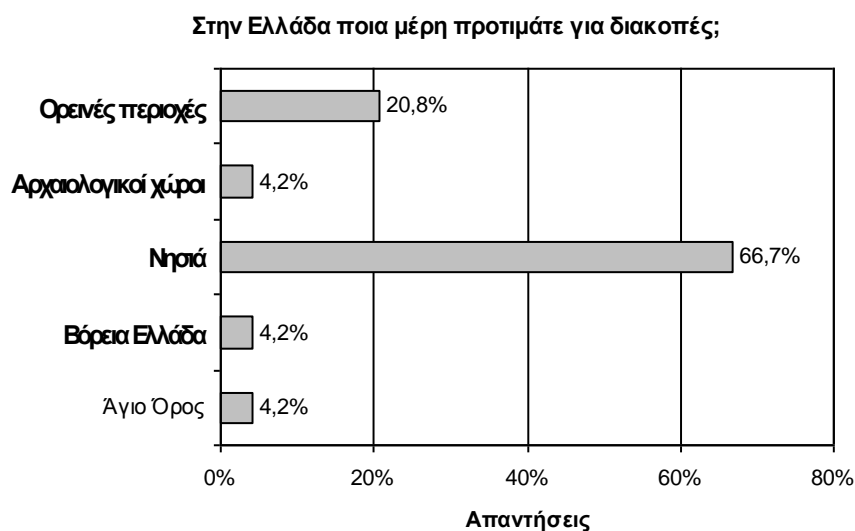
Στο σύνολο των 37 αγροτών οι 19 εξ αυτών, δηλαδή το 51,4%, δήλωσαν ότι δεν κάνουν διακοπές, το οποίο οφείλεται στην μη επάρκεια χρόνου λόγω των καλλιεργητικών διαδικασιών που απαιτούν συνεχή παρουσία του παραγωγού στα αγροτεμάχια αλλά και σε οικονομικούς λόγους εξαιτίας των οποίων ο παραγωγός δεν έχει την δυνατότητα να δαπανήσει χρήματα για διακοπές. Το υπόλοιπο 32,4% πάει διακοπές για μια φορά το χρόνο έχοντας την ευκαιρία να απαλλαχθεί έστω για λίγο χρονικό διάστημα από τις έννοιες τις δουλειάς, το 5,4% (2 άτομα) δυο φορές το χρόνο ενώ το 10,8% των ερωτηθέντων κάνει διακοπές κάθε δύο χρόνια. Πιο συγκεκριμένα στο 95,5% των απαντήσεων η Ελλάδα επιλέγεται ως ο τόπος προορισμού και μόλις στο 4,5% δηλαδή (1 άτομο) κάνει διακοπές και στο εξωτερικό.

Σχήμα 49: Συχνότητα διακοπών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Τα μέρη που επιλέγουν ως προορισμό στην Ελλάδα είναι τα νησιά τα οποία αντιστοιχούν στο 67% των προτιμήσεων ακολουθούν οι ορεινές περιοχές με ποσοστό 21% ενώ μικρότερο ποσοστό καταλαμβάνουν επιλογές όπως Βόρεια Ελλάδα, Άγιο Όρος και αρχαιολογικοί χώροι.

Σχήμα 50: Προτίμηση των ερωτηθέντων αγροτών ως προς τον τόπο διακοπών
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Διάρθρωση των καλλιεργειών

Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να καταγραφούν μέσω των ερωτηματολογίων οι καλλιεργείες που απαντώνται στην περιοχή μελέτης, οι συνολικές εκτάσεις που καταλαμβάνουν, ο μέσος όρος κάθε έκτασης καθώς και το καθεστώς ιδιοκτησίας των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Στην συνέχεια θα ακολουθήσει λεπτομερέστερη ανάλυση των καλλιεργειών με σημαντικό μέγεθος έκτασης.

Συνολικά στην περιοχή μελέτης, από τους ερωτηθέντες παραγωγούς καλλιεργούνται 3.045 στρέμματα. Το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων το οποίο ανήκει στους ερωτηθέντες αντιστοιχεί στο 2,7% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης στην περιοχή μελέτης¹⁶.

Στο σύνολο αυτών των εκτάσεων το μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι το 64,3% αφορά στις ιδιόκτητες εκτάσεις, οι νοικιασμένες εκτάσεις αντιστοιχούν στο 28,8% των εκτάσεων και οι μεσιακές μόλις στο 6,9%. Αντίστοιχα στο σύνολο της περιοχής μελέτης¹⁷, οι ιδιόκτητες εκτάσεις αποτελούν το 85,2% των καλλιεργούμενων εκτάσεων, οι νοικιασμένες το 16,4% και οι μεσιακές το 0,4%.

¹⁶ Η συνολική καλλιεργούμενη έκταση στην περιοχή μελέτης προκύπτει από τα στοιχεία της απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

¹⁷ Το καθεστώς ιδιοκτησίας της καλλιεργούμενης έκτασης στην περιοχή μελέτης προκύπτει από τα στοιχεία της απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Όπως παρατηρούμε και από την επιτόπια έρευνα αλλά και από τα δευτερογενή δεδομένα οι ιδιόκτητες εκτάσεις καταλαμβάνουν μεγαλύτερο ποσοστό από τις ενοικιαζόμενες και μεσιακές.

Σχήμα 51: Καθεστώς ιδιοκτησίας των καλλιεργούμενων εκτάσεων των ερωτηθέντων αγροτών
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων πεδίου έρευνας, 2009.

Μέσω της επεξεργασίας των απαντήσεων των ερωτηθέντων αγροτών προέκυψε ο Πίνακας 18. Ο μέσος όρος της έκτασης των ιδιόκτητων εκμεταλλεύσεων του δείγματος ανέρχεται στα 52,8 στρέμματα με τη σχετική πλειονότητα των παραγωγών (59,5%) να διαθέτει εκμεταλλεύσεις μεταξύ 0 και 49 στρ., ενώ οι κατηγορίες από 50 έως 99 στρ, 100 έως 149, 150 έως 199 στρέμματα αντιστοιχούν σε ποσοστά 29,7%, 5,4% και 5,4% αντίστοιχα. Όσον αφορά στον μέσο όρο της έκτασης των νοικιασμένων εκμεταλλεύσεων ανέρχεται στα 23,7 στρ. και των μεσιακών στα 5,7 στρ. Σημειώνεται ότι ιδιόκτητες εκμεταλλεύσεις έχουν στην κατοχή τους όλοι οι παραγωγοί εκτός ενός, νοικιασμένες εκμεταλλεύσεις, δηλαδή με κατώτερη έκταση 1 στρ., έχουν στην κατοχή τους 13 παραγωγοί, ενώ μεσιακές εκτάσεις 3 παραγωγοί.

Στο σύνολο της περιοχής μελέτης η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση, ανεξαρτήτως καθεστώτος ιδιοκτησίας, ανέρχεται στα 55,6 στρέμματα¹⁸.

Από τον συνδυασμό της ηλικίας των παραγωγών και της έκτασης που καλλιεργούν προκύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα. Οι παραγωγοί ηλικίας από 51 ετών μέχρι 60 φαίνεται πως έχουν στην κατοχή τους μέχρι 49 στρ. ιδιόκτητης έκτασης, ενώ οι

¹⁸ Η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση στην περιοχή μελέτης προκύπτει από τα στοιχεία της απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

παραγωγοί μικρότερων ηλικιών διαθέτουν μέχρι 100 στρ. (27-34 ετών), 150 στρ. (35-42 ετών) και μέχρι 200 στρ. (43-50 ετών) ιδιόκτητης έκτασης.

Ομοίως, οι παραγωγοί ηλικίας από 51 ετών μέχρι 60 φαίνεται πως έχουν στην κατοχή τους μέχρι 49 στρ. νοικιασμένης έκτασης, ενώ οι παραγωγοί μικρότερων ηλικιών διαθέτουν μέχρι 150 στρ. (27-34 ετών), 100 στρ. (35-42 ετών), και μέχρι 200 στρ. (43-50 ετών) νοικιασμένης έκτασης. Αντίστοιχα όσον αφορά στις νοικιασμένες εκτάσεις, οι παραγωγοί ηλικίας από 50 -60 ετών καλλιεργούν το ανώτατο μέχρι 49 στρ. ενώ μέχρι 250 στρ. μεσιακής έκτασης έχουν στην κατοχή τους αγρότες ηλικίας από 27 έως 35 και από 43 έως 51 ετών.

Πίνακας 18: Καθεστώς ιδιοκτησίας καλλιεργούμενων εκτάσεων των ερωτηθέντων αγροτών

Αριθμός στρεμμάτων	ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΕΚΤΑΣΗΣ		
	ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ	ΝΟΙΚΙΑΣΜΕΝΗ	ΜΕΣΙΑΚΗ
0-49	59,5%	83,8%	94,6%
50-99	29,7%	5,4%	0,0%
100-149	5,4%	8,1%	5,4%
150-199	5,4%	2,7%	-
Συνολική έκταση	1.957στρ.	877στρ.	211 στρ.
Μέσος όρος	52,8 στρ.	23,7στρ.	5,7στρ.

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται όλες οι καλλιέργειες ανά κατηγορία, η έκταση που καταλαμβάνει κάθε καλλιέργεια, το μέσο μέγεθος της και ο αριθμός των παραγωγών του δείγματος που ακολουθούν κάθε καλλιέργεια.

Πίνακας 19: Καλλιέργειες, μέγεθος ιδιοκτησίας, αριθμός ερωτηθέντων παραγωγών που ακολουθούν κάθε καλλιέργεια

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ (ΣΤΡ.)	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ (ΣΤΡ.)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ
ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	999		
Αμυγδαλιές	13	0,35	3
Αχλαδιές	27	0,73	4
Βερικοκιές	36	0,97	8
Ελιές	471	12,73	29
Δαμασκηγιές	8	0,22	2
Καρυδιές	162	4,5	7
Καστανιές	25	0,71	2
Κερασιές	26	0,72	4
Κυδωνιές	5	0,14	1
Λεμονιές	132,5	3,68	14
Λωπιές	15	0,43	5
Μανταρινιές	25	0,71	6
Μηλιές	29	0,83	5
Μουσμουλιές	8,5	0,24	4

Περγαμοπιές	5	0,14	1
Πορτοκαλιές	11	0,31	4
ΑΜΠΕΛΟΙ & ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΑ	475		
Άμπελοι Για Επιτραπέζια Χρήση	17	0,47	2
Άμπελοι Για Οινοπαραγωγή	48	1,33	9
Σουλτανίνα	85	2,36	4
Κορινθιακή Σταφίδα	325	9,03	12
ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	931		
Σιτάρι	540	14,59	10
Κριθάρι	85	2,3	4
Καλαμπόκι	138	3,73	6
Λαθούρι	13	0,36	1
Βρώσιμα Όσπρια	100	2,78	2
Μποστανικά-Πατάτες	26	0,7	5
Κηπευτικά	29	0,78	11
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	640		
Βρώμη	270	7,71	5
Βίκος	50	1,35	2
Κριθάρι	170	4,59	4
Μηδική	150	4,05	5

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Στο σύνολο των ερωτηθέντων αγροτών καλλιεργούνται 999 στρ. δενδρωδών καλλιεργειών.

Η ελιά καταλαμβάνει μέση έκταση 12,7 στρ. και ποσοστό 47,1% επί της συνολικής έκτασης των δενδρωδών καλλιεργειών. Στο σύνολο των 29 παραγωγών που ακολουθούν την ελαιοκαλλιέργεια στο 31,0% ανήκουν από 10 έως 19 στρ. στο 27,6% των παραγωγών αντιστοιχεί μέγεθος έκτασης από 20 έως 29 στρέμματα και στο 13,8% παραγωγών έκταση από 1 έως 10 στρέμματα.

Συνολικά για όλους τους ερωτηθέντες παραγωγούς ασχέτως αν ακολουθούν την ελαιοκαλλιέργεια ή όχι τα στρέμματα ελαιοκαλλιέργειας κατανέμονται ως εξής: το 43,2% των ερωτηθέντων παραγωγών έχει στην ιδιοκτησία του 0-9 στρ. ελαιοκαλλιέργειας, στο 24,3% ανήκουν από 10-20 στρ., στο 21,6% από 20 έως 29 στρ. και στο 5,4% από 30 μέχρι 39 στρ. Μικρότερο ποσοστό των παραγωγών έχει στην κατοχή του από 40 έως 60 στρ.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΕΛΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΕΛΙΩΝ	ΑΓΡΟΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΕΛΙΕΣ	
Μη απόκριση	0				
0-9	16	43,2%	1-9	4	13,8%
10-19	9	24,3%	10-19	9	31,0%
20-29	8	21,6%	20-29	8	27,6%
30-39	2	5,4%	30-39	2	6,9%
40-49	1	2,7%	40-49	1	3,4%
50-59	1	2,7%	50-59	1	3,4%
Συνολικές απαντήσεις	37	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	29	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Η καλλιέργεια των καρυδιών ακολουθείται από 7 παραγωγούς. Οι καρυδιές καταλαμβάνουν ποσοστό 16,2% επί της συνολικής έκτασης των δενδρωδών καλλιεργειών του δείγματος με μέση έκταση 4,5 στρ. και παράλληλα η έκταση τους αντιστοιχεί στο 0,05% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης του δείγματος.

Ως προς το σύνολο των ερωτηθέντων παραγωγών, το 86,1% έχει στην κατοχή του 0 έως 9 στρ., το 5,6% από 10 έως 19 στρ και το 8,3% από 20 έως 29 στρ. Αναλυτικότερα, για τους 7 παραγωγούς που καλλιεργούν καρυδιές το μέγεθος της καλλιέργειας κατανέμεται ως εξής: το 28,6% αυτών καλλιεργούν από 1 έως 9 στρ. επιπλέον ποσοστό 28,6% καλλιεργεί από 10 έως 19 στρ. και το 42,8% καλλιεργεί από 20 έως 29 στρ. καρυδιών.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΑΡΥΔΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΑΡΥΔΙΩΝ	ΑΓΡΟΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΚΑΡΥΔΙΕΣ	
Μη απόκριση	1				
0 -9	31	86,1%	1-9	2	28,6%
10-19	2	5,6%	10-19	2	28,6%
20-29	3	8,3%	20-29	3	42,9%
Συνολικές απαντήσεις	36	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	7	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Η καλλιεργούμενη έκταση των λεμονιών αντιστοιχεί στο 0,13% της έκτασης των δενδρωδών καλλιεργειών του δείγματος με μέση έκταση 3,68 στρ. Για το σύνολο των ερωτηθέντων αγροτών στο 69,4% αντιστοιχούν από 0 έως 3 στρ. λεμονιών και αμέσως επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό στο 11,1% αντιστοιχούν από 4 μέχρι 7 στρ.

Αν ανάγουμε τα αποτελέσματα αποκλειστικά στον αριθμό των αγροτών που καλλιεργούν λεμονιές προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι το 28,6%, καλλιεργεί από 4 ως 7 στρ., ποσοστό 21,4% καταλαμβάνει κάθε μια από τις κατηγορίες από 1 έως 3, 8 έως 11 και 16 έως 24 στρ., ενώ το 7,1% των παραγωγών καλλιεργούν από 12 έως 15 στρ.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΛΕΜΟΝΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΛΕΜΟΝΙΩΝ	ΑΓΡΟΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΛΕΜΟΝΙΕΣ	
Μη απόκριση	1				
0 -3	25	69,4%	1-3	3	21,4%
4-7	4	11,1%	4-7	4	28,6%
8-11	3	8,3%	8-11	3	21,4%
12-15	1	2,8%	12-15	1	7,1%
16 -24	3	8,3%	16 -24	3	21,4%
Συνολικές απαντήσεις	36	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	14	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

i. Αμπελοι και σταφιδάμπελα

Στην συγκεκριμένη κατηγορία το μεγαλύτερο ποσοστό καλλιεργούμενης έκτασης καταλαμβάνεται από την κορινθιακή σταφίδα, 68,4% επί της έκτασης αμπέλων και σταφιδάμπελων και 10,7% επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης του δείγματος, με μέσο μέγεθος 9,03 στρ.

Στο σύνολο των ερωτηθέντων αγροτών το 69,4% καλλιεργεί από 0 έως 8 στρ. κορινθιακή σταφίδα, στο 2,8% των ερωτηθέντων παραγωγών αντιστοιχούν από 9 έως 17 στρ., στο 8,3% από 18 έως 26 στρ., στο 13,9% από 27 έως 35 στρ. και στο υπόλοιπο 5,6% από 36 έως 45 στρ.

Πιο συγκεκριμένα από τους αγρότες που καλλιεργούν κορινθιακή σταφίδα το μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι το 41,7% καλλιεργεί από 27 έως 35 στρ., το 25% από 18 έως 26 στρ., το 16,7% από 36 έως 45 στρ. ενώ 8,3% καλλιεργεί από 1 έως 8 στρ και απο άλλο 8,3% από 9 έως 17 στρ.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΦΙΔΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΦΙΔΑΣ	ΑΓΡΟΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗ ΣΤΑΦΙΔΑΣ	
Μη απόκριση	1				
0 -8	25	69,4%	0 -8	1	8,3%
9-17	1	2,8%	9-17	1	8,3%
18 -26	3	8,3%	18 -26	3	25,0%
27 -35	5	13,9%	27 -35	5	41,7%
36 -45	2	5,6%	36 -45	2	16,7%
Συνολικές απαντήσεις	36	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	12	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

ii. Ετήσιες καλλιέργειες

Η πλειονότητα των ετησίων καλλιεργειών (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, λαθούρι) συναντάται στα δημοτικά διαμερίσματα που εντάσσονται στον Δήμο Φενεού. Η καλλιέργεια τους σε μεγάλες εκτάσεις ενδύκνεται στην συγκεκριμένη περιοχή λόγω της ύπαρξης πεδιάδας. Η καλλιέργεια του σιταριού καλύπτει το 58,0% της καλλιεργούμενης έκτασης των ετησίων καλλιεργειών με μέσο μέγεθος 14,59 στρ. ενώ συνολικά το σιτάρι καταλαμβάνει το 17,7% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης.

Το 78,4% επί του συνόλου των ερωτηθέντων αγροτών ανεξάρτητα αν καλλιεργούν σιτάρι ή όχι καλλιεργούν από 0 έως 23 στρ., και το 8,1% από 24 έως 47 στρ.

Ανάγοντας τα ποσοστά στους 10 παραγωγούς, που καλλιεργούν σιτάρι τότε προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι το 40,0% καλλιεργεί από 1 έως 25 στρ., το 30,0% από 24 έως 47 στρ., το 20,0% των παραγωγών καλλιεργεί από 48 έως 72 στρ., το 10,0% από 72 έως 95 στρ. και το υπόλοιπο 20,0% από 96 μέχρι 119 στρ.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΣΙΤΑΡΙΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΣΙΤΑΡΙΟΥ	ΑΓΡΟΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΣΙΤΑΡΙ	
Μη απόκριση	0				
0 - 23	29	78,4%	1-23	4	40,0%
24 -47	3	8,1%	24 -47	3	30,0%
48 -71	2	5,4%	48 -71	2	20,0%
72 -95	1	2,7%	72 -95	1	10,0%
96 -119	2	5,4%	96 -119	2	20,0%
Συνολικές απαντήσεις	37	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	12	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Το καλαμπόκι με συνολική καλλιεργηθείσα έκταση 138 στρ. καλύπτει το 15,0% της έκτασης των ετησίων καλλιεργειών και αντιστοιχεί σε μέση έκταση 3,73%. Στους 6 καλλιεργητές καλαμποκιού το 50,0% καλλιεργεί από 1 έως 16 στρ. καλαμποκιού, το 33,0% καλλιεργεί από 16 έως 32 στρ. και το υπόλοιπο 17,0% από 33 μέχρι 50 στρ.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΟΥ	ΑΓΡΟΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ	
Μη απόκριση	0				
0 -15	34	91,9%	0 -15	3	50,0%
16 -32	2	5,4%	16 -32	2	33,0%
33 -50	1	2,7%	33 -50	1	17,0%
Συνολικές απαντήσεις	37	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	6	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

iii. Κτηνοτροφικά φυτά

Επίσης η συγκεκριμένη καλλιέργεια συναντάται ως επί το πλείστον στα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Φενεού λόγω της εκτροφή ζώων που απαιτούν μεγάλες ποσότητες τροφής. Σημειώνεται ότι όλοι οι παραγωγοί που εκτρέφουν ζώα βόσκησης καλλιεργούν και κτηνοτροφικά φυτά. Η καλλιέργεια βρώμης καλύπτει το 42,1% της έκτασης των κτηνοτροφικών φυτών. Το 60,0% των καλλιεργητών βρώμης καλλιεργούν από 22 μέχρι 45 στρ. και το 40,0% από 67 μέχρι 90 στρ.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΒΡΩΜΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΒΡΩΜΗΣ	ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΒΡΩΜΗ	
Μη απόκριση	2				
0 -21	30	85,7%	1-21	0	0,0%
22 -44	3	8,6%	22 -44	3	60,0%
45 -66	0	0,0%	45 -66	0	0,0%
67-90	2	5,7%	67-90	2	40,0%
Συνολικές απαντήσεις	35	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	5	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Το κριθάρι καταλαμβάνει έκταση 26,6% επί της συνολικής έκτασης των κτηνοτροφικών φυτών. Έκαστη κατηγορία καλλιεργούμενης έκτασης από 1-15 στρ., 16- 31 στρ., 48-63 στρ. και από 64 έως 80 στρ. απαντάται ισότιμα σε ποσοστό 25,0%.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΡΙΘΑΡΙΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΚΡΙΘΑΡΙΟΥ	ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΚΡΙΘΑΡΙ	
Μη απόκριση	0				
0 -15	34	91,9%	1 -15	1	25,0%
16 -31	1	2,7%	16 -31	1	25,0%
32 -47	0	0,0%	32 -47	0	0,0%
48-63	1	2,7%	48-63	1	25,0%
64-80	1	2,7%	64-80	1	25,0%
Συνολικές απαντήσεις	37	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	4	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Τα στρέμματα μηδικής καλύπτουν το 23,4% της έκτασης που καταλαμβάνουν τα κτηνοτροφικά φυτά. Το 40,0% των παραγωγών καλλιεργούν από 1 έως 10 στρ. μηδικής, επίσης άλλο 40,0% καλλιεργεί από 44 έως 55 στρ. και το υπόλοιπο 20,0% από 22 μέχρι 32 στρ.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΜΗΔΙΚΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΡΟΤΩΝ		ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ ΜΗΔΙΚΗΣ	ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΜΗΔΙΚΗ	
Μη απόκριση	0				
0 -10	34	91,9%	0 -10	2	40,0%
11 -21	0	0,0%	11 -21	0	0,0%
22 -32	1	2,7%	22 -32	1	20,0%
33 -43	0	0,0%	33 -43	0	0,0%
44 -55	2	5,4%	44 -55	2	40,0%
Συνολικές απαντήσεις	37	100,0%	Συνολικές απαντήσεις	5	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

iv. Ζωική παραγωγή

Οι 26 από τους 37 ερωτηθέντες παραγωγούς, δηλαδή το 70,7% εκτρέφουν ζώα. Πρώτα σε ποσοστά απαντώνται τα πουλερικά, διευκρινίζεται όμως ότι τα πουλερικά εκτρέφονται κυρίως προς χρήση από την οικογένεια του παραγωγού. Ακολουθούν τα πρόβατα τα οποία εκτρέφονται στα ορεινα δ.δ. και συγκεκριμένα στα δ.δ. του Δήμου Φενεού. Σε μικρότερα ποσοστά εκτρέφονται κουνέλια (15,4%), επίσης προς προσωπική χρήση-κατανάλωση των εκτροφέων και κυψέλες μελισσών (11,5%).

Πιο αναλυτικά στους παραγωγούς που εκτρέφουν πρόβατα το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών, ήτοι το 42,9% εκτρέφει από 150 έως 119 πρόβατα, το 28,6% από 200 έως 250, το 14,3% από 100 μέχρι 149 στρ. και το υπόλοιπο 14,3% από 1 μέχρι 50 πρόβατα.

Για τους παραγωγούς που διατηρούν μελίτσια ο αριθμός των κυψελών κατανέμεται ως εξής, το 33,3% διαθέτει από 50 μέχρι 110 κυψέλες, από 200 μέχρι 250 κυψέλες διαθέτει επίσης το 33,3% και το υπόλοιπο 33,3% διαθέτει από 251 μέχρι 1000 κυψέλες.

Πίνακας 20: Ζώα που εκτρέφουν οι ερωτηθέντες παραγωγοί

Ποιό/ά από τα ακόλουθα ζώα εκτρέφετε;	Απαντήσεις	
Βοοειδή	0	0,0%
Πρόβατα	7	26,9%
Αίγες	1	3,8%
Χοίροι	2	7,7%
Πουλερικά	9	34,6%
Κουνέλια	4	15,4%
Μέλισσες	3	11,5%
Συνολικές απαντήσεις	26	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Οργανωτικά και χρηματοοικονομικά στοιχεία

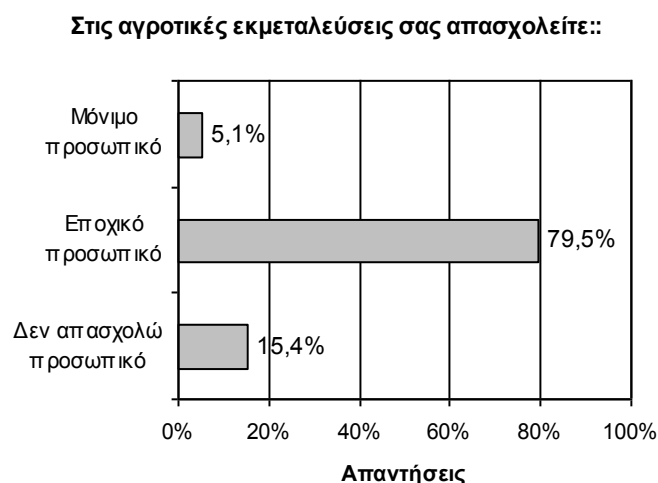
Το 78,40% των ερωτηθέντων (29 άτομα) - εκ των οποίων το 59,5% είναι αποκλειστικά αγρότες και το 18,9% ασκεί άλλο κύριο επάγγελμα - απασχολεί μέλη της οικογένειας στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Τα ποσοστά φανερώνουν ότι τα μέλη της οικογένεια συμμετέχουν στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις μπορούμε δηλαδή να τις χαρακτηρίσουμε ως οικογενειακές εκμεταλλεύσεις. Η σύζυγος του παραγωγού απασχολείται στο 41,7% των περιπτώσεων, ο πατέρας στο 40,5%, η μητέρα στο 48,6%. Σε μικρότερο βαθμό απασχολούνται τα παιδιά των παραγωγών στις

εκμεταλλεύσεις, συγκεκριμένα οι γιοί στο 10,8% των και οι κόρες στο 8,1% των ερωτηθέντων.

Στο ακόλουθο διάγραμμα φαίνεται ότι στο σύνολο των ατόμων που απασχολούνται στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις το 79,5% αντιστοιχεί σε εποχικό προσωπικό και το 5,1% στο μόνιμο προσωπικό.

Ίδια εικόνα συναντάται και στο σύνολο της περιοχής μελέτης, καθώς όπως προκύπτει από τα στοιχεία της απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000, στο σύνολο των απασχολούμενων εργατών στις εκμεταλλεύσεις το εποχικό προσωπικό αποτελεί με διαφορά το μεγαλύτερο μέρος (99,9%).

Πιο συγκεκριμένα στο προσωπικό απαντώνται εργάτες Αλβανικής, Βουλγάρικης και Ελληνικής καταγωγής σε ποσοστά 78,9%, 13,2% και 7,9% αντίστοιχα. Πιθανοί λόγοι της αναλογίας αλβανών – ελλήνων εργατών είναι ότι αρκετοί έλληνες θεωρούν υποτιμητικό να δουλέψουν στα χωράφια σε αντίθεση με τους αλλοδαπούς οι οποίοι προκειμένου να βγάλουν τα προς το ζην κάνουν όλα τα επαγγέλματα. Λόγω της αποφυγής των Ελλήνων για απασχόληση ως εργάτες στα χωράφια και την ανάγκη των παραγωγών για βοήθεια, οι παραγωγοί στηρίζονται στην κυριολεξία στα εργατικά χέρια των αλλοδαπών.

Σχήμα 52: Απασχολούμενο προσωπικό στις εκμεταλλεύσεις των ερωτηθέντων παραγωγών

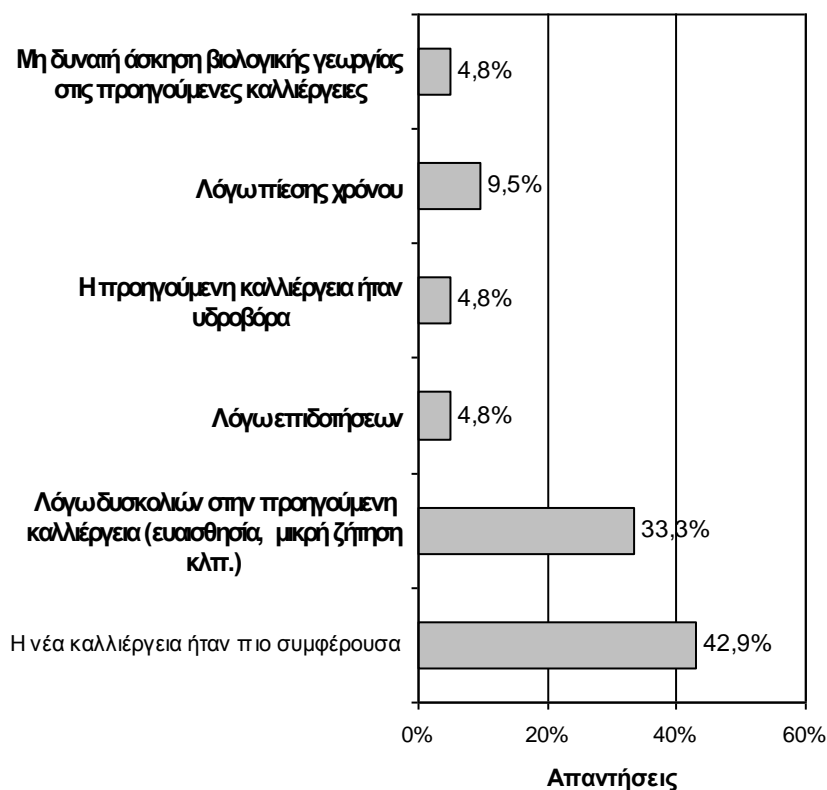
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Το 80,6% των ερωτηθέντων αγροτών είναι μέλη γεωργικού συνεταιρισμού και το 91,9% είναι ασφαλισμένοι στον Ο.Γ.Α. Ανάλογα, στο σύνολο της περιοχής μελέτης, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000, το 68,8% των κατόχων των εκμεταλλεύσεων είναι μέλη γεωργικού συνεταιρισμού και το 72,9% είναι ασφαλισμένοι στον Ο.Γ.Α. εξίσου υψηλές τιμές ποσοστού.

Το 94,6% των ερωτηθέντων αγροτών λαμβάνει επιδότηση για φυτική παραγωγή στο πλαίσιο της ενιαίας αποδεδουλευμένης ενίσχυσης. Στην περιοχή μελέτης οι καλλιέργειες οι οποίες εντάσσονται στο καθεστώς επιδότησης είναι η ελαιοκαλλιέργεια, οι καλλιέργειες αμπέλων και σταφιδαμπέλων, καρυδιές, καστανιές, λωτιές, εσπεριδοειδή προς χυμοποίηση, κερασιές, σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι και όλα τα κτηνοτροφικά φυτά.

Το 51,4% των αγροτών του δείγματος έχει αλλάξει καλλιέργειες τα τελευταία χρόνια σε σχέση με αυτές που είχε παλιότερα. Ως λόγοι που οδήγησαν στην αλλαγή των καλλιεργειών αναφέρονται πρωτίστως ότι η νέα καλλιέργεια που επέλεξαν να ακολουθήσουν οι αγρότες ήταν πιο συμφέρουσα συγκριτικά με την προηγούμενη (42,9%) και δευτερευόντως οι δυσκολίες που παρουσιάζονταν στην προηγούμενη καλλιέργεια (ευαισθησία, μικρή ζήτηση κλπ.). Σε χαμηλότερα επίπεδα κυμαίνονται τα ποσοστά των υπόλοιπων λόγων. *Σημειώνεται πως οι απαντήσεις "Μη δυνατή άσκηση βιολογικής γεωργίας στις προηγούμενες καλλιέργειες, Λόγω πίεσης χρόνου, Η προηγούμενη καλλιέργεια ήταν υδροβόρα"* απαντήθηκαν στην επιλογή Άλλο.

Γιατί αλλάξατε καλλιέργειες;

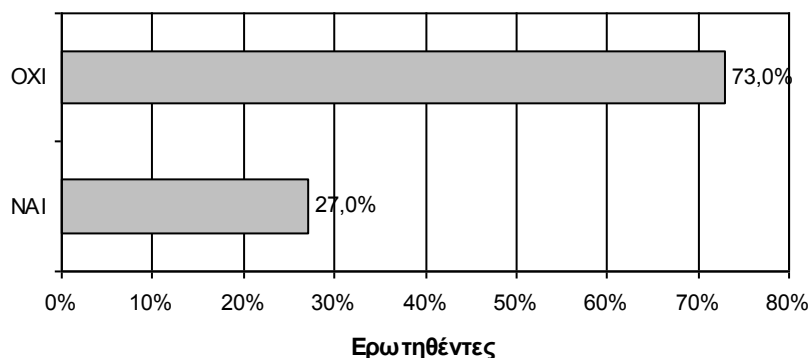
Σχήμα 53: Λόγοι αλλαγής καλλιέργειας από τους ερωτηθέντες αγρότες

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Επόμενη ερώτηση είχε ως σκοπό να εκτιμηθεί ο βαθμός στον οποίο οι ερωτηθέντες προκειμένου να αυξήσουν το εισόδημα τους ρισκάρουν και δοκιμάζουν νέες καλλιέργειες που αποδίδουν αρκετά χρήματα με την προϋπόθεση όμως ότι η νέα καλλιέργεια πιθανών να μην ευδοκιμήσει λόγω μη προσαρμογής στις εδαφολογικές ή κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής. Από την επεξεργασία των ερωτήσεων προκύπτει ότι το 27,0% των ερωτηθέντων θα έπαιρνε το ρίσκο ενώ το υπόλοιπο 73,0% δεν θα έπαιρνε μια τέτοια απόφαση.

Από το συνδυασμό της ερώτησης με το αριθμό των χρόνων που οι παραγωγοί ασκούν το αγροτικό επάγγελμα αλλά και με την ηλικία τους προκύπτει ότι ανεξάρτητα από τον αριθμό των ετών που ασκούν το αγροτικό επάγγελμα ή την ηλικιακή κλάση στην οποία κατατάσσονται, η πλειονότητα των παραγωγών σε έκαστη κλάση επιλέγουν να μην ρισκάρουν.

Θα ακολουθούσατε μια καλλιέργεια που θα απέδιδε αρκετά χρήματα αλλά θα ελόχευε ο κίνδυνος να μην ευδοκιμήσει λόγω μη προσαρμογής/αντοχής στις εδαφολογικές & κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής σας;

Σχήμα 54: Εξέταση του βαθμού στον οποίο οι ερωτηθέντες παραγωγοί θα ρίσκαραν προκειμένου να αυξήσουν το εισόδημα τους.

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Άσκηση του αγροτικού επαγγέλματος

Προκειμένου να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό οι ερωτηθέντες είναι ικανοποιημένοι από το αγροτικό επάγγελμα ακολούθησαν οι επόμενες ερωτήσεις. Διαπιστώνουμε ότι σχεδόν το μισό ποσοστό των συμμετεχόντων (45,9%) στην έρευνα έχουν σκεφθεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα. Το 70,6% (32,4%/45,9%) όσων έχουν σκεφτεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα είναι αγρότες κατά κύριο επάγγελμα.

Από τον συνδυασμό δύο ερωτήσεων, μέσω του στατιστικού προγράμματος προκύπτει ο ακόλουθος πίνακας. Ανάγοντας τα αποτελέσματα στο σύνολο κάθε ηλικιακής κλάσης εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα. Το ποσοστό όσων έχουν σκεφτεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα σε κάθε ηλικιακή κλάση ανέρχεται σε:

57,1%	στην ηλικιακή κλάση 27-34 έτη
37,5%	» » 35-42 έτη
46,2%	» » 43-50 έτη
44,4%	» » 51-60 έτη

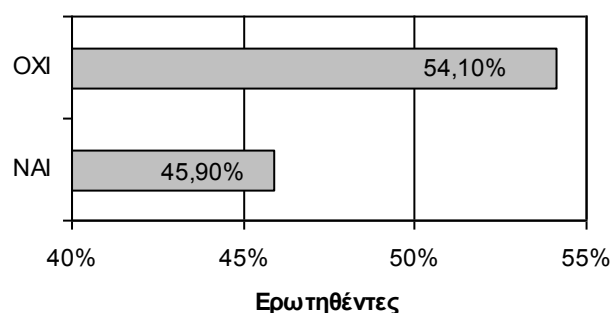
Συνεπώς συμπεραίνουμε ότι εκτός της κλάσης των 23-34 ετών στις υπόλοιπες κλάσεις το μεγαλύτερο ποσοστό δεν έχει σκεφθεί να εγκαταλείψει το αγροτικό

επάγγελμα. Προφανώς είναι αρνητική ένδειξη το αυξημένο ποσοστό σκέψης εγκατάλειψης του αγροτικού επαγγέλματος στις ιδιαίτερα νεαρές παραγωγικές ηλικίες.

Επεξεργασία συνδυαστικής ερώτησης	Έχετε σκεφτεί να εγκαταλείψετε το αγροτικό επάγγελμα;		Απαντήσεις	%
	ΝΑΙ	ΟΧΙ		
27-34 έτη	10,8%	8,1%	7	18,9%
35-42 έτη	8,1%	13,5%	8	21,6%
43-50 έτη	16,2%	18,9%	13	35,1%
51-60 έτη	10,8%	13,5%	9	24,3%
Απαντήσεις	17	20	37	100%
%	45,9%	54,1%	100%	

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Έχετε σκεφτεί να εγκαταλείψετε το αγροτικό επάγγελμα;

Σχήμα 55: Εξέταση του ποσοστού των ερωτηθέντων αγροτών που έχουν σκεφτεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Οι λόγοι για τους οποίους έχουν σκεφτεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα εκφράστηκαν μέσω μιας ανοιχτής ερώτησης. Το μεγαλύτερο ποσοστό (29,2%) των απαντήσεων που δόθηκαν αναφέρονται στο ότι ο λόγος που τους ωθεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα είναι ότι οι τιμές πώλησης των αγροτικών προϊόντων οι οποίες -χαρακτηρίζονται από χαμηλά επίπεδα- δεν ανταποκρίνονται στους κόπους των αγροτών καθόλη την διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας και αναφέρονται τόσο στο χρήμα όσο και στο χρόνο που ξοδεύουν. Ο περιορισμός των οικονομικών πόρων αντιστοιχεί στο 25,0% των απαντήσεων ενώ σε ποσοστό 12,5% αντιστοιχούν οι εξής λόγοι, υψηλό κόστος της παραγωγικής διαδικασίας (λιπάσματα, φυτοπροστατευτικά προϊόντα, μεροκάματα, μεταφορά προϊόντων, πετρέλαιο) και η

κρατική αδιαφορία (ανυπαρξία πολιτικών για στήριξη των παραγωγών κλπ.). Οι δύσκολες καιρικές συνθήκες οι οποίες αποτελούν απρόβλεπτο παράγοντα και οδηγούν σε πολλές περιπτώσεις στην προσβολή των καλλιεργειών από ασθένειες, στην καταστροφή ολόκληρης της σοδειάς από ακραία καιρικά φαινόμενα (χαλάζι κλπ.) και οι δυσκολίες του επαγγέλματος αφορούσαν το 8,3% των απαντήσεων.

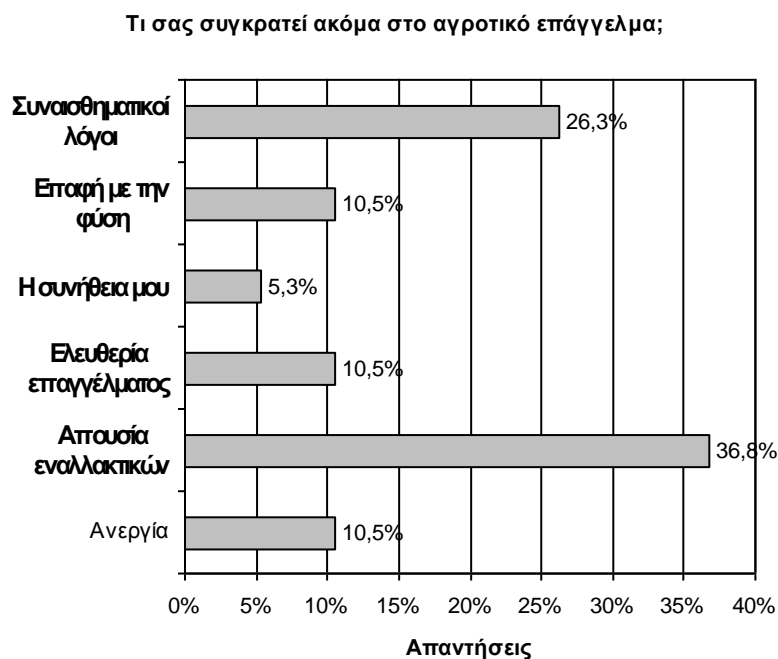

Σχήμα 56: Λόγοι που οδηγούν στην σκέψη εγκατάλειψης του αγροτικού επαγγέλματος

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Ακολούθησε μια ανοιχτή ερώτηση σκοπός της οποίας ήταν να εκφράσουν ελεύθερα οι αγρότες που δήλωσαν ότι έχουν σκεφτεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα τους λόγους που τους συγκρατούν ακόμα και δεν το εγκαταλείπουν. Στην συνέχεια οι απαντήσεις των ερωτηθέντων κωδικοποιήθηκαν και τα αποτελέσματα ακολουθούν στο επόμενο διάγραμμα. Στο σύνολο των απαντήσεων το μεγαλύτερο ποσοστό που ανέρχεται στο 36,8% αφορά στην απουσία εναλλακτικών τρόπων επαγγελματικής αποκατάστασης ως ο λόγος που τους συγκρατεί στο αγροτικό επάγγελμα. Το 26,3% των απαντήσεων αναφερόταν στους συναισθηματικούς λόγους ως ο λόγος που αποτρέπει τους αγρότες να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα. Παράλληλα λόγοι

όπως η ανεργία, η επαφή με την φύση καθώς και η ελευθερία επαγγέλματος αναφέρονται σε ποσοστό 10,5% στο σύνολο των απαντήσεων.

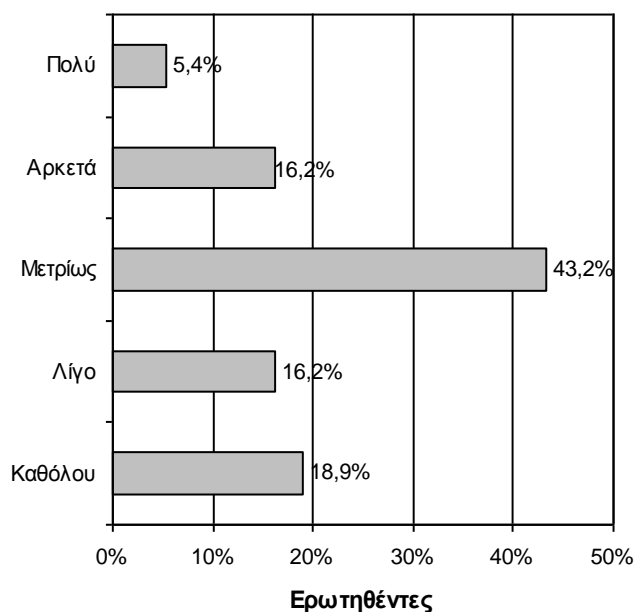

Σχήμα 57: Λόγοι συγκράτησης στο αγροτικό επάγγελμα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Σχετικά με τον βαθμό ικανοποίησης των αγροτών ως προς το αγροτικό εισόδημα μέσω της σχετικής ερώτησης διεξήγαμε τα εξής συμπεράσματα. Το 43,2% των ερωτηθέντων αγροτών δήλωσε μετρίως ικανοποιημένο. Επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό (18,9%) αναφέρεται σε όσους δήλωσαν πως δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι από το εισόδημα τους. Ενώ όσοι απάντησαν ότι είναι αρκετά ή λίγο ικανοποιημένοι αποτελούν το 16,2% σε έκαστη κατηγορία.

Είστε ικανοποιημένος/η από το εισόδημα που σας προσφέρει το αγροτικό επάγγελμα;

Σχήμα 58: Βαθμός ικανοποίησης από το αγροτικό εισόδημα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Σε επόμενη ερώτηση οι αγρότες κλήθηκαν να αναφέρουν τι πιστεύουν ότι θα μπορούσε να γίνει ώστε να συγκρατηθεί ο πληθυσμός στην ύπαιθρο και να εργαστεί εκεί. Επρόκειτο για μια ερώτηση ανοιχτού τύπου μέσω της οποίας οι ερωτηθέντες εξέφρασαν την άποψη τους δίχως περιορισμούς δίνοντας τους με αυτό τον τρόπο την ευκαιρία να εκφράσουν ότι τους προβληματίζει και τους ανησυχεί. Στην συνέχεια οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν και ομαδοποιήθηκαν, προκύπτοντας έτσι 20 κατηγορίες απαντήσεων. Σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη ερώτηση προκάλεσε το ενδιαφέρον των ερωτηθέντων και δημιούργησε τις προϋποθέσεις για συζήτηση περί επιπλέον θεμάτων που απασχολούν τον αγροτικό τομέα. Πολλοί ήταν αυτοί που δήλωσαν «Μακάρι να μπορούσες ότι λέμε τώρα να τα μεταφέρεις στους ιθύνοντες...έστω να αλλάξει κάτι...».

Στο σύνολο των απαντήσεων το μεγαλύτερο ποσοστό δηλαδή το 20,3% αντιστοιχούσε στην απάντηση της εξασφαλισμένης διάθεσης και καλύτερης τιμής των προϊόντων- βελτίωση της εμπορίας και προώθηση τους, ως τον τρόπο που θα συμβάλει στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και στην απασχόληση του στο αγροτικό τομέα. Το κύριο παράπονο των παραγωγών ήταν περί των χαμηλών

τιμών πώλησης των προϊόντων τους τα οποία με τόσο κόπο και τόσα έξοδα παράγουν. Θεωρούν ότι δεν έχουν καμιά βοήθεια από το κράτος που θα περιορίσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αγρότες. Για παράδειγμα ένα σημαντικό πρόβλημα είναι η ανεξέλεγκτη δράση των μεσαζόντων, οι οποίοι ουσιαστικά είναι οι κυρίως κερδισμένοι από την διάθεση των προϊόντων καθώς οι παραγωγοί παραπονιούνται για τις χαμηλές τιμές με τις οποίες αγοράζουν οι έμποροι από τον παραγωγό και οι καταναλωτές παραπονιούνται για τις υψηλές τιμές πώλησης των προϊόντων, οι έμποροι δηλαδή καρπώνονται την διαφορά που μεσολαβεί στις χαμηλές και υψηλές τιμές.

Επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό (18,6%) των απαντήσεων αναφέρεται στην οικονομική στήριξη σε ευρωπαϊκό, κρατικό αλλά και ιδιωτικό επίπεδο περιλαμβανομένων μέτρων όπως ενίσχυση των κονδυλίων από την ευρωπαϊκή ένωση για τον αγροτικό τομέα, ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν την φορολογία, την σύναψη δανείων με τράπεζες, κρατικές και ιδιωτικές. Για παράδειγμα ένας από τους ερωτηθέντες αγρότες μου ανέφερε ότι η τράπεζα δεν του έδινε δάνειο διότι δεν είχε αρκετό εισόδημα με αποτέλεσμα ο αγρότης αυτός να προβεί και σε οικοδομικές εργασίες προκειμένου να αυξήσει το εισόδημα του. Στη συνέχεια όμως όταν κατέθεσε τα δικαιολογητικά για εξισωτική αποζημίωση η αίτηση του δεν έγινε δεκτή διότι το εξωγεωργικό επάγγελμα υπερέβαινε το γεωργικό εισόδημα πάνω από το επιτρεπόμενο ποσοστό, με αποτέλεσμα να μην πληρωθεί το ποσό της εξισωτικής αποζημίωσης το οποίο ήταν ένα σημαντικό βοήθημα.

Συνεχίζοντας, το 11,9% επί του συνόλου των απαντήσεων αντιστοιχεί στην κατασκευή και λειτουργία εργοστάσιου μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων. Όλοι οι ερωτηθέντες των ορεινών Δημοτικών Διαμερισμάτων που υπάγονται στον Δήμο Φενεού το θεωρούσαν ως αναγκαίο μέσο το οποίο θα συμβάλει στην προσφορά θέσεων εργασίας στην περιοχή τους. Στην περιοχή λειτουργούσε εργοστάσιο μεταποίησης το οποίο όμως σταμάτησε να λειτουργεί. Οι κάτοικοι αναφέρουν ότι στην περίοδο λειτουργίας του εργάζονταν πολλοί εξ αυτών στο εργοστάσιο και το πιο σημαντικό είναι ότι μεταξύ των εργαζομένων οι πιο πολλοί ήταν γυναίκες. Χαρακτηριστική η δήλωση της κυρία Γ. Αικατερίνης από το χωριό Μεσινό «...Όταν λειτουργούσε το εργοστάσιο έδινε δουλειά σε αρκετούς κατοίκους. Πρέπει να γίνει και άλλη προσπάθεια να λειτουργήσει ένα νέο εργοστάσιο, να μεταποιούμε τα προϊόντα μας.

Γιατί να τα στέλνουμε στην εταιρεία Α.... , το λαθούρι, το σιτάρι μας, το γάλα μας και να μην τα κρατάμε εδώ, να τα επεξεργαζόμαστε;... ».

Η μείωση του κόστους της παραγωγικής διαδικασίας αντιστοιχεί στο 5,1% των απαντήσεων, δεδομένου ότι το κόστος ολοένα και αυξάνεται λόγω ακριβών τιμών λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων, απασχόλησης εποχικού κυρίως προσωπικού και λοιπών διαδικασιών.

Η παροχή ισχυρών κινήτρων (5,1%) είναι ένας επιπλέον τρόπος. Ο κύριος Μ. Γεώργιος ανέφερε το εξής «Για να συγκρατηθεί πληθυσμός στην ύπαιθρο πρέπει να γίνει το αντίθετο απ' ό,τι έχει γίνει έως τώρα, δηλαδή να υπάρχουν ισχυρά κίνητρα για τα παιδιά κυρίως των αγροτών και να υπάρξει αλλαγή της καταστροφικής τακτικής των έως τώρα πολιτικών οι οποίοι έχοντας πελατειακή σχέση με τους ψηφοφόρους διόρισαν υπεράριθμους νέους σε εύκολες, σίγουρες και επιζήμιες για το κοινωνικό σύνολο θέσεις εργασίας στο δημόσιο-ΔΕΚΟ. Δημιούργησαν δε έτσι ένα πρότυπο εργαζόμενου που χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια τα έχει όλα. Έτσι μοιροία γονείς και παιδιά στράφηκαν προς αυτό». Άλλος αγρότης ανέφερε «Δεν χρειάζεται να γίνουν πολλά. Λίγα πράγματα αλλά δεν θέλει κανένας να τα δει. Μικρά αλλά ουσιαστικά κίνητρα απλά να είναι πραγματικά και όχι εικονικά».

Σε γενικές γραμμές, πιστεύεται ότι κίνητρα όπως ύπαρξη επιδοτούμενων προγραμμάτων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και στην ενασχόληση του με το αγροτικό επάγγελμα κάτι το οποίο είναι λογικό καθώς μέσω των προγραμμάτων παρέχεται και οικονομική στήριξη. Όπως είδαμε παραπάνω η παροχή οικονομικής στήριξης αποτελεί σύμφωνα με τους ερωτηθέντες ένα πολύ σημαντικό μέσο συγκράτησης του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές.

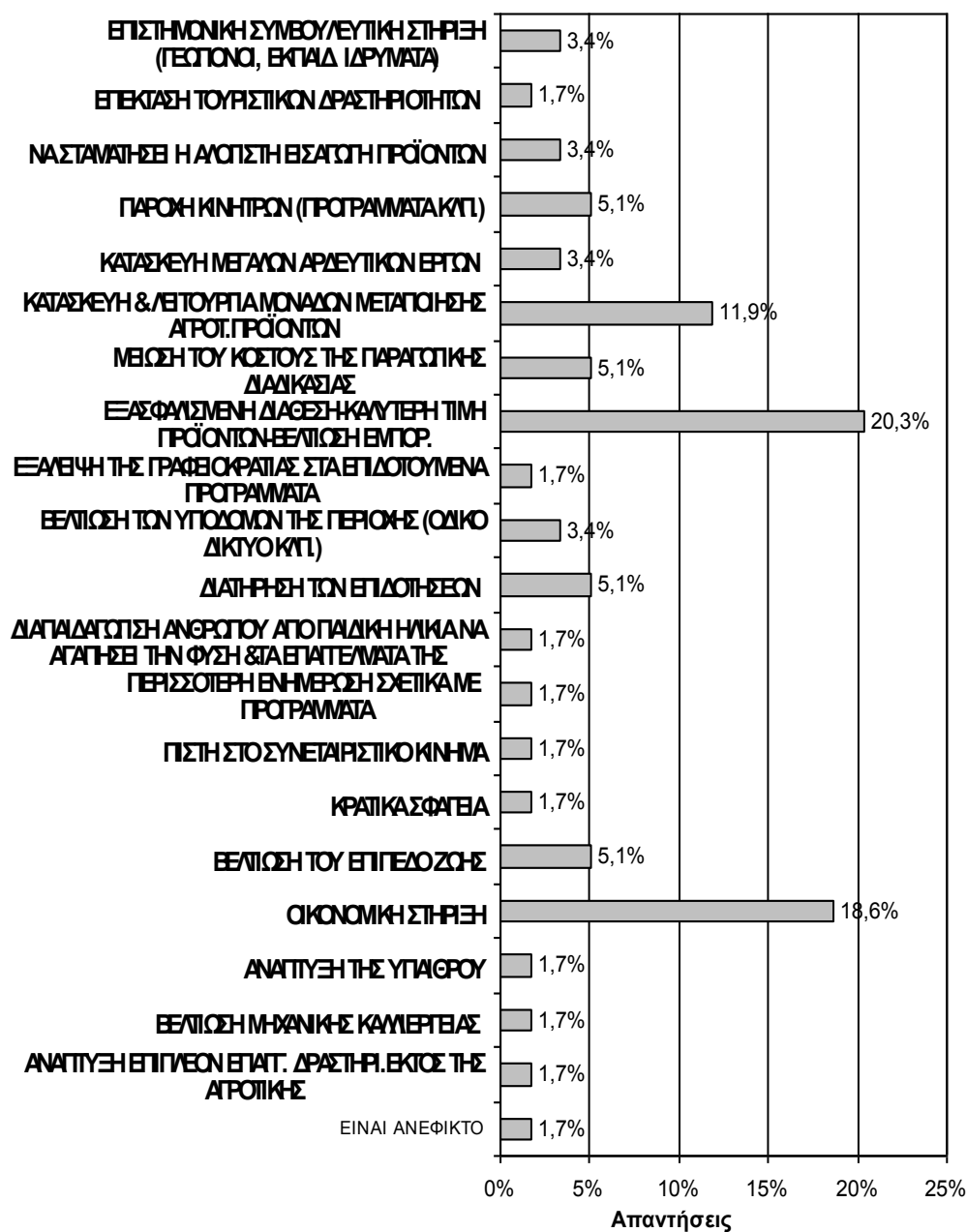
Η διατήρηση των επιδοτήσεων προτείνεται ως ένα επιπλέον μέσο με ποσοστό 5,1% του συνόλου των απαντήσεων ενώ πολλοί είναι αυτοί που ανησυχούν για το αν όντως οι επιδοτήσεις θα εξακολουθήσουν να υφίστανται και μετά το πέρας του 2013 ενώ είναι έντονη η δυσαρέσκεια καθώς με το πέρασμα των χρόνων το ποσό των επιδοτήσεων ολοένα και μειώνεται λόγω παρακράτησης. Ειδικά στις περιπτώσεις όπου εκτρέφονται και ζώα το ύψος της επιδότησης είναι μεγαλύτερο και αποτελεί ένα σημαντικό βοήθημα για τους παραγωγούς.

Η βελτίωση του επιπέδου ζωής στην ύπαιθρο αντιστοιχεί στο 5,1% επί του συνόλου των απαντήσεων. Επιθυμούν επιπλέον τρόπους ψυχαγωγίας και δηλώνουν ότι για κάποιον που είναι συνηθισμένος στα αστικά πρότυπα, στις αστικές συνήθειες και ανέσεις είναι δύσκολο να τα αποχωρηστεί και να προσαρμοστεί στο τρόπο ζωής της επαρχίας.

Παράλληλα η βελτίωση των υποδομών (οδικό δίκτυο κλπ.), η κατασκευή μεγάλων αρδευτικών έργων, η συμβουλευτική στήριξη από γεωπόνους και από εκπαιδευτικά ιδρύματα απαντώνται σε ποσοστό 3,4% στο σύνολο των απαντήσεων. Στο 3,4% ανέρχεται το ποσοστό του περιορισμού αλόγιστης εισαγωγής προϊόντων από τρίτες χώρες, όπως χαρακτηριστικά δηλώνει ο κύριος Κ. Χρήστος *«Πρέπει να υπάρχει έλεγχος στα εισαγόμενα προϊόντα ώστε να πουλάμε πρώτα τα δικά μας για να έχουμε ένα αξιοπρεπές εισόδημα»*.

Στο Σχήμα 59 αναφέρονται και επιπλέον τρόποι οι οποίοι καταλαμβάνουν μικρότερο ποσοστό στο σύνολο των απαντήσεων.

Αναφέρατε τι θα μπορούσε να γίνει ώστε να συγκρατηθεί ο πληθυσμός στην ύπαιθρο και να εργαστεί εδώ:

Σχήμα 59: Τρόποι συγκράτησης του πληθυσμού στην ύπαιθρο

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

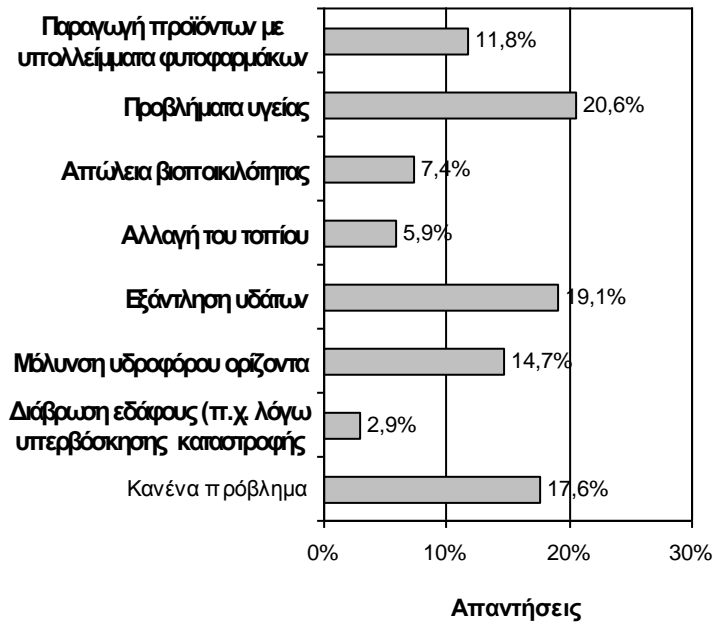
Πολυλειτουργική γεωργία

Η παρούσα ενότητα αποτελείται από ερωτήσεις που σχετίζονται με το θέμα της πολυλειτουργικής γεωργίας εξετάζοντας τον βαθμό στον οποίο η γεωργία εκτελεί τους ποικίλους ρόλους της. Ερευνήθηκαν πτυχές που συνδέονται με το περιβάλλον, την παραγωγή και επάρκεια τροφίμων, την επιθυμία συμμετοχής των αγροτών σε επιπλέον δραστηριότητες που θα συμβάλλουν στην ενίσχυση του εισοδήματος και την συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο ιδίως η ένταξη τους σε προγράμματα που συνδέονται άμεσα με την πολυλειτουργική γεωργία. Ο βαθμός στον οποίο ενδιαφέρονται να ενταχθούν σε αγροτουριστικά προγράμματα, με ποιο τρόπο θα τους ενδιέφερε να αυξήσουν το εισόδημα τους ως μέσα δημιουργίας θέσεων απασχόλησης και εισοδήματος στις αγροτικές περιοχές.

Στα πλαίσια της συζήτησης με τους ερωτηθέντες παραγωγούς η πλειονότητα αυτών συμφώνησε στο ότι ένας από τους ρόλους των αγροτών εκτός της παραγωγής προϊόντων είναι η προστασία του περιβάλλοντος (θετική διάσταση), κάτι το οποίο οι ερωτηθέντες προσπαθούν να το τηρήσουν με ποικίλους τρόπους όπως προσπάθεια αποφυγής: χρήσης αυξημένης ποσότητας φυτοφαρμάκων, καταστροφής φωλιών, ρύπανσης από απορρίμματα συσκευασιών, αλόγιστης χρήσης υδατικών πόρων κλπ. Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 2.1.1, η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί μια πτυχή που περιλαμβάνεται στην ερμηνεία του όρου της πολυλειτουργικής γεωργίας. Συνεπώς αυτή την πτυχή την καλύπτει ένα μεγάλο ποσοστό του δείγματος.

Στην ερώτηση με θέμα «*Οι μέθοδοι καλλιέργειας που χρησιμοποιούνται στην περιοχή σας, θεωρείτε ότι έχουν ως αποτέλεσμα...*» το μεγαλύτερο ποσοστό (20,6%) αποδίδεται στην επιλογή ότι προκαλούν προβλήματα υγείας και σε αμέσως επόμενη σειρά απαντάται το πρόβλημα της εξάντλησης των υδάτων (19,1%). Το 14,7% των απαντήσεων αναφέρεται στην επιλογή της *μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα*. Σημειώνεται ότι σε ποσοστό 17,6% επί του συνόλου των απαντήσεων αντιστοιχεί η επιλογή *κανένα πρόβλημα* (12 παραγωγοί). Καθώς η έννοια της πολυλειτουργικότητας καλύπτει και την αρνητική διάσταση της περιβαλλοντικής συνιστώσας, δυστυχώς όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων από τις καλλιεργητικές μεθόδους που ακολουθούνται στην περιοχή μελέτης, προκαλούνται προβλήματα που σχετίζονται με το περιβάλλον.

Οι μέθοδοι καλλιέργειας που χρησιμοποιούνται στην περιοχή σας θεωρείτε ότι έχουν ως αποτέλεσμα:

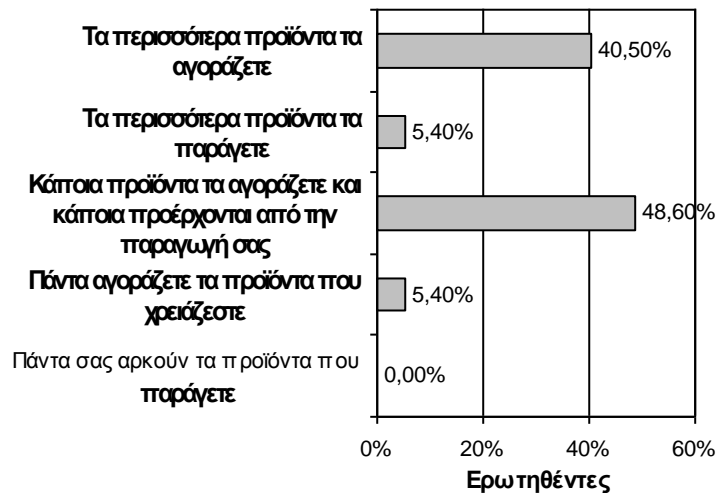

Σχήμα 60: Αποτελέσματα άσκησης της γεωργίας σύμφωνα με τους ερωτηθέντες αγρότες

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Ακολούθησαν ερωτήσεις οι οποίες καλύπτουν μια επιπλέον πτυχή της πολυλειτουργικής γεωργίας, τον διατροφικό ρόλο. Εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο καλύπτονται οι διατροφικές ανάγκες των οικογενειών των παραγωγών. Στο 48,6% του δείγματος κάποια προϊόντα προέρχονται από την παραγωγή του και κάποια τα αγοράζει.

Για την κάλυψη των διατροφικών σας αναγκών:

Σχήμα 61: Βαθμός κάλυψης των διατροφικών αναγκών των ερωτηθέντων αγροτών μέσω των προϊόντων που παράγουν

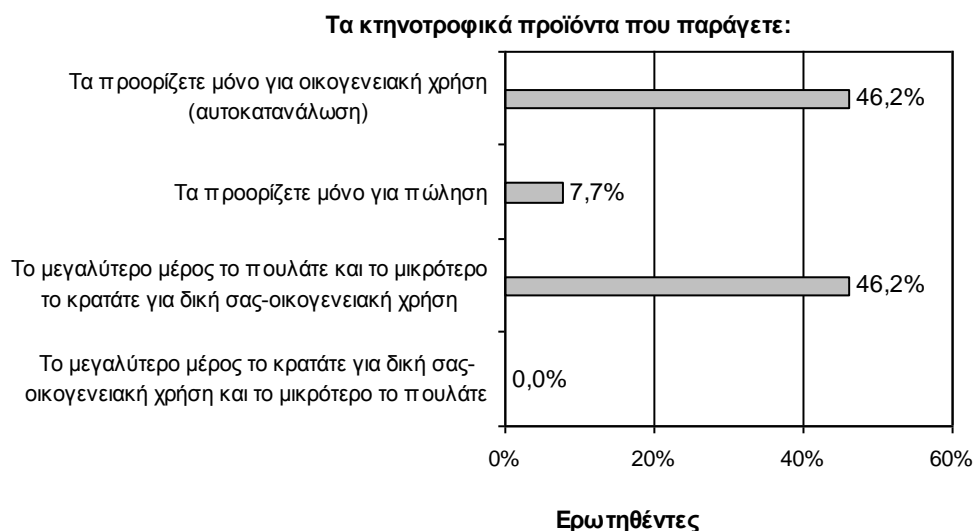
Το 81,1% δήλωσε ότι το μεγαλύτερο μέρος των γεωργικών προϊόντων που παράγει το πουλάει.

Σχήμα 62: Προορισμός των γεωργικών προϊόντων που παράγουν οι ερωτηθέντες αγρότες

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Όσον αφορά στα κτηνοτροφικά προϊόντα στο σύνολο των 37 ερωτηθέντων αγροτών δηλαδή το 35% παράγει κτηνοτροφικά προϊόντα. Εδώ τα ποσοστά διαφοροποιούνται. Είναι αρκετοί αυτοί που προορίζουν τα κτηνοτροφικά προϊόντα μόνο για οικογενειακή χρήση καθώς το μεγαλύτερο μέρος εκτρέφει πουλερικά ή κουνέλια για δική του χρήση. Συμπεραίνουμε ότι τα κτηνοτροφικά προϊόντα καλύπτουν μεγαλύτερο μέρος των διατροφικών προϊόντων συγκριτικά με τα γεωργικά προϊόντα.

Σχήμα 63: Προορισμός των κτηνοτροφικών προϊόντων που παράγουν οι ερωτηθέντες αγρότες
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Στις επόμενες δυο ερωτήσεις εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο οι ερωτηθέντες παραγωγοί υιοθετούν βιολογικούς τρόπους καλλιέργειας καθώς και το ποσοστό όσων ακολουθούν πιστοποιημένα πρότυπα παραγωγής.

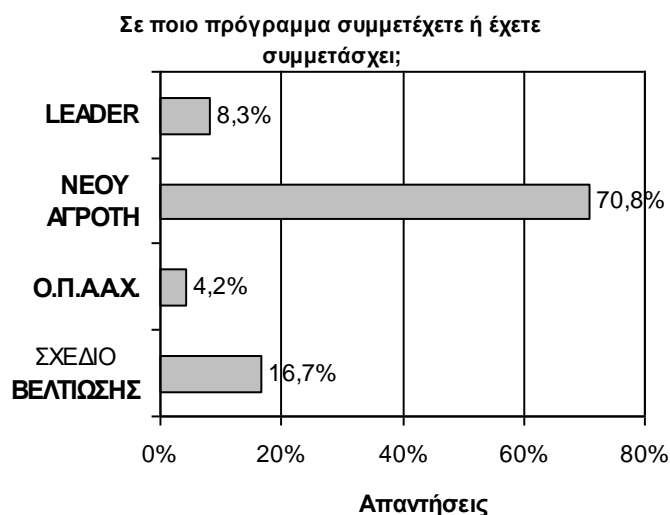
Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων μοναχά το 16,2% (6 αγρότες) παράγει βιολογικά προϊόντα, κάτι το οποίο μπορεί να οφείλεται στην δυσκολία βιολογικής αντιμετώπισης ασθενειών σε καλλιέργειες που συνηθίζονται στην περιοχή μελέτης. Αντίστοιχα το 29,7% των ερωτηθέντων παραγωγών παράγει πιστοποιημένα προϊόντα.

Η επόμενη σειρά ερωτήσεων στοχεύει να αναδείξει το βαθμό στον οποίο οι ερωτηθέντες συμμετέχουν σε προγράμματα τα οποία προωθούνται από τις αγροτικές πολιτικές προκειμένου να στηρίζουν οικονομικά τους αγρότες αλλά και να τους προσφέρουν δυνατότητες απασχόλησης σε τομείς άρρηκτα συνδεδεμένους με την γεωργία.

Οι αγρότες που συμμετέχουν ή έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν σε κάποιο επιδοτούμενο πρόγραμμα απαντώνται σε ποσοστό 54,1% στο σύνολο των ερωτηθέντων αγροτών, δηλαδή ένας στους δύο έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον συμμετοχής σε προγράμματα και έχει ενταχθεί σε αυτά. Πιο συγκεκριμένα οι 20 συμμετέχοντες ανέφεραν τα παρακάτω προγράμματα: Leader (2 άτομα), Νέου αγρότη (17 άτομα), Ο.Π.Α.Α.Χ. – Ολοκληρωμένα Προγράμματα Αγροτικής

Ανάπτυξης (1 άτομο), Σχέδιο βελτίωσης (4 άτομα). Συνεπώς στο σύνολο των απαντήσεων των συμμετεχόντων σε προγράμματα το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής, ήτοι το 70,8%, αφορά στο πρόγραμμα *Νέων Αγροτών*. Το επόμενο σε σειρά ποσοστό συμμετοχής (16,7%) αντιστοιχούσε στα *Σχέδια βελτίωσης*. Για το Leader το ποσοστό συμμετοχής ανήλθε στο 8,3% και για τα Ο.Π.Α.Α.Χ. στο 4,2%.

Αναλυτικότερα τα προγράμματα κάλυπταν τις εξής δράσεις: Το Leader κάλυψε την κατασκευή τυροκομείου, κατασκευή τυποποιητηρίου (μηχανολογικό εξοπλισμό), το Ο.Π.Α.Α.Χ. την κατασκευή ελαιτριβείου και τα Σχέδια Βελτίωσης την αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού, κατασκευή δικτύου άρδευσης.

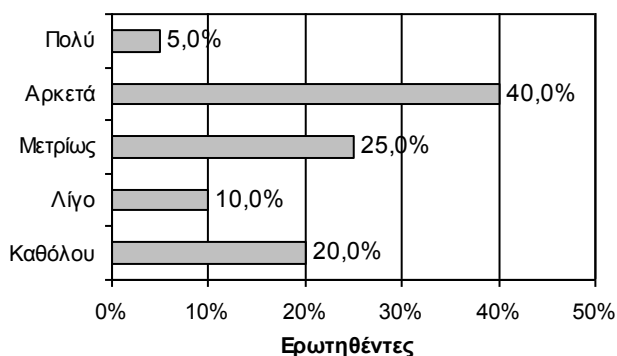

Σχήμα 64: Προγράμματα στα οποία συμμετέχει/έχει συμμετάσχει μέρος των ερωτηθέντων αγροτών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Οι απαντήσεις του ερωτήματος «είστε/ήσασταν ικανοποιημένος/η από τη συμμετοχή σας στο πρόγραμμα» φανέρωσαν ότι το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων το δηλώνει αρκετά ικανοποιημένο από τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα λόγω της οικονομικής βοήθειας που του προσφέρθηκε.

Είστε/ήσασταν ικανοποιημένος/η από την συμμετοχή σας στο πρόγραμμα;

Σχήμα 65: Βαθμός ικανοποίησης από την συμμετοχή σε προγράμματα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Οι ακόλουθες ερωτήσεις είχαν ως σκοπό να μελετηθούν οι τρόποι μέσω των οποίων οι παραγωγοί επιθυμούν να ενισχύσουν το εισόδημα τους και την απασχόληση τους.

Σε επόμενη ερώτηση τέθηκε το ζήτημα εάν τους συμμετέχοντες στην έρευνα αγρότες θα τους ενδιέφερε να αυξήσουν το εισόδημα τους μέσω εναλλακτικών μορφών απασχόλησης-εναλλακτικών μορφών τουρισμού ή μέσω εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας. Σημειώνεται ότι υπήρχε η δυνατότητα επιλογής και των δύο απαντήσεων. Συνεπώς στο σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (43 απαντήσεις) το μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι το 48,8%, αντιστοιχούσε στην επιλογή της απασχόλησης σε μορφές εναλλακτικού τουρισμού ως επιθυμητού τρόπου αύξησης εισοδήματος. Παράλληλα το 34,9% των απαντήσεων αντιστοιχούσε στις εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας, ενώ το 16,3% δήλωσε ότι δεν το ενδιαφέρει να ενισχύσει το εισόδημα του. Συνδυάζοντας την παρούσα ενότητα με την ηλικία των παραγωγών λαμβάνουμε τα ακόλουθα συμπεράσματα ανάλογα με την ηλικιακή κατηγορία στην οποία ανήκουν οι ερωτηθέντες και τους τρόπους επιθυμητούς τρόπους ενίσχυσης εισοδήματος.

27-34 έτη: το 22,5% επί του συνόλου των απαντήσεων αφορά στην υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας και το 77,5% τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

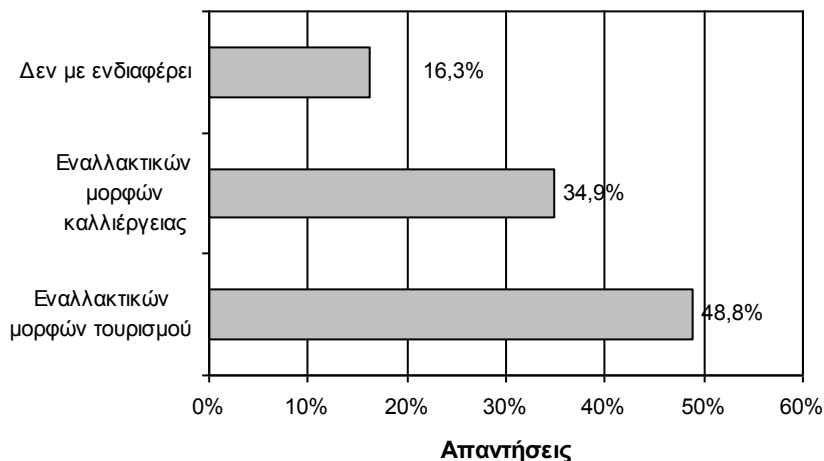
35-42 έτη: το 70,0% των συνολικών απαντήσεων αφορά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και το υπόλοιπο 30,0% στις εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας

43-50 έτη: στο σύνολο των απαντήσεων το 43,0% αφορά στις εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας, το 28,5% στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού ενώ το υπόλοιπο 28,5% δεν ενδιαφέρεται να ενισχύσει το εισόδημα του.

51-60 έτη: το 40,0% των απαντήσεων αφορά στην υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας, το 30,0% στην συμμετοχή σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού και το υπόλοιπο ποσοστό αντιστοιχεί σε όσους δεν ενδιαφέρονται να ενισχύσουν το εισόδημα τους.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι στις ηλικίες από 27 έως 42 έτη, οι ερωτηθέντες θα επέλεγαν να ενισχύσουν το εισόδημα τους πρωτίστως (με μεγάλη διαφορά) μέσω συμμετοχής σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού (κυρίως αγροτουρισμού) και σε μικρότερο βαθμό θα επέλεγαν εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας. Αντιθέτως στις ηλικίες 43 μέχρι 60 έτη οι παραγωγοί επιλέγουν να ενισχύσουν το εισόδημα τους πρωτίστως μέσω υιοθέτησης εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας. Στις ηλικίες 43-60 υπάρχουν παραγωγοί που δεν επιθυμούν να αυξήσουν το εισόδημα τους.

Θα σας ενδιέφερε να ενισχύσετε το εισόδημα σας μέσω:

Σχήμα 66: Τρόποι ενίσχυσης του εισοδήματος

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

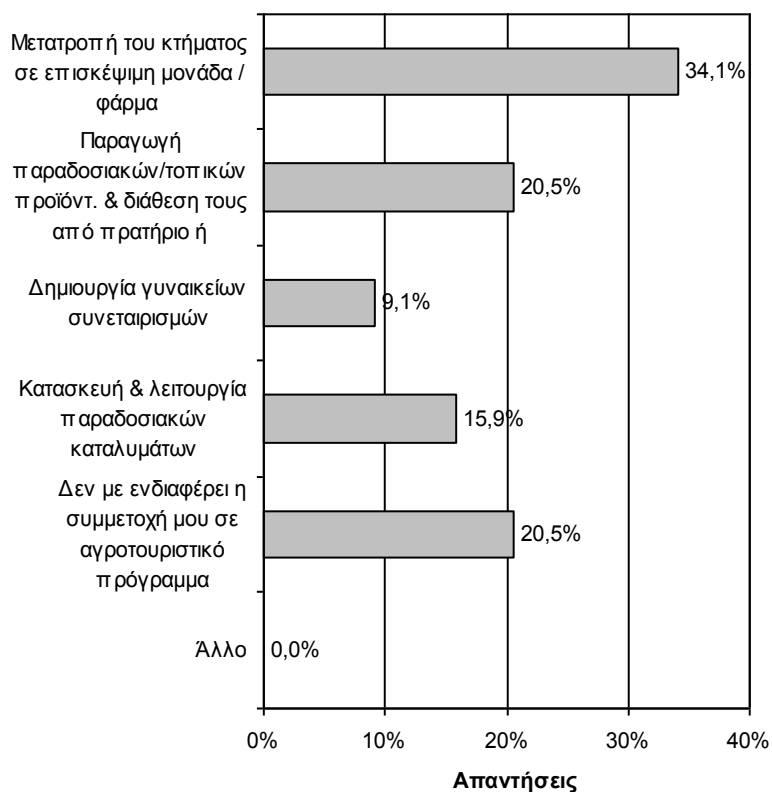
Στην ερώτηση πολλαπλών επιλογών με ποιους τρόπους θα σας ενδιέφερε η συμμετοχή σας σε αγροτουριστικό πρόγραμμα συνολικά δόθηκαν 44 απαντήσεις από το σύνολο των 37 αγροτών. "Η μετατροπή του κτήματος σε επισκέψιμη μονάδα φάρμα όπου ο επισκέπτης θα συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία με δυνατότητα παροχής διαμονής εντός αυτής" φαίνεται πως είναι ο κύριος τρόπος που επιλέγουν οι

παραγωγοί καθώς καταλαμβάνει ποσοστό 34,1% επί του συνόλου των απαντήσεων. Η επιλογή της *παραγωγής παραδοσιακών/τοπικών προϊόντων και η διάθεση τους από πρατήριο ή εκθετήριο* αντιστοιχεί στο 20,5% των απαντήσεων ενώ μικρότερο ποσοστό του δείγματος (15,9%) θα επέλεγε την *"κατασκευή και λειτουργία παραδοσιακών καταλυμάτων"*. Όσον αφορά στην *"δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών"* ως τρόπο συμμετοχής σε αγροτουριστικό πρόγραμμα καταλαμβάνει ποσοστό 9,1% του συνόλου των απαντήσεων.

Στην επισκέψιμη φάρμα επίσης θα υπάρχει η δυνατότητα λειτουργίας επισκέψιμου εργαστηρίου μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και πρατηρίου/εκθετηρίου τοπικών προϊόντων.

Στην περίπτωση που απομονωθεί το ποσοστό όσων δεν ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν σε αγροτουριστικό πρόγραμμα, καταλήγουμε ότι στο σύνολο των απαντήσεων των ενδιαφερόμενων *"Η μετατροπή του κτήματος σε επισκέψιμη μονάδα φάρμα..."* καταλαμβάνει ποσοστό 42,9% επί του συνόλου των απαντήσεων, η *παραγωγή παραδοσιακών / τοπικών προϊόντων και η διάθεση τους από πρατήριο ή εκθετήριο* αντιστοιχεί στο 25,7% των απαντήσεων, η *κατασκευή και λειτουργία παραδοσιακών καταλυμάτων* 20% , η *δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών* 11,4%.

Με ποιους από τους παρακάτω τρόπους θα σας ενδιέφερε η συμμετοχή σας σε αγροτουριστικό πρόγραμμα;

Σχήμα 67: Τρόποι που ενδιαφέρουν τους ερωτηθέντες αγρότες να συμμετάσχουν σε αγροτουριστικά προγράμματα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Το ενδιαφέρον για λειτουργία γυναικείων συνεταιρισμών ήταν ιδιαίτερα έντονο στις αγρότισσες της περιοχής Φενεού. Είναι μεγάλο το ποσοστό των γυναικών της περιοχής που στηρίζουν τον θεσμό δυστυχώς όμως, όπως δήλωσαν οι ίδιες, δεν υπάρχει οργάνωση και συντονισμός προκειμένου να οδηγηθούν στην δημιουργία ενός γυναικείου συνεταιρισμού. Στην περιοχή υπάρχει γυναικείος σύλλογος του οποίου ο ρόλος περιορίζεται στην οργάνωση εκδηλώσεων και μοναχά σε μεμονωμένες περιπτώσεις όπως πανηγύρια πουλάνε κάποια από τα τοπικά τους προϊόντα.

Σε επίπεδο ηλικιακής κατηγορίας το ποσοστό των τρόπων συμμετοχής ή μη συμμετοχής σε αγροτουριστικές δραστηριότητες κατανέμεται ως εξής στις ηλικιακές κλάσεις:

27-34 έτη: Το 57,2% επιθυμεί να συμμετάσχει σε αγροτουριστικές δραστηριότητες μέσω της μετατροπής των κτημάτων τους σε επισκέψιμες μονάδες/φάρμες, το 14,5% με την παραγωγή τοπικών προϊόντων και διάθεση τους από πρατήριο/εκθετήριο ενώ το υπόλοιπο 28,3% θα επέλεγε την κατασκευή και λειτουργία παραδοσιακών καταλυμάτων.

35-42 έτη: Το μεγαλύτερο ποσοστό (36,4%) των ερωτηθέντων που ανήκουν στην συγκεκριμένη κλάση θα συμμετείχε μέσω της κατασκευής και λειτουργίας καταλυμάτων, ενώ ποσοστό ενδιαφέροντος 27,2% υπάρχει για έκαστο από τους εξής τρόπους, μετατροπή κτήματος σε επισκέψιμη φάρμα και παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων. Σημειώνεται ότι το 9,2% των ερωτηθέντων που ανήκουν στην ηλικία των 35-42 ετών δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν σε αγροτουριστικό πρόγραμμα.

43-50 έτη: Σε 25% αντιστοιχεί το ενδιαφέρον όσων ανήκουν στην συγκεκριμένη κλάση για έκαστο από τους ακόλουθους τρόπους συμμετοχής σε αγροτουριστικό πρόγραμμα, μετατροπή κτήματος σε επισκέψιμη φάρμα και δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών και σε 18,7% αυτών που επιλέγουν την παραγωγή και διάθεση παραδοσιακών τοπικών προϊόντων ενώ δεν ενδιαφέρεται για συμμετοχή σε αγροτουριστικό πρόγραμμα το 25% των παραγωγών που ανήκουν στη συγκεκριμένη ηλικιακή κλάση. Μικρότερο είναι το ποσοστό (6,3%) όσων ενδιαφέρονται για λειτουργία καταλυμάτων.

51-60 έτη: Το 40,1% των αγροτών θα μετέτρεπε το κτήμα του σε επισκέψιμη μονάδα ενώ το 19,8% θα το ενδιέφερε η συμμετοχή του μέσω διάθεσης δικών του προϊόντων από εκθετήριο. Το υπόλοιπο 40,1% δεν ενδιαφέρεται για αγροτουριστικά προγράμματα.

Από τον συνδυασμό και σύγκριση των παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι όλοι οι ερωτηθέντες ηλικίας 27-34 ενδιαφέρονται για συμμετοχή σε αγροτουριστικά προγράμματα. Από τις ηλικίες 35-43 εμφανίζονται κάποιοι που δεν ενδιαφέρονται για αγροτουριστικές δραστηριότητες αλλά το ποσοστό (9,2%) είναι χαμηλό αναλογικά με αυτούς που επιθυμούν να συμμετάσχουν (90,8%). Με το πέρασμα της ηλικίας των αγροτών αυξάνεται το ποσοστό των μη ενδιαφερόμενων και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών εντοπίζεται σε ηλικίες από 51-60 έτη.

Σε επόμενη φάση οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα τι θα κάνουν τις σημερινές τους αγροτικές δραστηριότητες εάν ασχοληθούν με εναλλακτικές μορφές απασχόλησης όπως ο αγροτουρισμός, μεταποίηση προϊόντων

κλπ. δράσεις δηλαδή που στηρίζονται από τα κοινοτικά προγράμματα. Το 54,1% δήλωσε πως θα τις διατηρήσει διότι μπορεί να τις ασκήσει συνδυαστικά με διπλό όφελος για τον ίδιο τον παραγωγό καθώς θα παράγει τα προϊόντα τα οποία εν συνεχεία θα τα προωθεί μέσω των νέων δραστηριοτήτων. Το 24,3% των ερωτηθέντων αγροτών δήλωσε πως θα τις περιορίσει, ενώ μόλις το 2,7% (1 άτομο) απάντησε πως θα τις εγκαταλείψει. Τα δύο παραπάνω μεγέθη είναι ενθαρρυντικά διότι φανερώνουν πως οι αγρότες δεν ενδιαφέρονται να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα αλλά να το ασκήσουν παράλληλα με νέες δραστηριότητες που λειτουργούν συμπληρωματικά και σχετίζονται άμεσα με τις ήδη υπάρχουσες αγροτικές δραστηριότητες.

Εάν ασχοληθείτε με εναλλακτικές μορφές απασχόλησης (αγροτουρισμός, μεταποίηση κλπ.) τι θα κάνετε τις σημερινές σας αγροτικές δραστηριότητες

Σχήμα 68: Βαθμός διατήρησης των τωρινών δραστηριοτήτων των ερωτηθέντων αγροτών σε περίπτωση που απασχοληθούν με εναλλακτικές μορφές απασχόλησης

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας πεδίου, 2009.

Στο σύνολο των 37 ερωτηθέντων αγροτών το 64,9% δήλωσε ότι σε περίπτωση που ασχοληθεί με εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας όπως βιολογικά, πιστοποιημένα ή ακόμα και προσθήκη μιας νέας θα διατηρήσει τις σημερινές καλλιέργειες. Το μεγάλο αυτό ποσοστό αποδίδεται στο ότι οι αγρότες δείχνουν να μην νιώθουν ασφάλεια απέναντι στη παραγωγή βιολογικών προϊόντων διότι είναι ευαίσθητα ως προς τις ασθένειες, υστερούν σε εμφάνιση κλπ. οπότε ενέχει ο κίνδυνος να μην αποδώσουν οικονομικά. Για αυτό το λόγο επιλέγουν να διατηρήσουν τις σημερινές καλλιέργειες

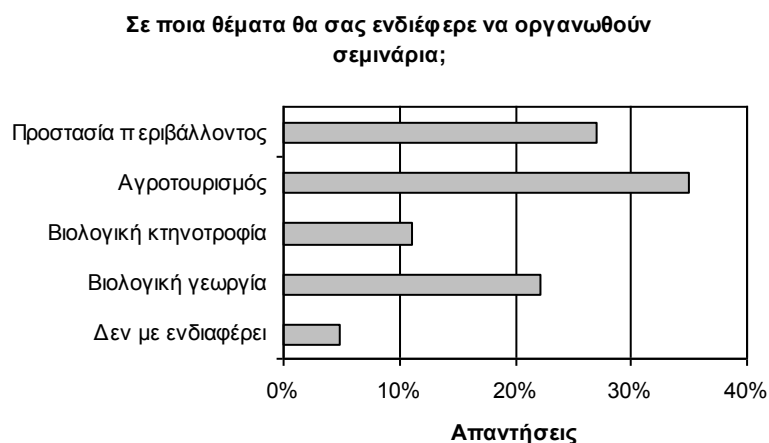
έχοντας τις ως ασφάλεια. Επιπρόσθετα δεν θέλουν να εγκαταλείψουν τις σημερινές καλλιέργειες γιατί όπως δηλώνουν «Τις έφτιαξα με τόσο κόπο, δεν θα τις αφήσω τουλάχιστον για αρχή. Αργότερα αν δω πως δεν αποδίδουν θα τις εγκαταλείψω ή θα τις περιορίσω και θα κρατήσω τις καινούριες». Στο ακόλουθο διάγραμμα παρατηρούμε ότι κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα το ποσοστό όσων δήλωσαν ότι θα εγκαταλείψουν ή θα περιορίσουν τις αρχικές καλλιέργειες.

Σχήμα 69: Βαθμός διατήρησης των τωρινών καλλιεργειών των ερωτηθέντων αγροτών σε περίπτωση που απασχοληθούν με εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων πεδίου έρευνας, 2009.

Στο ερώτημα σε ποια θέματα θα τους ενδιέφερε να οργανωθούν σεμινάρια κατάρτισης, στο σύνολο των απαντήσεων (63 απαντήσεις) ο αγροτουρισμός καταλαμβάνει την πρώτη θέση με ποσοστό 34,9 %. Ακολουθεί το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος σε ποσοστό 27,0%, αριθμός που φανερώνει την επιθυμία των αγροτών να συνδέσουν την άσκηση της γεωργίας με θετικά περιβαλλοντικά αποτελέσματα. Η βιολογική γεωργία αντιστοιχεί στο 22,2% και η βιολογική κτηνοτροφία στο 11,1%. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι εκτροφείς προβάτων, βοοειδών και χοίρων -οι οποίοι απαντώνται μοναχά στις ορεινές περιοχές- εξέφρασαν το ενδιαφέρον τους για σεμινάρια βιολογικής κτηνοτροφίας.

Σχήμα 70: Θέματα που ενδιαφέρουν τους ερωτηθέντες αγρότες να οργανωθούν σεμινάρια

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων πεδίου έρευνας, 2009.

3.2.4. Γενικά συμπεράσματα από την έρευνα πεδίου

- Το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων παραγωγών παρουσιάζεται βελτιωμένο συγκριτικά με το επίπεδο εκπαίδευσης του αγροτικού πληθυσμού των προηγούμενων ετών (βάσει των στοιχείων της Ε.Σ.Υ.Ε.) καθώς σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας το μεγαλύτερο ποσοστό των αγροτών είναι απόφοιτοι Λυκείου.
- Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων είναι παντρεμένοι και κατοικούν στο ίδιο σπίτι με τα παιδιά τους ενώ εξίσου σημαντικό είναι το ποσοστό των ερωτηθέντων που διαμένουν στο ίδιο σπίτι με τα παιδιά αλλά και τους γονείς τους, ακολουθείται δηλαδή το παραδοσιακό πρότυπο οικογένειας.
- Το σύνολο των παραγωγών εκτός από 2 περιπτώσεις, προέρχονται από αγροτικές οικογένειες. Παρατηρείται δηλαδή "κληρονομική διαδοχή" του επαγγέλματος.
- Οι περισσότεροι ερωτηθέντες είναι αγρότες κατά κύρια και μοναδική απασχόληση. Τα επαγγέλματα τα οποία ασκεί μέρος των αγροτών ως κύρια ή ως συμπληρωματική απασχόληση είναι κυρίως τεχνίτες ανέγερσης κτιρίων, ιδιοκτήτες χώρων εστίασης και διαμονής, κάτοχοι ελαιοτριβείου ή τυροκομείου.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των παραγωγών απασχολεί κυρίως εποχικό προσωπικό στις εκμεταλλεύσεις του. Οι εργάτες αλβανικής καταγωγής αποτελούν το

μεγαλύτερο μέρος του εποχικού προσωπικού ενώ το ποσοστό των ελλήνων εργατών είναι ιδιαίτερα χαμηλό.

➤ Παράλληλα στις περισσότερες εκμεταλλεύσεις απασχολούνται και μέλη της οικογένειας, κυρίως οι σύζυγοι και οι γονείς του ιδιοκτήτη. Σε μικρότερο βαθμό απασχολούνται τα παιδιά των ερωτηθέντων παραγωγών στις εκμεταλλεύσεις λόγω της μικρής ηλικίας τους, της μη ύπαρξης ενδιαφέροντος προς τις αγροτικές δραστηριότητες ή επειδή έχουν φύγει για σπουδές ή εργασία σε άλλο τόπο.

➤ Η πλειονότητα των ερωτηθέντων μεριμνά για την ασφάλιση του και για τη εξασφάλιση συνταξιοδότησης τους.

➤ Παρουσιάζεται αυξημένο το ποσοστό των παραγωγών που δεν πηγαίνουν διακοπές καθώς οι μισοί δεν έχουν αυτή την δυνατότητα λόγω πίεσης χρόνου αλλά και εξαιτίας οικονομικών λόγων. Όσοι πηγαίνουν διακοπές επιλέγουν ως προορισμό την Ελλάδα, κυρίως τα νησιά αλλά και ορεινές περιοχές. Δεν παρατηρείται συνεπώς επηρεασμός από τα σύγχρονα καταναλωτικά πρότυπα στα οποία επιλέγουν ως ταξιδιωτικό προορισμό χώρες του εξωτερικού.

Αξίζει να αναφερθεί η μοναδική περίπτωση παραγωγού που ως τόπο διακοπών επέλεξε εξίσου την Ελλάδα και το εξωτερικό. Αυτό αν συνδυαστεί με το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος παραγωγός έχει συμμετάσχει σε αρκετά προγράμματα (ΟΠΑΑΧ, νέου αγρότη, σχέδιο βελτίωσης, βιολογική παραγωγή) ίσως να προκύπτει ότι στα ταξίδια του στο εξωτερικό αντίκρισε έναν διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισης του αγροτικού τομέα από τους παραγωγούς καθώς στο εξωτερικό αξιοποιούν σε μεγάλο βαθμό τα προγράμματα. Η γνωριμία του αυτή τον επηρέασε, του άνοιξε νέους ορίζοντες και νέους τρόπους σκέψης σχετικά με τον τρόπο παραγωγής και την διαχείριση της εκμετάλλευσης του και συνέβαλε στο να ενταχθεί στα προαναφερθέντα προγράμματα.

➤ Οι εκμεταλλεύσεις της μεγαλύτερης μερίδας των αγροτών βρίσκονται στο ίδιο δημοτικό διαμέρισμα με αυτό στο οποίο κατοικούν. Συνεπώς δεν σπαταλάνε χρόνο και χρήμα για την μετακίνησή τους από την κατοικία τους προς το/τα αγροτεμάχια ή από το ένα αγροτεμάχιο στο άλλο, κάτι το οποίο ισχύει για το 35,1% των ερωτηθέντων αγροτών.

➤ Οι παραγωγοί κάνουν χρήση του μέτρου της ενιαίας αποδεσμευμένης ενίσχυσης και λαμβάνουν επιδότηση η οποία τους βοηθάει οικονομικά, έστω σε κάποιο βαθμό.

➤ Η αλλαγή της καλλιέργειας οφείλεται κυρίως στο ότι η νέα καλλιέργεια που επέλεξαν οι παραγωγοί ήταν πιο συμφέρουσα, δηλαδή απαιτούσε μικρότερο κόστος παραγωγικής διαδικασίας και οι παραγωγοί εξασφάλισαν καλύτερες τιμές πώλησης των προϊόντων τους. Δεν εξακολούθησαν δηλαδή να παράγουν κάτι που δεν θα τους συνέφερε. Επιπλέον λόγος που οδήγησε στην αλλαγή καλλιέργειας ήταν οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν στην προηγούμενη όπως ευαισθησία στις καιρικές συνθήκες, χαμηλή ζήτηση των παραγόμενων προϊόντων κλπ.

➤ Αρνητικό στοιχείο αποτελεί ο αριθμός των παραγωγών που έχουν σκεφτεί να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα, καθώς το 45,5% των ερωτηθέντων παραγωγών έχουν σκεφτεί να το πράξουν, εκ των οποίων το μεγαλύτερο ποσοστό αντιστοιχεί στους κυρίως αγρότες.

Στις μεγαλύτερες παραγωγικές ηλικίες το ποσοστό αυτών που δεν ενδιαφέρονται να εγκαταλείψουν το αγροτικό επάγγελμα υπερτερεί έναντι όσων έχουν σκεφτεί να το εγκαταλείψουν. Όμως για ηλικίες από 27-34 έτη το μεγαλύτερο ποσοστό έχει σκεφθεί να εγκαταλείψει το αγροτικό επάγγελμα. Ο κύριος λόγος που τους ωθεί στην εγκατάλειψη του αγροτικού επαγγέλματος είναι οι χαμηλές τιμές πώλησης των προϊόντων τους και το εισόδημα τους τα οποία δεν ανταποκρίνονται στους κόπους τους.

➤ Το παραπάνω συνδέεται με το ότι σχεδόν οι μισοί παραγωγοί δηλώνουν μετρίως ικανοποιημένοι από το αγροτικό εισόδημα. Ακολουθούν οι αγρότες που είναι λίγο ή καθόλου ικανοποιημένοι ενώ μικρός ο αριθμός όσων είναι αρκετά ή πολύ ικανοποιημένοι.

➤ Το 1/3 των παραγωγών θα επέλεγαν να ακολουθήσουν μια καλλιέργεια που να μην αποδίδει χρήματα αλλά θα ελλόχευε ο κίνδυνος να μην ευδοκιμήσει διότι δεν θα προσαρμοζόταν στις εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής. Δηλαδή το μεγαλύτερο ποσοστό των παραγωγών δεν θα έπαιρνε το ρίσκο, αλλά προτιμά την σιγουριά των καλλιεργειών που να μην μπορεί να μην αποδίδουν τόσο οικονομικά αλλά τουλάχιστον είναι εξασφαλισμένη και αποδεδειγμένη η ευδοκίμηση τους στην περιοχή. Σε κάθε ηλικιακή κλάση το μεγαλύτερο ποσοστό αντιστοιχεί σε αυτούς που δεν θα επέλεγαν την προαναφερθείσα καλλιέργεια.

➤ Παρόλες τις σκέψεις των ερωτηθέντων παραγωγών για εγκατάλειψη του αγροτικού επαγγέλματος υπάρχουν λόγοι που τους συγκρατούν ακόμα στο επάγγελμα όπως η απουσία εναλλακτικών λύσεων για απασχόληση.

- Οι τρόποι που θα μπορούσαν να συγκρατήσουν τον πληθυσμό στην ύπαιθρο είναι ποικίλοι όπως προέκυψε από την ανάλυση των ερωτηματολογίων. Τρεις τρόποι που αναφέρθηκαν σε μεγαλύτερο ποσοστό είναι: πρώτον να εξασφαλιστεί καλύτερη διάθεση, εμπορία και καλύτερες τιμές πώλησης των αγροτικών προϊόντων, δεύτερον να υπάρχει οικονομική στήριξη προς τους παραγωγούς, τόσο από κρατικούς όσο και ιδιωτικούς μηχανισμούς και τρίτον σημαντικό τρόπο θεωρούν την κατασκευή και λειτουργία μονάδων μεταποίησης των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων.
- Όσον αφορά στο καθεστώς ιδιοκτησίας των καλλιεργούμενων εκτάσεων το μεγαλύτερο μέρος των εκτάσεων είναι ιδιόκτητο. Ακολουθούν οι νοικιασμένες εκτάσεις και τέλος οι μεσιακές.
- Οι ετήσιες καλλιέργειες παρόλο που ακολουθούνται από μικρό αριθμό παραγωγών καταλαμβάνουν σχεδόν ίση έκταση με αυτή των δενδρωδών καλλιεργειών, λόγω του σιταριού και του καλαμποκιού η καλλιέργεια των οποίων απαντάται σε μεγάλες εκτάσεις. Κάτι ανάλογο ισχύει για τα κτηνοτροφικά φυτά.
- Στην κατηγορία των αμπέλων και σταφιδαμπέλων κυριαρχεί η κορινθιακή σταφίδα τόσο ως προς την καλλιεργούμενη έκταση όσο και στον αριθμό των παραγωγών που την καλλιεργούν.
- Στην κατηγορία των δενδρωδών καλλιεργειών στις ελιές αντιστοιχεί το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης και ακολουθείται από μεγάλο αριθμό των παραγωγών.
- Όσον αφορά στην ζωική παραγωγή, εκτρέφονται προς πώληση των κτηνοτροφικών προϊόντων κυρίως αιγοπρόβατα, βοοειδή, χοίροι και μέλισσες. Υπάρχουν και παραγωγοί που εκτρέφουν πουλικά τα προϊόντα των οποίων προορίζουν για δική τους, οικογενειακή χρήση.
- Όπως προέκυψε από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων, οι παραγωγοί έχουν γνώση των προβλημάτων που προκαλούνται από τις μεθόδους καλλιέργειας. Σε μεγαλύτερο ποσοστό απαντάται ότι οι μέθοδοι καλλιέργειας προκαλούν προβλήματα υγείας και μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα.
- Οι παραγωγοί καλύπτουν μέρος των διατροφικών τους αναγκών τόσο από την αγορά όσων χρειάζονται αλλά και από τα προϊόντα που παράγουν οι ίδιοι.
- Σε χαμηλά επίπεδα (16,2%) κυμαίνεται το ποσοστό όσων ακολουθούν βιολογικές μεθόδους παραγωγής ενώ μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των ερωτηθέντων παραγωγών (29,7%) που παράγουν πιστοποιημένα προϊόντα.

➤ Σχετικά με την συμμετοχή των αγροτών σε επιδοτούμενα προγράμματα, πάνω από το μισό ποσοστό των ερωτηθέντων παραγωγών έχει συμμετάσχει σε επιδοτούμενο πρόγραμμα (LEADER, Ο.Π.Α.Α.Χ., σχέδιο βελτίωσης, νέος αγρότης) δηλώνοντας ότι είναι αρκετά ικανοποιημένο (40%) από την εφαρμογή του προγράμματος. Σε μεγαλύτερο ποσοστό απαντάται το πρόγραμμα του νέου αγρότη. Ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην διάρκεια εφαρμογής των προγραμμάτων είναι η γραφειοκρατική διαδικασία.

➤ Είναι φανερό το ενδιαφέρον των παραγωγών για ενίσχυση του εισοδήματος τους. Ως δυνατούς τρόπους επίτευξης αυτού οι παραγωγοί επέλεξαν κυρίως την ενασχόληση τους με εναλλακτικές μορφές τουρισμού (π.χ. αγροτουρισμός) και δευτερευόντως την υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας.

➤ Στις δηλώσεις των παραγωγών αναφέρεται ότι ενδιαφέρονται να ενταχθούν σε προγράμματα που οι δράσεις τους στηρίζουν τις αγροτουριστικές δραστηριότητες ωστόσο παράγοντες όπως η ελλιπής ή η πλήρης απουσία ενημέρωσης σχετικά με τα προγράμματα αυτά, η γραφειοκρατία που γνωρίζουν ότι τα χαρακτηρίζει, το κόστος της επένδυσης το οποίο απαιτεί και το προσωπικό κεφάλαιο του παραγωγού τους αποτρέπουν, οδηγώντας στην περιορισμένη συμμετοχή των αγροτών στα προγράμματα αυτά.

➤ Όσο μικρότερη η ηλικία του παραγωγού (27-42 έτη) τόσο πιο έντονο το ενδιαφέρον του για συμμετοχή σε αγροτουριστικές δραστηριότητες. Σε μεγαλύτερες ηλικίες (43- 60 έτη) οι παραγωγοί επιλέγουν να ενισχύσουν το εισόδημα τους πρωτίστως μέσω υιοθέτησης εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας. Στην διάρκεια των συνεντεύξεων, οι παραγωγοί που ήταν κοντά στην ηλικία των 60 χρόνων δήλωναν ότι είναι μεγάλοι πλέον για να κάνουν δοκιμές και ότι δεν διαθέτουν το κουράγιο αλλά και δύναμη.

➤ Στο σύνολο όσων ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με αγροτουριστικές δραστηριότητες, το μεγαλύτερο ποσοστό των επιλογών αφορά στην μετατροπή του κτήματος σε επισκέψιμη φάρμα καθώς και στη παραγωγή τοπικών προϊόντων, παραδοσιακών προϊόντων και διάθεση τους είτε από μαγαζιά που θα δημιουργήσουν οι ίδιοι οι παραγωγοί είτε μέσω της προώθησής τους σε πρατήρια ή εκθετήρια.

Αυτό που προκαλεί εντύπωση, και αποτελεί θετική ένδειξη, είναι ότι σε μικρότερο ποσοστό οι παραγωγοί του δείγματος επιλέγουν ως τρόπο συμμετοχής σε αγροτουριστικό πρόγραμμα την κατασκευή και λειτουργία καταλυμάτων. Έτσι ανατρέπουν τα μέχρι στιγμής δεδομένα σύμφωνα με τα οποία τα αγροτουριστικά

έργα που έχουν πραγματοποιηθεί στην περιοχή μελέτης αφορούν αποκλειστικά στην κατασκευή καταλυμάτων και χώρων εστίασης μέσω των οποίων οι επενδυτές "εκμεταλλεύονται" τη τουριστική ζήτηση, αποσκοπώντας στις εύκολες λύσεις αύξησης εισοδήματος με επενδύσεις οι οποίες δεν συνδέονται άμεσα με τον αγροτικό τομέα.

Μπορούμε να θεωρήσουμε πως οι αγρότες συνειδητοποιούν ότι πρέπει να προβούν σε έξυπνες ενέργειες και να διαφοροποιήσουν το είδος των προσφερόμενων υπηρεσιών. Παράλληλα ο δύο αυτοί τρόποι, δηλαδή η δημιουργία επισκέψιμης φάρμας εντός της οποίας θα υπάρχει η δυνατότητα διαμονής, λειτουργίας επισκέψιμου εργαστηρίου μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και πρατηρίου/εκθετηρίου τοπικών προϊόντων, αλλά και η παραγωγή τοπικών προϊόντων όπου θα διατίθενται προς πώληση από πρατήριο ή εκθετήριο χωρίς να εντάσσεται απαραίτητα στις δραστηριότητες της επισκέψιμης φάρμας συνδέονται άμεσα με την αγροτική παραγωγή και την ενισχύουν, ενισχύοντας και το εισόδημα του παραγωγού.

Ενδεικτικά, ανάμεσα στην ηλικία των παραγωγών και στο ενδιαφέρον τους προς τους τρόπους συμμετοχής σε αγροτουριστικά προγράμματα τα αποτελέσματα είναι τα εξής. Το μεγαλύτερο ποσοστό των παραγωγών ηλικίας: 27-34 ετών επιλέγουν την λειτουργία επισκέψιμων αγροκτημάτων, 35-42 ετών την κατασκευή και λειτουργία καταλυμάτων, 43-50 ετών επιλέγουν στον ίδιο βαθμό τα επισκέψιμα αγροκτήματα και τους γυναικείους συνεταιρισμούς ενώ για την ηλικιακή κατηγορία 51-60 έτη επιλέγουν την λειτουργία επισκέψιμου αγροκτήματος.

➤ Σε περίπτωση που οι παραγωγοί ασχοληθούν με εναλλακτικές μορφές απασχόλησης (π.χ. αγροτουρισμός) ή εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι θα διατηρήσει στον ίδιο βαθμό τις σημερινές του αγροτικές δραστηριότητες, τις καλλιέργειες.

3.2.4.1. Διαφοροποιήσεις και κοινά σημεία μεταξύ ορεινών και πεδινών περιοχών

Ολοκληρώνοντας την παρούσα ενότητα θα αναφερθούν οι διαφοροποιήσεις αλλά και κοινά χαρακτηριστικά που παρατηρούνται μεταξύ ορεινών και πεδινών περιοχών, με έμφαση στην κατάσταση των ορεινών περιοχών, όπως αυτές "φανερώθηκαν" στην διάρκεια της επιτόπιας έρευνας.

Η περιοχή μελέτης καλύπτεται σε ένα ποσοστό $\frac{3}{4}$ από ορεινές και ημιορεινές περιοχές και κατά $\frac{1}{4}$ από παράκτιες περιοχές. Στην πρώτη κατηγορία συγκαταλέγεται και η ιδιαίτερη περίπτωση της πεδιάδας του Φενεού (που βρίσκεται σε υψόμετρο 1.050 μ.). Η διαφορετική γεωφυσική και μορφολογία αντανακλά αυτή την διαφορετικότητα σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής των κατοίκων των αντίστοιχων περιοχών και ιδιαίτερα των αγροτών.

Ο τρόπος ζωής στις ορεινές περιοχές είναι λιγότερο επηρεασμένος από τα σημερινά καταναλωτικά ρεύματα, είναι σαφώς πιο παραδοσιακός και επηρεασμένος από την φρεσκάδα του φυσικού περιβάλλοντος σε αντίθεση με την αστικοποίηση που παρατηρείται στα πεδινά και η οποία έστω και σε ελάχιστες περιπτώσεις φορτίζει με αρνητικό τρόπο και επιβαρύνει την ζωή των κατοίκων. Είναι χαρακτηριστικό ότι ελάχιστοι κάτοικοι ορεινών περιοχών έχουν κάνει διακοπές. Όμως η περιοχή τους αποτελεί τουριστικό προορισμό.

Και στις δύο περιοχές υπάρχει η βασική κρατική κοινωνική μέριμνα, σχολεία, κέντρα υγείας και αγροτικά ιατρεία, διοικητικές υπηρεσίες. Στις ορεινές περιοχές οι προαναφερθείσες υπηρεσίες υπάρχουν μοναχά στα μεγαλύτερα και κύρια Δημοτικά Διαμερίσματα. Προς διεκπεραίωση επιπλέον εργασιών οι κάτοικοι αναγκάζονται να μετακινούνται σε γύρω περιοχές ακόμα και στα κοντινά αστικά κέντρα.

Αλλά και για ψυχαγωγικούς λόγους οι κάτοικοι των ορεινών και ημιορεινών περιοχών μεταβαίνουν σε γύρω περιοχές όμως λόγω της απόστασης αναγκάζονται, τουλάχιστον τις καθημερινές, και περιορίζονται στους τρόπους διασκέδασης που τους παρέχει η περιοχή τους όπου συνήθως είναι η συνάντηση στα καφενεία.

Το ίδιο ενδιαφέρον για συμμετοχή στα προγράμματα αγροτουρισμού επιδεικνύουν και οι δυο περιοχές. Στις ορεινές και ημιορεινές εφαρμόζονται ήδη τα προγράμματα Leader και Ο.Π.Α.Α.Χ. στον τομέα αγροτουρισμού, μεταποίησης και τυποποίησης αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Με την 4^η περίοδο εφαρμογής του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης τα προγράμματα θα επεκταθούν και στις πεδινές παράκτιες περιοχές.

Στις ορεινές περιοχές προβάλλουν εντόνως την δημιουργία μονάδων μεταποίησης των παραγόμενων προϊόντων ως το πιο σημαντικό μέσο συγκράτησης του πληθυσμού στον τόπο. Όμως στις πεδινές περιοχές θεωρούν ότι η εξασφαλισμένη διάθεση και

καλύτερη τιμή των προϊόντων είναι ο τρόπος που θα συγκρατήσει τον πληθυσμό στην ύπαιθρο.

Στις ορεινές περιοχές κυριαρχούν οι εκτατικές και οι παραδοσιακές καλλιέργειες με έντονα στοιχεία αυτοσυντήρησης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Οι καλλιέργειες στα ορεινά είναι δενδρώδεις, καρποί με κέλυφος, ελιές (κυρίως στα ημιορεινά), κτηνοτροφικά φυτά, σιτάρι, καλαμπόκι, όσπρια, λαθούρι.

Στις πεδινές-παράκτιες περιοχές κυριαρχούν οι εντατικές καλλιέργειες. Οι περιοχές αυτές επιπλέον χαρακτηρίζονται από μεταποιητική δραστηριότητα (έστω σε μικρό βαθμό), συγκέντρωση τουριστικών δραστηριοτήτων, επέκταση των ζωνών παραθεριστικής κατοικίας και ύπαρξη εναλλακτικών μορφών απασχόλησης. Τα τελευταία χρόνια μια γενική ύφεση στην τοπική οικονομία (μετατόπιση ορισμένων καλλιεργειών προς τα ημιορεινά, όπως αναφέρεται σε επόμενη ενότητα) συνέπεσε με μια περίοδο ραγδαίας τουριστικής ανάπτυξης η οποία αποτελεί πλέον εναλλακτική απασχόληση και προσπορισμό εισοδήματος. Οι καλλιέργειες στα πεδινά-παράκτια εδάφη διαφοροποιούνται αισθητά και είναι κυρίως εσπεριδοειδή, βερικοκιές, μουσμουλιές. Στα ημιορεινά καλλιεργούνται κυρίως άμπελοι και ελιές.

Εικόνα 20: Καλλιέργεια αμπέλων στο Δημοτικό Διαμέρισμα Τρικάλων

Χαρακτηριστικό της περιοχής αποτελεί ο κατακερματισμός των αγροτεμαχίων. Εξάιρεση αποτελεί η περιοχή της πεδιάδας του Φενεού όπου λόγω του αναδασμού αποδόθηκαν προς καλλιέργεια ενιαίες μεγάλες εκτάσεις εφόρου εδάφους.

Η κτηνοτροφία στα ημιορεινά και ορεινά (κυρίως), ασκείται συστηματικά. Ενώ στα πεδινά τα ελάχιστα ζώα που εκτρέφονται προορίζονται αποκλειστικά για ίδια, οικογενειακή χρήση.

4. Διαπιστώσεις, δυνατότητες και προοπτικές για το πέρασμα από ένα αγροτικό μονοδραστήριο χώρο παραγωγής σε μια πολυλειτουργική υπαίθρο. Η συμβολή των προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας και μετά την παράθεση των στοιχείων που απαρτίζουν την περιοχή μελέτης, όπως αυτά προέκυψαν από πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα, διαπιστώνεται πως για το συγκεκριμένο τόπο *υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης του μέσω μιας υπό όρους και κατόπιν στρατηγικού σχεδιασμού εφαρμογής πολυλειτουργικής υπαίθρου*. Δράσεις και λειτουργίες που θα συνδυάζουν τις τοπικές ιδιαιτερότητες, θα σέβονται το περιβάλλον, θα αξιοποιούν το δυναμικό, θα αναπτύξουν και θα προβάλουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, θα οδηγήσουν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη και την συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή.

Η οικονομία της περιοχής μελέτης στηρίζεται επί το πλείστον στον αγροτικό τομέα, διαθέτει εκείνα τα στοιχεία τα οποία επιτρέπουν να αναπτυχθούν δραστηριότητες που συνάδουν με το περιεχόμενο της πολυλειτουργικής γεωργίας και οδηγούν στο πέρασμα από ένα μονοδραστήριο σε ένα πολύμορφο χώρο όπου ο αγρότης δεν θα είναι μόνο παραγωγός τροφίμων με σκοπό την κάλυψη των διατροφικών αναγκών αλλά παράλληλα θα προστατεύει το περιβάλλον, θα προσφέρει υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο. Μέσω της άσκησης δραστηριοτήτων που συνδέονται με τον αγροτικό τομέα.

Διαπιστώσεις από την εφαρμογή των προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. στην περιοχή μελέτης

Στην περιοχή, στο πλαίσιο της πολυλειτουργικής υπαίθρου, εφαρμόζονται τα προγράμματα LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. για τα οποία μελέτησα εάν και σε ποιο βαθμό εκπληρώνουν τον σκοπό τους.

Από τα στοιχεία που παρείχαν οι δύο τοπικές Αναπτυξιακές Εταιρείες προκύπτει ότι η συντριπτική πλειονότητα των επενδύσεων γίνεται σε αποκλειστικούς τομείς που

αφορούν σε υπηρεσίες παροχής καταλύματος και χώρων εστίασης¹⁹, παρόλο που και τα δύο προγράμματα χρηματοδοτούν εξίσου δράσεις που σχετίζονται πιο άμεσα με την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και των πολιτισμικών στοιχείων.

Οι λόγοι που οδηγούν στην επιλογή των συγκεκριμένων και κατά τ' άλλα καθόλου καινοτόμων επενδύσεων είναι ποικίλοι και βασίζονται:

- Στην μη επαρκή και ορθή ενημέρωση των υποψηφίων επενδυτών για επιμέρους δράσεις που καλύπτουν τα προγράμματα.
- Στην αβεβαιότητα. Ο παράγοντας της αβεβαιότητας σχετικά με την επιτυχία μιας διαφορετικού περιεχομένου επένδυσης, όπως επισκέψιμα αγροκτήματα, μεταποιητήρια αποτελεί τροχοπέδη στην υιοθέτηση αυτών των επενδύσεων.
- Στο κέρδος. Οι επενδυτές δεν παραβλέπουν τον παράγοντα κέρδος. Μια επιχείρηση όπου παρέχει διαμονή ή ένας χώρος εστίασης αναμένεται να αποφέρει μεγαλύτερο κέρδος στον επενδυτή (ειδικά στην περιοχή των Τρικάλων όπου είναι τουριστικός προορισμός η ανάληψη μιας τέτοιας επένδυσης είναι σχεδόν εξασφαλισμένο ότι θα προσελκύσει κόσμο και θα αποφέρει κέρδος). Ο κορεσμός όμως που μπορεί να επέλθει, με τις αναμενόμενες συνέπειες προφανώς δεν απασχολεί τους παρόντες επενδυτές, ίσως όμως προβληματίζει τους μελλοντικούς επενδυτές, όπως θα διαπιστώσουμε στην συνέχεια της παρούσης ενότητας.

Παράλληλα οι επενδυτές αποσκοπώντας στο γρήγορο κέρδος παραβλέπουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν για τον αγροτικό τομέα αλλά και τους φυσικούς πόρους. Μέχρι στιγμής οι επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην περιοχή μελέτης προκαλούν σε πολλές περιπτώσεις αλλαγή στις χρήσεις γης εφόσον αγροτεμάχια μετατρέπονται σε οικόπεδα και μετέπειτα σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις αστικού τύπου λειτουργίας.

Δεδομένης της τουριστικής κίνησης στην περιοχή των Τρικάλων ακολούθησαν και άλλα έργα προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των επισκεπτών όπως η δημιουργία χιονοδρομικού κέντρου σε μια περιοχή που προστατεύεται από την Natura με αποτέλεσμα την αρνητική επίδραση στο φυσικό περιβάλλον. Προφανώς δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι πραγματικές ανάγκες των επισκεπτών που θα μπορούσαν

¹⁹ Υλοποιήθηκαν μόνο 2 επενδύσεις διαφορετικού περιεχομένου: κατασκευή και λειτουργία μεταποιητικών μονάδων (ελαιοτριβείο και τυροκομείο).

να εξυπηρετηθούν με διαφορετικού και καινοτόμου τύπου δράσεις όπως λειτουργία επισκέψιμων αγροκτημάτων, εκθετηρίων οργάνωση μετάβασης στις τοποθεσίες ιδιαίτερου κάλους καλύπτοντας στο έπακρο την επιθυμία τους να έρθουν σε επαφή με το αγνό, το παραδοσιακό στοιχείο, με το περιβάλλον.

Αντίθετα στην περιοχή Φενεού αναπτύσσεται μια ήπια μορφή αγροτουρισμού, με καταλύματα που είναι και λειτουργούν έντονα παραδοσιακά σε πλήρη συμφωνία με ένα ιδιαίτερου κάλους φυσικό περιβάλλον. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από πιο περιορισμένη επισκεψιμότητα των καταλυμάτων όχι όμως και των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος.

Αποκαλυπτικά είναι τα στοιχεία σχετικά με την επαγγελματική ιδιότητα των επενδυτών. Από το σύνολο των 20 μοναχά οι 5 είναι αγρότες. Οι υπόλοιποι ασκούν άλλα επαγγέλματα. Οι αγρότες αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές απαιτήσεις του προγράμματος και να καταβάλουν το ποσό που απαιτείται κατά περίπτωση για την ίδια συμμετοχή. Όποιο και αν είναι το ύψος της επιχορήγησης από το κράτος να μεν αποτελεί βοήθημα ωστόσο και ο επενδυτής πρέπει να διαθέσει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό.

Εύλογα λοιπόν συμπεραίνεται ότι από την εφαρμογή των συγκεκριμένων προγραμμάτων, στην περιοχή μελέτης, εκπληρώνεται εν μέρει και κατά τόπους ο σκοπός τους. Η εφαρμογή τους οδηγεί κατά τόπους σε μια στρεβλή πολυλειτουργικότητα, σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο, που αυτή αντανακλά κυρίως μόνο στον αγροτικό τόπο και όχι στο αγροτικό δυναμικό, δηλαδή στους αγρότες.

Στο πλαίσιο της εφαρμογής των προγραμμάτων επιλέγονται επενδύσεις που κάνουν χρήση των προγραμμάτων κυρίως ως μέσα τουριστικής ανάπτυξης, ιδίως στα Δημοτικά Διαμερίσματα των Τρικάλων, και όχι ως αγροτικής όπως επιδιώκεται από τα προγράμματα.

Παράλληλα μέσω των προγραμμάτων στην περιοχή δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέχεται η δυνατότητα συμπληρωματικού εισοδήματος στον αγρότη ούτε δημιουργούνται ίσες ευκαιρίες για όλους. Αυτοί που επωφελούνται είναι ουσιαστικά άτομα τα οποία δεν ασκούν το αγροτικό επάγγελμα διότι αυτοί κυρίως κάνουν χρήση των προγραμμάτων και σε πολύ μικρότερο βαθμό οι αγρότες. Βεβαίως δεν κατακρίνεται η συμμετοχή των ιδιωτών διότι και αυτοί μέσω της διενέργειας

επενδύσεων μπορούν να συμβάλουν αναλόγως της φύσης της επένδυσης στην δημιουργία δυνατοτήτων απασχόλησης, καθώς και στην δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο που είναι βασικός στόχος των προγραμμάτων.

Δηλαδή, μόνο στην περίπτωση που οι αγρότες δουλεύουν παράλληλα ως υπάλληλοι²⁰ σε τουριστικές εγκαταστάσεις (καταλύματα, εστιατόρια) της περιοχής μπορεί να θεωρηθεί ότι μέσω των προγραμμάτων επιτυγχάνεται ενίσχυση/συμπλήρωση του αγροτικού εισοδήματος και μείωση της υποαπασχόλησης του αγροτικού τομέα.

Στους επιμέρους στόχους των προγραμμάτων συγκαταλέγεται η άρση της απομόνωσης των αγροτικών περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής μέσω δράσεων που στηρίζουν την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου. Η τουριστική κίνηση που παρατηρείται στην περιοχή (η οποία τονώνεται από τα καταλύματα που κατασκευάζονται μέσω των Ο.Π.Α.Α.Χ.), η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων τοπικού χαρακτήρα, η ύπαρξη τοπικών πολιτιστικών συλλόγων με δράση εντός και εκτός της περιοχής δημιουργούν μια κατάσταση επικοινωνίας με τις γύρω περιοχές και τα αστικά κέντρα. Προκειμένου να αντιμετωπισθεί ο φυσικός αποκλεισμός των ορεινών περιοχών κατά την χειμερινή περίοδο το οδικό δίκτυο βελτιώνεται και συντηρείται μέσω δημοσίων έργων μέρος των οποίων εντάσσεται στα Ο.Π.Α.Α.Χ.

Ως γενικότερο συμπέρασμα σε ότι αφορά στην εκπλήρωση των στόχων εξάγεται ότι η χρήση των επιχορηγούμενων αυτών προγραμμάτων δεν γίνεται με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι τους και κυρίως η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου. Μέσω των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί, στο πλαίσιο των προγραμμάτων, δεν αξιοποιούνται επαρκώς οι πόροι ανθρωπίνι, φυσικοί και οικονομικοί, οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν με ποικίλους τρόπους, θετικά προς τον αγροτικό τομέα και τον αγροτικό χώρο και γενικά στην ανάπτυξη της περιοχής.

Ελπίδες που γεννιούνται μέσα από την επιτόπια έρευνα...

Υπάρχουν στοιχεία όμως που μπορούν να γεννήσουν ελπίδες ότι η κατάσταση δύναται να διαφοροποιηθεί και πως η εφαρμογή των δύο αυτών προγραμμάτων θα

²⁰ Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία που να επιβεβαιώνουν το παραπάνω.

οδηγήσει σε πολλαπλασιαστικά οφέλη για το σύνολο του αγροτικού χώρου, για τον αγροτικό κόσμο, τομέα και τόπο.

Όπως προκύπτει από την επί τόπου έρευνα στην περιοχή μελέτης στην διάρκεια της οποίας συμπληρώθηκαν ερωτηματολόγια και διενεργήθηκαν προσωπικές συνεντεύξεις με παραγωγούς καλλιεργητές, το μεγαλύτερο μέρος αυτών ενδιαφέρεται να ασχοληθεί με αγροτουριστικά προγράμματα θεωρώντας τα ως ένα μέσο όπου προσφέρει νέες θέσεις εργασίας, ενισχύει το εισοδήματα και παράλληλα αποτελεί ένα κίνητρο για να διατηρηθεί ο πληθυσμός στην ύπαιθρο. Άλλος τρόπος που επιλέγουν για ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος είναι η υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας, όπως βιολογικής ή/και πιστοποιημένης.

Οι αγρότες επιθυμούν να επιλέξουν εναλλακτικές επενδύσεις που αποτελούν λειτουργίες του αγροτουρισμού, κυρίως επισκέψιμα αγροκτήματα, μεταποιητήρια και εκθετήρια οι οποίες συνδέονται άμεσα με τον αγροτικό τομέα. Στις συνεντεύξεις δήλωσαν ότι θα τους ενδιέφερε η μεταποιητική δραστηριότητα ακόμα και αν δεν εντάσσεται στο πλαίσιο του αγροτουρισμού, δηλαδή ως επισκέψιμο μεταποιητήριο ή ως μεταποιητήριο προς διάθεση των προϊόντων σε πρατήριο. Οι επιθυμητοί τρόποι επένδυσης συνάδουν με την έννοια της πολυλειτουργικής γεωργίας και σαφώς συνδέονται περισσότερο και απόλυτα με τις ολοένα και πιο έντονες επιθυμίες της κοινωνίας ως καταναλωτών ή ως επισκεπτών.

Φαίνεται ότι οι ερωτηθέντες παραγωγοί αναζητούν νέους τρόπους προκειμένου να διαφοροποιήσουν τις μέχρι στιγμής παρεχόμενες υπηρεσίες ίσως συνειδητοποιώντας ότι η επένδυση που χρησιμοποιείται κατά κόρον, δηλαδή η κατασκευή καταλυμάτων αρχίζει να εμφανίζει αρνητικές συνέπειες άμεσα για τον αγροτικό χώρο. Ένας εκ των συμμετεχόντων στην έρευνα παραγωγών δεν το επιθυμεί απλώς είναι αποφασισμένος ότι θα μετατρέψει το αγρόκτημα του σε επισκέψιμη μονάδα τονίζοντας ότι θεωρεί δεδομένη την επισκεψιμότητα της μελλοντικής του επένδυσης λόγω του ότι στην περιοχή δεν υπάρχει κάτι ανάλογο, οπότε οι επισκέπτες του τόπου θα επιθυμήσουν να το γνωρίσουν.

Βεβαίως υπάρχει και η επιθυμία για επένδυση σε κατασκευές καταλυμάτων αλλά συναντάται σε μικρότερο βαθμό συγκριτικά με τις άλλες επενδύσεις ιδίως των επισκέψιμων αγροκτημάτων.

Στην διάρκεια των συνεντεύξεων οι ερωτηθέντες παραγωγοί δήλωσαν ότι θεωρούν πως τα επιχορηγούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση προγράμματα LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. αποτελούν σημαντικά εργαλεία δραστηριοτήτων που μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της υπαίθρου και του αγροτικού τομέα. Ωστόσο υπάρχουν λόγοι που τους αποτρέπουν από το να ενταχθούν σε ένα τέτοιο πρόγραμμα όπως οικονομικοί καθώς οι συμμετέχοντες καλύπτουν μέρος της δαπάνης της επένδυσης από προσωπικό τους κεφάλαιο, θεσμικοί όπως η γραφειοκρατία που χαρακτηρίζει τις διαδικασίες περάτωσης της επένδυσης, η ελλιπής ή/και ανεπαρκής ενημέρωση από τους αρμόδιους φορείς σχετικά με τα προγράμματα, τις δράσεις που στηρίζουν και γενικώς η έλλειψη στρατηγικής για τον ορθό τρόπο αξιοποίησης τους από τον αγροτικό κόσμο, προκειμένου να μετατραπούν σε πολύτιμα εργαλεία.

Το προχωρημένο της ηλικίας μέρος των παραγωγών ηλικίας 55 και άνω, όπως οι ίδιοι δήλωσαν, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα παρόλο που θα επιθυμούσαν να επενδύσουν. Αξιοσημείωτο είναι ότι πολλές γυναίκες επιθυμούν να οργανωθούν σε γυναικείους συνεταιρισμούς αλλά δηλώνουν αδυναμία ως προς τον συντονισμό και έλλειψη καθοδήγησης από αρμόδιους φορείς.

Σχεδόν όλες οι επιθυμητές επενδυτικές δράσεις εντάσσονται στις αγροτουριστικές δραστηριότητες καινοτόμες ή μη χαρακτηρίζονται άμεσα συσχετιζόμενες με τον αγροτικό τομέα στην περιοχή, καλύπτοντας τον στόχο των προγραμμάτων περί "Ανάληψης δράσεων οι οποίες στοχεύουν στην διαφύλαξη των πολλαπλών αποτελεσμάτων της αγροτικής παραγωγής".

Οι δυνατότητες της περιοχής και οι προοπτικές για μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη μέσω μιας πολυλειτουργικής υπαίθρου

Ο τόπος διαθέτει όλα τα στοιχεία, ανθρώπινο και φυσικό δυναμικό το οποίο δύναται να αξιοποιηθεί. Το πιο σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι κάτοικοι, οι παραγωγοί καλλιεργητές χαρακτηρίζονται από την επιθυμία να προσπαθήσουν όσο γίνεται για την βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Οι ανθρώπινοι πόροι, το ανθρώπινο δυναμικό, αποτελεί σήμερα τον κυριότερο συντελεστή παραγωγής και είναι διαθέσιμο με ενέργεια και θέλει να προβεί σε δράσεις που θα ενδυναμώσουν τον ίδιο, τον αγροτικό τομέα και το χώρο. Επίσης οι φυσικοί πόροι βρίσκονται σε αφθονία στην περιοχή (αέρας, νερό, οικότοποι,

γεωργικές καλλιέργειες, δασική ξυλεία, ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία κλπ.) και διακρίνονται σε ανανεώσιμους ή μη.

Ολοκληρώνοντας διαπιστώνεται ότι η εφαρμογή των 2 προγραμμάτων στην περιοχή μελέτης μπορεί να εξελιχθεί σε μέσο υποβοήθησης της ανάπτυξης της. Αρκεί να εφαρμόζονται δράσεις οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τις δυνατότητες της περιοχής αλλά και τις ανάγκες, τα προβλήματα, τις ιδιαιτερότητες της όπως προκύπτουν από τα διαθέσιμα στοιχεία για την περιοχή και όπως αυτές αποτυπώθηκαν στην διάρκεια της επιτόπιας έρευνας.

Πλέον μέσω των προγραμμάτων LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. που στοχεύουν στην ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και στην προσπάθεια μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων το ζήτημα που τίθεται από τους παραγωγούς των λιγότερο ευνοημένων περιοχών είναι να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητες των εκμεταλλεύσεων τους προκειμένου να αντισταθμίσουν τις φυσικές μειονεξίες και να ενισχύσουν τα εισοδήματά τους. Στις περιοχές αυτές αναζητούν να βρουν διεξόδους, εναλλακτικές λύσεις μέσω των οποίων θα διαφοροποιήσουν τις αγροτικές δραστηριότητες με άλλες συνδεδεμένες με τον αγροτικό τομέα. Στο πλαίσιο του Άξονα 4 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της 4^{ης} Προγραμματικής Περιόδου (Π.Α.Α. 2007-2013) που αφορά την εφαρμογή της προσέγγισης LEADER και του Άξονα 3 ο οποίος θα εφαρμοστεί σε περιοχές παρεμβάσεων των Ο.Π.Α.Α.Χ. της προηγούμενης Προγραμματικής Περιόδου θα εφαρμοστούν τοπικά προγράμματα με ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα σε σαφώς προσδιορισμένες αγροτικές περιοχές. Για πρώτη φορά το LEADER θα επεκταθεί και προς τις πεδινές περιοχές προκειμένου να βοηθήσει στην ισόρροπη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Στις πεδινές - παράκτιες περιοχές²¹ είναι ορατό το φαινόμενο περιορισμού του γεωργικού τομέα με ταυτόχρονη μετατόπιση της γεωργικής παραγωγής προς τις ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Οι λόγοι που οδηγούν στο παραπάνω: Οι μελλοντικοί γεωργοί στρέφονται και σε υπόλοιπες δραστηριότητες διατηρώντας σε χαμηλό βαθμό την γεωργική παραγωγή ή αποφεύγοντας παντελώς το αγροτικό επάγγελμα, δηλαδή λόγω λανθασμένων χειρισμών και πολιτικής είναι χαμηλό το ποσοστό οικογενειακής διαδοχής του γεωργικού επαγγέλματος. Παράλληλα λόγω

²¹ Εκτός των διαφοροποιήσεων που παρατηρούνται μεταξύ ορεινών και πεδινών περιοχών όπως αυτές αναφέρθηκαν στην ενότητα 3.2.4.1.

των κλιματικών αλλαγών παρατηρείται ελαφρώς αλλά σταθερά μετατόπιση κάποιων καλλιεργειών από τις παραδοσιακά πεδινές σε ημιορεινές περιοχές. Όμως οι ημιορεινές και ορεινές περιοχές, καθαρά αγροτικές περιοχές, εξαρτώνται από το αγροτικό επάγγελμα καθώς είναι περιορισμένες οι επιλογές επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων, οι οποίοι αρκούνται κατ' ανάγκην στις τοπικές – επικρατούσες συνθήκες απασχόλησης.

Προφανώς η επέκταση των προγραμμάτων προς τις πεδινές περιοχές μπορεί να συμβάλει να υιοθετηθούν δράσεις και επενδυτικά σχέδια που σχετίζονται με τον αγροτικό τομέα έτσι ώστε να ενισχυθεί ο αριθμός των αγροτών και να μην ερημώσει ο τομέας.

Μια σημαντική συνιστώσα για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου είναι η αντιμετώπιση των βασικότερων διαρθρωτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία όπως αυτό της υποαπασχόλησης, των χαμηλών τιμών των προϊόντων, του υψηλού κόστους της παραγωγικής διαδικασίας με αποτέλεσμα το χαμηλό γεωργικό εισόδημα και την ανεργία στις αγροτικές περιοχές. Το πρόβλημα της υποαπασχόλησης σχετίζεται κυρίως με την εποχικότητα της γεωργικής δραστηριότητας λόγω της οποίας τουλάχιστον στην περιοχή μελέτης οι παραγωγοί επιλέγουν καλλιέργειες με διαφορετικές περιόδους συγκομιδής ώστε να καλύπτεται το κενό στην διάρκεια του έτους. Η πολλαπλή και ομοιόμορφη ενίσχυση και συγκεκριμένες κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού στο σύνολο της περιοχής μελέτης και όχι μοναχά σε όσες αποτελούν περιοχές εφαρμογής των Ο.Π.Α.Α.Χ. και LEADER θα δημιουργήσει μία ελκυστική, ζωντανή και ενιαία οικονομικά ισχυρή ύπαιθρο.

Γι' αυτό το λόγο απαιτούνται δραστικές παρεμβάσεις στο επίπεδο της αγροτικής εκμετάλλευσης από γεωργούς, οι οποίες θα έχουν στόχο την επέκταση των δραστηριοτήτων της εκμετάλλευσης σε τομείς εντός και εκτός της γεωργίας, με οικονομικές δραστηριότητες συμπληρωματικές προς τη γεωργία που δεν θα μειώνουν το ειδικό βάρος της γεωργικής εκμετάλλευσης και του γεωργικού τομέα αλλά θα δρουν συμπληρωματικά με αυτές. Παράλληλα θα αμβλύνουν το πρόβλημα της υποαπασχόλησης δημιουργώντας νέες ευκαιρίες για δουλειά και επιπλέον εισόδημα στην γεωργική εκμετάλλευση και θα διασφαλιστεί σε μεγάλο βαθμό η συγκράτηση του πληθυσμού στις περιοχές.

Δηλαδή προτείνεται η άμεση και σε μεγαλύτερο βαθμό ανάληψη δράσεων που σχετίζονται άμεσα με την αγροτική παραγωγή και αναδεικνύουν συγκεκριμένες διαδικασίες γεωργικών παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Βασικό χαρακτηριστικό της περιοχής μελέτης είναι η σχεδόν παντελής έλλειψη καθετοποίησης του τοπικού παραγωγικού κυκλώματος. Στον τομέα της μεταποίησης λειτουργεί ένας μικρός αριθμός μονάδων και οι οποίες βρίσκονται κυρίως στις πεδινές περιοχές με αποτέλεσμα τα τοπικά προϊόντα να διοχετεύονται για επεξεργασία – τυποποίηση σε άλλες περιοχές, γειτονικές ή μη και σε γνωστές εταιρείες τροφίμων, όπως η Agrino. Οι κάτοικοι των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Φενεού (ορεινό Δημοτικό Διαμέρισμα) υποστηρίζουν ότι η δημιουργία εργοστασίων μεταποίησης θα συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο του και θα αυξήσει το εισόδημα τους. Αυτά τα Δημοτικά Διαμερίσματα θα μπορούσαν να κάνουν χρήση του μέτρου που ενθαρρύνει την λειτουργία μονάδων μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων με αποτέλεσμα την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών γεωργικών προϊόντων μέσω της μεταποίησης – τυποποίησης – εμπορίας τους²². Οι μεταποιητικές μονάδες μπορούν να λειτουργούν και ανεξάρτητα χωρίς να εντάσσονται σε κάποια αγροτουριστική δραστηριότητα όπως στα επισκέψιμα αγροκτήματα.

Ανάλογη αξιοποίηση απαιτείται και στην συνολική δραστηριότητα των αγροτικών εκμεταλλεύσεων προς την κατεύθυνση που συνδέεται με την ποιότητα του περιβάλλοντος και τις αγροτικές παραδόσεις. Δηλαδή οι παραγωγοί θα προστατέψουν και θα αναδείξουν τον φυσικό και πολιτισμικό πλούτο της περιοχής ενισχύοντας την τοπική οικονομία (Παπαδόπουλος, 2003). Οι δραστηριότητες θα πραγματοποιούνται με γνώμονα την ύπαρξη οικολογικής συνείδησης προκειμένου να αξιοποιηθούν παράλληλα και στο έπακρο τα κατά τόπους συγκριτικά πλεονεκτήματα ελαχιστοποιώντας την έκθεση τους σε κινδύνους.

Τέτοιες δραστηριότητες είναι υπηρεσίες που σχετίζονται με τις μονάδες μεταποίησης και πώλησης στον καταναλωτή, στον επισκέπτη προϊόντων των αγροκτημάτων (δηλαδή την επιτόπου μεταποίηση και λιανική πώληση των πρωτογενών προϊόντων),

²² Σημειώνεται ότι το μέτρο περί ενίσχυσης του τομέα της μεταποίησης περιλαμβάνει δράσεις που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος από δυσμενείς επιπτώσεις που απορρέουν από την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας (λόγω αποβλήτων κλπ.) και στην διασφάλιση των όρων υγιεινής και προστασίας της δημόσιας υγείας.

με την διαχείριση του περιβάλλοντος και την προστασία του, την παραδοσιακή χειροτεχνία και οικοτεχνία, την διατήρηση αγροτικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, με υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού, κοινωνικής φιλοξενίας.

Παράλληλα ανταποκρινόμενοι στην επιθυμία των καταναλωτών για ποιοτικά, ασφαλή και παραδοσιακά τρόφιμα, οι παραγωγοί μπορούν να υιοθετήσουν τις βιολογικές καλλιέργειες ή και να παράγουν πιστοποιημένα προϊόντα (Π.Ο.Π.,Π.Γ.Ε.) τα οποία συνδέονται με το αυξανόμενο ενδιαφέρον των καταναλωτών για προϊόντα που ενσωματώνουν την εικόνα του τόπου. Η μετάβαση από την γεωργία της ποσότητας στην γεωργία της ποιότητας μπορεί να διασφαλίσει ταυτόχρονα την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος, την προστασία των καταναλωτών και του περιβάλλοντος, συνιστώσες που συνδέονται απόλυτα και άμεσα με την έννοια της πολυλειτουργικότητας.

Στην περιοχή μελέτης είναι εφικτό σε πολύ μεγάλο βαθμό να αναπτυχθούν αυτές οι δραστηριότητες.

Με την δημιουργία επισκέψιμων αγροκτημάτων οι επισκέπτες θα συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία, στην συγκομιδή οπότε θα μειώνονται τα έξοδα του παραγωγού ενώ οι επισκέπτες θα βρουν αυτό που επιθυμούν, την επαφή με την φύση. Η παράλληλη ύπαρξη επισκέψιμων μεταποιητηρίων και εκθετηρίων είναι εφικτή έως και αναγκαία καθώς τα παραγόμενα προϊόντα της περιοχής είναι υψηλής ποιότητας, μοναδικών χαρακτηριστικών και μπορούν να υποστούν μεταποίηση (φασόλια, λαθούρι, καρύδια, εσπεριδοειδή, φρούτα, γλυκά, μαρμελάδες, κομπόστες, ελαιοκομικά προϊόντα, αλεύρι, ζυμαρικά, τυροκομικά προϊόντα).

Οι επενδύσεις πρέπει να ακολουθούνται από ενέργειες που θα εξασφαλίζουν την ικανοποιητική λειτουργία τους και θα δημιουργούν στους επενδυτές ένα αίσθημα σιγουριάς. Τέτοιες ενέργειες περιλαμβάνουν τη βελτίωση των διαύλων εμπορίας. Για παράδειγμα, δικτύωση του παραγωγού με εμπόρους προκειμένου να διαθέσει τα μεταποιημένα προϊόντα τους προς πώληση σε περίπτωση που δεν τα πουλά ο ίδιος από δικό του εκθετήριο. Μέσω διαφημιστικής εκστρατείας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, δημιουργίας διαφημιστικών εντύπων, ιστοσελίδων και δικτυακών τόπων το κόστος των οποίων θα καλύπτεται από το κράτος. Έτσι θα παρέχεται η δυνατότητα προβολής τους, θα γίνεται γνωστή η λειτουργία των επισκέψιμων

αγροκτημάτων, μεταποιητηρίων, εκθετηρίων και θα προβάλλονται τα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της περιοχής.

Η ύπαρξη ορισμένων παραδοσιακών δραστηριοτήτων στον τομέα της βιοτεχνίας που τείνουν να εξαλειφθούν σε συνδυασμό με την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού στην περιοχή, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικές ευκαιρίες ανάπτυξης και έναν πυρήνα για την ανάπτυξη και τη διαφοροποίηση της τοπικής παραγωγικής διάρθρωσης. Οι ευκαιρίες αυτές συνίστανται στη δυνατότητα δημιουργίας βιοτεχνικών μονάδων παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων (ζαχαροπλαστικής, υφαντουργίας, χειροτεχνίας, ξυλογλυπτικής, αγγειοπλαστικής, κ.λ.π.) και στην ενίσχυση αγροτικών γυναικείων συνεταιρισμών για την παραγωγή τέτοιων προϊόντων.

Επιπλέον ζητούμενο είναι πως θα μπορούσε να συμβάλει η υπάρχουσα τουριστική υποδομή μέρος της οποίας προέρχεται από την εφαρμογή LEADER και Ο.Π.Α.Α.Χ. στην ουσιαστική και συνολική ανάπτυξη της περιοχής χωρίς να δημιουργήσει προβλήματα αλλά να την αναδείξει ισόρροπα. Τα παραδοσιακά καταλύματα μπορούν να λειτουργήσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχουν κοινωνική φιλοξενία στους καταγόμενους από ορεινές περιοχές ή σε όσους ενδιαφέρονται να τις επισκεφθούν για να βιώσουν το ολικό "συγκριτικό" τους πλεονέκτημα σε ανθρώπινη κλίμακα (Ρόκος, 2001).

Παράλληλα η λειτουργία των καταλυμάτων πρέπει να συνδυαστεί με τους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς. Οι επισκέπτες των καταλυμάτων θα μεταβαίνουν στα αγροκτήματα όπου θα συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία, θα αγοράζουν τα γεωργικά προϊόντα τα οποία θα έχουν μεταποιηθεί ή θα τα προμηθεύονται από εξωτερικά πρατήρια. Θα επισκέπτονται μέρη ιδιαίτερης φυσικής, ιστορικής και πολιτισμικής αξίας που διαθέτει η περιοχή.

Η τουριστική υποδομή κρίνεται ως επαρκής ιδιαίτερα στην περιοχή των Τρικάλων. Περαιτέρω ανάπτυξη μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες προς το περιβάλλον και τον αγροτικό χώρο. Ίσως σε ορισμένα δημοτικά διαμερίσματα όπως της Ζαχόλης θα μπορούσαν να δημιουργηθούν επιπλέον καταλύματα διότι υπάρχει μοναχά ένα μικρής δυναμικότητας για να καλύψει περιόδους αυξημένης τουριστικής κίνησης. Υπάρχει μεγάλη επισκεψιμότητα του Ρέματος Μύλων και ιστορικών ναών. Και στο Δερβένι υπάρχει έλλειψη καταλυμάτων.

Κρίνεται επίσης αναγκαία η υλοποίηση παρεμβάσεων για βελτίωση βασικών υπηρεσιών προς τον αγροτικό πληθυσμό και την αγροτική οικονομία των περιοχών εφαρμογής δηλαδή οι παρεμβάσεις να μην περιορίζονται μοναχά στην βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος και στην εξασφάλιση απασχόλησης των κατοίκων της υπαίθρου. Οι βασικές αυτές υπηρεσίες σχετίζονται άμεσα με την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Διότι η ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές για να έχει υπόσταση και νόημα, οφείλει να είναι πολυδιάστατη και πολυλειτουργική και να εξασφαλίζει τόσο τη διαχρονική και διεποχική πολυαπασχόληση των κατοίκων της, όσο και τη δυνατότητα τους να ζουν μια αξιοβίωτη, σε όλα τα επίπεδα ζωή (Ρόκος, 2001).

Για παράδειγμα, όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις με νέους παραγωγούς της περιοχής μελέτης το επίπεδο υποδομών προς δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, παραμένει χαμηλό. Συνεπώς θα μπορούσαν να υπάρξουν σχετικές επενδύσεις όπως, κατασκευή και λειτουργία κέντρων εστίασης και συνάντησης των νέων στα οποία θα υπάρχει πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών, θα προγραμματίζονται σεμινάρια κλπ. διότι μέχρι στιγμής η ενημέρωση του αγροτικού πληθυσμού συνήθως είναι ελλιπής χωρίς να εστιάζει και να απαντά στις ανάγκες κάθε αγρότη και στα θέματα που τον ενδιαφέρουν.

Από την έρευνα των στοιχείων διαπιστώσαμε ότι γίνεται χρήση των προγραμμάτων προς υλοποίηση δημόσιων έργων προκειμένου την βελτίωση των υποδομών κάτι το οποίο πρέπει να συνεχιστεί και στην επόμενη προγραμματική περίοδο αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό μέσω των οποίων θα εξασφαλίζεται η μακροχρόνια κάλυψη των αναγκών με ορθολογικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό²³.

Η ενίσχυση τοπικών εκδηλώσεων όπως πανηγυριών, εκθέσεων, γιορτών, παραδοσιακών χωρών κλπ. θα συμβάλει στη αναβίωση και διατήρηση των τοπικών παραδόσεων, στην ανάδειξη στοιχείων της πολιτιστικής παράδοσης των περιοχών αυτών -των ηθών και εθίμων- στην προβολή των περιοχών, στην άρση της απομόνωσης τους, στην τόνωση της κοινωνικής ζωής και της τοπικής οικονομίας

²³ Έτσι ώστε να αποφεύγονται περιπτώσεις όπως αυτή της κατασκευής του Φράγματος Φενεού το οποίο χρόνια τώρα δεν είναι δυνατόν να αρδεύσει τις παρακείμενες καλλιέργειες λόγω ελλείψεως πόρων για την κατασκευή του καναλικού αρδευτικού δικτύου.

καθώς προσελκύουν επισκέπτες. Παράλληλα θα υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης των εκδηλώσεων με την γεωργική παραγωγή καθώς στην διάρκεια τους μπορούν να προωθούνται και να διατίθενται τοπικά αγροτικά προϊόντα.

Η περιοχή μελέτης διαθέτει σημαντικά χαρακτηριστικά πλεονεκτήματα φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, όπως αξιόλογη και πλούσια χλωρίδα και πανίδα, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους και αισθητικής αξίας, ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, πλούσια λαογραφία κλπ., τα οποία μέχρι σήμερα έχουν ελάχιστα αξιοποιηθεί.

Η προώθηση διαδικασιών και συγκεκριμένων δράσεων για την αξιοποίηση, ανάδειξη και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των πολιτισμικών στοιχείων, η διατήρηση και ενίσχυση ανθρωπογενών δραστηριοτήτων συμβατών με το περιβάλλον, θα συμβάλλουν καθοριστικά σε μια πολύπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη στην οποία θα συνυπάρχει αρμονικά ο άνθρωπος και το περιβάλλον και των οποίων η αξιοποίηση στο πλαίσιο της πολυλειτουργικής υπαίθρου θα συμβάλει στην ανάπτυξη του τόπου.

Παράλληλα μέσω δράσεων να προβληθούν αυτοί οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι των περιοχών παρέμβασης, οι οποίοι αξιολογούνται πολύ σημαντικοί ως φυσικά πλεονεκτήματα, ώστε να αναπτυχθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, περιπατητικός, προσκυνηματικός κλπ.), η επισκεψιμότητα των περιοχών αυτών και κατ' επέκταση η οικονομική ανάπτυξη τους.

Στην περιοχή διασώζονται αξιόλογα οικιστικά σύνολα με παραδοσιακό χαρακτήρα καθώς και αρχιτεκτονικά στοιχεία που είναι συνδεδεμένα με την παραδοσιακή ζωή της υπαίθρου τα οποία έχουν ιστορική και αισθητική αξία, όπως, εκκλησίες, μοναστήρια, γεφύρια, λιοτρίβια, μονοπάτια, πύργοι κ.ά. αποτελώντας αρχιτεκτονικό πλούτο για την περιοχή και στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτός ο πλούτος που παραμένει ανεκμετάλλευτος κινδυνεύοντας από τη φθορά του χρόνου, αποτελεί σοβαρό συγκριτικό πλεονέκτημα των περιοχών αυτών πάνω στο οποίο μπορεί να στηριχθεί η ανάπτυξη του τόπου μέσω κατάλληλων έργων που στοχεύουν στην ανάπλαση και αναβάθμιση των οικισμών και στην προστασία και ανάδειξη των αρχιτεκτονικών στοιχείων.

Συνοψίζοντας, η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπό μελέτη περιοχής (ορεινών, ημιορεινών και πεδινών περιοχών) για να είναι δυνατή πρέπει να βασίζεται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση και στρατηγική η οποία θα εξειδικεύεται σε τοπικό επίπεδο και θα περιλαμβάνει στο ίδιο πλαίσιο την προσαρμογή και ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, την οικονομική διαφοροποίηση, τον συνδυασμό όλων των παραγωγικών τομέων, την αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού και των πολλαπλών δυνατοτήτων της περιοχής με την παράλληλη ανάδειξη, διαχείριση και προστασία των λειτουργιών των φυσικών και περιβαλλοντικών πόρων, αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, προώθηση της αναψυχής και εναλλακτικών δραστηριοτήτων στον αγροτικό χώρο.

Διότι όπως αναφέρει ο Ρόκος (Ρόκος, 2001) *«Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών δεν μπορεί να βασίζεται μόνο ή κυρίως στον αντικειμενικά σημαντικό πρωτογενή τομέα της αγροτικής παραγωγής αλλά και στην βέλτιστη αξιοποίηση όλων των φυσικών και πολιτισμικών διαθεσίμων τους με στόχο την ολοκληρωμένη αξιοβίωτη ανάπτυξη τόσο για τους παλιούς όσο και για τους νέους κατοίκους της»*, το οποίο αφορά και μπορεί να επεκταθεί και στις υπόλοιπες κατηγορίες περιοχών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Arnalte, E., Ortizio, D. (2003). Some trends of Spanish agriculture. Difficulties to implement a rural development model based on the multifunctionality of agriculture, in *Policies, Governance and Innovation for Rural Areas*. International Seminar, 21-23 November 2003.
- Burrell, A. (2001). *Multifunctionality and agricultural trade liberalisation*, paper presented at the 77th EAAE Seminar/NJF Seminar, No. 325, 17-18 August, Helsinki.
- Kaditi, E., Swinnen, J. (2007). *Trade agreements, multifunctionality and EU agriculture*. Centre for European Policy Studies (Brussels, Belgium), European Network of Agricultural and Rural Policy Research Institutes
- Karavasoglou, A., Florou, G. (2006). Feminine agrotourism cooperatives in Greece, in *Developing tourism: impacts, policies, management and trends*, International conference Crete, 16-18 June.
- Ανθοπούλου, Θ., Μωυσίδης Α. (2001). Εισαγωγή στο *Από τον αγροτικό χώρο στην ύπαιθρο χώρα*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Ανθοπούλου, Θ. (2001). Γεωγραφικές διαφοροποιήσεις, χωρικές και κοινωνικές ανασυνθέσεις του ύπαιθρου χώρου, στο Θ. Ανθοπούλου, Α. Μωυσίδης (επιμ.), *Από τον αγροτικό χώρο στην ύπαιθρο χώρα*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Αποστολόπουλος, Κ. (1997). *Μαθήματα αγροτουρισμού*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Ασκέλη, Σ. (2005). *Επιχειρήστε αγροτουριστικά. Πώς να οργανώσετε τη δική σας αγροτουριστική επιχείρηση*. Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ.
- Βαρβαρέσος, Σ. (1999). *Τουριστική ανάπτυξη και διοικητική αποκέντρωση*. Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Γατσής, Ι. (2006). Διδακτορική διατριβή με θέμα *Μελέτη των διαχρονικών μεταβολών στο φυσικό, γεωργικό και αστικό περιβάλλον της περιοχής Κορινθίας, με τη χρήση δορυφορικών εικόνων (οπτικά συστήματα και radar), αεροφωτογραφιών και των γεωγραφικών πληροφοριακών συστημάτων*. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Γενικό Τμήμα.
- Γιδαράκου, Ι. (2008). *Γυναικεία επιχειρηματικότητα και τοπική ανάπτυξη*. Εισήγηση στο 1^ο αναπτυξιακό συνέδριο Νομού Καρδίτσας, 8-10 Νοεμβρίου, Καρδίτσα.

- Γιδαράκου, Ι., Μαρτίνος Ν., Τσιμπούκας Κ. (2008). Το πρόβλημα της ανάπτυξης στις πυρόπληκτες περιοχές. Οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις. Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα *Πυρκαγιές 2007. Από την καταστροφή στην ανάπτυξη*. Εκδόσεις Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Δημητροπούλου, Ι. (2008). Διπλωματική μελέτη με θέμα *Ποιοτική εκτίμηση της σχέσης κατολισθήσεων και βροχοπτώσεων στην βόρεια Πελοπόννησο*. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜ.Σ.) «Γεωεπιστήμες και περιβάλλον», Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Διακοσάββας, Δ. (2005). Περιβαλλοντική πολυλειτουργικότητα και φιλελευθεροποίηση του εμπορίου γεωργικών προϊόντων. Αντιπαράθεση ή αρμονία, στο Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος (επιμ.) *Διεθνές εμπόριο γεωργικών προϊόντων και πολυλειτουργική γεωργία. Πλαίσιο πολιτικής και οικονομικές λειτουργίες*. Εκδόσεις Μαΐστρος, Αθήνα.
- Εμμανουηλίδου, Μ. (2006). LEADER: Η Πρωτοβουλία για την Ανάπτυξη του Τουρισμού της Υπαιθρου. Πρακτικά 9^{ου} Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας με θέμα *Η οικονομία και η κοινωνία μπροστά στις νέες προκλήσεις του παγκόσμιου αγροτροφικού συστήματος*, ΕΤΑΓΡΟ, Αθήνα 2- 4 Νοεμβρίου.
- Ευστράτογλου, Σ. (2005). *Αγροτική ανάπτυξη. Θεωρία και πολιτική*. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Αθήνα.
- Ζαμπέλης Χ., Γιαλύρη Θ. (2001), Ο χωροταξικός σχεδιασμός ως εργαλείο διαφοροποίησης και αναβάθμισης των ορεινών περιοχών του εθνικού χώρου και δημιουργίας νέας εταιρικής σχέσης πόλης υπαίθρου. Εισήγηση στο 3^ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. με θέμα *Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές. Θεωρία και πράξη*, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου, Μέτσοβο. Διαθέσιμο στο http://www.ntua.gr/MIRC/3rd_conference/zambelis.pdf
- Ιακωβίδου, Ό. (2003). Εμπειρίες από την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα. Εισήγηση στο Συνέδριο με θέμα *Οικοτουρισμός και άλλες εναλλακτικές προτάσεις*, 7-8 Νοεμβρίου, Κως.
- Ιακωβίδου, Ό. (2000). Αγροτουρισμός. Το μικρό, όμορφο και θηλυκό πρόσωπο στον τουρισμό, στο Π. Τσάρτας (επιμ.) *Τουριστική ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*. Εκδόσεις Εξάντας. Αθήνα.
- Καζακόπουλος, Δ., Κλωνάρης, Σ., Κουτσούρης, Α. (2000). Η δημιουργία επίλεκτων αγορών ως μοχλός αγροτικής ανάπτυξης, Εισήγηση στο 6^ο Πανελλήνιο

Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας με θέμα *Αναζητώντας το αύριο της ελληνικής γεωργίας*, ΕΤΑΓΡΟ, 24-25 Νοεμβρίου, Θεσσαλονίκη.

Καραγιάννης, Σ. (2006). Οι τουριστικές δραστηριότητες στην ύπαιθρο. Μια πρόταση σχεδιασμού και προώθησης του αγροτουρισμού στη χώρα μας. Πρακτικά 9^{ου} Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας με θέμα *Η οικονομία και η κοινωνία μπροστά στις νέες προκλήσεις του παγκόσμιου αγροτροφικού συστήματος*, ΕΤΑΓΡΟ, 2- 4 Νοεμβρίου, Αθήνα.

Καρανικόλας, Π., Βασσάλος, Μ., Μαρτίνος, Ν., Τσιμπούκας, Κ. (2007). Οικονομική βιωσιμότητα και πολυλειτουργικότητα της γεωργίας: Η περίπτωση της Βόρειας Αμοργού. Προσωρινά Πρακτικά 5^{ου} Διεπιστημονικού – Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. με θέμα *Παιδεία, έρευνα, τεχνολογία. Από το χθες στο αύριο*, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, 27-30 Σεπτεμβρίου, Μέτσοβο. Διαθέσιμο στο http://www.ntua.gr/MIRC/5th_conference/ergasies/61 ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΣ ΒΑΣΣΑΛΟΣ ΜΑΡΤΙΝΟΣ ΤΣΙΜΠΟΥΚΑΣ.pdf

Κασίμης, Χ. (2004). Μετανάστες: Ένας άγνωστος συντελεστής ανάπτυξης στην ελληνική ύπαιθρο, στο Α. Παπαδόπουλος (επιμ.), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Κουτσόπουλος, Κ. (2006). *Ανάλυση χώρου: Θεωρία, μεθοδολογία και τεχνικές*. Εκδόσεις Διηλεκές, Αθήνα.

Κουτσούρης, Α. (2004). Ο αδύναμος κρίκος της αγροτικής ανάπτυξης: Συμμετοχικές διαδικασίες στο αγροτικό σύστημα γνώσης και πληροφόρησης, στο Α. Παπαδόπουλος (επιμ.), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Κυριαζή-Αλλισον, Ε. (2008). Η μέθοδος Leader, στο Ν. Μπέοπουλος, Α. Παπαδόπουλος (επιμ.) *Ερημοποίηση. Ανθρώπινη απουσία και στειρότητα των τόπων*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Κυριαζή, Ν. (1998). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Ελληνικές επιστημονικές εκδόσεις, Αθήνα.

Λαμπριανίδης, Λ. (2004). Τοπικά προϊόντα ως ένα μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου, στο Ι. Σπλάνης, Θ. Ιωσηφίδης, Α. Κίζος Α. (επιμ.) *Στρατηγικές ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Λουλούδης, Λ. (1991). *Η ΚΑΠ ανακαλύπτει την ύπαιθρο*, Επιθεώρηση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τεύχος 10-11.

- Μπεόπουλος, Ν. (2009). *Η γεωργία πρέπει να αποκτήσει νέα σχέση με την κοινωνία*. Συνέντευξη στην εφημερίδα Εποχή, (01/02/2009).
- Μπεόπουλος, Ν. (2005). Πολυλειτουργικότητα. Από μια αμφίσημη έννοια σε μια αμφίσημη πολιτική, στο Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνο (επιμ.), *Διεθνές εμπόριο γεωργικών προϊόντων και πολυλειτουργική γεωργία. Πλαίσιο πολιτικής και οικονομικές λειτουργίες*. Εκδόσεις Μαΐστρος, Αθήνα.
- Μωυσίδης, Α. (2001). Σύγχρονα διαρθρωτικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του αγροτικού χώρου. Σε αναζήτηση ενός νέου ρόλου για την αγροτική εκμετάλλευση, στο Θ. Ανθοπούλου, Α. Μωυσίδης (επί.), *από τον αγροτικό χώρο στην υπαίθρο χώρα*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Νικολαΐδης, Ε. (2008). *Μύθοι και στερεότυπα για τον αγροτικό χώρο. Η γεωγραφική διάσταση*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 125.
- Νικολαΐδης, Ε. (2005). Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα. Συμβολή στην ανάδειξη των πραγματικών διαστάσεων του, στο Γ. Αργεΐτης (επιμ.), *Οικονομικές αλλαγές και κοινωνικές αντιθέσεις στην Ελλάδα. Οι προκλήσεις στις αρχές του 21ου αιώνα*. Εκδόσεις Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα.
- Νικολόπουλος, Τ. (2004). Χωρο-τοπική προστασία του περιβάλλοντος και ποιότητα των προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και (ενιαία) ανταγωνιστική αγορά, στο Α. Παπαδόπουλος (επιμ.), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική υπαίθρο*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Α. (2001). Από το τοπικό στο παγκόσμιο: Παγκοσμιοποίηση και τοπική ανάπτυξη στο Θ. Ανθοπούλου, Α. Μωυσίδης (επιμ.), *Από τον αγροτικό χώρο στην υπαίθρο χώρα*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Α., Κυριαζή-Άλλισον Ε., Λιαρίκος Κ. (2002). Αειφόρος αγροτική ανάπτυξη και ερημοποίηση: Προς μια νέα πολιτική διαχείρισης του αγροτικού χώρου. Πρακτικά 7^{ου} Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας με θέμα *Η κοινωνία της υπαίθρου σε ένα μεταβαλλόμενο αγροτικό τοπίο*, ΕΤΑΓΡΟ, 21 - 23 Νοεμβρίου, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Α., Χατζημιχάλης Κ. (2008). *Οι «φαντασιώσεις/αναπαραστάσεις» της ευρωπαϊκής υπαίθρου: Μια κριτική εισαγωγική συζήτηση*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τεύχος 125, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Γ., Πατρώνης Β. (2003). Αειφόρος αγροτική ανάπτυξη: Πολυλειτουργικότητα της γεωργίας και κοινωνική οικονομία, στο Η. Μπεριάτος, Δ. Ψαλτόπουλος (επιμ.), *Περιβάλλον και ανάπτυξη της υπαίθρου*.

Οικονομικές, γεωγραφικές και περιβαλλοντικές πτυχές. Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.

Παρταλίδου, Μ. (2006). Ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών αναψυχής στην ύπαιθρο. Το πρότυπο της σύγχρονης αγροτουριστικής επιχείρησης. Πρακτικά 9^{ου} Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας με θέμα *Η οικονομία και η κοινωνία μπροστά στις νέες προκλήσεις του παγκόσμιου αγροτροφικού συστήματος*, ΕΤΑΓΡΟ, 2-4 Νοεμβρίου, Αθήνα.

Πατρώνης, Β. (2004). Τα χαρακτηριστικά και η προοπτικά της κοινωνικής οικονομίας, στο Α. Παπαδόπουλος (επιμ.), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Ρόκος, Δ. (2001). Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές. Θεωρία και Πράξη. Εισήγηση στο 3^ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. με θέμα *Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές. Θεωρία και πράξη*, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου, Μέτσοβο. Διαθέσιμο στο http://www.ntua.gr/MIRC/3rd_conference/The_Integrated_Development_of_Mountainous_Areas.pdf

Σηφάκης, Π. (2007). *Χιονοδρομικό κέντρο Ζήρειας. Parking 600 m² και 4x4 στη Natura*, άρθρο στο ένθετο ΟΙΚΟ της Εφημερίδας Καθημερινή (06-11-2007).

Ψαλτόπουλος Δ. (2004). Η πολιτική για την ανάπτυξη της υπαίθρου στη Ελλάδα: Πολιτική οικονομία, ρητορική και προκλήσεις στο Α. Παπαδόπουλος (επιμ.), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

ΠΗΓΕΣ

Αναπτυξιακή Βορείου Πελοποννήσου (ΑΝ.ΒΟ.ΠΕ.) (2009)

Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.) (2009)

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.) (2009)

Απογραφή Πληθυσμού (Ετη: 1991, 2001), *Απογραφή Γεωργίας και Κτηνοτροφίας* (Ετη: 1991, 1999/2000), *Ετησια Γεωργική Στατιστική* (Ετη: 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006)

Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.-Π), Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2009)

Ινστιτούτου Γεωλογικών & Μεταλλευτικών Ερευνών (Ι.Γ.Μ.Ε.) (2009)

Κορινθιακή Αναπτυξιακή Α.Ε. (2009)

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Αγροτουριστική(2009)

http://www.agrotour.gr/agro/site/AgroTour/t_docpage?sub_nav=WhatIs&doc=/Documents/agrotour/company/whatisrural

Αναπτυξιακή Πάρωνα (2009)

<http://www.parnonas.gr/?cat=16>

Δήμος Ευρωστίνης (2009)

<http://www.evrostini.gr/index2.php>

Δήμος Ξυλοκάστρου (2009)

<http://www.xylokastro.gov.gr/>

Δήμος Φενεού (2009)

<http://www.feneos.info>

Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (ΕΜΥ) (2009)

http://www.hnms.gr/hnms/greek/climatology/climatology_region_diagrams_html?dr_city=Velos_Korinthia

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2009)

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P5-TA-2003-0263+0+DOC+PDF+V0//EL>

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κορινθίας (2009)

<http://www.korinthia.gr/>

Οδηγός για την Κορινθία (2009)

<http://www.korinthia.net/panida-natura2000.htm>

<http://www.korinthia.net/dimos-evrostinis.htm>

<http://www.korinthia.net/dimos-xylokastrou.htm>

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) (2009α). *Ταυτότητα του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+*, διαθέσιμο στο www.minagric.gr/greek/data/leader_per.doc

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2009β). *Εκ των προτέρων – Ex-ante Αξιολόγηση του Εθνικού Προγράμματος LEADER+, τόμος Β*, διαθέσιμο στο www.LEADER-plus.gr/documents/ep_axiologisi.doc

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2009γ). *Άξονας 4: Εφαρμογή της προσέγγισης LEADER*, διαθέσιμο στο www.LEADER-plus.gr/documents/Axonas_4_LEADER.doc

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2009δ). *Στόχοι του προγράμματος του αγροτουρισμού*, διαθέσιμο στο <http://www.minagric.gr/greek/3.1.1.html>

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2009ε). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτική Ανάπτυξη Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006*, διαθέσιμο στο <http://gkps.agrotikianaptixi.gr/simmetoxi/programma/programma.asp>

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2007). *Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδος 2007-2013* Αλέξανδρος Μπαλτατζής, Ειδική γραμματεία προγραμματισμού και Εφαρμογών Γ' ΚΠΣ, Τέταρτη έκδοση, διαθέσιμο στο http://www.leader-plus.gr/n_paa0713.htm

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2003). *Έκθεση ενδιάμεσης αξιολόγησης του επιχειρησιακού προγράμματος κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader+*. *Επιτελική σύνοψη*. Ειδική Γραμματεία Προγραμματισμού και Εφαρμογών Γ' ΚΠΣ, Υπηρεσία Διαχείρισης της Κ.Π LEADER+, διαθέσιμο στο <http://www.minagric.gr/greek/data/LEADER/epiteliki%20syn..pdf>, Αθήνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	274
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ – ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΕ ΑΥΤΑ.....	275
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	276
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	277
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ.....	278
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ.....	279
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΑΝΕΣΕΙΣ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ.....	280
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΚΑΤΑ ΦΟΡΕΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.....	281
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΚΑΤΑ ΦΟΡΕΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.....	282
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΣ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....	283
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΣ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....	284
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΗΡΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΙΛΕΙΑ.....	285
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΗΡΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΙΛΕΙΑ.....	286
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ, ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ.....	287
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ, ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.....	288
ΠΙΝΑΚΑΣ 16: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ (ΣΤΡ.) ΑΥΤΩΝ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΕ ΜΙΚΤΕΣ, ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ.....	289
ΠΙΝΑΚΑΣ 17: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΥΤΩΝ (ΣΤΡ.) ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΕ ΜΙΚΤΕΣ, ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ.....	290
ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ.....	291
ΠΙΝΑΚΑΣ 19: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ.....	292
ΠΙΝΑΚΑΣ 20 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 19): ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ.....	293
ΠΙΝΑΚΑΣ 21: ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ.....	294
ΠΙΝΑΚΑΣ 22: ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ.....	295
ΠΙΝΑΚΑΣ 23: ΤΕΜΑΧΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΣΕ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΑ.....	296
ΠΙΝΑΚΑΣ 24: ΤΕΜΑΧΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΣΕ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΑ.....	297
ΠΙΝΑΚΑΣ 25: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ.....	298
ΠΙΝΑΚΑΣ 26: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ.....	299
ΠΙΝΑΚΑΣ 27: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ ΣΕ ΔΗΜΟΥΣ.....	300
ΠΙΝΑΚΑΣ 28: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ ΣΕ ΔΗΜΟΥΣ.....	301
ΠΙΝΑΚΑΣ 29: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ, ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ, ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΤΟΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ.....	302
ΠΙΝΑΚΑΣ 30: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ, ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ, ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΤΟΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ.....	303
ΠΙΝΑΚΑΣ 31: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ, ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΓΕΩΡΓΙΚΟ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΟΓΑ.....	304
ΠΙΝΑΚΑΣ 32: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ, ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΓΕΩΡΓΙΚΟ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΟΓΑ.....	305
ΠΙΝΑΚΑΣ 33: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΩΝ Η ΚΑΤΟΧΩΝ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ.....	306
ΠΙΝΑΚΑΣ 34: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΩΝ Η ΚΑΤΟΧΩΝ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ.....	307
ΠΙΝΑΚΑΣ 35: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟ ΕΙΔΟΣ.....	308
ΠΙΝΑΚΑΣ 36 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 35) : ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟ ΕΙΔΟΣ.....	309
ΠΙΝΑΚΑΣ 37: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟ ΕΙΔΟΣ.....	310
ΠΙΝΑΚΑΣ 38: ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ	311

ΠΙΝΑΚΑΣ 39: ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ	312
ΠΙΝΑΚΑΣ 40: ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΕ ΜΟΝΙΜΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΟΧΙΚΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ	313
ΠΙΝΑΚΑΣ 41: ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΕ ΜΟΝΙΜΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΟΧΙΚΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ	314
ΠΙΝΑΚΑΣ 42: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	316
ΠΙΝΑΚΑΣ 43 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 42) : ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	317
ΠΙΝΑΚΑΣ 44: ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	318
ΠΙΝΑΚΑΣ 45 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 44) : ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	319
ΠΙΝΑΚΑΣ 46: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΕΝΔΡΩΔΩΝ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ	320
ΠΙΝΑΚΑΣ 47 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 46): ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΕΝΔΡΩΔΩΝ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ	321
ΠΙΝΑΚΑΣ 48: ΈΚΤΑΣΗ ΔΕΝΔΡΩΔΩΝ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΩΝ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	322
ΠΙΝΑΚΑΣ 49 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 48): ΈΚΤΑΣΗ ΔΕΝΔΡΩΔΩΝ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΩΝ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	323
ΠΙΝΑΚΑΣ 50: ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΕΝΔΡΩΝΩΝ.....	324
ΠΙΝΑΚΑΣ 51 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 50): ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΕΝΔΡΩΝΩΝ.....	325
ΠΙΝΑΚΑΣ 52: ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΙΤΗΡΩΝ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ, ΣΕ ΚΙΛΑ	326
ΠΙΝΑΚΑΣ 53: ΈΚΤΑΣΗ ΣΙΤΗΡΩΝ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	327
ΠΙΝΑΚΑΣ 54: ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΡΩΣΙΜΩΝ ΟΣΠΡΙΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ	328
ΠΙΝΑΚΑΣ 55: ΈΚΤΑΣΗ ΒΡΩΣΙΜΩΝ ΟΣΠΡΙΩΝ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	329
ΠΙΝΑΚΑΣ 56: ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΣΑΝΟ, ΣΕ ΚΙΛΑ	330
ΠΙΝΑΚΑΣ 57: ΈΚΤΑΣΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΣΑΝΟ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	331
ΠΙΝΑΚΑΣ 58: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ ΓΙΑ ΓΡΑΣΙΑΙ	332
ΠΙΝΑΚΑΣ 59: ΈΚΤΑΣΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ ΓΙΑ ΓΡΑΣΙΑΙ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	332
ΠΙΝΑΚΑΣ 60: ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΠΟΣΤΑΝΙΚΩΝ – ΠΑΤΑΤΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ	333
ΠΙΝΑΚΑΣ 61: ΈΚΤΑΣΗ ΜΠΟΣΤΑΝΙΚΩΝ – ΠΑΤΑΤΩΝ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	334
ΠΙΝΑΚΑΣ 62: ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΜΠΕΛΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ	335
ΠΙΝΑΚΑΣ 63: ΈΚΤΑΣΗ ΑΜΠΕΛΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΩΝ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	336
ΠΙΝΑΚΑΣ 64: ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ	337
ΠΙΝΑΚΑΣ 65 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 64): ΣΥΓΚΟΜΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ	338
ΠΙΝΑΚΑΣ 66: ΈΚΤΑΣΗ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	339
ΠΙΝΑΚΑΣ 67 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ 66): ΈΚΤΑΣΗ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ, ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ	340
ΠΙΝΑΚΑΣ 68: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ, ΣΕ ΚΙΛΑ, ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΑΥΓΩΝ ΣΕ ΤΕΜΑΧΙΑ	341
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	342

ΧΑΡΤΗΣ 1: ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΧΑΡΤΗΣ 2: ΟΔΙΚΟΣ ΚΑΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΧΑΡΤΗΣ 3: ΧΑΡΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ
ΧΑΡΤΗΣ 4: ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Πίνακας 21: Πραγματικός πληθυσμός της περιοχής μελέτης

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
	1991	2001	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	20259	19686	-2,8
Δ.Δ. Δερβενίου	1252	1514	20,9
Δ.Δ. Ελληνικού	114	129	13,2
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	1064	1084	1,9
Δ.Δ. Καλλιθέας	273	312	14,3
Δ.Δ. Λυγιάς	458	503	9,8
Δ.Δ. Λυκοποριάς	1042	858	-17,7
Δ.Δ. Πύργου	529	586	10,8
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	352	317	-9,9
Δ.Δ. Στομίου	359	273	-24,0
Δ.Δ. Χελυδορέου	245	306	24,9
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	6087	5618	-7,7
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	168	184	9,5
Δ.Δ. Δενδρού	135	94	-30,4
Δ.Δ. Ζεμενού	514	402	-21,8
Δ.Δ. Καμαρίου	1064	1190	11,8
Δ.Δ. Καρυάς	555	628	13,2
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	774	519	-32,9
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	291	329	13,1
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	149	153	2,7
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	220	70	-68,2
Δ.Δ. Μεσαίων Τρικάλων	223	214	-4,0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	173	122	-29,5
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	219	200	-8,7
Δ.Δ. Πελλήνης	161	104	-35,4
Δ.Δ. Πιτσών	874	739	-15,4
Δ.Δ. Ρεθίου	237	308	30,0
Δ.Δ. Ρίζης	530	571	7,7
Δ.Δ. Γκούρας	367	470	28,1
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	326	350	7,4
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	30	31	3,3
Δ.Δ. Ματίου	323	349	8,0
Δ.Δ. Μεσινού	324	348	7,4
Δ.Δ. Μοσιάς	291	310	6,5
Δ.Δ. Πανοράματος	106	151	42,5
Δ.Δ. Στενού	140	166	18,6
Δ.Δ. Φενεού	290	184	-36,6
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	5688	5882	3,4
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	12374	11445	-7,5
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	2197	2359	7,4

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφές Πληθυσμού 1991 & 2001.

Πίνακας 22: Πληθυσμός των Δημοτικών Διαμερισμάτων και των επιμέρους κοινοτικών διαμερισμάτων – οικισμών που περιλαμβάνονται σε αυτά

Δ.Δ. Δερβενίου	1514	Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	8
01 Δερβένι	1280	01 Κορφιώτισσα	153
02 Μαύρα Λιθάρια	63	Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	70
03 Πεταλού	171	01 Λαγκαδαίικα	19
Δ.Δ. Ελληνικού	129	02 Αμφιθέα	51
01 Ελληνικόν	129	Δ.Δ. Μέσης Συνοικίας Τρικάλων	214
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	1084	01 Μέση Συνοικία Τρικάλων	214
01 Ευρωστίνα	102	Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	122
02 Άνω Αιγιαλός	202	01 Νέα Βρυσούλαι	122
03 Κουμαριάς	86	Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	200
04 Ροζενά	694	01 Ξανθοχώριον	200
Δ.Δ. Καλλιθέας	312	Δ.Δ. Πελλήνης	104
01 Καλλιθέα	287	01 Πελλήνη	104
02 Σκουπαίικα	25	Δ.Δ. Πιτσών	739
Δ.Δ. Λυγιάς	503	01 Κάτω Πιτσά	734
01 Λυγιά	503	02 Άνω Πιτσά	5
Δ.Δ. Λυκοποριάς	858	Δ.Δ. Ρεθίου	308
01 Λυκοποριά	858	01 Ρέθιον	308
Δ.Δ. Πύργου	586	Δ.Δ. Ρίζης	571
01 Πύργος	586	01 Ρίζα	391
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	317	02 Βάλτος	30
01 Σαραντάπηχον	21	03 Γεωργανταίικα	114
02 Σαρανταπηχώτικα	296	04 Σιγερίτσα	13
Δ.Δ. Στομίου	273	05 Χαρτσιάνικα	23
01 Στόμιον	273	Δ.Δ. Γκούρας	470
Δ.Δ. Χελυδορέου	306	01 Γκούρα	470
01 Χελυδόρεον	57	Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	350
02 Μεντουριγιάνικα	249	01 Αρχαία Φενεός	291
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	5618	02 Βίλια	19
01 Ξυλόκαστρον	5390	03 Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Φενεού	10
02 Μερτικαίικα	228	04 Λούτζιον	30
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	184	Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	31
01 Άνω Τρικάλα	173	01 Κάτω Ταρσός	20
02 Ζήρεια	11	02 Άνω Ταρσός	11
Δ.Δ. Δένδρου	94	Δ.Δ. Ματίου	349
01 Δένδρον	94	01 Μάτιον	311
Δ.Δ. Ζεμενού	402	02 Αμυδαλέα	38
01 Ζεμενόν	402	Δ.Δ. Μεσινού	348
Δ.Δ. Καμαρίου	1190	01 Μεσινόν	348
01 Καμάριον	1116	Δ.Δ. Μοσιάς	310
02 Καριώτικα	74	01 Μοσιά	310
Δ.Δ. Καρυάς	628	Δ.Δ. Πανοράματος	151
01 Καρυά	71	01 Πανόραμα	151
02 Καριώτικα	557	Δ.Δ. Στενού	166
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	519	01 Στενόν	166
01 Κάτω Λουτρόν	486	Δ.Δ. Φενεού	184
02 Άνω Λουτρόν	33	01 Φενεός	184
Δ.Δ. Κάτω Συνοικίας Τρικάλων	329	ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	5882
01 Κάτω Συνοικία Τρικάλων	329	ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	11445
		ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	2359

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 2001.

Πίνακας 23: Επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΙ (ΜΗ ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ)	ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΑΛΛΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑΡΔΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΤΕΙ (ΚΑΤΕ ΚΑΤΕ) - ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΜΕ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ - ΔΙΑΚΤΟΡΙΚΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	847	1521	8180	2171	3998	339	1065	50
Δ.Δ. Δερβενίου	20	91	530	125	279	25	72	1
Δ.Δ. Ελληνικού	3	4	73	12	10	1	4	0
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	42	100	490	99	128	15	62	12
Δ.Δ. Καλλιθέας	14	37	150	18	22	1	0	0
Δ.Δ. Λυγιάς	9	16	183	42	113	9	32	0
Δ.Δ. Λυκοποριάς	12	52	423	112	247	16	57	2
Δ.Δ. Πύργου	40	48	298	46	48	1	7	0
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	11	20	98	35	92	4	35	0
Δ.Δ. Στομίου	9	13	155	44	81	5	20	0
Δ.Δ. Χελυδορέου	4	20	133	25	32	3	10	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	174	388	1968	698	1561	132	480	17
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	8	20	80	9	27	1	4	1
Δ.Δ. Δενδρού	8	16	51	22	12	6	3	0
Δ.Δ. Ζεμενού	20	31	220	56	105	23	13	0
Δ.Δ. Καμαρίου	73	68	387	134	227	18	34	3
Δ.Δ. Καρυάς	38	54	232	67	79	11	11	2
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	24	41	274	76	183	14	70	1
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	4	41	155	31	39	2	4	1
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	8	8	89	23	6	0	4	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	8	30	88	20	41	1	13	1
Δ.Δ. Μεσαιών Τρικάλων	5	15	58	33	60	6	21	5
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	6	7	92	8	35	2	2	1
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	4	20	146	15	16	0	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	9	9	84	15	21	2	3	0
Δ.Δ. Πιτσών	30	55	412	107	151	12	30	0
Δ.Δ. Ρεθίου	28	11	104	31	34	2	8	0
Δ.Δ. Ρίζης	31	43	242	58	85	9	12	0
Δ.Δ. Γκούρας	38	50	132	33	42	8	15	2
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	20	45	163	26	33	0	3	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	3	6	12	3	3	1	0	0
Δ.Δ. Ματίου	34	49	163	24	17	1	1	0
Δ.Δ. Μεσινού	30	16	160	39	39	0	4	0
Δ.Δ. Μοσιάς	38	37	131	30	29	0	5	0
Δ.Δ. Πανοράματος	23	19	38	7	8	4	1	1
Δ.Δ. Στενού	5	16	55	22	28	1	1	0
Δ.Δ. Φενεού	14	25	111	26	65	3	24	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	164	401	2533	558	1052	80	299	15
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	478	857	4682	1403	2682	241	712	32
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	205	263	965	210	264	18	54	3

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 1991.

Πίνακας 24: Επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΙ (ΜΗ ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ)	ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΑΝΔΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑΙΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΤΕΙ (ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ) - ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΜΕ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ - ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	373	1286	6780	2311	5251	445	1404	97
Δ.Δ. Δερβενίου	9	96	450	158	474	36	160	14
Δ.Δ. Ελληνικού	16	2	59	19	29	1	7	1
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	1	69	446	136	222	26	70	5
Δ.Δ. Καλλιθέας	19	5	170	47	63	0	4	0
Δ.Δ. Λυγιάς	3	16	121	62	185	11	54	6
Δ.Δ. Λυκοποριάς	3	36	334	85	240	21	59	7
Δ.Δ. Πύργου	5	40	291	50	106	4	22	1
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	9	17	87	23	88	7	41	0
Δ.Δ. Στομίου	20	13	84	41	84	4	25	2
Δ.Δ. Χελυδορέου	11	15	117	31	86	4	14	1
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	10	317	1469	720	1789	140	521	27
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	6	13	60	14	45	5	15	8
Δ.Δ. Δενδρού	8	0	40	18	14	2	6	1
Δ.Δ. Ζεμενού	16	20	171	71	84	6	17	1
Δ.Δ. Καμαρίου	1	88	378	142	341	25	64	1
Δ.Δ. Καρυάς	6	53	198	78	157	20	33	3
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	3	31	188	58	148	13	37	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	9	31	135	38	62	5	19	2
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	6	16	80	16	26	3	3	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	4	7	30	4	17	4	3	1
Δ.Δ. Μεσαίων Τρικάλων	1	4	55	20	74	14	32	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	8	7	76	6	18	3	3	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	4	15	111	17	32	1	2	0
Δ.Δ. Πελλήνης	35	2	57	8	27	3	1	0
Δ.Δ. Πισών	17	61	328	67	167	17	32	1
Δ.Δ. Ρεθίου	3	34	116	41	63	11	20	1
Δ.Δ. Ρίζης	2	63	194	80	118	16	29	3
Δ.Δ. Γκούρας	3	38	168	55	96	13	34	6
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	2	33	139	49	74	4	17	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	2	0	16	4	6	0	2	0
Δ.Δ. Ματίου	87	28	155	49	42	8	9	0
Δ.Δ. Μεσινού	1	31	149	38	69	3	8	0
Δ.Δ. Μοσιάς	13	27	142	19	77	3	7	1
Δ.Δ. Πανοράματος	12	36	31	12	29	3	10	0
Δ.Δ. Στενού	4	13	58	11	51	4	13	3
Δ.Δ. Φενεού	14	9	77	24	48	5	11	1
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	96	309	2159	652	1577	114	456	37
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	139	762	3686	1398	3182	288	837	49
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	138	215	935	261	492	43	111	11

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 2001.

Πίνακας 25: Μέλη νοικοκυριών

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 1 ΜΕΛΟΣ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 2 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 3 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 4 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 5 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 6 ΚΑΙ ΑΝΩ ΜΕΛΗ	ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	838	1676	1110	1204	584	449	18139
Δ.Δ. Δερβενίου	91	158	80	61	31	13	1126
Δ.Δ. Ελληνικού	7	19	1	5	2	3	96
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	40	66	57	53	29	40	959
Δ.Δ. Καλλιθέας	6	21	11	10	7	19	277
Δ.Δ. Λυγιάς	18	61	29	23	10	5	400
Δ.Δ. Λυκοποριάς	28	63	66	74	33	26	973
Δ.Δ. Πύργου	30	38	30	28	18	12	473
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	19	30	17	5	6	3	198
Δ.Δ. Στομίου	12	36	15	25	8	7	314
Δ.Δ. Χελυδορέου	21	27	13	8	8	2	198
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	236	422	359	483	185	87	5574
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	5	14	15	10	2	2	140
Δ.Δ. Δενδρού	6	12	4	8	6	2	116
Δ.Δ. Ζεμενού	9	18	22	23	21	30	504
Δ.Δ. Καμαρίου	41	81	68	54	28	27	941
Δ.Δ. Καρυάς	29	51	31	36	15	16	544
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	32	65	50	40	17	5	588
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	10	37	19	19	4	4	261
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	6	16	4	7	5	7	147
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	7	19	9	5	6	5	154
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	19	17	8	13	5	3	172
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	2	13	7	9	8	3	143
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	5	11	11	10	11	9	214
Δ.Δ. Πελλήνης	1	5	10	6	2	9	134
Δ.Δ. Πιτσών	39	76	45	55	32	21	834
Δ.Δ. Ρεθίου	7	33	12	9	8	4	210
Δ.Δ. Ρίζης	22	38	37	30	21	7	476
Δ.Δ. Γκούρας	19	47	11	17	7	13	334
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	12	44	12	13	13	10	323
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	1	8	1	2	0	0	28
Δ.Δ. Ματίου	16	28	17	8	9	17	313
Δ.Δ. Μεσινού	3	16	9	20	11	14	288
Δ.Δ. Μοσιάς	8	18	12	14	5	16	273
Δ.Δ. Πανοράματος	8	15	7	5	1	2	97
Δ.Δ. Στενού	10	20	1	5	3	3	110
Δ.Δ. Φενεού	13	33	10	11	7	3	207
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	272	519	319	292	152	130	5014
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	476	928	711	817	376	241	11152
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	90	229	80	95	56	78	1973

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 1991.

Πίνακας 26: Μέλη νοικοκυριών

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 1 ΜΕΛΟΣ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 2 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 3 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 4 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 5 ΜΕΛΗ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ 6 ΚΑΙ ΑΝΩ ΜΕΛΗ	ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	1221	1928	1228	1116	498	345	18008
Δ.Δ. Δερβενίου	129	168	114	89	31	19	1439
Δ.Δ. Ελληνικού	7	10	6	5	5	4	123
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	47	87	52	51	41	40	1050
Δ.Δ. Καλλιθέας	9	30	17	11	11	8	268
Δ.Δ. Λυγιάς	25	58	28	26	15	5	438
Δ.Δ. Λυκοποριάς	53	102	57	49	19	12	795
Δ.Δ. Πύργου	28	57	30	25	18	18	538
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	16	23	18	17	3	5	232
Δ.Δ. Στομίου	29	23	21	11	7	5	247
Δ.Δ. Χελυδορέου	15	38	16	11	3	4	223
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	411	564	406	394	118	41	5190
Δ.Δ. 'Ανω Τρικάλων	6	12	8	8	4	2	119
Δ.Δ. Δενδρού	3	7	6	7	6	0	93
Δ.Δ. Ζεμενού	19	41	23	27	14	6	386
Δ.Δ. Καμαρίου	61	112	87	69	33	14	1082
Δ.Δ. Καρυάς	65	48	39	35	21	10	588
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	32	66	41	34	6	2	465
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	19	31	24	12	8	5	272
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	4	21	12	6	3	3	140
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	4	7	4	6	1	1	65
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	15	27	10	5	1	3	143
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	5	12	4	8	4	2	105
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	1	10	7	9	11	8	185
Δ.Δ. Πελλήνης	2	6	10	7	2	3	101
Δ.Δ. Πιτσών	49	83	46	54	13	12	712
Δ.Δ. Ρεθίου	9	27	9	20	12	10	297
Δ.Δ. Ρίζης	41	54	36	22	18	11	506
Δ.Δ. Γκούρας	31	38	18	23	11	19	450
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	21	31	19	14	15	5	302
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	4	7	1	1	1	0	30
Δ.Δ. Ματίου	11	27	9	17	10	19	335
Δ.Δ. Μεσινού	8	26	11	17	8	19	335
Δ.Δ. Μοσιάς	11	19	16	10	11	14	306
Δ.Δ. Πανοράματος	12	16	5	0	4	8	131
Δ.Δ. Στενού	7	17	10	7	4	3	138
Δ.Δ. Φενεού	12	23	8	9	6	5	179
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	358	596	359	295	153	120	5353
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	746	1128	772	723	275	133	10449
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	117	204	97	98	70	92	2206

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 2001.

Πίνακας 27: Ανέσεις κατοικιών

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	1991 ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ				2001 ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			
	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΜΕ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΘΕΡΜΑΝΣΗ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΜΕ ΚΟΥΖΙΝΑ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΜΕ ΛΟΥΤΡΟ Η ΝΤΟΥΣ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΜΕ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΘΕΡΜΑΝΣΗ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΜΕ ΚΟΥΖΙΝΑ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΜΕ ΛΟΥΤΡΟ Η ΝΤΟΥΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	11503	1695	11333	10465	13852	4870	13729	13490
Δ.Δ. Δερβενίου	868	149	868	843	1043	360	1033	1030
Δ.Δ. Ελληνικού	57	0	57	30	60	0	59	57
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	480	49	480	462	610	260	607	563
Δ.Δ. Καλλιθέας	152	6	117	101	139	22	139	136
Δ.Δ. Λυγιάς	316	72	316	311	357	117	357	356
Δ.Δ. Λυκοποριάς	477	90	476	471	515	200	514	507
Δ.Δ. Πύργου	277	18	275	216	265	77	265	263
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	166	18	166	163	196	60	196	195
Δ.Δ. Στομίου	157	21	153	155	179	84	178	177
Δ.Δ. Χελυδορέου	194	11	193	138	209	51	208	193
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	3593	872	3583	3558	4735	2219	4710	4691
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	164	2	163	154	170	19	159	151
Δ.Δ. Δενδρού	57	1	55	48	59	2	59	59
Δ.Δ. Ζεμενού	153	63	153	148	230	117	228	229
Δ.Δ. Καμαρίου	880	101	880	869	1180	389	1176	1171
Δ.Δ. Καρυιάς	311	51	307	285	418	157	416	410
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	299	44	297	294	404	160	404	397
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	185	3	183	138	189	10	188	185
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	64	3	63	55	68	20	68	61
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	102	1	101	44	95	2	94	93
Δ.Δ. Μεσαιών Τρικάλων	208	17	207	159	224	37	223	204
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	53	0	49	40	55	1	52	50
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	74	0	74	74	81	0	81	81
Δ.Δ. Πελλήνης	50	1	50	40	51	0	51	51
Δ.Δ. Πιτσών	468	38	449	405	473	138	466	451
Δ.Δ. Ρεθίου	122	2	121	95	137	31	120	121
Δ.Δ. Ρίζης	290	34	285	245	333	93	328	324
Δ.Δ. Γκούρας	294	8	292	238	297	83	289	277
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	228	3	226	193	243	52	232	225
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	68	0	67	29	65	0	65	62
Δ.Δ. Ματίου	159	0	117	61	186	7	186	175
Δ.Δ. Μεσινού	116	8	113	108	129	30	129	129
Δ.Δ. Μοσιάς	118	5	112	95	123	34	120	110
Δ.Δ. Πανοράματος	77	1	61	40	83	17	82	70
Δ.Δ. Στενού	96	3	96	58	109	6	106	103
Δ.Δ. Φενεού	130	0	128	102	142	15	141	133
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	3144	434	3101	2890	3573	1231	3556	3477
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	7073	1233	7020	6651	8902	3395	8823	8729
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	1286	28	1212	924	1377	244	1350	1284

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε, Απογραφές πληθυσμού 1991 & 2001.

Πίνακας 28: Κανονικές κατοικίες κατά φορέα ιδιοκτησίας

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΟΥ-ΜΕΝΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΕΝΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΙΔΙΩΤΕΣ Η ΝΠΙΔ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ Η ΝΠΔΔ	ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	11455	5810	5645	11394	61	21	11524
Δ.Δ. Δερβενίου	868	434	434	867	1	0	868
Δ.Δ. Ελληνικού	57	37	20	57	0	0	57
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	480	284	196	479	1	0	480
Δ.Δ. Καλλιθέας	152	74	78	152	0	0	152
Δ.Δ. Λυγιάς	316	146	170	316	0	0	316
Δ.Δ. Λυκοποριάς	477	290	187	475	2	0	477
Δ.Δ. Πύργου	269	156	113	269	0	0	277
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	166	80	86	166	0	1	167
Δ.Δ. Στομίου	157	103	54	157	0	0	157
Δ.Δ. Χελυδορέου	194	79	115	193	1	0	194
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	3555	1746	1809	3518	37	8	3601
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	163	43	120	162	1	0	164
Δ.Δ. Δενδρού	57	36	21	57	0	0	57
Δ.Δ. Ζεμενού	153	123	30	153	0	0	153
Δ.Δ. Καμαριού	880	299	581	878	2	10	890
Δ.Δ. Καρυάς	311	170	141	307	4	0	311
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	299	206	93	299	0	0	299
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	185	92	93	184	1	0	185
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	64	45	19	64	0	0	64
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	102	51	51	102	0	0	102
Δ.Δ. Μεσαίων Τρικάλων	208	65	143	207	1	0	208
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	53	42	11	53	0	0	53
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	74	57	17	74	0	0	74
Δ.Δ. Πελλήνης	50	33	17	50	0	0	50
Δ.Δ. Πιτσών	468	268	200	463	5	0	468
Δ.Δ. Ρεθίου	122	73	49	122	0	0	122
Δ.Δ. Ρίζης	290	155	135	289	1	0	290
Δ.Δ. Γκούρας	293	113	180	291	2	1	295
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	228	103	125	228	0	0	228
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	68	12	56	66	2	0	68
Δ.Δ. Ματίου	159	92	67	159	0	1	160
Δ.Δ. Μεσινού	116	73	43	116	0	0	116
Δ.Δ. Μοσιάς	118	73	45	118	0	0	118
Δ.Δ. Πανοράματος	77	38	39	77	0	0	77
Δ.Δ. Στενού	96	42	54	96	0	0	96
Δ.Δ. Φενεού	130	77	53	130	0	0	130
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	3136	1683	1453	3131	5	1	3145
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	7034	3504	3530	6982	52	18	7091
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	1285	623	662	1281	4	2	1288

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 1991.

Πίνακας 29: Κανονικές κατοικίες κατά φορέα ιδιοκτησίας

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΟΥ-ΜΕΝΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΕΝΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΙΔΙΩΤΕΣ Η ΝΠΔΔ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ Η ΝΠΔΔ	ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	13828	6279	7549	13784	44	25	13877
Δ.Δ. Δερβενίου	1041	540	501	1037	4	0	1043
Δ.Δ. Ελληνικού	60	37	23	60	0	0	60
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	610	317	293	608	2	2	612
Δ.Δ. Καλλιθέας	139	86	53	139	0	2	141
Δ.Δ. Λυγιάς	357	157	200	356	1	0	357
Δ.Δ. Λυκοποριάς	513	287	226	512	1	0	515
Δ.Δ. Πύργου	265	175	90	265	0	0	265
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	196	82	114	196	0	2	198
Δ.Δ. Στομίου	179	96	83	177	2	2	181
Δ.Δ. Χελυδορέου	209	87	122	207	2	0	209
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	4730	1927	2803	4713	17	0	4735
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	167	36	131	167	0	0	170
Δ.Δ. Δενδρού	59	29	30	59	0	0	59
Δ.Δ. Ζεμενού	230	130	100	230	0	0	230
Δ.Δ. Καμαριού	1180	373	807	1179	1	13	1193
Δ.Δ. Καρυάς	417	218	199	415	2	0	418
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	404	181	223	404	0	1	405
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	189	96	93	189	0	0	189
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	68	49	19	68	0	0	68
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	95	23	72	95	0	0	95
Δ.Δ. Μεσαίων Τρικάλων	216	54	162	213	3	0	224
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	55	35	20	55	0	0	55
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	81	44	37	81	0	0	81
Δ.Δ. Πελλήνης	51	29	22	51	0	0	51
Δ.Δ. Πιτσών	473	257	216	472	1	0	473
Δ.Δ. Ρεθίου	137	85	52	137	0	1	138
Δ.Δ. Ρίζης	333	180	153	333	0	1	334
Δ.Δ. Γκούρας	295	138	157	295	0	0	297
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	243	105	138	243	0	1	244
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	64	14	50	63	1	0	65
Δ.Δ. Ματίου	186	93	93	186	0	0	186
Δ.Δ. Μεσινού	129	85	44	129	0	0	129
Δ.Δ. Μοσιάς	123	79	44	123	0	0	123
Δ.Δ. Πανοράματος	83	45	38	83	0	0	83
Δ.Δ. Στενού	109	48	61	102	7	0	109
Δ.Δ. Φενεού	142	62	80	142	0	0	142
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	3569	1864	1705	3557	12	8	3581
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	8885	3746	5139	8861	24	16	8918
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	1374	669	705	1366	8	1	1378

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 2001.

Πίνακας 30: Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ ΔΗΜΟΙ	ΝΕΟΙ, ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΟΙ ΝΑ ΚΑΤΑΓΑΓΟΥΝ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ	ΣΕ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΟΤΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΣΕ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	ΣΕ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΩΜΕΙΑ	ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΘΗΡΑ ΚΑΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ, ΛΙΧΕΙΑ	ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ, ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΕΦΡΑΔΙΣΗ	ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΣΤΟ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	816	374	176	447	13	190	3066	613	353	79	155	416	420	676	7794
Δ.Δ. Δερβενίου	36	25	12	34	0	17	120	37	33	3	10	28	40	61	456
Δ.Δ. Ελληνικού	0	0	1	0	0	1	16	3	3	0	0	2	4	3	33
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	53	17	13	14	3	4	205	43	10	6	10	23	24	20	445
Δ.Δ. Καλλιθέας	1	1	1	1	0	1	51	6	0	1	0	10	5	4	82
Δ.Δ. Λυγιάς	12	10	5	9	1	1	63	15	8	6	3	5	8	16	162
Δ.Δ. Λυκοποριάς	30	30	6	36	0	5	214	26	20	6	7	11	35	28	454
Δ.Δ. Πύργου	3	3	2	8	0	0	125	7	0	2	0	2	10	10	172
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	34	11	1	7	0	1	54	21	5	0	2	2	1	11	150
Δ.Δ. Στορίου	15	8	3	9	0	3	30	17	3	3	1	5	17	8	122
Δ.Δ. Χελυδορέου	6	3	3	6	0	0	53	13	1	0	0	6	7	4	102
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	322	152	78	176	5	111	315	181	171	29	69	205	126	323	2263
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	13	2	0	2	0	4	30	4	4	0	0	2	2	1	64
Δ.Δ. Δενδρού	3	1	0	5	0	0	48	3	1	0	2	1	2	0	66
Δ.Δ. Ζεμενού	30	6	2	9	0	0	115	14	3	1	3	5	9	7	204
Δ.Δ. Καμαρίου	21	13	9	16	2	8	187	32	10	5	6	23	21	39	392
Δ.Δ. Καρυάς	24	7	8	9	1	3	108	11	5	2	1	24	7	11	221
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	29	27	1	29	0	7	97	29	22	5	8	8	15	30	307
Δ.Δ. Κ. Τρικάλων	12	2	0	8	0	3	53	7	1	1	5	3	5	5	105
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	0	1	0	0	0	0	38	2	1	0	2	0	3	0	47
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	12	2	2	2	0	1	37	10	2	0	4	5	10	13	100
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	23	6	5	1	0	1	25	9	9	1	4	5	5	9	103
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	3	0	0	7	0	1	29	4	0	1	2	1	1	7	56
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	0	0	1	1	0	0	64	5	0	0	0	1	0	1	73
Δ.Δ. Πελλήνης	2	1	1	3	0	0	61	7	2	0	0	0	3	5	85
Δ.Δ. Πιτσών	31	11	7	13	1	2	255	28	13	1	2	10	24	21	419
Δ.Δ. Ρεθίου	8	2	1	4	0	1	94	2	4	1	1	1	1	3	123
Δ.Δ. Ρίζης	11	6	3	7	0	9	144	9	4	2	3	6	15	12	231
Δ.Δ. Γκούρας	19	4	0	4	0	3	44	11	6	0	5	9	3	8	116
Δ.Δ. Αρχ. Φενεού	8	0	3	4	0	2	92	6	2	0	0	0	2	2	121
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	0	0	0	1	0	0	7	1	0	0	0	0	0	0	9
Δ.Δ. Ματίου	1	1	0	6	0	0	75	2	1	0	1	4	1	2	94
Δ.Δ. Μεσινού	20	3	3	4	0	1	59	10	0	0	1	1	5	2	109
Δ.Δ. Μοσιάς	10	2	1	2	0	0	66	2	1	0	1	2	2	3	92
Δ.Δ. Πανοράματος	1	1	1	2	0	0	45	2	2	0	0	2	0	0	56
Δ.Δ. Στενού	1	7	2	6	0	0	20	9	1	0	1	3	2	4	56
Δ.Δ. Φενεού	22	9	1	2	0	0	27	25	5	3	1	1	5	3	104
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	190	108	47	124	4	33	931	188	83	27	33	94	151	165	2178
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	544	239	118	292	9	151	1700	357	252	49	112	300	249	487	4859
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	82	27	11	31	0	6	435	68	18	3	10	22	20	24	757

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 1991.

Πίνακας 31: Οικονομικός ενεργός πληθυσμός κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ ΔΗΜΟΙ	ΝΕΟΙ, ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΟΙ ΝΑ ΚΑΤΑΓΑΤΑΓΟΥΝ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ	ΣΕ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΣΕ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	ΣΕ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΘΗΡΑ ΚΑΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ, ΛΑΙΒΙΑ	ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ, ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΣΤΟ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	760	583	272	460	5	323	3066	618	413	84	228	507	428	845	8592
Δ.Δ. Δερβενίου	98	71	27	43	0	17	102	41	39	9	13	33	44	76	613
Δ.Δ. Ελληνικού	2	6	2	1	0	1	20	0	2	1	1	1	1	6	44
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	61	36	6	21	0	14	229	43	22	8	17	33	22	40	552
Δ.Δ. Καλλιθέας	2	4	3	0	0	0	71	3	0	1	1	26	7	6	124
Δ.Δ. Λυγιάς	7	20	9	18	0	4	55	19	12	7	9	7	11	30	208
Δ.Δ. Λυκοποριάς	31	21	5	19	0	6	101	21	26	5	11	19	22	29	316
Δ.Δ. Πύργου	4	9	1	11	1	4	186	9	6	1	4	8	14	20	278
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	4	20	2	6	0	0	41	11	14	1	3	3	4	15	124
Δ.Δ. Στοριού	5	8	4	4	0	2	46	16	5	1	0	5	3	9	108
Δ.Δ. Χελυδορέου	1	13	2	10	0	0	26	11	3	0	4	2	14	15	101
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	164	195	115	157	1	174	364	218	170	20	71	217	129	349	2344
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	14	9	1	9	0	11	34	4	6	0	2	3	4	10	107
Δ.Δ. Δενδρού	4	1	1	1	0	2	35	1	4	0	1	2	0	1	53
Δ.Δ. Ζεμενού	28	8	0	6	0	4	153	11	3	1	4	2	6	2	228
Δ.Δ. Καμαρίου	55	23	16	38	2	11	229	30	16	10	9	24	21	55	539
Δ.Δ. Καρυάς	34	20	10	15	0	9	87	10	9	0	9	34	20	22	279
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	6	14	4	18	0	8	90	20	15	6	7	9	8	15	220
Δ.Δ. Κ. Τρικάλων	15	7	4	9	0	1	84	7	6	1	3	3	11	11	162
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	0	3	1	3	0	0	64	7	1	0	2	1	3	3	88
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	3	0	0	1	0	0	19	5	1	0	3	0	3	0	35
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	23	5	7	3	0	7	26	6	6	0	10	3	1	17	114
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	0	0	3	2	1	0	30	1	0	0	0	3	2	4	46
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	13	0	0	0	0	5	38	4	0	0	0	1	0	3	64
Δ.Δ. Πελλήνης	12	1	1	1	0	1	37	3	1	0	0	1	2	3	63
Δ.Δ. Πιτσών	11	12	10	13	0	7	130	22	11	3	12	19	18	28	296
Δ.Δ. Ρεθίου	18	10	2	3	0	2	94	6	2	2	2	2	5	12	160
Δ.Δ. Ρίζης	6	11	12	10	0	8	123	15	4	0	8	12	13	12	234
Δ.Δ. Γκούρας	23	20	3	9	0	6	61	12	12	4	7	8	13	11	189
Δ.Δ. Αρχ. Φενεού	28	6	4	6	0	5	75	11	1	2	2	3	7	7	157
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	2	2	0	1	0	0	5	2	2	0	0	1	0	0	15
Δ.Δ. Ματίου	26	1	0	6	0	1	149	7	3	0	3	8	3	5	212
Δ.Δ. Μεσινού	10	8	5	0	0	3	78	8	2	0	3	6	6	8	137
Δ.Δ. Μοσιάς	20	6	7	8	0	1	99	8	3	0	2	5	6	8	173
Δ.Δ. Πανοράματος	5	1	3	4	0	5	39	3	2	1	4	2	1	1	71
Δ.Δ. Στενού	18	10	1	4	0	1	22	10	1	0	1	1	3	4	76
Δ.Δ. Φενεού	7	2	1	0	0	3	24	13	3	0	0	0	1	8	62
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	215	208	61	133	1	48	877	174	129	34	63	137	142	246	2468
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	406	319	187	289	4	250	1637	370	255	43	143	336	246	547	5032
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	139	56	24	38	0	25	552	74	29	7	22	34	40	52	1092

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 2001.

Πίνακας 32: Κατηγορία οικονομικά ενεργών στη γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΘΗΡΑ ΚΑΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ, ΑΛΙΕΙΑ ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ				ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΩΝ
	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ	ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	ΣΥΜΒΟΗΘΟΥΝΤΑ & ΜΗ ΑΜΕΙΒΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	2321	52	30	663	3066
Δ.Δ. Δερβενίου	100	3	3	14	120
Δ.Δ. Ελληνικού	16	0	0	0	16
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	144	2	1	58	205
Δ.Δ. Καλλιθέας	45	0	0	6	51
Δ.Δ. Λυγιάς	56	0	0	7	63
Δ.Δ. Λυκοποριάς	174	3	3	34	214
Δ.Δ. Πύργου	115	0	2	8	125
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	33	0	0	21	54
Δ.Δ. Στομίου	27	2	0	1	30
Δ.Δ. Χελυδορέου	51	0	0	2	53
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	244	22	8	41	315
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	30	0	0	0	30
Δ.Δ. Δενδρού	22	0	0	26	48
Δ.Δ. Ζεμενού	81	0	0	34	115
Δ.Δ. Καμαρίου	148	1	1	37	187
Δ.Δ. Καρυάς	83	0	1	24	108
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	71	0	1	25	97
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	49	0	0	4	53
Δ.Δ. Κορφωτίσισης	31	0	0	7	38
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	34	0	0	3	37
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	19	0	0	6	25
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	25	0	1	3	29
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	48	1	0	15	64
Δ.Δ. Πελλήνης	30	0	0	31	61
Δ.Δ. Πιτσών	179	0	1	75	255
Δ.Δ. Ρεθίου	43	11	0	40	94
Δ.Δ. Ρίζης	93	4	1	46	144
Δ.Δ. Γκούρας	39	1	0	4	44
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	68	0	1	23	92
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	3	0	0	4	7
Δ.Δ. Ματίου	64	0	1	10	75
Δ.Δ. Μεσινού	39	2	2	16	59
Δ.Δ. Μοσιάς	51	0	2	13	66
Δ.Δ. Πανοράματος	23	0	1	21	45
Δ.Δ. Στενού	19	0	0	1	20
Δ.Δ. Φενεού	24	0	0	3	27
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	761	10	9	151	931
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1230	39	14	417	1700
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	330	3	7	95	435

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 1991.

Πίνακας 33: Κατηγορία οικονομικά ενεργών στη γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΘΗΡΑ ΚΑΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ, ΑΛΙΕΙΑ ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ				ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΩΝ
	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ	ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	ΣΥΜΒΟΗΘΟΥΝΤΑ & ΜΗ ΑΜΕΙΒΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	1368	559	398	741	3066
Δ.Δ. Δερβενίου	46	19	20	17	102
Δ.Δ. Ελληνικού	8	1	5	6	20
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	155	12	30	32	229
Δ.Δ. Καλλιθέας	16	24	6	25	71
Δ.Δ. Λυγιάς	24	3	10	18	55
Δ.Δ. Λυκοποριάς	72	3	7	19	101
Δ.Δ. Πύργου	78	27	28	53	186
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	13	0	19	9	41
Δ.Δ. Στομίου	21	10	4	11	46
Δ.Δ. Χελυδορέου	12	3	7	4	26
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	151	47	76	90	364
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	15	9	0	10	34
Δ.Δ. Δενδρού	28	1	0	6	35
Δ.Δ. Ζεμενού	12	90	14	37	153
Δ.Δ. Καμαρίου	104	26	36	63	229
Δ.Δ. Καρυάς	29	27	13	18	87
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	45	3	18	24	90
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	3	49	6	26	84
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	29	1	9	25	64
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	15	1	3	0	19
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	1	15	0	10	26
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	19	0	2	9	30
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	35	0	2	1	38
Δ.Δ. Πελλήνης	31	0	5	1	37
Δ.Δ. Πιτσών	85	3	15	27	130
Δ.Δ. Ρεθίου	42	2	19	31	94
Δ.Δ. Ρίζης	39	30	23	31	123
Δ.Δ. Γκούρας	36	7	5	13	61
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	43	3	4	25	75
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	4	0	1	0	5
Δ.Δ. Ματίου	27	82	0	40	149
Δ.Δ. Μεσινού	24	19	5	30	78
Δ.Δ. Μοσιάς	52	41	0	6	99
Δ.Δ. Πανοράματος	32	1	1	5	39
Δ.Δ. Στενού	9	0	2	11	22
Δ.Δ. Φενεού	13	0	3	8	24
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	445	102	136	194	877
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	683	304	241	409	1637
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	240	153	21	138	552

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πληθυσμού 2001.

Πίνακας 34: Απασχολούμενοι στον δευτερογενή τομέα, ανά κλάδο επαγγέλματος

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΕ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ		ΣΕ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ		ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ		ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	
	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	447	460	13	5	79	84	416	507
Δ.Δ. Δερβενίου	34	43	0	0	3	9	28	33
Δ.Δ. Ελληνικού	0	1	0	0	0	1	2	1
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	14	21	3	0	6	8	23	33
Δ.Δ. Καλλιθέας	1	0	0	0	1	1	10	26
Δ.Δ. Λυγιάς	9	18	1	0	6	7	5	7
Δ.Δ. Λυκοποριάς	36	19	0	0	6	5	11	19
Δ.Δ. Πύργου	8	11	0	1	2	1	2	8
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	7	6	0	0	0	1	2	3
Δ.Δ. Στομίου	9	4	0	0	3	1	5	5
Δ.Δ. Χελυδορέου	6	10	0	0	0	0	6	2
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	176	157	5	1	29	20	205	217
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	2	9	0	0	0	0	2	3
Δ.Δ. Δενδρού	5	1	0	0	0	0	1	2
Δ.Δ. Ζεμενού	9	6	0	0	1	1	5	2
Δ.Δ. Καμαρίου	16	38	2	2	5	10	23	24
Δ.Δ. Καρυάς	9	15	1	0	2	0	24	34
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	29	18	0	0	5	6	8	9
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	8	9	0	0	1	1	3	3
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	0	3	0	0	0	0	0	1
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	2	1	0	0	0	0	5	0
Δ.Δ. Μεσαίων Τρικάλων	1	3	0	0	1	0	5	3
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	7	2	0	1	1	0	1	3
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	1	0	0	0	0	0	1	1
Δ.Δ. Πελλήνης	3	1	0	0	0	0	0	1
Δ.Δ. Πιστών	13	13	1	0	1	3	10	19
Δ.Δ. Ρεθίου	4	3	0	0	1	2	1	2
Δ.Δ. Ρίζης	7	10	0	0	2	0	6	12
Δ.Δ. Γκούρας	4	9	0	0	0	4	9	8
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	4	6	0	0	0	2	0	3
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	1	1	0	0	0	0	0	1
Δ.Δ. Ματίου	6	6	0	0	0	0	4	8
Δ.Δ. Μεσινού	4	0	0	0	0	0	1	6
Δ.Δ. Μοσιάς	2	8	0	0	0	0	2	5
Δ.Δ. Πανοράματος	2	4	0	0	0	1	2	2
Δ.Δ. Στενού	6	4	0	0	0	0	3	1
Δ.Δ. Φενεού	2	0	0	0	3	0	1	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	124	133	4	1	27	34	94	137
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	292	289	9	4	49	43	300	336
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	31	38	0	0	3	7	22	34

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφές πληθυσμού 1991 & 2001.

Πίνακας 35: Απασχολούμενοι στον τριτογενή τομέα, ανά κλάδο απασχόλησης

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ ΔΗΜΟΙ	ΣΕ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ		ΣΕ ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ		ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ		ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑ, ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ		ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ		ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ		ΣΤΟ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ, ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	
	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	374	583	176	272	190	323	613	618	353	413	155	228	420	428	676	845
Δ.Δ. Δερβενίου	25	71	12	27	17	17	37	41	33	39	10	13	40	44	61	76
Δ.Δ. Ελληνικού	0	6	1	2	1	1	3	0	3	2	0	1	4	1	3	6
Δ.Δ. Ευρωστίνης Ροζενών	17	36	13	6	4	14	43	43	10	22	10	17	24	22	20	40
Δ.Δ. Καλλιθέας	1	4	1	3	1	0	6	3	0	0	0	1	5	7	4	6
Δ.Δ. Λυγιάς	10	20	5	9	1	4	15	19	8	12	3	9	8	11	16	30
Δ.Δ. Λυκοποριάς	30	21	6	5	5	6	26	21	20	26	7	11	35	22	28	29
Δ.Δ. Πύργου	3	9	2	1	0	4	7	9	0	6	0	4	10	14	10	20
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	11	20	1	2	1	0	21	11	5	14	2	3	1	4	11	15
Δ.Δ. Στομίου	8	8	3	4	3	2	17	16	3	5	1	0	17	3	8	9
Δ.Δ. Χελυδορέου	3	13	3	2	0	0	13	11	1	3	0	4	7	14	4	15
Δ.Δ. Ευλοκάστρου	152	195	78	115	111	174	181	218	171	170	69	71	126	129	323	349
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	2	9	0	1	4	11	4	4	4	6	0	2	2	4	1	10
Δ.Δ. Δενδρού	1	1	0	1	0	2	3	1	1	4	2	1	2	0	0	1
Δ.Δ. Ζεμενού	6	8	2	0	0	4	14	11	3	3	3	4	9	6	7	2
Δ.Δ. Καμαρίου	13	23	9	16	8	11	32	30	10	16	6	9	21	21	39	55
Δ.Δ. Καρυάς	7	20	8	10	3	9	11	10	5	9	1	9	7	20	11	22
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	27	14	1	4	7	8	29	20	22	15	8	7	15	8	30	15
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	2	7	0	4	3	1	7	7	1	6	5	3	5	11	5	11
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	1	3	0	1	0	0	2	7	1	1	2	2	3	3	0	3
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	2	0	2	0	1	0	10	5	2	1	4	3	10	3	13	0
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	6	5	5	7	1	7	9	6	9	6	4	10	5	1	9	17
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	0	0	0	3	1	0	4	1	0	0	2	0	1	2	7	4
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	0	0	1	0	0	5	5	4	0	0	0	0	0	0	1	3
Δ.Δ. Πελλήνης	1	1	1	1	0	1	7	3	2	1	0	0	3	2	5	3
Δ.Δ. Πιτσών	11	12	7	10	2	7	28	22	13	11	2	12	24	18	21	28
Δ.Δ. Ρεθίου	2	10	1	2	1	2	2	6	4	2	1	2	1	5	3	12
Δ.Δ. Ρίζης	6	11	3	12	9	8	9	15	4	4	3	8	15	13	12	12
Δ.Δ. Γκούρας	4	20	0	3	3	6	11	12	6	12	5	7	3	13	8	11
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	0	6	3	4	2	5	6	11	2	1	0	2	2	7	2	7
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	0	2	0	0	0	0	1	2	0	2	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Ματίου	1	1	0	0	0	1	2	7	1	3	1	3	1	3	2	5
Δ.Δ. Μεσινού	3	8	3	5	1	3	10	8	0	2	1	3	5	6	2	8
Δ.Δ. Μοσιάς	2	6	1	7	0	1	2	8	1	3	1	2	2	6	3	8
Δ.Δ. Πανοράματος	1	1	1	3	0	5	2	3	2	2	0	4	0	1	0	1
Δ.Δ. Στενού	7	10	2	1	0	1	9	10	1	1	1	1	2	3	4	4
Δ.Δ. Φενεού	9	2	1	1	0	3	25	13	5	3	1	0	5	1	3	8
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	108	208	47	61	33	48	188	174	83	129	33	63	151	142	165	246
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	239	319	118	187	151	250	357	370	252	255	112	143	249	246	487	547
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	27	56	11	24	6	25	68	74	18	29	10	22	20	40	24	52

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφές πληθυσμού 1991 & 2001.

Πίνακας 36: Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρ.) αυτών με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΥΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ							
	ΣΥΝΟΛΟ		ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ :					
			ΜΙΚΤΕΣ: ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ & ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ		ΑΜΙΓΩΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ		ΑΜΙΓΩΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ	
	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3781	104883	546	36006	3228	68907	7	
Δ.Δ. Ευρωστίνης	804	13523	18	266	785	13257	1	
Δ.Δ. Ελληνικού	29	834	10	324	19	510		
Δ.Δ. Καλλιθέας	70	2586	5	330	65	2256		
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	2631	10	164	205	2467		
Δ.Δ. Πύργου	130	5747	13	436	117	5311		
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	615	7801	32	751	581	7050	2	
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	33	1988	9	1458	24	530		
Δ.Δ. Δενδρού	33	1490	2	190	31	1300		
Δ.Δ. Ζεμενού	88	3185			88	3185		
Δ.Δ. Καμαρίου	220	3203	17	320	203	2883		
Δ.Δ. Καρυάς	111	1497	19	276	92	1221		
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119	1895	3	138	116	1757		
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85	2353	10	312	75	2041		
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	36	1600	4	239	32	1361		
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	33	610	6	69	26	541	1	
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	43	498	4	62	39	436		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1688	6	345	31	1343		
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49	1850	9	351	40	1499		
Δ.Δ. Πελλήνης	30	1393	1	57	29	1336		
Δ.Δ. Πιτσών	231	3658	21	619	210	3039		
Δ.Δ. Ρεθίου	67	2276	2	72	65	2204		
Δ.Δ. Ρίζης	132	3341	13	415	119	2926		
Δ.Δ. Γκούρας	89	7609	49	5264	39	2345	1	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	120	10176	71	7469	48	2707	1	
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	802	7	503	5	299		
Δ.Δ. Ματίου	82	7138	66	6446	16	692		
Δ.Δ. Μεσινού	60	4116	43	3427	17	689		
Δ.Δ. Μοσιάς	72	4755	35	2728	37	2027		
Δ.Δ. Πανοράματος	33	1855	20	1280	13	605		
Δ.Δ. Στενού	33	1266	12	705	21	561		
Δ.Δ. Φενεού	70	1519	29	990	40	529	1	
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1248	25321	56	1520	1191	23801	1	
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1962	40326	158	5674	1801	34652	3	
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	571	39236	332	28812	236	10454	3	

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 37: Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση αυτών (στρ.) με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΥΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ							
	ΣΥΝΟΛΟ		ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ :					
			ΜΙΚΤΕΣ: ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ & ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ		ΑΜΙΓΩΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ		ΑΜΙΓΩΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ	
	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3350	111770	485	50429	2911	61564	6	122
Δ.Δ. Ευρωστίνης	665	11590	51	1593	614	9997	0	0
Δ.Δ. Ελληνικού	27	875	1	13	27	862	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	2578	9	394	55	2184	0	0
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	2589	6	74	186	2515	0	0
Δ.Δ. Πύργου	119	4800	5	200	114	4601	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	8223	26	590	582	7633	0	0
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	556	4	125	17	432	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	27	1673	2	634	25	1039	0	0
Δ.Δ. Ζεμενού	80	2865	3	137	77	2728	0	0
Δ.Δ. Καμαρίου	224	3646	14	378	210	3628	0	0
Δ.Δ. Καρυάς	118	1723	13	227	104	1496	1	0
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	1652	3	57	110	1595	0	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	1652	3	57	110	1595	0	0
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	39	1610	8	319	31	1292	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	23	529	2	53	21	476	0	0
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	235	2	84	12	151	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1614	7	423	30	1191	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	1713	3	129	37	1584	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	32	1518	2	161	30	1357	0	0
Δ.Δ. Πιτσών	207	3234	16	429	191	2806	0	0
Δ.Δ. Ρεθίου	63	1965	1	27	62	1938	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	137	3613	12	454	125	3159	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	64	10825	44	10058	18	669	2	98
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	9410	44	6762	39	2648	0	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	481	4	475	1	6	0	0
Δ.Δ. Ματίου	70	8089	61	7639	9	450	0	0
Δ.Δ. Μεσινού	59	10807	48	9833	11	974	0	0
Δ.Δ. Μοσιάς	66	5264	39	3462	26	1790	1	12
Δ.Δ. Πανοράματος	34	3243	25	2940	9	303	0	0
Δ.Δ. Στενού	20	1558	8	1362	11	184	1	12
Δ.Δ. Φενεού	37	1641	19	1344	17	283	1	
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1067	22431	72	2272	996	20159	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1845	38022	121	4282	1774	34100	1	0
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	51317	292	43875	141	7306	5	122

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 38: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών κατά είδος καλλιέργειας, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ							
		ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ		ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ		ΑΜΠΕΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΑ		ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ²⁴	
		ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3781	585	31840	3459	48556	1103	14083	1217	10434
Δ.Δ. Ευρωστίνης	804	16	152	798	12088	46	192	354	1093
Δ.Δ. Ελληνικού	29			29	615	23	210	3	9
Δ.Δ. Καλλιθέας	70			69	866	49	295	62	1425
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	1	14	213	2478	16	46	64	93
Δ.Δ. Πύργου	130	1	5	129	2685	110	1461	128	1596
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	615	15	124	591	6746	98	772	47	158
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	33			32	468	15	212	12	1308
Δ.Δ. Δενδρού	33			33	663	29	823	7	3
Δ.Δ. Ζεμενού	88			85	1356	86	1829		
Δ.Δ. Καμαρίου	220			214	2907	28	258	27	38
Δ.Δ. Καρυάς	111	1	2	107	1291	30	161	12	43
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119			119	1677	47	196	25	22
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85			85	1334	59	969	2	50
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	36	9	28	36	860	34	712	1	
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	33			30	264	25	345	1	1
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	43			40	340	16	144	8	14
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	37	1	2	37	987	33	699		
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49			49	665	48	1185		
Δ.Δ. Πελλήνης	30	1	15	29	463	30	914	1	1
Δ.Δ. Πιτσών	231	11	130	229	3163	61	264	118	101
Δ.Δ. Ρεθίου	67			67	935	62	1332	46	10
Δ.Δ. Ρίζης	132	1	25	132	2455	68	842	55	19
Δ.Δ. Γκούρας	89	87	4975	54	515	17	35	86	2083
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	120	117	8516	91	933	5	15	44	712
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	8	204	10	273	1	10	12	314
Δ.Δ. Ματίου	82	82	5949	51	549	52	104	59	536
Δ.Δ. Μεσινού	60	60	4030			1	4	2	82
Δ.Δ. Μοσιάς	72	72	4643	2	38	2	3	6	71
Δ.Δ. Πανοράματος	33	33	1885						
Δ.Δ. Στενού	33	20	259	31	345	12	51	33	612
Δ.Δ. Φενεού	70	49	882	67	597			2	40
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1248	18	171	1238	18732	244	2204	611	4216
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1962	39	326	1915	26574	769	11657	362	1768
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	571	528	31343	306	3250	90	222	244	4450

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

²⁴ Μόνιμα λιβάδια και βοσκότοποι, οικογενειακοί λαχανόκηποι & αγραναπαύσεις, φυτώρια καρποφόρων δένδρων, άλλες πολυετείς φυτείες.

Πίνακας 39: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών κατά είδος καλλιέργειας, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ							
		ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ		ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ		ΑΜΠΕΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΑ		ΜΟΝΙΜΑ ΛΙΒΑΔΙΑ ΚΑΙ ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ	
		ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3351	468	34003	2865	41845	1044	14582	306	15868
Δ.Δ. Ευρωσίνης	665	37	100	664	10752	55	132	0	0
Δ.Δ. Ελληνικού	28	1	5	28	500	19	141	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	4	32	63	975	47	278	0	0
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	2	31	191	2356	20	89	0	0
Δ.Δ. Πύργου	119	0	0	119	3018	93	1364	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	3	21	602	6613	134	1524	1	6
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	0	0	21	294	17	253	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	27	2	152	27	550	27	725	1	200
Δ.Δ. Ζεμενού	80	3	26	77	892	79	1853	0	0
Δ.Δ. Καμαρίου	224	1	7	54	958	28	179	0	0
Δ.Δ. Καρυάς	118	2	8	117	1338	42	332	1	10
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	0	0	113	1397	44	224	0	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	0	0	62	1206	49	987	0	0
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	39	3	10	39	717	36	817	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	23	0	0	22	223	17	265	1	36
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	0	0	14	134	9	101	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	6	40	37	772	35	688	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	0	0	39	621	40	1073	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	32	0	0	31	454	32	974	0	0
Δ.Δ. Πισσών	207	3	38	204	2779	61	254	1	1
Δ.Δ. Ρεθίου	63	0	0	62	763	59	1170	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	137	0	0	136	2572	76	1007	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	64	58	5929	24	327	3	57	40	4512
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	83	8091	4	60	2	6	38	1227
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	2	121	4	120	2	31	3	209
Δ.Δ. Ματίου	70	69	5587	24	211	4	8	63	2282
Δ.Δ. Μεσινού	59	59	5716	25	627	2	6	52	4444
Δ.Δ. Μοσιάς	66	61	4177	12	92	7	15	49	980
Δ.Δ. Πανοράματος	34	33	2473	13	88	1	11	28	671
Δ.Δ. Στενού	20	13	497	14	152	4	22	9	885
Δ.Δ. Φενεού	37	23	943	23	292	0	0	19	406
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1068	44	168	1065	17600	234	2003	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1845	23	301	1657	22281	785	12423	5	253
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	401	33534	143	1968	25	156	301	15616

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 40 (Συνέχεια Πίνακα 19): Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών κατά είδος καλλιέργειας, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ					
	ΑΓΡΑΝΑΠΑΥ- ΣΕΙΣ		ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΙ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΙ		ΦΥΤΩΡΙΑ ΚΑΡΠΟΦ. ΔΕΝΔΡΩΝ, ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΥΕΤΕΙΣ ΦΥΤΕΙΕΣ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	317	2846	997	453	161	256
Δ.Δ. Ευρωστίνης	120	495	273	91	16	21
Δ.Δ. Ελληνικού	24	220	9	9	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	56	1233	46	46	13	14
Δ.Δ. Λυκοποριάς	4	18	42	18	44	77
Δ.Δ. Πύργου	46	391	79	28	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	4	22	36	17	7	20
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	0	0	13	10	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	6	42	11	5	0	0
Δ.Δ. Ζεμενού	14	81	31	15	0	0
Δ.Δ. Καμαρίου	2	4	19	7	1	1
Δ.Δ. Καρυάς	0	0	17	7	8	28
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	0	0	54	11	11	20
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	0	0	51	38	0	0
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	8	56	34	10	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	0	0	5	5	1	1
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	0	0	3	1	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	8	110	26	4	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	0	0	28	20	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	11	85	16	4	1	1
Δ.Δ. Πιτσών	11	66	78	27	58	71
Δ.Δ. Ρεθίου	0	0	41	32	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	2	23	20	11	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	1	2	38	26	0	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Ματίου	0	0	1	1	0	0
Δ.Δ. Μεσινού	0	0	23	11	1	3
Δ.Δ. Μοσιάς	0	0	1	1	0	0
Δ.Δ. Πανοράματος	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Στενού	0	0	2	2	0	0
Δ.Δ. Φενεού	0	0	0	0	0	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	250	2356	449	191	73	113
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	115	848	892	431	157	261
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	1	2	65	40	1	3

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 41: Καθεστώς κατοχής των καλλιεργούμενων εκτάσεων

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΙΣ		ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ							
	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΕ ΚΑΛΩΝΗ ΕΚΤΑΣΗ		ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ		ΝΟΙΚΙΑΣΜΕΝΗ		ΜΕΣΙΑΚΗ		ΑΛΛΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	
				ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3781	3774	107394	3733	100267	162	6535	41	315	15	234
Δ.Δ. Ευρωστίνης	804	803	13526	800	13198	20	315	4	13	0	0
Δ.Δ. Ελληνικού	29	29	834	25	666	4	168				
Δ.Δ. Καλλιθέας	70	70	2586	70	2545						
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	215	2631	205	2518	10	113				
Δ.Δ. Πύργου	130	130	5747	130	5708			5	39		
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	615	613	7864	603	7642	13	113	11	83	6	26
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	33	33	1988	32	1982	1	6				
Δ.Δ. Δενδρού	33	33	1489	33	1459			1	30		
Δ.Δ. Ζεμενού	88	88	3185	88	3185						
Δ.Δ. Καμαρίου	220	220	3203	220	3157	2	19	3	27		
Δ.Δ. Καρυάς	111	111	1497	108	1413	9	78	2	6		
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119	119	1895	116	1755	5	113	2	25		
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85	85	2353	85	2323	2	18	1	12		
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	36	36	1600	35	1506			1	8	2	86
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	33	32	610	31	570	1	40				
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	43	43	498	43	498						
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	37	37	1688	37	1679	1	9				
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49	49	1849	49	1838			2	11		
Δ.Δ. Πελλήνης	30	30	1393	30	1393						
Δ.Δ. Πιτσών	231	231	3658	230	3592	1	14	3	10	4	42
Δ.Δ. Ρεθίου	67	67	2277	67	2230			5	47		
Δ.Δ. Ρίζης	132	132	4141	129	3234	5	903	1	4		
Δ.Δ. Γκούρας	89	88	7693	88	6887	18	796			1	10
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	120	119	10607	118	8106	36	2501				
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	12	801	12	721	1	80				
Δ.Δ. Ματίου	82	82	7428	82	6213	29	1145			2	70
Δ.Δ. Μεσινού	60	60	4302	60	4302						
Δ.Δ. Μοσιάς	72	72	4970	72	4970						
Δ.Δ. Πανοράματος	33	33	2276	33	2276						
Δ.Δ. Στενού	33	33	1286	33	1192	3	94				
Δ.Δ. Φενεού	70	69	1519	69	1509	1	10				
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1248	1247	25324	1230	24635	34	596	9	52	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1962	1959	41188	1936	39456	40	1313	32	263	12	154
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	571	568	40882	567	36176	88	4626	0	0	3	80

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 42: Καθεστώς κατοχής των καλλιεργούμενων εκτάσεων

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛΣΕΙΣ		ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ							
	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΕ ΚΑΛΩΝΗ ΕΚΤΑΣΗ		ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ		ΝΟΙΚΙΑΣΜΕΝΗ		ΜΕΣΙΑΚΗ		ΑΛΛΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	
				ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3351	3340	109849	3339	93589	201	18061	44	434	39	265
Δ.Δ. Ευρωστίνης	665	665	11590	663	11270	9	180	5	67	15	73
Δ.Δ. Ελληνικού	28	28	875	28	875	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	64	2578	64	2578	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	192	2589	192	2542	2	31	4	13	2	3
Δ.Δ. Πύργου	119	119	4800	119	4731	5	70	0	0	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	608	8223	606	8044	8	132	5	46	1	2
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	21	556	21	556	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	27	27	1673	27	1657	1	9	1	8	0	0
Δ.Δ. Ζεμενού	80	80	2865	80	2768	2	16	11	81	0	0
Δ.Δ. Καμαρίου	224	224	3646	224	3517	6	25	3	24	13	80
Δ.Δ. Καρυάς	118	117	1723	117	1568	11	129	4	25	1	2
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	113	1652	113	1580	2	57	1	6	3	10
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	62	2231	62	2171	3	60	0	0	0	0
Δ.Δ. Κορφωτίσισης	39	39	1610	39	1605	0	0	1	5	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	23	23	29	23	522	0	0	1	3	1	4
Δ.Δ. Μ. Τρικάλων	14	14	235	14	235	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	37	37	1614	37	1583	3	14	1	18	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	30	1713	40	1713	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	32	32	1518	32	1480	2	38	0	0	0	0
Δ.Δ. Πιτσών	207	207	3234	207	3189	1	1	5	37	2	8
Δ.Δ. Ρεθίου	63	63	1965	63	1965	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	137	137	1613	137	3552	4	58	1	3	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	64	64	10825	61	3999	43	6826	0	0	0	0
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	83	9410	83	7418	19	1992	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	5	481	5	401	1	80	0	0	0	0
Δ.Δ. Ματίου	70	70	8089	70	6859	17	1230	0	0	0	0
Δ.Δ. Μεσινού	59	59	10807	55	6615	27	4009	1	100	1	83
Δ.Δ. Μοσιάς	66	66	5264	66	4659	11	605	0	0	0	0
Δ.Δ. Πανοράματος	34	34	3243	34	2179	12	1064	0	0	0	0
Δ.Δ. Στενού	20	20	1558	20	559	2	999	0	0	0	0
Δ.Δ. Φενεού	37	37	1641	37	1202	10	440	0	0	0	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1068	1068	22431	1066	21994	16	281	9	80	17	76
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1845	1834	36101	1842	37705	43	537	34	254	21	106
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	438	51317	431	33890	142	17245	1	100	1	83

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 43: Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε αγροτεμάχια

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΙΣ ΜΕ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ (ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΟΝΟΙ ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ)	ΜΕΣΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΝΑ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3880	26122	108262	4,6
Δ.Δ. Ευρωστίνης	3	5112	13524	2,6
Δ.Δ. Ελληνικού	29	346	834	2,4
Δ.Δ. Καλλιθέας	70	551	2586	4,7
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	986	2631	2,7
Δ.Δ. Πύργου	130	1473	5747	3,9
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	613	2510	7867	3,1
Δ.Δ. Ανω Τρικάλων	33	356	1989	5,6
Δ.Δ. Δενδρού	33	255	1489	5,8
Δ.Δ. Ζεμενού	88	501	3185	6,4
Δ.Δ. Καμαρίου	220	1184	3203	2,7
Δ.Δ. Καρυάς	111	521	1497	2,9
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119	829	1895	2,3
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85	664	2353	3,5
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	36	383	1600	4,2
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	32	94	610	6,5
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	43	210	498	2,4
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	459	1688	3,7
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49	444	1849	4,2
Δ.Δ. Πελλήνης	30	221	1393	6,3
Δ.Δ. Πιτσών	231	2016	3658	1,8
Δ.Δ. Ρεθίου	67	525	2277	4,3
Δ.Δ. Ρίζης	132	888	4141	4,7
Δ.Δ. Γκούρας	88	1386	7693	5,6
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	119	873	10607	12,2
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	248	801	3,2
Δ.Δ. Ματίου	82	679	7428	10,9
Δ.Δ. Μεσινού	60	389	4302	11,1
Δ.Δ. Μοσιάς	72	587	4970	8,5
Δ.Δ. Πανοράματος	33	258	2276	8,8
Δ.Δ. Στενού	33	401	1286	3,2
Δ.Δ. Φενεού	69	471	1519	3,2
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1353	8770	26188	3
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1959	12060	41192	4,1
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	568	5292	40882	7,4

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 44: Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε αγροτεμάχια

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΙΣ ΜΕ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΜΕΣΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΝΑ ΕΚΜΕΤ/ΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΩΝ	ΜΕΣΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΝΑ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3350	112349,1	55,6	28187	4,3
Δ.Δ. Ευρωστίνης	665	11590	17,43	5059	2,29
Δ.Δ. Ελληνικού	28	875	31,23	247	3,54
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	2578	40,27	741	3,48
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	2589	13,48	1205	2,15
Δ.Δ. Πύργου	119	4800	40,34	1573	3,05
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	8223	13,52	2382	3,45
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	556	26,48	172	3,23
Δ.Δ. Δενδρού	27	1673	61,97	290	5,77
Δ.Δ. Ζεμενού	80	2865	35,82	708	4,05
Δ.Δ. Καμαριού	224	3646	16,28	1489	2,45
Δ.Δ. Καρυάς	117	1723	14,72	649	2,65
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	1652	14,62	736	2,24
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	2231	35,98	549	4,06
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	39	1610	41,29	417	3,86
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	23	529	23	154	3,44
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	235	16,79	67	3,51
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1614	43,62	479	3,37
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	1713	42,83	430	3,98
Δ.Δ. Πελλήνης	32	1518	47,44	311	4,88
Δ.Δ. Πιτσών	207	3234	15,62	1599	2,02
Δ.Δ. Ρεθίου	63	1965	31,2	759	2,59
Δ.Δ. Ρίζης	137	3613	26,37	923	3,91
Δ.Δ. Γκούρας	64	10825	169,13	1068	10,14
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	9410	113,38	925	10,17
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	481	96,2	83	5,8
Δ.Δ. Ματίου	70	8089	115,56	1130	7,16
Δ.Δ. Μεσινού	59	10807	183,17	1618	6,68
Δ.Δ. Μοσιάς	66	5264	79,76	1089	4,83
Δ.Δ. Πανοράματος	34	3243	95,38	578	5,61
Δ.Δ. Στενού	20	1558	77,88	380	4,1
Δ.Δ. Φενεού	37	1641	44,35	377	4,35
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1068	22431	28,6	8825	2,09
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	2621	57301	21,86	17739	3,23
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	51317	108,3	7248	6,05

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 45: Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ			ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ Χ.Γ.Ε.	Χ.Γ.Ε.	ΕΚΜΕΤ/ΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	
					ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ	ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3781	3774	104913	3146	42468	25603
Δ.Δ. Ευρωστίνης	804	803	13523	782	6509	6462
Δ.Δ. Ελληνικού	29	29	834	19	41	41
Δ.Δ. Καλλιθέας	70	70	2586	69	725	609
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	215	2631	214	1708	1708
Δ.Δ. Πύργου	130	130	5747	130	730	730
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	615	613	7802	531	4095	3972
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	33	33	1989	24	294	294
Δ.Δ. Δενδρού	33	33	1489	10	14	14
Δ.Δ. Ζεμενού	88	88	3185	31	415	415
Δ.Δ. Καμαριού	220	220	3203	211	2597	2234
Δ.Δ. Καρυάς	111	111	1497	105	1028	1016
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119	119	1895	119	1450	1435
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85	85	2353	46	208	208
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	36	36	1600	10	69	69
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	33	32	610	8	46	46
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	43	43	498	39	185	185
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	37	1688	12	39	25
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49	49	1849	9	22	22
Δ.Δ. Πελλήνης	30	30	1393	8	27	23
Δ.Δ. Πιτσών	231	231	3658	221	1477	1477
Δ.Δ. Ρεθίου	67	67	2277	47	19	19
Δ.Δ. Ρίζης	132	132	3341	124	783	783
Δ.Δ. Γκούρας	89	88	7609	88	5941	1511
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	120	119	10177	8	39	39
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	12	801	12	590	145
Δ.Δ. Ματίου	82	82	7137	72	1466	493
Δ.Δ. Μεσινού	60	60	4116	60	4302	119
Δ.Δ. Μοσιάς	72	72	4755	71	4866	818
Δ.Δ. Πανοράματος	33	33	1885	33	2036	208
Δ.Δ. Στενού	33	33	1266	33	747	483
Δ.Δ. Φενεού	70	69	1519			
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1248	1247	25321	1214	9713	9550
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1962	1959	40327	1555	12768	12237
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	571	568	39265	377	19987	3816

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 46: Εκμεταλλεύσεις με αρδεδόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ			ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ Χ.Γ.Ε.	Χ.Γ.Ε.	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	
					ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ	ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3351	3350	112567	2941	31353	27970
Δ.Δ. Ευρωστίνης	665	665	11590	649	6747	6747
Δ.Δ. Ελληνικού	28	28	875	21	135	135
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	64	2578	63	751	751
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	192	2589	190	1718	1718
Δ.Δ. Πύργου	119	119	4800	115	1239	1239
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	608	8223	490	3536	3491
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	21	556	21	144	144
Δ.Δ. Δενδρού	27	27	1673	16	40	32
Δ.Δ. Ζεμενού	80	80	2865	59	457	457
Δ.Δ. Καμαρίου	224	224	3646	217	2513	2511
Δ.Δ. Καρυάς	118	117	1723	109	1062	1055
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	113	1652	112	1289	1239
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	62	2231	57	240	240
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	39	39	1610	34	20	20
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	23	23	529	14	35	35
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	14	235	11	48	48
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	37	1614	30	38	38
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	40	1731	32	40	40
Δ.Δ. Πελλήνης	32	32	1518	22	24	24
Δ.Δ. Πιτσών	207	207	3234	193	1342	1342
Δ.Δ. Ρεθίου	63	63	1965	42	36	36
Δ.Δ. Ρίζης	137	137	3613	124	842	840
Δ.Δ. Γκούρας	64	64	10825	41	1755	1755
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	83	9410	59	802	785
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	5	481	4	106	86
Δ.Δ. Ματίου	70	70	8089	52	1146	344
Δ.Δ. Μεσινού	59	59	10807	58	2880	1186
Δ.Δ. Μοσιάς	66	66	5264	48	1217	810
Δ.Δ. Πανοράματος	34	34	3243	20	538	230
Δ.Δ. Στενού	20	20	1758	12	260	240
Δ.Δ. Φενεού	37	37	1641	26	357	357
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1068	1068	22431	1038	10589	10589
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1845	1844	38619	1583	11705	11591
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	438	51317	320	9059	5791

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 47: Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών σε Δήμους

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΕ 1 ΔΗΜΟ				ΣΕ 2 ΔΗΜΟΥΣ		ΣΕ 3 ΔΗΜΟΥΣ		ΣΕ 4 ΔΗΜΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΩ	
	ΣΥΝΟΛΟ		ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ							
	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	2279	54982	2085	53094	1062	31334	359	14292	74	4304
Δ.Δ. Ευρωστίνης	402	4978	362	4622	267	5004	111	2927	23	617
Δ.Δ. Ελληνικού	29	834	29	834						
Δ.Δ. Καλλιθέας	66	2407	66	2407	4	179				
Δ.Δ. Λυκοποριάς	127	1295	123	1264	75	1057	12	270	1	9
Δ.Δ. Πύργου	106	4517	106	4517	22	1095	2	135		
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	335	2900	214	1942	198	3198	68	1469	12	231
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	22	1618	22	1618	7	213	3	117	1	40
Δ.Δ. Δενδρού	26	1072	26	1072	5	297	2	121		
Δ.Δ. Ζεμενού	88	3185	88	3185						
Δ.Δ. Καμαρίου	205	2843	198	2686	12	241	2	31	1	88
Δ.Δ. Καρυάς	42	369	39	335	42	568	21	398	6	162
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	65	899	65	899	42	773	10	184	2	38
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	38	717	38	717	27	771	17	726	3	139
Δ.Δ. Κορφιώτισσης	26	1072	26	1072	9	475			1	53
Δ.Δ. Λαγκαδαίικων	23	389	22	382	9	221				
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	28	126	24	100	11	255	4	117		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	23	954	23	954	9	431	1	80	4	223
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	15	486	15	486	26	1066	6	228	2	69
Δ.Δ. Πελλήνης	7	252	7	252	19	957	4	184		
Δ.Δ. Πιτσών	139	1973	139	1973	68	1207	23	468	1	10
Δ.Δ. Ρεθίου	41	1154	40	1139	17	784	9	339		
Δ.Δ. Ρίζης	73	1714	72	1694	49	1332	7	175	3	120
Δ.Δ. Γκούρας	51	3183	51	3183	22	1930	12	1772	3	724
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	106	8020	106	8020	7	1243	6	913		
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	9	601	9	601	3	201				
Δ.Δ. Ματίου	17	867	17	867	31	2125	24	2615	10	1531
Δ.Δ. Μεσινού	25	1053	25	1053	32	2730	3	333		
Δ.Δ. Μοσιάς	62	3697	62	3697	7	695	2	113	1	250
Δ.Δ. Πανοράματος	14	450	14	450	16	1313	3	122		
Δ.Δ. Στενού	21	584	21	584	8	407	4	275		
Δ.Δ. Φενεού	48	773	36	489	18	566	3	180		
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	730	14031	686	13644	368	7335	125	3332	24	626
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1196	21723	1058	20506	550	12789	177	4637	36	1173
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	353	19228	341	18944	144	11210	57	6323	14	2505

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 48: Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών σε Δήμους

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΕ 1 ΔΗΜΟ				ΣΕ 2 ΔΗΜΟΥΣ		ΣΕ 3 ΔΗΜΟΥΣ		ΣΕ 4 ΔΗΜΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΩ	
	ΣΥΝΟΛΟ		ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ							
	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	2951	91542	2920	91211	380	18791	19	2016	0	0
Δ.Δ. Ευρωστίνης	525	8362	521	8346	130	2954	10	274	0	0
Δ.Δ. Ελληνικού	28	875	28	875	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	62	2483	62	2483	2	95	0	0	0	0
Δ.Δ. Λυκοποριάς	136	1704	133	1676	56	885	0	0	0	0
Δ.Δ. Πύργου	117	4668	117	4668	2	132	0	0	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	581	7720	564	7521	27	503	0	0	0	0
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	556	21	556	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	27	1673	27	1673	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Ζεμενού	77	2746	77	2746	3	120	0	0	0	0
Δ.Δ. Καμαρίου	205	3321	203	3297	19	325	0	0	0	0
Δ.Δ. Καρυάς	106	1550	106	1550	9	148	2	24	0	0
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	96	1339	96	1339	17	313	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	2231	62	2231	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	39	1610	39	1610	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	20	474	20	474	3	55	0	0	0	0
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	235	14	235	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	35	1532	35	1532	2	82	0	0	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	1713	40	1713	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	31	1435	31	1435	1	83	0	0	0	0
Δ.Δ. Πιτσών	164	2444	160	2381	42	768	1	23	0	0
Δ.Δ. Ρεθίου	63	1965	63	1965	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	136	3571	136	3571	1	42	0	0	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	50	7759	50	7759	13	2942	1	125	0	0
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	9410	83	9410	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	2	295	2	295	3	186	0	0	0	0
Δ.Δ. Ματίου	44	4381	44	4381	24	3406	2	302	0	0
Δ.Δ. Μεσινού	49	6956	49	6956	9	3790	1	60	0	0
Δ.Δ. Μοσιάς	63	5027	63	5027	3	237	0	0	0	0
Δ.Δ. Πανοράματος	27	1749	27	1749	6	1240	1	254	0	0
Δ.Δ. Στενού	15	453	15	453	4	150	1	955	0	0
Δ.Δ. Φενεού	33	1305	32	1305	4	336	0	0	0	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	868	18091	861	18047	190	4066	10	274	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1717	36116	1694	35830	124	2439	3	47	0	0
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	366	37335	365	37333	66	12287	6	1696	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 49: Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών, ανάλογα με τη νομική μορφή, την τήρηση λογιστικών βιβλίων, τον προορισμό των προϊόντων τους

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ				ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ		ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΟΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΠΩΛΗΣΗ	
	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ (ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΚΜ/ΣΗ)		ΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ		ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.				
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3781	104913	3781	104913	0	0	10	194	3615	103598
Δ.Δ. Ευρωστίνης	804	13523	804	13523	0	0	2	42	778	13431
Δ.Δ. Ελληνικού	29	834	29	834					29	834
Δ.Δ. Καλλιθέας	70	2586	70	2586					69	2574
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	2631	215	2631					213	2622
Δ.Δ. Πύργου	130	5747	130	5747					130	5747
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	615	7802	615	7802			2	28	553	7557
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	33	1989	33	1989					27	1966
Δ.Δ. Δενδρού	33	1489	33	1489					33	1489
Δ.Δ. Ζεμενού	88	3185	88	3185					88	3185
Δ.Δ. Καμαρίου	220	3203	220	3203			1	3	216	3190
Δ.Δ. Καρυάς	111	1497	111	1497			1	4	111	1497
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119	1895	119	1895					119	1895
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85	2353	85	2353			1	20	68	2259
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	36	1600	36	1600					36	1600
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	33	610	33	610					33	610
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	43	498	43	498					27	464
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1688	37	1688					35	1666
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49	1849	49	1849			1	34	47	1809
Δ.Δ. Πελλήνης	30	1393	30	1393					30	1393
Δ.Δ. Πιτσών	231	3658	231	3658					221	3466
Δ.Δ. Ρεθίου	67	2277	67	2277					66	2252
Δ.Δ. Ρίζης	132	3341	132	3341					129	3329
Δ.Δ. Γκούρας	89	7609	89	7609			1	15	78	7215
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	120	10177	120	10177					120	10177
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	801	12	801					12	801
Δ.Δ. Ματίου	82	7137	82	7137					81	7085
Δ.Δ. Μεσινού	60	4116	60	4116					60	4116
Δ.Δ. Μοσιάς	72	4755	72	4755					72	4755
Δ.Δ. Πανοράματος	33	1885	33	1885					32	1855
Δ.Δ. Στενού	33	1266	33	1266			1	48	32	1240
Δ.Δ. Φενεού	70	1519	70	1519					70	1519
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1248	25321	1248	25321	0	0	2	42	1219	25208
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1962	40327	1962	40327	0	0	6	89	1839	39627
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	571	39265	571	39265	0	0	2	63	557	38763

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 50: Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών, ανάλογα με τη νομική μορφή, την τήρηση λογιστικών βιβλίων, τον προορισμό των προϊόντων τους

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ:				ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ		ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΟΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΠΩΛΗΣΗ	
	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ (ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΚΜ/ΣΗ)		ΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ		ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.				
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.				
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	4128	131049	4127	131039	1	10	9	647	3778	127509
Δ.Δ. Ευρωστίνης	665	11590	665	11590	0	0	0	0	640	11474
Δ.Δ. Ελληνικού	28	875	28	875	0	0	0	0	24	811
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	2578	64	2578	0	0	1	19	63	2557
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	2589	192	2589	0	0	0	0	190	2584
Δ.Δ. Πύργου	119	4800	119	4800	0	0	0	0	111	4748
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	8223	608	8223	0	0	1	100	466	7328
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	556	20	547	1	10	0	0	18	542
Δ.Δ. Δενδρού	27	1673	27	1673	0	0	0	0	26	1671
Δ.Δ. Ζεμενού	80	2865	80	2865	0	0	0	0	80	2865
Δ.Δ. Καμαρίου	224	3646	224	3646	0	0	3	95	219	3629
Δ.Δ. Καρυάς	118	1723	118	1723	0	0	0	1	94	1646
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	1652	113	1652	0	0	0	0	111	1648
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	2231	62	2231	0	0	0	0	54	2193
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	39	1610	39	1610	0	0	0	0	37	1578
Δ.Δ. Λαγκαδαΐικων	23	529	23	529	0	0	0	0	21	521
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	235	14	235	0	0	0	0	11	221
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1614	37	1614	0	0	0	0	35	1592
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	1713	40	1713	0	0	0	0	40	1713
Δ.Δ. Πελλήνης	32	1518	32	1518	0	0	0	0	32	1518
Δ.Δ. Πιπσών	207	3234	207	3234	0	0	2	57	181	3107
Δ.Δ. Ρεθίου	63	1965	63	1965	0	0	0	0	59	1945
Δ.Δ. Ρίζης	137	3613	137	3613	0	0	0	0	125	3577
Δ.Δ. Γκούρας	64	10825	64	10825	0	0	1	368	48	10438
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	9410	83	9410	0	0	0	0	67	8303
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	481	5	481	0	0	0	0	5	481
Δ.Δ. Ματίου	70	8089	70	8089	0	0	0	0	69	8084
Δ.Δ. Μεσινού	59	10807	59	10807	0	0	0	0	58	10738
Δ.Δ. Μοσιάς	66	5264	66	5264	0	0	0	0	64	5229
Δ.Δ. Πανοράματος	34	3243	34	3243	0	0	0	0	33	3241
Δ.Δ. Στενού	20	1558	20	1558	0	0	0	0	18	1546
Δ.Δ. Φενεού	37	1641	37	1641	0	0	0	0	18	1345
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1068	22431	1068	22431	0	1	1	19	1028	22173
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	2622	57301	2621	57291	1	7	7	261	2370	55932
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	51317	438	51317	0	1	1	368	380	49405

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 51: Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών, ανάλογα με τη συμμετοχή των κατόχων τους σε γεωργικό-κτηνοτροφικό συνεταιρισμό και την ασφάλιση των κατόχων τους στον ΟΓΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΣ ΣΤΟΝ ΟΓΑ			
	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ- ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ			
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3781	104913	2303	97078	2961	85112
Δ.Δ. Ευρωστίνης	804	13523	425	8474	670	9902
Δ.Δ. Ελληνικού	29	834	23	776	22	676
Δ.Δ. Καλλιθέας	70	2586	51	1981	69	2574
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	2631	136	1987	190	2499
Δ.Δ. Πύργου	130	5747	109	4516	45	2007
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	615	7802	244	4781	445	6523
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	33	1989	19	545	22	1883
Δ.Δ. Δενδρού	33	1489	24	1583	31	1472
Δ.Δ. Ζεμενού	88	3185	78	2805	78	3007
Δ.Δ. Καμαρίου	220	3203	142	2683	174	2678
Δ.Δ. Καρυάς	111	1497	70	1204	97	1394
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119	1895	74	1158	113	1846
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85	2353	57	2134	54	1917
Δ.Δ. Κορφωτίτσας	36	1600	31	1355	1	16
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	33	610	17	424	18	421
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	43	498	9	204	14	335
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1688	34	1511	27	1341
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49	1849	40	1713	44	1729
Δ.Δ. Πελλήνης	30	1393	32	1518	28	1344
Δ.Δ. Πιτσών	231	3658	140	2413	196	3253
Δ.Δ. Ρεθίου	67	2277	59	1879	56	2086
Δ.Δ. Ρίζης	132	3341	100	3118	110	3012
Δ.Δ. Γκούρας	89	7609	57	10492	49	5242
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	120	10177	73	8538	116	10087
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	801	3	395	1	121
Δ.Δ. Ματίου	82	7137	64	7666	64	5999
Δ.Δ. Μεσινού	60	4116	52	10244	58	3969
Δ.Δ. Μοσιάς	72	4755	60	4983	69	4565
Δ.Δ. Πανοράματος	33	1885	31	3130	30	1695
Δ.Δ. Στενού	33	1266	17	1514	0	0
Δ.Δ. Φενεού	70	1519	32	1355	70	1519
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1248	25321	744	17734	996	17658
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1962	40327	1170	31028	1508	34257
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	571	39265	389	48317	457	33197

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 52: Κατανομή των εκμεταλλεύσεων και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης αυτών, ανάλογα με τη συμμετοχή των κατόχων τους σε γεωργικό-κτηνοτροφικό συνεταιρισμό και την ασφάλιση των κατόχων τους στον ΟΓΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΣ ΣΤΟΝ ΟΓΑ			
	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ- ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ			
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3351	112350	2303	97078	2440	89595
Δ.Δ. Ευρωστίνης	665	11590	425	8474	531	9737
Δ.Δ. Ελληνικού	28	875	23	776	22	799
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	2578	51	1981	60	2496
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	2589	136	1987	169	2351
Δ.Δ. Πύργου	119	4800	109	4516	37	1681
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	8223	244	4781	346	5624
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	556	19	545	19	545
Δ.Δ. Δενδρού	27	1673	24	1583	25	1590
Δ.Δ. Ζεμενού	80	2865	78	2805	74	2744
Δ.Δ. Καμαρίου	224	3646	142	2683	188	3357
Δ.Δ. Καρυάς	118	1723	70	1204	85	1447
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	1652	74	1158	109	1633
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	2231	57	2134	54	2152
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	39	1610	31	1355	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	23	529	17	424	15	452
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	235	9	204	7	156
Δ.Δ. Ν. Βρυσουλών	37	1614	34	1511	22	1161
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	1713	40	1713	40	1713
Δ.Δ. Πελλήνης	32	1518	32	1518	30	1434
Δ.Δ. Πιτσών	207	3234	140	2413	156	2670
Δ.Δ. Ρεθίου	63	1965	59	1879	56	1893
Δ.Δ. Ρίζης	137	3613	100	3118	120	3477
Δ.Δ. Γκούρας	64	10825	57	10492	40	9361
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	9410	73	8538	74	8526
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	481	3	395	0	0
Δ.Δ. Ματίου	70	8089	64	7666	58	7154
Δ.Δ. Μεσινού	59	10807	52	10244	47	9012
Δ.Δ. Μοσιάς	66	5264	60	4983	38	3460
Δ.Δ. Πανοράματος	34	3243	31	3130	15	2006
Δ.Δ. Στενού	20	1558	17	1514	1	955
Δ.Δ. Φενεού	37	1641	32	1355	2	13
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1068	22431	744	17734	819	17062
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1845	38601	1170	31028	1346	32045
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	51317	389	48317	275	40488

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 53: Επίπεδο εκπαίδευσης των διαχειριστών ή κατόχων των εκμεταλλεύσεων

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ Ο ΚΑΤΟΧΟΣ Ή Ο ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΧΕΙ:					
	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΕΙΡΑ		ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		ΠΛΗΡΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3781	104913	3734	103554	45	1332	2	27
Δ.Δ. Ευρωστίνης	804	13523	798	13443	6	80		
Δ.Δ. Ελληνικού	29	834	29	834	0	0	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	70	2586	70	2586	0	0	0	0
Δ.Δ. Λυκοποριάς	215	2631	215	2631	0	0	0	0
Δ.Δ. Πύργου	130	5747	130	5747	0	0	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	615	7802	609	7713	4	61	2	27
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	33	1989	33	1989	0	0	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	33	1489	33	1489	0	0	0	0
Δ.Δ. Ζεμενού	88	3185	88	3185	0	0	0	0
Δ.Δ. Καμαρίου	220	3203	220	3203	0	0	0	0
Δ.Δ. Καρυάς	111	1497	109	1472	2	25	0	0
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	119	1895	119	1895	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	85	2353	84	2333	1	20		
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	36	1600	36	1600	0	0	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	33	610	33	610	0	0	0	0
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	43	498	43	498	0	0	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1688	37	1688	0	0	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	49	1849	49	1849	0	0	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	30	1393	30	1393	0	0	0	0
Δ.Δ. Πιτσών	231	3658	202	2931	29	727		
Δ.Δ. Ρεθίου	67	2277	67	2277	0	0	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	132	3341	132	3341	0	0	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	89	7609	87	7251	2	358	0	0
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	120	10177	120	10177	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	801	12	801	0	0	0	0
Δ.Δ. Ματίου	82	7137	81	7077	1	61		
Δ.Δ. Μεσινού	60	4116	60	4116	0	0	0	0
Δ.Δ. Μοσιάς	72	4755	72	4755	0	0	0	0
Δ.Δ. Πανοράματος	33	1885	33	1885	0	0	0	0
Δ.Δ. Στενού	33	1266	33	1266	0	0	0	0
Δ.Δ. Φενεού	70	1519	70	1519	0	0	0	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1248	25321	1242	25241	6	80	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1962	40327	1924	39466	36	833	2	27
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	571	39265	568	38847	3	419	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 54: Επίπεδο εκπαίδευσης των διαχειριστών ή κατόχων των εκμεταλλεύσεων

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ Ο ΚΑΤΟΧΟΣ Η' Ο ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΧΕΙ:					
	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΕΙΡΑ		ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		ΠΛΗΡΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3351	112350	3198	103368	150	8910	3	72
Δ.Δ. Ευρωστίνης	665	11590	645	10786	20	803	0	0
Δ.Δ. Ελληνικού	28	875	28	875	0	0	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	64	2578	62	2452	2	126	0	0
Δ.Δ. Λυκοποριάς	192	2589	190	2562	2	27	0	0
Δ.Δ. Πύργου	119	4800	113	4411	6	390	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	608	8223	596	7893	10	314	2	17
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	21	556	18	457	3	100	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	27	1673	25	1564	2	109	0	0
Δ.Δ. Ζεμενού	80	2865	68	2342	11	468	1	55
Δ.Δ. Καμαρίου	224	3646	220	3521	4	125	0	0
Δ.Δ. Καρυάς	118	1723	114	1636	4	87	0	0
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	113	1652	113	1652	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	62	2231	52	1559	10	673	0	0
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	39	1610	36	1518	3	92	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	23	529	21	450	2	80	0	0
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	14	235	14	235	0	0	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	37	1614	34	1404	3	210	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	40	1713	40	1713	0	0	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	32	1518	29	1291	3	227	0	0
Δ.Δ. Πιτσών	207	3234	174	2493	33	741	0	0
Δ.Δ. Ρεθίου	63	1965	60	1852	3	113	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	137	3613	130	3180	7	433	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	64	10825	51	8373	13	2452	0	0
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	83	9410	83	9410	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5	481	5	481	0	0	0	0
Δ.Δ. Ματίου	70	8089	70	8089	0	0	0	0
Δ.Δ. Μεσινού	59	10807	55	10016	4	791	0	0
Δ.Δ. Μοσιάς	66	5264	63	5129	3	135	0	0
Δ.Δ. Πανοράματος	34	3243	33	3009	1	234	0	0
Δ.Δ. Στενού	20	1558	20	1558	0	0	0	0
Δ.Δ. Φενεού	37	1641	36	1458	1	183	0	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1068	22431	1038	21085	30	1346	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1845	38601	1744	34760	98	3769	3	72
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	438	51317	416	47523	22	3795	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 55: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά κυριότερο είδος

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΤΕΤΡΑΤΡΟΧΑ (ΔΙΑΞΟΝΙΚΑ) ΤΡΑΚΤΕΡ Ή ΕΡΠΥΣΤΡΙΟΦΟΡΑ							
	ΜΕΧΡΙ 33 ΙΠΠΩΝ		34 - 53 ΙΠΠΩΝ		54 - 81 ΙΠΠΩΝ		82 ΙΠΠΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	516	16316	134	5657	417	27873	155	10412
Δ.Δ. Ευρωστίνης	0	0	2	22	5	56	0	0
Δ.Δ. Ελληνικού	0	0					0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	24	1226					1	21
Δ.Δ. Λυκοποριάς	7	92	1	18			1	30
Δ.Δ. Πύργου	0	0					0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	122	2166	7	82	4	56	10	133
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	14	1417	2	78			0	0
Δ.Δ. Δενδρού	9	467	11	601	2	92	0	0
Δ.Δ. Ζεμενού	2	124					0	0
Δ.Δ. Καμαριού	2	9	21	359	34	677	11	225
Δ.Δ. Καρυάς	9	179					0	0
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	0	0			1	15	1	5
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	25	594	1	19	1	45	0	0
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	20	972	2	85	1	51	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	0	0					0	0
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	38	441					0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	0	0	29	1421			0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	21	852			10	366	10	378
Δ.Δ. Πελλήνης	11	544	4	215			0	0
Δ.Δ. Πιτσών	10	233	1	18			2	25
Δ.Δ. Ρεθίου	24	1029	19	598	2	102	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	111	3109	19	634	1	17	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	0	0	6	432	74	5924	8	1119
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	12	1105	5	645	27	3939	76	5138
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	0	0			12	801	0	0
Δ.Δ. Ματίου	3	236	2	241	60	4850	21	2122
Δ.Δ. Μεσινού	0	0	2	189	52	3461	6	466
Δ.Δ. Μοσιάς	0	0			66	4255	8	750
Δ.Δ. Πανοράματος	0	0			32	1855	0	0
Δ.Δ. Στενού	1	31			31	1223	0	0
Δ.Δ. Φενεού	51	1490			2	88	0	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	31	1318	3	40	5	56	2	51
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	418	12136	116	4110	56	1421	34	766
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	67	2862	15	1507	356	26396	119	9595

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 56 (Συνέχεια Πίνακα 35) : Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά κυριότερο είδος

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΜΟΝΟΑΞΩΝΙΚΑ ΣΚΑΠΤΙΚΑ (ΦΡΕΖΕΣ)		ΧΟΡΤΟΚΟΠΤΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΚΟΠΗΣ ΚΛΠ.		ΘΕΡΙΣΟΑΛΩΝΙΣΤΙΚΕΣ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	2709	80165	75	8659	479	36646
Δ.Δ. Ευρωστίνης	496	10056	0	0	10	316
Δ.Δ. Ελληνικού	20	693				
Δ.Δ. Καλλιθέας	56	2126				
Δ.Δ. Λυκοποριάς	148	2163			1	30
Δ.Δ. Πύργου	128	5690			1	54
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	411	5782	1	1	9	198
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	12	495				
Δ.Δ. Δενδρού	31	1469				
Δ.Δ. Ζεμενού	81	3110				
Δ.Δ. Καμαρίου	186	2855	1	40		
Δ.Δ. Καρυάς	101	1419			1	13
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	93	1684				
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	55	2013			1	39
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	35	1565				
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	29	597				
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	8	244				
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	31	1541				
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	33	1293				
Δ.Δ. Πελλήνης	30	1393				
Δ.Δ. Πιτσών	195	3329				
Δ.Δ. Ρεθίου	62	2238				
Δ.Δ. Ρίζης	113	3065				
Δ.Δ. Γκούρας	87	7504	8	1330	67	6894
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	60	5080	5	970	113	10078
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	801			1	186
Δ.Δ. Ματίου			53	5787	78	6943
Δ.Δ. Μεσινού	60	4116			60	4116
Δ.Δ. Μοσιάς	71	4705	1	74	72	4755
Δ.Δ. Πανοράματος	33	1885			33	1885
Δ.Δ. Στενού	32	1254	6	457	2	111
Δ.Δ. Φενεού					30	1028
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	848	20728	0	0	12	400
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1506	34092	2	41	11	250
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	355	25345	73	8618	456	35996

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 57: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά κυριότερο είδος

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΤΕΤΡΑΤΡΟΧΑ (ΔΙΑΞΟΝΙΚΑ) ΤΡΑΚΤΕΡ Η' ΕΡΠΥΣΤΡΙΟΦΟΡΑ							
	ΜΕΧΡΙ 33 ΙΠΠΩΝ		34 - 53 ΙΠΠΩΝ		54 - 81 ΙΠΠΩΝ		82 ΙΠΠΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	135	2584	229	6345	244	10744	120	7729
Δ.Δ. Ευρωστίνης	37	754	12	413	2	75	4	16
Δ.Δ. Ελληνικού	1	26	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	6	359	0	0	0	0	1	23
Δ.Δ. Λυκοποριάς	3	35	0	0	0	0	1	66
Δ.Δ. Πύργου	0	0	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	75	935	60	892	2	42	3	31
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων								
Δ.Δ. Δενδρού	1	34	3	87	13	596	1	27
Δ.Δ. Ζεμενού	1	59	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Καμαρίου	0	0	1	5	46	995	0	0
Δ.Δ. Καρυάς	1	51	1	20	2	28	2	36
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	0	0	2	62	0	0	0	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	1	2	4	85	1	22	0	0
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	0	0	21	798	10	503	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	2	59	0	0	0	0	1	52
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	1	14	3	72	0	0	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	0	0	0	0	29	1195	0	0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	1	45	6	272	0	0	0	0
Δ.Δ. Πελλήνης	0	0	1	25	5	280	0	0
Δ.Δ. Πιστών	0	0	1	56	39	838	4	20
Δ.Δ. Ρεθίου	1	37	40	1221	6	224	4	109
Δ.Δ. Ρίζης	4	176	56	1652	0	0	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	0	0	5	133	20	2190	2	274
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	0	0	6	306	23	1262	27	1836
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	0	0	0	0	1	6	3	351
Δ.Δ. Ματίου	0	0	0	0	6	183	21	1661
Δ.Δ. Μεσινού	0	0	0	0	7	629	9	1054
Δ.Δ. Μοσιάς	0	0	0	0	9	483	20	1127
Δ.Δ. Πανοράματος	0	0	0	0	8	617	13	876
Δ.Δ. Στενού	0	0	2	47	7	250	3	134
Δ.Δ. Φενεού	0	0	5	201	8	330	1	37
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	47	1173	12	413	2	75	6	105
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	88	1411	199	5245	153	4721	15	275
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0	0	18	687	89	5948	99	7350

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 58: Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων κατά κατηγορία και φύλο

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΑΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΚΜΕ/ΣΗ							
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ		ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ:					
			ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ ΚΥΡΙΩΣ ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΣ ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ			
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	6984	A:4176 Θ:2808	5885	A:3230 Θ:2655	182	A:161 Θ:21	917	A:787 Θ:91
Δ.Δ. Ευρωσίνης	1348	A: 804 Θ: 544	1081	A: 568 Θ: 513	78	A: 69 Θ: 9	189	A: 167 Θ: 22
Δ.Δ. Ελληνικού	76	A: 41 Θ: 35	65	A: 35 Θ: 30			11	A: 6 Θ: 5
Δ.Δ. Καλλιθέας	162	A: 83 Θ: 79	154	A: 75 Θ: 79			8	A: 8
Δ.Δ. Λυκοποριάς	484	A: 281 Θ: 203	384	A: 200 Θ: 184	8	A: 8	92	A: 73 Θ: 19
Δ.Δ. Πύργου	253	A: 140 Θ: 113	232	A: 123 Θ: 109	10	8 Θ: 2	11	A: 9 Θ: 2
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	849	A: 595 Θ: 254	568	A: 352 Θ: 216	26	21 Θ: 5	255	A: 223 Θ: 33
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	57	A: 43 Θ: 14	54	A: 40 Θ: 14			3	A: 3 Θ: 0
Δ.Δ. Δενδρού	69	A: 37 Θ: 32	63	A: 32 Θ: 31	2	A: 2	4	A: 3 Θ: 1
Δ.Δ. Ζεμενού	163	A: 107 Θ: 56	160	A: 104 Θ: 56			3	3
Δ.Δ. Καμαρίου	415	A: 234 Θ: 181	364	A: 195 Θ: 169	3	A: 2 Θ: 1	48	A: 37 Θ: 11
Δ.Δ. Καρυάς	177	A: 113 Θ: 64	136	A: 75 Θ: 61	4	A: 4 Θ: 0	37	A: 34 Θ: 3
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	256	A: 148 Θ: 108	209	A: 111 Θ: 98	4	A: 4 Θ: 0	43	A: 33 Θ: 10
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	150	A: 96 Θ: 54	132	A: 79 Θ: 53	3	A: 4 Θ: 0	15	A: 14 Θ: 1
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	77	A: 44 Θ: 33	65	A: 34 Θ: 31	5	A: 5 Θ: 0	7	A: 5 Θ: 2
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	75	A: 45 Θ: 30	64	A: 35 Θ: 29	1	A: 1	10	A: 9 Θ: 1
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	58	A: 45 Θ: 13	40	A: 27 Θ: 13	2	A: 2 Θ: 0	16	A: 16 Θ: 0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	93	A: 52 Θ: 41	84	A: 44 Θ: 40	2	A: 2 Θ: 0	7	A: 6 Θ: 1
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	131	A: 67 Θ: 64	126	A: 63 Θ: 63			5	A: 4 Θ: 1
Δ.Δ. Πελλήνης	80	A: 47 Θ: 33	77	A: 44 Θ: 33	1	A: 1 Θ: 0	2	A: 2 Θ: 0
Δ.Δ. Πιτσών	431	A: 247 Θ: 184	353	A: 181 Θ: 172	9	A: 8 Θ: 1	69	A: 58 Θ: 11
Δ.Δ. Ρεθίου	145	A: 83 Θ: 62	134	A: 73 Θ: 61	2	A: 1 Θ: 1	9	A: 9 Θ: 0
Δ.Δ. Ρίζης	271	A: 161 Θ: 110	221	A: 118 Θ: 103	15	A: 13 Θ: 2	35	A: 30 Θ: 5
Δ.Δ. Γκούρας	160	A: 95 Θ: 65	143	A: 78 Θ: 65	1	A: 1 Θ: 0	16	A: 16 Θ: 0
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	256	A: 137 Θ: 119	250	A: 131 Θ: 119			6	A: 6 Θ: 0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	20	A: 14 Θ: 6	20	A: 14 Θ: 6				
Δ.Δ. Ματίου	200	A: 112 Θ: 88	195	A: 108 Θ: 87	4	A: 3 Θ: 1	1	A: 1 Θ: 0
Δ.Δ. Μεσινού	128	A: 80 Θ: 48	125	A: 77 Θ: 48			3	A: 3 Θ: 0
Δ.Δ. Μοσιάς	147	A: 88 Θ: 59	144	A: 86 Θ: 58	1	A: 1 Θ: 0	2	A: 1 Θ: 1
Δ.Δ. Πανοράματος	59	A: 34 Θ: 25	59	A: 34 Θ: 25				
Δ.Δ. Στενού	55	A: 30	50	A: 25	1	A: 1	4	A: 4

		Θ: 25		Θ: 25		Θ: 0		Θ: 0
Δ.Δ. Φενεού	139	A: 73 66	133	A: 69 Θ: 64			6	A: 4 Θ: 2
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	2323	A: 1349 Θ: 974	1916	A: 1001 Θ: 915	96	A: 85 Θ: 11	311	A: 263 4 Θ: 9
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	3497	A: 2164 Θ: 1333	2850	A: 1607 Θ: 1243	79	A: 70 Θ: 9	568	A: 489 Θ: 79
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	1164	A: 663 Θ: 501	1119	A: 622 Θ: 497	7	A: 6 Θ: 1	38	A: 35 Θ: 3

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 59: Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων κατά κατηγορία και φύλο

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΑΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΚΜΕ/ΣΗ								
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ		ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ					ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΣ ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	
			ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ		ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ ΚΥΡΙΩΣ ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ				
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	6610	A: 3913 Θ: 2697	5228	A: 1193 Θ: 853	205	A: 170 Θ: 35	1176	A: 974 Θ: 202	
Δ.Δ. Ευρωστίνης	1157	A: 698 Θ: 459	913	A: 490 Θ: 423	37	A: 27 Θ: 10	207	A: 181 Θ: 26	
Δ.Δ. Ελληνικού	60	A: 29 Θ: 31	53	A: 24 Θ: 29	1	A: 1 Θ: 0	6	A: 4 Θ: 2	
Δ.Δ. Καλλιθέας	182	A: 90 Θ: 92	161	A: 74 Θ: 87	0		21	A: 16 Θ: 5	
Δ.Δ. Λυκοποριάς	367	A: 281 Θ: 203	284	A: 200 Θ: 184	6	A: 5 Θ: 1	77	A: 59 Θ: 18	
Δ.Δ. Πύργου	280	A: 162 Θ: 118	257	A: 141 Θ: 116	0		23	A: 21 Θ: 2	
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	994	A: 622 Θ: 372	671	A: 349 Θ: 322	1	A: 1 Θ: 0	322	A: 272 Θ: 50	
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	36	A: 24 Θ: 12	32	A: 20 Θ: 12	0		4	A: 4 Θ: 0	
Δ.Δ. Δενδρού	66	A: 41 Θ: 24	55	A: 32 Θ: 23	5	A: 4 Θ: 1	5	A: 5 Θ: 0	
Δ.Δ. Ζεμενού	186	A: 120 Θ: 66	173	A: 109 Θ: 64	0		13	A: 11 Θ: 2	
Δ.Δ. Καμαρίου	453	A: 267 Θ: 186	309	A: 145 Θ: 164	29	A: 25 Θ: 4	115	A: 97 Θ: 18	
Δ.Δ. Καρυάς	257	A: 146 Θ: 111	178	A: 82 Θ: 96	1	A: 1 Θ: 0	78	A: 63 Θ: 15	
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	211	A: 133 Θ: 78	145	A: 77 Θ: 68	10	A: 9 Θ: 1	56	A: 47 Θ: 9	
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	115	A: 67 Θ: 48	108	A: 61 Θ: 47	1	A: 1 Θ: 0	6	A: 5 Θ: 1	
Δ.Δ. Κορφωτίσισης	94	A: 60 Θ: 34	78	A: 50 Θ: 28	1	A: 1 Θ: 0	15	A: 9 Θ: 6	
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	53	A: 28 Θ: 25	48	A: 26 Θ: 22	0		5	A: 2 Θ: 3	
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	20	A: 14 Θ: 6	15	A: 9 Θ: 6	1	A: 1 Θ: 0	4	A: 4 Θ: 0	
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	94	A: 55 Θ: 39	74	A: 40 Θ: 34	3	A: 3 Θ: 0	17	A: 12 Θ: 5	
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	113	A: 65 Θ: 48	111	A: 63 Θ: 48	0		2	A: 2 Θ: 0	
Δ.Δ. Πελλήνης	91	A: 55 Θ: 36	79	A: 46 Θ: 33	0	A: 0 Θ: 0	12	A: 9 Θ: 3	
Δ.Δ. Πιτσών	422	A: 241 Θ: 181	337	A: 170 Θ: 167	4	A: 3 Θ: 1	81	A: 68 Θ: 13	
Δ.Δ. Ρεθίου	112	A: 63 Θ: 49	108	A: 59 Θ: 49	0		4	A: 4 Θ: 0	
Δ.Δ. Ρίζης	211	A: 139 Θ: 72	146	A: 84 Θ: 62	29	A: 22 Θ: 7	36	A: 33 Θ: 3	

Δ.Δ. Γκούρας	104	A: 71 Θ: 33	104	A: 71 Θ: 33	0		0	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	153	A: 84 Θ: 69	145	A: 76 Θ: 69	6	6 0	2	A: 2 Θ: 0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	12	A: 7 Θ: 5	11	A: 6 Θ: 5	0		1	A: 1 Θ: 0
Δ.Δ. Ματίου	223	A: 130 Θ: 93	197	A: 109 Θ: 88	10	A: 10 Θ: 0	16	A: 11 Θ: 5
Δ.Δ. Μεσινού	192	A: 101 Θ: 91	137	A: 61 Θ: 76	30	A: 21 Θ: 9	25	A: 19 Θ: 6
Δ.Δ. Μοσιάς	174	A: 93 Θ: 81	139	A: 62 Θ: 77	21	A: 20 Θ: 1	14	A: 11 Θ: 3
Δ.Δ. Πανοράματος	76	A: 36 Θ: 40	63	A: 27 Θ: 36	8	A: 8 Θ: 0	5	A: 1 Θ: 4
Δ.Δ. Στενού	52	A: 25 Θ: 27	47	A: 23 Θ: 24	1	A: 1 Θ: 0	4	A: 1 Θ: 3
Δ.Δ. Φενεού	50	A: 33 Θ: 17	50	A: 33 Θ: 17	0		0	
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	2046	A: 1193 Θ: 853	1668	A: 879 Θ: 789	44	A: 33 Θ: 11	334	A: 281 Θ: 53
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	3528	A: 2140 Θ: 1388	2667	A: 1422 Θ: 1245	85	A: 71 Θ: 14	775	A: 647 Θ: 128
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	1036	A: 580 Θ: 456	893	A: 468 Θ: 425	76	A: 66 Θ: 10	67	A: 46 Θ: 21

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 60: Αριθμός απασχολομένων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων κατά κατηγορία και φύλο με διάκριση σε μόνιμους και εποχικούς εργάτες

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ				ΕΠΟΧΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ			
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤ.		ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ		ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤ.		ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	2		7		757		3275	A:2289 Θ:986
Δ.Δ. Ευρωστίνης	1		1	A: 1 Θ: 0	70		709	A: 377 Θ:332
Δ.Δ. Ελληνικού								
Δ.Δ. Καλλιθέας								
Δ.Δ. Λυκοποριάς					40		265	A: 190 Θ: 75
Δ.Δ. Πύργου					6		101	A: 63 Θ: 38
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	2		5	A: 4 Θ: 1	232		558	A: 472 Θ: 86
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων					2		8	A: 6 Θ: 2
Δ.Δ. Δενδρού					33		189	A: 127 Θ: 62
Δ.Δ. Ζεμενού					3		12	A: 9 Θ: 3
Δ.Δ. Καμαρίου					31		69	A: 57 Θ: 12
Δ.Δ. Καρυάς	1		1	A: 1 Θ: 0	27		72	A: 64 Θ: 8
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού					45		112	A: 62 Θ: 50
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων					14		33	A: 32 Θ: 1
Δ.Δ. Κορφωτίσσης					12		48	A: 31 Θ: 17
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών					6		60	A: 34 Θ: 26
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων					5		21	A: 21

								Θ: 0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών					4		9	A: 9 Θ: 0
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου					14		48	A: 43 Θ: 5
Δ.Δ. Πελλήνης					26		186	A: 155 Θ: 31
Δ.Δ. Πιτσών					41		95	A: 63 Θ: 32
Δ.Δ. Ρεθίου					63		365	A: 223 Θ: 142
Δ.Δ. Ρίζης					81		311	A: 247 Θ: 64
Δ.Δ. Γκούρας								
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού					1		3	A: 3 Θ: 0
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού					1		1	A: 1 Θ: 0
Δ.Δ. Ματίου								
Δ.Δ. Μεσινού								
Δ.Δ. Μοσιάς								
Δ.Δ. Πανοράματος								
Δ.Δ. Στενού								
Δ.Δ. Φενεού								
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	1		1	A: 1 Θ: 0	116		1075	A: 630 Θ: 445
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1		6	A: 5 Θ: 1	639		2196	A: 1655 Θ: 541
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0		0		2		4	A: 4 Θ: 0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 61: Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων κατά κατηγορία και φύλο με διάκριση σε μόνιμους και εποχικούς εργάτες

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ				ΕΠΟΧΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ			
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤ.		ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ		ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤ.		ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	6		8		1784	A:1748 Θ: 189	5981	A: 5655 Θ: 327
Δ.Δ. Ευρωστίνης	0		0		375	A: 356 Θ: 19	1606	A:1579 Θ: 27
Δ.Δ. Ελληνικού	0		0		18	A: 18 Θ: 0	33	A: 33 Θ: 0
Δ.Δ. Καλλιθέας	0		0		20	A: 19 Θ: 1	56	A: 52 Θ: 4
Δ.Δ. Λυκοποριάς	0		0		111	A: 101 Θ:10	401	A: 382 Θ: 19
Δ.Δ. Πύργου					95	A: 93 Θ: 2	243	A: 241 Θ: 2
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	0		0	A: 0 Θ: 0	317	A: 315 Θ: 31	908	A: 840 Θ: 68
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	1	A: 0 Θ: 1	3		13	A: 12 Θ: 1	31	A: 28 Θ: 3
Δ.Δ. Δενδρού	1	A: 1 Θ: 0	1	A: 1 Θ: 0	26	A: 26 Θ: 0	86	A: 86 Θ: 0
Δ.Δ. Ζεμενού	1	A: 1	1	A: 1	58	A: 58	144	A: 144

		Θ: 0		Θ: 0		Θ: 0		Θ: 0
Δ.Δ. Καμαρίου	2		2		173	A: 173 Θ: 11	649	A: 634 Θ: 15
Δ.Δ. Καρυάς	0		0		58	A: 58 Θ: 43	128	A: 80 Θ: 49
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	0		0		79	A: 79 Θ: 2	215	A: 212 Θ: 3
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	0		0		45	A: 45 Θ: 3	114	A: 108 Θ: 6
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	1	A: 1 Θ: 0	1	A: 1 Θ: 0	38	A: 38 Θ: 2	111	A: 108 Θ: 3
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	0		0		16	A: 16 Θ: 2	71	A: 67 Θ: 4
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	0		0		10	A: 10 Θ: 0	19	A: 19 Θ: 0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	0		0		35	A: 35 Θ: 3	101	A: 97 Θ: 4
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	0		0		15	A: 15 Θ: 3	63	A: 53 Θ: 10
Δ.Δ. Πελλήνης	0		0		32	A: 32 Θ: 0	91	A: 91 Θ: 0
Δ.Δ. Πισσών	0		0		88	A: 87 Θ: 46	242	A: 169 Θ: 73
Δ.Δ. Ρεθίου	0		0		61	A: 61 Θ: 2	391	A: 376 Θ: 15
Δ.Δ. Ρίζης	0		0		93	A: 93 Θ: 6	222	A: 209 Θ: 13
Δ.Δ. Γκούρας	0		0		0		0	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	0		0		3	A: 2 Θ: 1	6	A: 5 Θ: 1
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	0		0		1	A: 1 Θ: 0	5	A: 5 Θ: 0
Δ.Δ. Ματίου	0		0		0		0	
Δ.Δ. Μεσινού	0		0		4	A: 3 Θ: 1	32	A: 24 Θ: 8
Δ.Δ. Μοσιάς	0		0		0		0	
Δ.Δ. Πανοράματος	0		0		0		0	
Δ.Δ. Στενού	0		0		1	A: 1 Θ: 0	10	A: 10 Θ: 0
Δ.Δ. Φενεού	0		0		1	A: 1 Θ: 0	3	A: 3 Θ: 0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0		0		619	Θ: 0 Θ: 32	2339	A: 2287 Θ: 52
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	6		8	A: 6 Θ: 3	1157	A: 1651 Θ: 25	3587	A: 3321 Θ: 266
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0		0		8	A: 8 Θ: 2	56	A: 47 Θ: 9

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 62: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΒΟΟΕΙΔΗ				ΠΡΟΒΑΤΑ		ΑΙΓΟΕΙΔΗ		ΧΟΙΡΟΕΙΔΗ	
	ΣΥΝΟΛΟ		ΘΗΛΥΚΑ		ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.
	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.						
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	13	124	11	69	372	23006	492	12461	71	183
Δ.Δ. Ευρωστίνης	0	0	0	0	10	619	13	21		
Δ.Δ. Ελληνικού					1	26	10	67		
Δ.Δ. Καλλιθέας					3	28	15	39		
Δ.Δ. Λυκοποριάς					2	54	19	101		
Δ.Δ. Πύργου					4	88	42	617	2	2
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	1	4			24	805	24	113	2	6
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων					7	1345	1	3		
Δ.Δ. Δενδρού					1	175	2	72		
Δ.Δ. Ζεμενού										
Δ.Δ. Καμαρίου					5	365	9	592		
Δ.Δ. Καρυάς					13	949	3	77		
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού							6	11		
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	1	1	1	1	1	3	19	57		
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης					1	1	15	337	1	1
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών					2	490	6	866		
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων					3	100	3	203		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών					1	4	19	62		
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου					2	25	5	27		
Δ.Δ. Πελλήνης					2	17	3	7		
Δ.Δ. Πιτσών					11	743	30	132	2	2
Δ.Δ. Ρεθίου					1	40	6	13		
Δ.Δ. Ρίζης					10	636	14	38		
Δ.Δ. Γκούρας	7	51	7	25	43	2341	48	626	4	7
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	2	57	2	42	51	2924	63	1032	17	38
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού					4	460	3	504	2	10
Δ.Δ. Ματίου					55	4493	60	3608	37	65
Δ.Δ. Μεσινού	1	10			38	2555	4	57		
Δ.Δ. Μοσιάς					32	1631	3	156	2	12
Δ.Δ. Πανοράματος					10	603	9	603	2	40
Δ.Δ. Στενού	1	1	1	1	9	794	13	854		
Δ.Δ. Φενεού					26	692	25	1566		
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0	0	0	0	20	815	99	845	2	2
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	2	5	1	1	84	5698	165	2610	5	9
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	11	119	10	68	268	16493	228	9006	64	172

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 63 (Συνέχεια Πίνακα 42) : Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΙΠΠΟΕΙΔΗ		ΚΟΥΝΕΛΙΑ		ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ		ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ	
	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΥΨΕΛΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	421	557	475	11054	1571	41559	49	2070
Δ.Δ. Ευρωστίνης	21	23	76	1376	284	4277	3	135
Δ.Δ. Ελληνικού	15	23	2	93	20	261		
Δ.Δ. Καλλιθέας	19	19	8	121	27	404	1	50
Δ.Δ. Λυκοποριάς	11	14	33	881	76	2050		
Δ.Δ. Πύργου	49	51	44	1165	92	1621	2	75
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	13	15	18	582	68	1212	4	360
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	3	4	1	10	7	90	1	150
Δ.Δ. Δενδρού			3	80	13	201		
Δ.Δ. Ζεμενού								
Δ.Δ. Καμαρίου			25	557	93	1551	1	220
Δ.Δ. Καρυάς			1	70	11	950	1	150
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	12	16	6	125	33	414		
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	6	10	2	62	11	214	1	15
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	9	9	12	281	27	504	1	25
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	4	6			1	50		
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων					1	15		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	20	24	5	135	24	590		
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου			20	517	33	566	4	340
Δ.Δ. Πελλήνης			2	53	14	278		
Δ.Δ. Πιπσών	54	68	41	804	135	2129	2	19
Δ.Δ. Ρεθίου			4	86	43	755	2	35
Δ.Δ. Ρίζης	1	1	25	549	92	4984	1	20
Δ.Δ. Γκούρας	42	68	35	779	76	2860	2	62
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	48	66	48	1339	97	4747	7	195
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	6	10	2	62	11	214	1	15
Δ.Δ. Ματίου	44	64	6	105	71	3502	6	100
Δ.Δ. Μεσινού			18	420	53	1863		
Δ.Δ. Μοσιάς			10	205	46	1270		
Δ.Δ. Πανοράματος			7	130	25	880		
Δ.Δ. Στενού	6	10	11	179	32	723	2	45
Δ.Δ. Φενεού	38	56	10	288	55	2384	7	59
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	115	130	163	3636	499	8613	6	260
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	122	153	165	3911	606	14503	18	1334
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	184	274	147	3507	466	18443	25	476

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1991.

Πίνακας 64: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΒΟΟΕΙΔΗ				ΠΡΟΒΑΤΑ		ΑΙΓΟΕΙΔΗ		ΧΟΙΡΟΕΙΔΗ	
	ΣΥΝΟΛΟ		ΘΗΛΥΚΑ							
	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	41	565	32	198	346	25540	364	11740	147	752
Δ.Δ. Ευρωστίνης	3	8	2	4	15	573	50	365	19	44
Δ.Δ. Ελληνικού	0	0	0	0	5	22	7	22	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	0	0	0	0	10	346	16	43	1	2
Δ.Δ. Λυκοποριάς	0	0	0	0	4	44	7	22	0	0
Δ.Δ. Πύργου	1	1	1	1	3	14	13	337	3	9
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	0	0	0	0	22	720	17	70	8	27
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	0	0	0	0	1	150	1	6	0	0
Δ.Δ. Δενδρού	0	0	0	0	1	220	1	44	1	10
Δ.Δ. Ζεμενού	0	0	0	0	0	0	3	6	0	0
Δ.Δ. Καμαριού	0	0	0	0	2	23	3	4	0	0
Δ.Δ. Καρυάς	0	0	0	0	8	510	9	193	0	0
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	0	0	0	0	4	4	6	21	0	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	0	0	0	0	2	63	6	20	0	0
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	1	25	0	0	2	22	11	654	2	4
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	0	0	0	0	2	484	0	0	0	0
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	0	0	0	0	0	0	3	60	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	0	0	0	0	2	19	8	469	2	28
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	0	0	0	0	1	4	2	5	2	4
Δ.Δ. Πελλήνης	0	0	0	0	1	11	3	15	0	0
Δ.Δ. Πιτσών	0	0	0	0	11	408	19	160	0	0
Δ.Δ. Ρεθίου	0	0	0	0	1	34	0	0	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	0	0	0	0	8	478	7	19	0	0
Δ.Δ. Γκούρας	11	175	11	77	39	4447	23	1153	8	17
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	4	27	2	12	30	2224	25	328	11	20
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	0	0	0	0	2	255	3	322	0	0
Δ.Δ. Ματίου	2	23	1	1	49	5501	42	3396	35	95
Δ.Δ. Μεσινού	14	254	14	102	44	3523	28	1182	28	196
Δ.Δ. Μοσιάς	3	34	1	1	36	2117	11	841	17	260
Δ.Δ. Πανοράματος	2	18	0	0	20	991	20	282	9	35
Δ.Δ. Στενού	0	0	0	0	7	1262	4	663	1	1
Δ.Δ. Φενεού	0	0	0	0	14	1071	16	1038	0	0
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	4	9	3	5	37	999	93	789	23	55
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1	25	0	0	68	3150	99	1746	15	73
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	36	531	29	193	241	21391	172	9205	109	624

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 65 (Συνέχεια Πίνακα 44): Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΙΠΠΟΕΙΔΗ ΚΑΙ ΟΝΟΙ		ΚΟΥΝΕΛΙΑ		ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ		ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ	
	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΚΕΦ.	ΕΚΜ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΥΨΕΛΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	135	168	515	9087	1498	36718	67	3577
Δ.Δ. Ευρωστίνης	25	26	123	2064	311	7081	13	775
Δ.Δ. Ελληνικού	0	0	8	92	14	184	0	0
Δ.Δ. Καλλιθέας	0	0	17	289	51	1000	3	170
Δ.Δ. Λυκοποριάς	2	2	33	535	76	1317	0	0
Δ.Δ. Πύργου	10	10	26	343	67	1221	0	0
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	0	0	28	231	102	1644	1	50
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	0	0	3	66	8	197	1	220
Δ.Δ. Δενδρού	0	0	0	0	9	86	1	30
Δ.Δ. Ζεμενού	1	1	9	116	56	791	1	60
Δ.Δ. Καμαρίου	0	0	3	214	28	604	3	90
Δ.Δ. Καρυάς	3	3	17	358	43	930	3	440
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	0	0	14	83	42	553	2	250
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	1	1	5	44	34	451	1	10
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	1	1	14	238	31	625	0	0
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών	0	0	0	0	5	138	1	29
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	0	0	1	70	8	115	0	0
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	6	7	4	58	23	353	2	27
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	0	0	13	303	29	707	2	130
Δ.Δ. Πελλήνης	0	0	1	25	16	213	0	0
Δ.Δ. Πιτσών	10	12	27	387	90	1400	3	164
Δ.Δ. Ρεθίου	0	0	2	51	34	787	0	0
Δ.Δ. Ρίζης	0	0	22	276	64	4126	9	335
Δ.Δ. Γκούρας	16	21	22	512	47	2278	2	51
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	8	14	27	785	66	2838	3	105
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	1	1	0	0	3	120	0	0
Δ.Δ. Ματίου	10	14	17	398	63	1865	5	128
Δ.Δ. Μεσινού	11	18	36	804	59	1870	5	135
Δ.Δ. Μοσιάς	5	6	20	335	48	1397	2	150
Δ.Δ. Πανοράματος	16	20	8	110	30	850	0	0
Δ.Δ. Στενού	2	3	11	210	16	480	2	185
Δ.Δ. Φενεού	7	8	4	90	25	497	2	43
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	37	38	207	3323	519	10803	16	945
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	22	25	163	2520	622	13720	30	1835
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	76	105	145	3244	357	12195	21	797

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας 1999/2000.

Πίνακας 66: Παραγωγή δενδρωδών καλλιιεργειών, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ	ΑΧΛΑΔΙΕΣ	ΒΕΡΙΚΟΚΙΕΣ	ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΕΣ ΓΙΑ ΞΕΡΑ ΔΑΜΑΣΚΗΝΑ	ΕΛΑΙΟΔΕΝΤΡΑ ΓΙΑ ΕΛΙΕΣ ΕΛΑΙΟΠΑΡΑ- ΓΩΓΗΣ	ΚΑΡΥΔΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	417660	363355	222550	3320	7201230	170840
Δ.Δ. Δερβενίου					142000	
Δ.Δ. Ελληνικού	100000				50000	
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	18360	15375	1500		1291500	3000
Δ.Δ. Καλλιθέας	98000	5000			135450	3000
Δ.Δ. Λυγιάς					200000	
Δ.Δ. Λυκοποριάς			5000		80000	
Δ.Δ. Πύργου		133300			819000	
Δ.Δ. Σαραντάπηχου			50000		7560	
Δ.Δ. Στομίου	1300	2000	2000		15750	
Δ.Δ. Χελυδορέου	18500	15500			240000	550
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	7000	4100	8000		954450	500
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	6120	82000			38745	700
Δ.Δ. Δενδρού	10				220000	4200
Δ.Δ. Ζεμενού	6120	3000	800		130750	
Δ.Δ. Καμαρίου	170	20500	103000		192200	
Δ.Δ. Καρυάς	6150		30000		118150	10900
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	7350	13500	10000		65000	
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	12200	5130			258300	3180
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	12250				200000	
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				1200	56700	1600
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων		10250		2120	7875	
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	18360				120000	1600
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	7500				157500	5000
Δ.Δ. Πελλήνης	20				126000	
Δ.Δ. Πιτσών	18350	300	10250		378000	1060
Δ.Δ. Ρεθίου	4900	2050			280350	850
Δ.Δ. Ρίζης	2000	10250	2000		860250	500
Δ.Δ. Γκούρας	5500				2000	2000
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	24500	40000			20000	20000
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	9200				8200	8200
Δ.Δ. Ματίου		500			13500	13500
Δ.Δ. Μεσινού	6200	500			9500	9500
Δ.Δ. Μοσιάς	6000				2500	2500
Δ.Δ. Πανοράματος	9200	100				20000
Δ.Δ. Στενού	6200					40500
Δ.Δ. Φενεού	6200					18000
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	236160	171175	58500	0	2981260	6550
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	108500	151080	164050	3320	4164270	30090
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	73000	41100	0	0	55700	134200

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 67 (Συνέχεια Πίνακα 46): Παραγωγή δένδρων καλλιεργίων, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΕΡΑΣΙΕΣ	ΛΕΜΟΝΙΕΣ	ΜΑΝΤΑΡΙΝΙΕΣ	ΜΗΛΙΕΣ	ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΕΣ	ΡΟΔΑΚΙΝΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	364900	4621200	50715	447940	126270	80000
Δ.Δ. Δερβενίου		545000			2840	
Δ.Δ. Ελληνικού	6000	20000			1200	
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	17000	142000	8200	20000	2840	
Δ.Δ. Καλλιθέας		103020			2850	
Δ.Δ. Λυγιάς		242400			6000	
Δ.Δ. Λυκοποριάς		347000	5500		7500	
Δ.Δ. Πύργου	277000			97000		
Δ.Δ. Σαραντάπηχου		109080		3700		40000
Δ.Δ. Στομίου		104000			6000	
Δ.Δ. Χελυδορέου	35000	103000		70000	1500	30000
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		878700	12000		17040	2100
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων				154880		
Δ.Δ. Δενδρού						
Δ.Δ. Ζεμενού		300				
Δ.Δ. Καμαρίου	300	878700	3000		3000	400
Δ.Δ. Καρυάς		272700			2850	
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού		375400	715		850	
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων				2000		
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης						
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				7800		
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	4000			43560		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών						
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου				4000		
Δ.Δ. Πελλήνης						
Δ.Δ. Πιτσών		227200	7000		15000	
Δ.Δ. Ρεθίου						
Δ.Δ. Ρίζης	4500	272700	14300		56800	4000
Δ.Δ. Γκούρας				19500		
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	2500			5000		2500
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	1500			5000		
Δ.Δ. Ματίου						
Δ.Δ. Μεσινού	4000			10000		1000
Δ.Δ. Μοσιάς	500					
Δ.Δ. Πανοράματος	600			500		
Δ.Δ. Στενού	11500			3000		
Δ.Δ. Φενεού	500			2000		
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	335000	1715500	13700	190700	30730	70000
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	8800	2905700	37015	212240	95540	6500
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	21100	0	0	45000	0	3500

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 68: Έκταση δενδρωδών καλλιέργειών, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ	ΑΧΛΑΔΙΕΣ	ΒΕΡΙΚΟΚΙΕΣ	ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΕΣ ΓΙΑ ΞΕΡΑ ΔΑΜΑΣΚΗΝΑ	ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΑ ΓΙΑ ΕΛΙΕΣ ΕΛΑΙΟΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΚΑΡΥΔΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	690	321	223	20	23000	2291
Δ.Δ. Δερβενίου					450	
Δ.Δ. Ελληνικού	175				360	
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	30	15			4100	30
Δ.Δ. Καλλιθέας	160	5			430	30
Δ.Δ. Λυγιάς					800	
Δ.Δ. Λυκοποριάς			5		255	
Δ.Δ. Πύργου		130			2600	
Δ.Δ. Σαραντάπηχου			50		24	
Δ.Δ. Στομίου	2	2	2		50	
Δ.Δ. Χελυδορέου	30	15			753	5
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		4	8		3030	
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	10	80			123	63
Δ.Δ. Δενδρού	25				700	40
Δ.Δ. Ζεμενού	10	10	5		415	
Δ.Δ. Καμαρίου		20	103		610	
Δ.Δ. Καρυάς	10		30		375	100
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	12	13	10		200	
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	20	5			820	30
Δ.Δ. Κορφιοτίσσης	20				580	
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών					180	15
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων		10		20	25	
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	30				380	15
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	12				500	50
Δ.Δ. Πελλήνης	6				400	
Δ.Δ. Πιτσών	30		10		1200	10
Δ.Δ. Ρεθίου	8	2			890	8
Δ.Δ. Ρίζης		10			2750	
Δ.Δ. Γκούρας						200
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	40					500
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	15					90
Δ.Δ. Ματίου	10					150
Δ.Δ. Μεσινού						105
Δ.Δ. Μοσιάς	15					
Δ.Δ. Πανοράματος	10					200
Δ.Δ. Στενού	10					450
Δ.Δ. Φενεού						200
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	397	167	57	0	9822	65
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	193	154	166	20	13178	331
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	100	0	0	0	0	1895

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 69 (Συνέχεια Πίνακα 48): Έκταση δενδρωδών καλλιεργειών, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΕΡΑΣΙΕΣ	ΛΕΜΟΝΙΕΣ	ΜΑΝΤΑΡΙΝΙΕΣ	ΜΗΛΙΕΣ	ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΕΣ	ΡΟΔΑΚΙΝΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	300	15131	88	439	339	36
Δ.Δ. Δερβενίου		1800			10	
Δ.Δ. Ελληνικού	5	75			4	
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	15	400	23	23	10	
Δ.Δ. Καλλιθέας		340			10	
Δ.Δ. Λυγιάς		800				
Δ.Δ. Λυκοποριάς		1145	15		25	
Δ.Δ. Πύργου	240			100		
Δ.Δ. Σαραντάπηχου		360		4		20
Δ.Δ. Στομίου		340				
Δ.Δ. Χελυδορέου	30	340		70	5	15
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		2900			60	1
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων				160		
Δ.Δ. Δενδρού						
Δ.Δ. Ζεμενού		1				
Δ.Δ. Καμαρίου		2900	8		2	
Δ.Δ. Καρυάς		900			10	
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού		1180	2		3	
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων				2		
Δ.Δ. Κορφωτίσσης						
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				8		
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων				45		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών						
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου						
Δ.Δ. Πελλήνης						
Δ.Δ. Πιτσών		750				
Δ.Δ. Ρεθίου						
Δ.Δ. Ρίζης		900	40		200	
Δ.Δ. Γκούρας				20		
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού						
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού				5		
Δ.Δ. Ματίου						
Δ.Δ. Μεσινού						
Δ.Δ. Μοσιάς						
Δ.Δ. Πανοράματος						
Δ.Δ. Στενού	10					
Δ.Δ. Φενεού				2		
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	290	5600	38	197	64	35
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	0	9531	50	215	275	1
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	10	0	0	27	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 70: Αριθμός δένδρων

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ	ΑΧΛΑΔΙΕΣ	ΒΕΡΥΚΟΚΙΕΣ	ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΕΣ ΓΙΑ ΞΕΡΑ ΔΑΜΑΣΚΗΝΑ	ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΑ ΓΙΑ ΕΛΙΕΣ ΕΛΑΙΟΠΑ- ΡΑΓΩΓΗΣ	ΚΑΡΥΔΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	16925	10875	6700	200	394964	22505
Δ.Δ. Δερβενίου					14000	
Δ.Δ. Ελληνικού	5200				7200	
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	1000	405			52900	480
Δ.Δ. Καλλιθέας	5500	200			8500	1000
Δ.Δ. Λυγιάς					14000	
Δ.Δ. Λυκοποριάς			200		4000	
Δ.Δ. Πύργου		3500			38000	
Δ.Δ. Σαραντάπηχου			1000		500	
Δ.Δ. Στομίου	35	50	50		750	
Δ.Δ. Χελυδορέου	600	450			12000	50
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		100	200		65000	
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	100	3700			2000	800
Δ.Δ. Δενδρού	400				13950	1200
Δ.Δ. Ζεμενού	150	300	150		5000	
Δ.Δ. Καμαρίου		800	3600		13114	
Δ.Δ. Καρυάς	400		900		7000	1000
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	300	520	300		4150	
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	550	100			12300	300
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης	200				9000	
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών					3000	225
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων		400		200	400	
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	500				7600	170
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	200				4800	100
Δ.Δ. Πελλήνης	100				6000	
Δ.Δ. Πιτσών	300		300		22000	70
Δ.Δ. Ρεθίου	160	50			20000	160
Δ.Δ. Ρίζης		300			37000	
Δ.Δ. Γκούρας					1000	1000
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	440				6000	6000
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	150				800	800
Δ.Δ. Ματίου					2000	2000
Δ.Δ. Μεσινού	300				1000	1000
Δ.Δ. Μοσιάς						
Δ.Δ. Πανοράματος	140					1800
Δ.Δ. Στενού	100					3150
Δ.Δ. Φενεού	100					1200
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	12335	4605	1250	0	151850	1530
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	3360	6270	5450	200	232314	4025
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	1230	300	0	0	47800	16950

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 71 (Συνέχεια Πίνακα 50): Αριθμός δένδρων

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΕΡΑΣΙΕΣ	ΛΕΜΟΝΙΕΣ	ΜΑΝΤΑΡΙΝΙΕΣ	ΜΗΛΙΕΣ	ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΕΣ	ΡΟΔΑΚΙΝΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	5695	526645	3280	9325	11215	980
Δ.Δ. Δερβενίου		57600			400	
Δ.Δ. Ελληνικού	95	1500			100	
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	300	16400	1220	460	500	
Δ.Δ. Καλλιθέας		11500			200	
Δ.Δ. Λυγιάς		26400				
Δ.Δ. Λυκοποριάς		49235	800		1300	
Δ.Δ. Πύργου	4500			1500		
Δ.Δ. Σαραντάπηχου		1200		120		500
Δ.Δ. Στομίου		11900				
Δ.Δ. Χελυδορέου	600	12580		2200	175	450
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		101500			2000	30
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων				3500		
Δ.Δ. Δενδρού						
Δ.Δ. Ζεμενού		30				
Δ.Δ. Καμαρίου		104400	360		60	
Δ.Δ. Καρυάς		31500			350	
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού		47200	100		130	
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων				50		
Δ.Δ. Κορφωτίσσης						
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				80		
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων				1000		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών						
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου						
Δ.Δ. Πελλήνης						
Δ.Δ. Πισσών		24000				
Δ.Δ. Ρεθίου						
Δ.Δ. Ρίζης		29700	800		6000	
Δ.Δ. Γκούρας				350		
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού						
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού				25		
Δ.Δ. Ματίου						
Δ.Δ. Μεσινού						
Δ.Δ. Μοσιάς						
Δ.Δ. Πανοράματος						
Δ.Δ. Στενού	200					
Δ.Δ. Φενεού				40		
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	5495	188315	2020	4280	2675	950
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	0	338330	1260	4630	8540	30
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	200	29700	800	415	6000	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 72: Συγκομισθείσα παραγωγή σιτηρών για καρπό, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΒΡΩΜΗ	ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΠΟΥ ΣΥΓΚΑΛΛΙ- ΕΡΓΕΙΤΑΙ ΜΕ ΦΑΣΟΛΙΑ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΕΙΔΗ	ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΓΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	ΚΡΙΘΑΡΙ	ΣΙΤΑΡΙ ΜΑΛΑΚΟ	ΣΙΤΑΡΙ ΣΚΛΗΡΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	156300	84600	2417600	312800	114600	4848350
Δ.Δ. Δερβενίου						
Δ.Δ. Ελληνικού						
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών		13000				
Δ.Δ. Καλλιθέας						98000
Δ.Δ. Λυγιάς						
Δ.Δ. Λυκοποριάς						
Δ.Δ. Πύργου		8500				
Δ.Δ. Σαραντάπηχου						
Δ.Δ. Στομίου						
Δ.Δ. Χελυδορέου						
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		6600	13200			
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	3400	1650		1000		24500
Δ.Δ. Δενδρού						12250
Δ.Δ. Ζεμενού						
Δ.Δ. Καμαρίου						
Δ.Δ. Καρυάς						
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού						
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων		5950				
Δ.Δ. Κορφωτίσσης						
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών						
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων			1650			
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών						
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου						
Δ.Δ. Πελλήνης						
Δ.Δ. Πιτσών	2250					
Δ.Δ. Ρεθίου						
Δ.Δ. Ρίζης		6600	8250			
Δ.Δ. Γκούρας	22500		495000	20600	28600	686000
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	34000		16500	82500	58000	1453500
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	1500	16500	5000	1500		13500
Δ.Δ. Ματίου	33800		50000	103000		1030000
Δ.Δ. Μεσινού	13500		1002000	16500	15000	400000
Δ.Δ. Μοσιάς			660000	62000		540000
Δ.Δ. Πανοράματος	10200		67000	10500	5200	470500
Δ.Δ. Στενού	10150	800	33000	7200		19600
Δ.Δ. Φενεού	25000	25000	66000	8000	7800	100500
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0	21500	0	0	0	98000
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	5650	20800	23100	1000	0	36750
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	150650	42300	2394500	311800	114600	4713600

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 73: Έκταση σιτηρών για καρπό, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΒΡΩΜΗ	ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΠΟΥ ΣΥΓΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΤΑΙ ΜΕ ΦΑΣΟΛΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ	ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΓΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	ΚΡΙΘΑΡΙ	ΣΙΤΑΡΙ ΜΑΛΑΚΟ	ΣΙΤΑΡΙ ΣΚΛΗΡΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	690	184	1547	1517	420	20140
Δ.Δ. Δερβενίου						
Δ.Δ. Ελληνικού						
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών		10				
Δ.Δ. Καλλιθέας						400
Δ.Δ. Λυγιάς						
Δ.Δ. Λυκοποριάς						
Δ.Δ. Πύργου		25				
Δ.Δ. Σαραντάπηχου						
Δ.Δ. Στομίου						
Δ.Δ. Χελυδορέου						
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		4	8			
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων	15	10		5		100
Δ.Δ. Δενδρού						50
Δ.Δ. Ζεμενού						
Δ.Δ. Καμαρίου						
Δ.Δ. Καρυάς						
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού						
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων						
Δ.Δ. Κορφωτίσσης						
Δ.Δ. Λαγκαδαίικων						
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων			1			
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών						
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου						
Δ.Δ. Πελλήνης						
Δ.Δ. Πιτσών	10					
Δ.Δ. Ρεθίου						
Δ.Δ. Ρίζης			5			
Δ.Δ. Γκούρας	100		300	100	110	2800
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	150	100	100	400	220	6300
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5		3	7		55
Δ.Δ. Ματίου	150		30	500		4200
Δ.Δ. Μεσινού	60		600	80	50	1585
Δ.Δ. Μοσιάς			400	300		2200
Δ.Δ. Πανοράματος	45		40	50	20	1920
Δ.Δ. Στενού	45	5	20	35		80
Δ.Δ. Φενεού	110	30	40	40	20	450
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0	35	0	0	0	400
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	25	14	14	5	0	150
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	665	135	1533	1512	420	19590

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 74: Συγκομισθείσα παραγωγή βρώσιμων όσπριων, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΟΥΚΙΑ	ΜΠΙΖΕΛΙΑ	ΛΑΘΟΥΡΙΑ (ΦΑΒΕΣ)	ΦΑΣΟΛΙΑ ΧΩΡΙΣ ΣΥΓΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	ΦΑΣΟΛΙΑ ΠΟΥ ΣΥΓΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ	ΛΟΙΠΑ ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	11590	1300	25000	109360	67280	1200
Δ.Δ. Δερβενίου						
Δ.Δ. Ελληνικού						
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	1700			4800	2400	
Δ.Δ. Καλλιθέας						
Δ.Δ. Λυγιάς						
Δ.Δ. Λυκοποριάς						
Δ.Δ. Πύργου	3600			4000	5000	
Δ.Δ. Σαραντάπηχου						
Δ.Δ. Στομίου						
Δ.Δ. Χελυδορέου						
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	4050			7000	700	1200
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων				2500		
Δ.Δ. Δενδρού					1750	
Δ.Δ. Ζεμενού				350		
Δ.Δ. Καμαρίου				850		
Δ.Δ. Καρυάς						
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού						
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων					530	
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης						
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				530		
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων				400		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών						
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου						
Δ.Δ. Πελλήνης						
Δ.Δ. Πιτσών						
Δ.Δ. Ρεθίου						
Δ.Δ. Ρίζης	2240	1300		1760	700	
Δ.Δ. Γκούρας				26400		
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού				21500	21500	
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού						
Δ.Δ. Ματίου			25000	3520	25000	
Δ.Δ. Μεσινού				9000		
Δ.Δ. Μοσιάς				11000		
Δ.Δ. Πανοράματος				3250		
Δ.Δ. Στενού					900	
Δ.Δ. Φενεού				12500	8800	
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	5300	0	0	8800	7400	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	6290	1300	0	13390	3680	1200
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0	0	25000	87170	56200	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 75: Έκταση βρώσιμων όσπριων, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΟΥΚΙΑ	ΜΠΙΖΕΛΙΑ	ΛΑΘΟΥΡΙΑ (ΦΑΒΕΣ)	ΦΑΣΟΛΙΑ ΧΩΡΙΣ ΣΥΓΚΑΛΛΙ-ΕΡΓΕΙΑ	ΦΑΣΟΛΙΑ ΠΟΥ ΣΥΓΚΑΛΛΙ-ΕΡΓΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΕΙΔΗ	ΛΟΙΠΑ ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	46	3	100	607	191	8
Δ.Δ. Δερβενίου						
Δ.Δ. Ελληνικού						
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	3			20	10	
Δ.Δ. Καλλιθέας						
Δ.Δ. Λυγιάς						
Δ.Δ. Λυκοποριάς						
Δ.Δ. Πύργου	15			20	5	
Δ.Δ. Σαραντάπηχου						
Δ.Δ. Στομίου						
Δ.Δ. Χελυδορέου						
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	18			40	4	8
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων				15	10	
Δ.Δ. Δενδρού						
Δ.Δ. Ζεμενού				2		
Δ.Δ. Καμαρίου						
Δ.Δ. Καρυάς						
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού						
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων				5	3	
Δ.Δ. Κορφωτίσσης						
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				3		
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων				2		
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών						
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου						
Δ.Δ. Πελλήνης						
Δ.Δ. Πισσών						
Δ.Δ. Ρεθίου						
Δ.Δ. Ρίζης	10	3		10	4	
Δ.Δ. Γκούρας				150		
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού				120	100	
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού						
Δ.Δ. Ματίου			100	20		
Δ.Δ. Μεσινού				50		
Δ.Δ. Μοσιάς				60		
Δ.Δ. Πανοράματος						
Δ.Δ. Στενού				20	5	
Δ.Δ. Φενεού				70	50	
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	18	0	0	40	15	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	28	3	0	77	21	8
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	10	3	100	500	159	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 76: Συγκομισθείσα παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών για καρπό και για σανό, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ				ΓΙΑ ΣΑΝΟ						
	ΒΙΚΟΣ	ΛΑΘΟΥΡΙΑ	ΜΠΙΖΕΛΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ (ΠΙΣΑ)	ΚΟΥΚΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ	ΚΡΙΘΑΡΙ	ΒΡΩΜΗ	ΒΙΚΟΣ	ΜΗΔΙΚΗ	ΤΡΙΦΥΛΛΙΑ ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΠΟΛΥΕΤΗ	ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΧΛΩΡΟ	ΛΟΙΠΑ ΣΑΝΑ ΑΠΟ (ΡΟΒΙ, ΛΑΘΟΥΡΙΑ, ΜΠΙΖΕΛΙΑ, ΦΑΚΗ)
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	124000	6700	12000	11000	328060	443180	206200	2471180	573280	123000	33000
Δ.Δ. Δερβενίου											
Δ.Δ. Ελληνικού						12000					
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών						3500		6000			
Δ.Δ. Καλλιθέας						6000	6000				
Δ.Δ. Λυγιάς											
Δ.Δ. Λυκοποριάς											
Δ.Δ. Πύργου	10000			3500							
Δ.Δ. Σαραντάπηχου							2000				
Δ.Δ. Στομίου						2000					
Δ.Δ. Χελυδορέου											
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου					13500	4500	1000				
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων						57000		10000			
Δ.Δ. Δενδρού					5160	6200	4500				
Δ.Δ. Ζεμενού					13760	3080	1600				
Δ.Δ. Καμαρίου											
Δ.Δ. Καρυάς											
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού											
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων					3100						
Δ.Δ. Κορφωτίσσης							700				
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών											
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων											
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών							1000				
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου											
Δ.Δ. Πελλήνης											
Δ.Δ. Πιπσών					3440	10000	29400				
Δ.Δ. Ρεθίου											
Δ.Δ. Ρίζης					1500	600		5180	40000		
Δ.Δ. Γκούρας						44000	15000	326400			
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	30000				70000	62000	88500	1632000	435500		
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	3000				1500						
Δ.Δ. Ματίου	30000	6700	12000	7500	51600	24100		15600		8000	
Δ.Δ. Μεσινού	26000				34500	30000		57000	83000		
Δ.Δ. Μοσιάς					105000	90000		326500	51800		25000
Δ.Δ. Πανοράματος	20000				18000	16000		2200			
Δ.Δ. Στενού	5000				7000	6200	4500	2200			
Δ.Δ. Φενεού						66000	52000	174080			
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	10000	0	0	3500	0	23500	8000	0	6000	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	0	0	0	0	40460	81380	38200	10000	5180	40000	0
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	114000	6700	12000	7500	287600	338300	160000	2461180	562100	83000	33000

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 77: Έκταση κτηνοτροφικών φυτών για καρπό και για σανό, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ				ΓΙΑ ΣΑΝΟ						
	ΒΙΚΟΣ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	ΛΑΘΟΥΡΙΑ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	ΜΠΙΖΕΛΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ (ΠΙΣΑ) ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	ΚΟΚΚΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ	ΚΡΙΑΡΙ ΓΙΑ ΣΑΝΟ	ΒΡΩΜΗ ΓΙΑ ΣΑΝΟ	ΒΙΚΟΣ ΓΙΑ ΣΑΝΟ	ΜΗΔΙΚΗ	ΤΡΙΦΥΛΛΙΑ ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΠΟΛΥΕΤΗ	ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΧΛΩΡΟ	ΛΟΙΠΑ ΣΑΝΑ (ΑΠΟ ΡΟΒΙ, ΛΑΘΟΥΡΙΑ, ΜΠΙΖΕΛΙΑ, ΦΑΚΗ ΚΑΠΙ.)
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	610	50	30	45	943	1402	790	2290	665	150	70
Δ.Δ. Δερβενίου											
Δ.Δ. Ελληνικού						60					
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών						5		11			
Δ.Δ. Καλλιθέας						15	15				
Δ.Δ. Λυγιάς											
Δ.Δ. Λυκοποριάς											
Δ.Δ. Πύργου	34			15							
Δ.Δ. Σαραντάπηχου						10	10				
Δ.Δ. Στομίου											
Δ.Δ. Χελυδορέου											
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου					40	15	5				
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων						120		10			
Δ.Δ. Δενδρού					15	20	15				
Δ.Δ. Ζεμενού					40	10	5				
Δ.Δ. Καμαρίου											
Δ.Δ. Καρυάς											
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού											
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων					10						
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης							2				
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών											
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων											
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών							3				
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου											
Δ.Δ. Πελλήνης											
Δ.Δ. Πισών					10	30	100				
Δ.Δ. Ρεθίου											
Δ.Δ. Ρίζης					5	2		10			
Δ.Δ. Γκούρας						150	50	300		50	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	150				200	200	300	1500	400		
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	6				3						
Δ.Δ. Ματίου	150	50	30	30	150	80	80		30		20
Δ.Δ. Μεσινού	130				100	100	100		110		
Δ.Δ. Μοσιάς					300	300	50	300	100	100	50
Δ.Δ. Πανοράματος	100				50	50			4		
Δ.Δ. Στενού	40				20	20	15	20			
Δ.Δ. Φενεού						215	40	160			
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	34	0	0	15	0	90	25	0	11	0	0
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	0	0	0	0	120	197	130	10	10	0	0
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	576	50	30	30	823	1115	635	2280	644	150	70

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 78: Παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών για γρασίδι

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΓΙΑ ΓΡΑΣΙΔΙΑ			ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΓΙΑ ΓΡΑΣΙΔΙΑ		
	ΒΙΚΟΣ	ΒΡΩΜΗ	ΚΡΙΘΑΡΙ		ΒΙΚΟΣ	ΒΡΩΜΗ	ΚΡΙΘΑΡΙ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	*	*	*	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	*	*	*
Δ.Δ. Δερβενίου				Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	*	*	
Δ.Δ. Ελληνικού		*		Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών			
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών				Δ.Δ. Ξανθοχωρίου			
Δ.Δ. Καλλιθέας				Δ.Δ. Πελλήνης			
Δ.Δ. Λυγιάς				Δ.Δ. Πισσών			
Δ.Δ. Λυκοποριάς				Δ.Δ. Ρεθίου			
Δ.Δ. Πύργου				Δ.Δ. Ρίζης			
Δ.Δ. Σαραντάπηχου				Δ.Δ. Γκούρας			
Δ.Δ. Στομίου				Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού		*	*
Δ.Δ. Χελυδορέου				Δ.Δ. Κάτω Ταρσού			
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου			*	Δ.Δ. Ματίου	*	*	*
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων				Δ.Δ. Μεσινού	*	*	*
Δ.Δ. Δενδρού	*	*	*	Δ.Δ. Μοσιάς			
Δ.Δ. Ζεμενού		*	*	Δ.Δ. Πανοράματος		*	*
Δ.Δ. Καμαρίου				Δ.Δ. Στενού			
Δ.Δ. Καρυάς				Δ.Δ. Φενεού			
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού				ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0	*	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων		*	*	ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	*	*	*
Δ.Δ. Κορφωτίσσης				ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	*	*	*
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών							

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 79: Έκταση κτηνοτροφικών φυτών για γρασίδι, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΓΙΑ ΓΡΑΣΙΔΙΑ			ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΓΙΑ ΓΡΑΣΙΔΙΑ		
	ΒΙΚΟΣ	ΒΡΩΜΗ	ΚΡΙΘΑΡΙ		ΒΙΚΟΣ	ΒΡΩΜΗ	ΚΡΙΘΑΡΙ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	171	342	253	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	171	342	253
Δ.Δ. Δερβενίου				Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	1	1	
Δ.Δ. Ελληνικού		15		Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών			
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών				Δ.Δ. Ξανθοχωρίου			
Δ.Δ. Καλλιθέας				Δ.Δ. Πελλήνης			
Δ.Δ. Λυγιάς				Δ.Δ. Πισσών			
Δ.Δ. Λυκοποριάς				Δ.Δ. Ρεθίου			
Δ.Δ. Πύργου				Δ.Δ. Ρίζης			
Δ.Δ. Σαραντάπηχου				Δ.Δ. Γκούρας			
Δ.Δ. Στομίου				Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού		120	100
Δ.Δ. Χελυδορέου				Δ.Δ. Κάτω Ταρσού			
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου			10	Δ.Δ. Ματίου	100	100	20
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων				Δ.Δ. Μεσινού	50	50	50
Δ.Δ. Δενδρού	20	20	20	Δ.Δ. Μοσιάς			
Δ.Δ. Ζεμενού		5	20	Δ.Δ. Πανοράματος		25	25
Δ.Δ. Καμαρίου				Δ.Δ. Στενού			
Δ.Δ. Καρυάς				Δ.Δ. Φενεού			
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού				ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0	15	0
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων		6	8	ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	21	32	58
Δ.Δ. Κορφωτίσσης				ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	150	295	195
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών							

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 80: Συγκομισθείσα παραγωγή μμποστανικών – πατατών, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΑΡΠΟΥΖΙΑ	ΠΕΠΟΝΙΑ	ΠΑΤΑΤΕΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΕΣ	ΠΑΤΑΤΕΣ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ & ΧΕΙΜΩΝΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	4500	9920	1060750	18700
Δ.Δ. Δερβενίου				
Δ.Δ. Ελληνικού				
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών				8000
Δ.Δ. Καλλιθέας				
Δ.Δ. Λυγιάς				
Δ.Δ. Λυκοποριάς				
Δ.Δ. Πύργου				
Δ.Δ. Σαραντάπηχου				
Δ.Δ. Στομίου				
Δ.Δ. Χελυδορέου				
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	3350	2500	13200	
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων			52600	
Δ.Δ. Δενδρού				
Δ.Δ. Ζεμενού				
Δ.Δ. Καμαρίου				
Δ.Δ. Καρυάς				
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού				
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων			13200	
Δ.Δ. Κορφωτίσσης				
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων				
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών				
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου		6170		
Δ.Δ. Πελλήνης				
Δ.Δ. Πιτσών				
Δ.Δ. Ρεθίου				
Δ.Δ. Ρίζης	1150	1250	5250	
Δ.Δ. Γκούρας			263000	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού			210500	
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού			7900	
Δ.Δ. Ματίου			158000	
Δ.Δ. Μεσινού			126500	
Δ.Δ. Μοσιάς			131000	
Δ.Δ. Πανοράματος			27000	
Δ.Δ. Στενού			52600	
Δ.Δ. Φενεού				10700
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0	0	0	8000
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	4500	9920	84250	0
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0	0	976500	10700

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 81: Έκταση μποστανικών – πατατών, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΚΑΡΠΟΥΖΙΑ	ΠΕΠΟΝΙΑ	ΠΑΤΑΤΕΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΕΣ	ΠΑΤΑΤΕΣ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ & ΧΕΙΜΩΝΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	4	8	403	43
Δ.Δ. Δερβενίου				
Δ.Δ. Ελληνικού				
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών				3
Δ.Δ. Καλλιθέας				
Δ.Δ. Λυγιάς				
Δ.Δ. Λυκοποριάς				
Δ.Δ. Πύργου				
Δ.Δ. Σαραντάπηχου				
Δ.Δ. Στομίου				
Δ.Δ. Χελυδορέου				
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	3	2	5	
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων			20	
Δ.Δ. Δενδρού				
Δ.Δ. Ζεμενού				
Δ.Δ. Καμαρίου				
Δ.Δ. Καρυάς				
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού				
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων			5	
Δ.Δ. Κορφωτίσσης				
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών				
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων				
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών				
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου		5		
Δ.Δ. Πελλήνης				
Δ.Δ. Πιτσών				
Δ.Δ. Ρεθίου				
Δ.Δ. Ρίζης	1	1	2	
Δ.Δ. Γκούρας			100	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού			80	
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού			3	
Δ.Δ. Ματίου			60	
Δ.Δ. Μεσινού			48	
Δ.Δ. Μοσιάς			50	
Δ.Δ. Πανοράματος			10	
Δ.Δ. Στενού			20	
Δ.Δ. Φενεού				40
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	0	0	0	3
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	4	8	32	0
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0	0	371	40

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 82: Συγκομισθείσα παραγωγή αμπέλων και σταφίδαμπέλων, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΜΠΕΛΟΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ ΣΤΑΦΥΛΙΑ		ΑΜΠΕΛΟΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΟΙΝΟΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΣΤΑΦΙΔΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗ		ΣΤΑΦΙΔΑ ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑ		
	Επιτραπέζια	Γλευκοποιή- θηκαν	Γλευκοποιή- θηκαν	Σταφίδες	Γλευκοποιή- θηκαν	Σταφίδες	Επιτραπέζια	Γλευκοποιή- θηκαν
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	266300	26500	1435400	1153250	9000	783600	5210620	742800
Δ.Δ. Δερβενίου								
Δ.Δ. Ελληνικού			28000	18000	8000	18000	30000	40000
Δ.Δ. Ευρωστίνης- Ροζενών	25000		80000	1000		1500	10000	
Δ.Δ. Καλλιθέας	50000	20000		14600		18000	90000	12000
Δ.Δ. Λυγιάς								
Δ.Δ. Λυκοποριάς			10000			37200	320000	60000
Δ.Δ. Πύργου	120000		165000	130000		1000	100000	
Δ.Δ. Σαραντάπηχου								
Δ.Δ. Στομίου	5800		18000					
Δ.Δ. Χελυδορέου	14000	6500				600	6000	
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου			60000	4100		10200	85000	19500
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων			42000	21000				
Δ.Δ. Δενδρού			45000	67000		15000	100000	2200
Δ.Δ. Ζεμενού			20000	5300		273000	2800000	100000
Δ.Δ. Καμαρίου			39000	1200		12000	120000	14300
Δ.Δ. Καρύας			125000	350		68500	300000	100000
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού			10000			20300	20000	20000
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων			100000	295500		1000	1000	
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης			3800	57000		20200	25000	30000
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών			29000	42000		2200	19300	20000
Δ.Δ. Μ.Τρικάλων			30000	14700				
Δ.Δ. Ν.Βρυσουλών	8500		65000	52000		200000	30000	57200
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου			244000	120000		20800	280000	91500
Δ.Δ. Πελλήνης			20000	96000		11000		100000
Δ.Δ. Πιτσών	7500		65000	3000	1000	12000	194320	20000
Δ.Δ. Ρεθίου			55000	140500		29000	480000	40000
Δ.Δ. Ρίζης	28000		125000	70000		12100	200000	16100
Δ.Δ. Γκούρας								
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού			10000					
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού								
Δ.Δ. Ματίου								
Δ.Δ. Μεσινού	7500		12600					
Δ.Δ. Μοσιάς			30000					
Δ.Δ. Πανοράματος								
Δ.Δ. Στενού			2000					
Δ.Δ. Φενεού			2000					
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	214800	26500	301000	163600	8000	76300	556000	112000
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	44000	0	1077800	989650	1000	707300	4654620	630800
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	7500	0	56600	0	0	0	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 83: Έκταση αμπέλων και σταφίδαμπέλων, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΜΠΕΛΟΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ ΣΤΑΦΥΛΙΑ	ΑΜΠΕΛΟΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΟΙΝΟΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΣΤΑΦΙΔΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗ	ΣΤΑΦΙΔΑ ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	276	1593	9233	5777
Δ.Δ. Δερβενίου				
Δ.Δ. Ελληνικού		32	120	120
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	9	80	10	9
Δ.Δ. Καλλιθέας	155		73	120
Δ.Δ. Λυγιάς				
Δ.Δ. Λυκοποριάς		12		248
Δ.Δ. Πύργου	70	164	1278	60
Δ.Δ. Σαραντάπηχου				
Δ.Δ. Στομίου	2	18		
Δ.Δ. Χελυδορέου	7			6
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου		60	39	68
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων		42	200	
Δ.Δ. Δενδρού		45	635	130
Δ.Δ. Ζεμενού		20	50	2730
Δ.Δ. Καμαρίου		39	11	120
Δ.Δ. Καρυάς		125	3	685
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού		10		203
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων		105	1182	5
Δ.Δ. Κορφωτίσσης		38	526	202
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών		29	400	22
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων		30	140	
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	3	65	495	200
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου		244	1140	208
Δ.Δ. Πελλήνης		20	914	110
Δ.Δ. Πιτσών	10	65	20	120
Δ.Δ. Ρεθίου		55	1337	290
Δ.Δ. Ρίζης	10	125	660	121
Δ.Δ. Γκούρας				
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού		10		
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού				
Δ.Δ. Ματίου				
Δ.Δ. Μεσινού	10	126		
Δ.Δ. Μοσιάς		30		
Δ.Δ. Πανοράματος				
Δ.Δ. Στενού		2		
Δ.Δ. Φενεού		2		
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	243	306	1481	563
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	23	1117	7752	5214
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	10	170	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 84: Συγκομισθείσα παραγωγή λαχανοκομικών ειδών, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΓΚΙΝΑΡΕΣ	ΑΓΓΟΥΡΙΑ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	ΑΓΓΟΥΡΙΑ ΥΠΟ ΚΑΛΥΨΗ (ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑ)	ΑΝΤΙΔΙΑ & ΡΑΔΙΚΙΑ	ΑΡΑΚΑΣ ΧΛΩΡΟΣ	ΚΟΛΟΚΥΘΑ-ΚΙΑ	ΚΟΝΙΟΥΠΙΔΙΑ	ΚΡΕΜΜΥΔΙΑ ΞΕΡΑ	ΛΑΧΑΝΑ (ΜΑΠΕΣ, ΚΡΑΜΒΟΛΑΧΑΝΑ)
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	50000	38350	20000	21600	9980	191050	29100	174000	148710
Δ.Δ. Δερβενίου						8500		5500	
Δ.Δ. Ελληνικού		1300		1000		1900		5500	1600
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών		8000		2000	6880	16700		43000	15000
Δ.Δ. Καλλιθέας						1900		3200	
Δ.Δ. Λυγιάς						3000		2000	
Δ.Δ. Λυκοποριάς									
Δ.Δ. Πύργου				2600				1600	30000
Δ.Δ. Σαραντάπηχου						5000		7500	
Δ.Δ. Στοριού		1300		1000		6500		2000	
Δ.Δ. Χελυδορέου	3000	2600		3000		5000	2000	24000	9500
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	8000	4000		4000	2200	16700	8000	4500	32000
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων						3340		3300	
Δ.Δ. Δενδρού									
Δ.Δ. Ζεμενού	5000	1300		1000		2350		2150	1600
Δ.Δ. Καμαρίου	1000		20000	1000		3350			3200
Δ.Δ. Καρυάς						3350		2100	1600
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού				2000		3350		2200	4800
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	3000					8400		4300	4800
Δ.Δ. Κορφωτίσσης		130				1700		800	
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών		2650				5000		2200	
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων		1300		1000	450	1600	2000	1700	1600
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών		1300				1700		1100	1600
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου		2650				5010		7700	3200
Δ.Δ. Πελλήνης						1700		1000	
Δ.Δ. Πιτσών				1000		2350		8500	1600
Δ.Δ. Ρεθίου		1300				3350		2200	
Δ.Δ. Ρίζης	30000	10520		2000		33400	4000	4400	14310
Δ.Δ. Γκούρας						16700			
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού						500	2000	2200	1600
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού								1150	1500
Δ.Δ. Ματίου						1700		4400	1600
Δ.Δ. Μεσινού						1700	10000	5000	8000
Δ.Δ. Μοσιάς					450	3300		2100	1600
Δ.Δ. Πανοράματος								4300	3200
Δ.Δ. Στενού						5000	1100	4400	1600
Δ.Δ. Φενεού						17000		8000	3200
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	3000	13200	0	9600	6880	48500	2000	94300	56100
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	47000	25150	20000	12000	2650	96650	14000	48150	70310
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0	0	0	0	450	45900	13100	31550	22300

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 85 (Συνέχεια Πίνακα 64): Συγκομισθείσα παραγωγή λαχανοκομικών ειδών, σε κιλά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΜΑΡΟΥΛΙΑ	ΜΕΝΤΖΑΝΕΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	ΜΠΑΜΙΕΣ ΠΟΤΙΣΤΙΚΕΣ	ΠΡΑΣΑ	ΣΚΟΡΔΑ ΞΕΡΑ	ΤΟΜΑΤΕΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΕΣ ΓΙΑ ΝΩΠΗ ΧΡΗΣΗ, ΥΠΑΙΘΡΟΥ	ΣΠΑΝΑΚΙ	ΤΟΜΑΤΕΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΕΣ ΓΙΑ ΝΩΠΗ ΧΡΗΣΗ, ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ	ΦΑΣΟΛΑΚΙΑ ΧΑΪΡΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	80770	72000	10730	3300	14140	1185770	6260	83500	221050
Δ.Δ. Δερβενίου	11000					41400			4250
Δ.Δ. Ελληνικού	2000	3500				20000			1500
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	6750	3600	1300			98600			17000
Δ.Δ. Καλλιθέας						8300			
Δ.Δ. Λυγιάς						15000			
Δ.Δ. Λυκοποριάς									
Δ.Δ. Πύργου	10000	3600	1300 + 1700 Ξερικές		2500	140000			8500
Δ.Δ. Σαραντάπηχου		2500	2000			22000			
Δ.Δ. Στομίου		3500			900	18000	1000		2500
Δ.Δ. Χελυδορέου	7000	12000	800		500	47000	1000		4500
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	1250	14400	1650		1330	61000		50000	12750
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων					450	49700			
Δ.Δ. Δενδρού									
Δ.Δ. Ζεμενού		1200			450	13800			2550
Δ.Δ. Καμαρίου	2270	2400				11040		33500	3400
Δ.Δ. Καρυάς		1200				8300			850
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	4550		400			13800	1100		1700
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	4500	6000			900	13800	1060		3400
Δ.Δ. Κορφωτίσσης		1200			500	8250			250
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών		2500			450	52200			4250
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	2250	1200	420		910	11000			1900
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	2250	1200			450	11000			1900
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	13650				1800	27600			6800
Δ.Δ. Πελλήνης					450	2800			850
Δ.Δ. Πισσών	2300	1200				22080			3400
Δ.Δ. Ρεθίου						22100			1700
Δ.Δ. Ρίζης	6500	9600	4160		1350	82800			17000
Δ.Δ. Γκούρας						13800			51000
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού					600	110400			21500
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού						5500			
Δ.Δ. Ματίου		1200				13200			1700
Δ.Δ. Μεσινού	4500			1200		69000	1000		8500
Δ.Δ. Μοσιάς				1000	600	27600	1100		6000
Δ.Δ. Πανοράματος						53000			14400
Δ.Δ. Στενού				1100		27500			4000
Δ.Δ. Φενεού						44200			30000
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	36750	28700	4100	0	3900	410300	2000	0	21250
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	39520	42100	6630	0	9040	411270	2160	83500	62700
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	4500	1200	0	3300	1200	364200	2100	0	137100

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 86: Έκταση λαχανοκομικών ειδών, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΓΚΙΝΑΡΕΣ	ΑΓΓΟΥΡΙΑ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	ΑΓΓΟΥΡΙΑ ΥΠΟ ΚΑΛΥΨΗ (ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑ)	ΑΝΤΙΔΙΑ & ΡΑΔΙΚΙΑ	ΑΡΑΚΑΣ ΧΑΡΟΣ	ΚΟΚΟΚΥΘΑΚΙΑ	ΚΟΥΝΟΥΠΙΔΙΑ	ΚΡΕΜΜΥΝΔΙΑ ΞΕΡΑ	ΛΑΧΑΝΑ (ΜΑΠΕΣ, ΚΡΑΜΒΟΛΑΧΑΝΑ)
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	50	30	4	21	23	118	15	173	95
Δ.Δ. Δερβενίου						5		5	
Δ.Δ. Ελληνικού		1		1		1		5	1
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών		6		2	16	10		40	10
Δ.Δ. Καλλιθέας						1		2	
Δ.Δ. Λυγιάς						2		2	
Δ.Δ. Λυκοποριάς									
Δ.Δ. Πύργου				2				15	20
Δ.Δ. Σαραντάπηχου						3		7	
Δ.Δ. Στορίου		1		1		4		2	
Δ.Δ. Χελυδορέου	3	2		3		3	1	20	6
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	8	3		4	5	10	4	4	20
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων						2		3	
Δ.Δ. Δενδρού									
Δ.Δ. Ζεμενού	5	1		1		2		2	1
Δ.Δ. Καμαρίου	1		4	1		2			2
Δ.Δ. Καρυάς						2		2	1
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού				2		2		2	3
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	3					5		4	3
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης		1				1		2	
Δ.Δ. Λαγκαθαϊίκων		2				3		2	
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων		1		1	1	1	1	1	1
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών		1				1		1	1
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου		2				3		7	2
Δ.Δ. Πελλήνης						1		1	
Δ.Δ. Πιτσών				1		2		8	1
Δ.Δ. Ρεθίου		1				2		2	
Δ.Δ. Ρίζης	30	8		2		20	2	4	9
Δ.Δ. Γκούρας						10		2	
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού						3	1		1
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού								2	1
Δ.Δ. Ματίου						1		4	1
Δ.Δ. Μεσινού						1	5	5	5
Δ.Δ. Μοσιάς					1	2		2	1
Δ.Δ. Πανοράματος								4	2
Δ.Δ. Στενού						3	1	4	1
Δ.Δ. Φενεού						10		7	2
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	3	10	0	9	16	29	1	98	37
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	47	20	4	12	6	59	7	45	44
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	0	0	0	0	1	30	7	30	14

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 87 (Συνέχεια Πίνακα 66): Έκταση λαχανοκομικών ειδών, σε στρέμματα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΜΑΡΟΥΛΙΑ	ΜΕΛΙΤΖΑΝΕΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	ΜΠΑΜΙΕΣ ΠΟΤΙΣΤΙΚΕΣ	ΠΡΑΣΑ	ΣΚΟΡΔΑ ΕΞΕΡΑ	ΣΠΑΝΑΚΙ	ΤΟΜΑΤΕΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΕΣ ΓΙΑ ΝΩΠΗ ΧΡΗΣΗ, ΥΠΑΙΘΡΟΥ	ΤΟΜΑΤΕΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΕΣ ΓΙΑ ΝΩΠΗ ΧΡΗΣΗ, ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ	ΦΑΣΟΛΑΚΙΑ ΧΛΩΡΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	58	60	25	3	29	6	478	10	282
Δ.Δ. Δερβενίου	5						15		5
Δ.Δ. Ελληνικού	1	3					8		2
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	3	3	3				35		20
Δ.Δ. Καλλιθέας							3		
Δ.Δ. Λυγιάς							5		
Δ.Δ. Λυκοποριάς									
Δ.Δ. Πύργου	5	3	3		4		50		10
Δ.Δ. Σαραντάπηχου		2	5				8		
Δ.Δ. Στομίου		3			2	1	10		3
Δ.Δ. Χελυδορέου	3	10	2		1	1	17		5
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	20	12			3		22	6	15
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων					1		18		
Δ.Δ. Δενδρού									
Δ.Δ. Ζεμενού		1			1		5		3
Δ.Δ. Καμαρίου	1	2					4	4	4
Δ.Δ. Καρυάς		1					3		1
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	2		1			1	5		2
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	2	5			2	1	5		5
Δ.Δ. Κορφιωτίσσης		1			1		3		1
Δ.Δ. Λαγκαδαϊκών		2			1		20		5
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων	1	1	1		2		4		2
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	1	1			1		4		2
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	6				4		10		8
Δ.Δ. Πελλήνης					1		1		1
Δ.Δ. Πιτσών	1	1					8		4
Δ.Δ. Ρεθίου							8		2
Δ.Δ. Ρίζης	5	8	10		3		30		20
Δ.Δ. Γκούρας							50		60
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού					1		40		25
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού							2		
Δ.Δ. Ματίου		1					5		2
Δ.Δ. Μεσινού	2			1		1	25		10
Δ.Δ. Μοσιάς				1	1	1	10		8
Δ.Δ. Πανοράματος							19		17
Δ.Δ. Στενού				1			10		5
Δ.Δ. Φενεού							16		35
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	17	24	13	0	7	2	151	0	45
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	39	35	12	0	20	2	150	10	75
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	2	1	0	3	2	2	177	0	162

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

Πίνακας 88: Παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων, σε κιλά, εκτός των αυγών σε τεμάχια

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ/ΔΗΜΟΙ	ΑΥΓΑ (ΤΕΜΑΧΙΑ)	ΤΥΡΙ ΜΑΛΑΚΟ (ΦΕΤΑ, ΤΕΛΕΜΕΣ, ΤΟΥΛΟΥΜΟΥΤΥΡΙ)	ΤΥΡΙ ΣΚΛΗΡΟ	ΒΟΥΤΥΡΟ ΝΩΠΟ	ΒΟΥΤΥΡΟ ΛΙΩΜΕΝΟ	ΜΕΛΙ	ΚΕΡΙ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	2864100	842550	14430	3340	115	49223	379
Δ.Δ. Δερβενίου	20000					500	5
Δ.Δ. Ελληνικού	45000						
Δ.Δ. Ευρωστίνης-Ροζενών	28000	10000				3000	30
Δ.Δ. Καλλιθέας	13000					1400	14
Δ.Δ. Λυγιάς	15000						
Δ.Δ. Λυκοποριάς	300000						
Δ.Δ. Πύργου	250000	2500					
Δ.Δ. Σαραντάπηχου	18000						
Δ.Δ. Στομίου	48000						
Δ.Δ. Χελυδορέου	7500					1900	20
Δ.Δ. Ξυλοκάστρου	108000	500				15000	15
Δ.Δ. Άνω Τρικάλων							
Δ.Δ. Δενδρού							
Δ.Δ. Ζεμενού	28000						
Δ.Δ. Καμαρίου	130000					1200	12
Δ.Δ. Καρυάς	18200	600		50	20	1750	17
Δ.Δ. Κάτω Λουτρού	24000					2800	28
Δ.Δ. Κάτω Τρικάλων	39200						
Δ.Δ. Κορφωτίσσης	7200					200	20
Δ.Δ. Λαγκαδαίικων	3000	500				1200	12
Δ.Δ. Μέσων Τρικάλων							
Δ.Δ. Νέων Βρυσουλών	9000					500	5
Δ.Δ. Ξανθοχωρίου	36000					800	80
Δ.Δ. Πελλήνης	20000						
Δ.Δ. Πισσών	20000	300					
Δ.Δ. Ρεθίου	150000	150					
Δ.Δ. Ρίζης	750000	3000	230			7000	70
Δ.Δ. Γκούρας	50000	180000					12
Δ.Δ. Αρχαίας Φενεού	150000	180000				8000	8
Δ.Δ. Κάτω Ταρσού	5000	10000		40		180	
Δ.Δ. Ματίου	150000	180000	7000			750	7
Δ.Δ. Μεσινού	250000	160000		450	20	613	
Δ.Δ. Μοσιάς	50000	19000	1000	200	75	130	1
Δ.Δ. Πανοράματος	60000	28000	2200	500			
Δ.Δ. Στενού	30000	65000	4000	2100		1700	17
Δ.Δ. Φενεού	32000	3000				600	6
ΔΗΜΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	744500	12500	0	0	0	6800	69
ΔΗΜΟΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1342600	5050	230	50	20	30450	259
ΔΗΜΟΣ ΦΕΝΕΟΥ	777000	825000	14200	3290	95	11973	51

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Στατιστική 2006.

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"**

Διπλωματική Εργασία

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ.
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**
Περιοχή Μελέτης: Δήμοι Ευρωστίνης, Ξυλοκάστρου και Φενεού Κορινθίας

**ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΜΕΛΕΤΗΣ**

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ: _____

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ: _____

ΔΗΜΟΣ: _____

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ: _____

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ: ___ / ___ / ___

1. Πόσα χρόνια ασκείτε το αγροτικό επάγγελμα;

..... χρόνια

2. Το αγροτικό επάγγελμα είναι η κύρια σας απασχόληση;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2α. Αν ασκείτε και άλλο επάγγελμα ποιό είναι αυτό;

Εργάτης στο Δήμο

Υπάλληλοςστο δημόσιο τομέα

Υπάλληλος στον ιδιωτικό τομέα

Ελεύθερος επαγγελματίας / Γιατρός / Στις κατασκευές / Στο εμπόριο.....

Άλλο.....

3. Απασχολείτε μέλη της οικογένειάς σας στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

3α. Αν απαντήσατε ΝΑΙ, συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα αλλιώς προχωρήστε στην ερώτηση 4.

	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	
Σύζυγος		
Πατέρας		
Μητέρα		
Παιδιά	Αγόρια:	Κορίτσια:
Λοιποί συγγενείς	Άνδρες:	Γυναίκες:

4. Στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις σας απασχολείτε:

i) Μόνιμο προσωπικό

ii) Εποχικό προσωπικό

iii) Δεν απασχολώ προσωπικό

4α. Αν απασχολείτε προσωπικό, πόσα άτομα απασχολείτε και ποιός ο τόπος καταγωγής τους;

	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΤΟΜΩΝ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
Μόνιμο προσωπικό		
Εποχικό προσωπικό		

5. Η έκταση που καλλιεργείτε είναι:

	ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ
Ιδιόκτητη	
Νοικιασμένη	
Μεσιακή	

6. Νοικιάζετε γη σε άλλους;

ΝΑΙ
ΟΧΙ

7. Οι εκμεταλλεύσεις σας βρίσκονται στο δημοτικό διαμέρισμα στο οποίο κατοικείτε;

- i) Ναι
- ii) Όχι
- iii) Κάποιες βρίσκονται στο δημοτικό διαμέρισμα που κατοικώ και κάποιες σε άλλο δημοτικό διαμέρισμα

8. Είστε μέλος γεωργικού / κτηνοτροφικού συνεταιρισμού;

ΝΑΙ
ΟΧΙ

9. Είστε ασφαλισμένος / η στον ΟΓΑ;

ΝΑΙ
ΟΧΙ

10. Ποιές από τις παρακάτω καλλιέργειες ακολουθείτε;

(Σημειώστε τον αριθμό των στρεμμάτων στην αντίστοιχη καλλιέργεια - Η απάντηση συνεχίζεται και στην επόμενη σελίδα)

ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ
Αμυγδαλιές	
Αχλαδιές	
Βερυκοκιές	
Ελιές	
Καρυδιές	
Καστανιές	
Κερασιές	

Λεμονιές	
Μανταρινιές	
Μηλιές	
Μουσμουλιές	
Πορτοκαλιές	
Άλλο	

ΑΜΠΕΛΟΙ & ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΑ	ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ
Άμπελοι για επιτραπέζια χρήση	
Άμπελοι για οινοπαραγωγή	
Σταφίδα Σουλτανίνα	
Σταφίδα Κορινθιακή	

ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ
Σιτάρι	
Κριθάρι	
Καλαμπόκι	
Βρώσιμα όσπρια	
Μποστανικά – πατάτες	
Κηπευτικά	

ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ
Βρώμη	
Βίκος	
Κριθάρι	
Μηδική	
Τριφύλλια	
Άλλο	

11. Έχετε αλλάξει καλλιέργειες τα τελευταία χρόνια σε σχέση με αυτές που είχατε παλιότερα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

11α. Αν ΝΑΙ, γιατί αλλάξατε καλλιέργειες:

i) Η νέα καλλιέργεια ήταν πιο συμφέρουσα

ii) Λόγω δυσκολιών στην προηγούμενη καλλιέργεια (ευαισθησία, μικρή ζήτηση κλπ.)

iii) Λόγω επιδοτήσεων

iv) Άλλο.....

12. Εκτρέφετε ζώα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

12α. Αν ΝΑΙ, ποιό/ά από τα ακόλουθα;

	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ
Βοοειδή	
Προβατοειδή	
Αίγες	
Χοίροι	
Πουλερικά	
Κουνέλια	
Μέλισσες	κυψέλες

12β. Ποιά κτηνοτροφικά προϊόντα παράγετε;

i) Τυρί

ii) Βούτυρο

iii) Μέλι

iv) Αυγά

v) Άλλο.....

13. Οι μέθοδοι καλλιέργειας που χρησιμοποιούνται στην περιοχή σας, θεωρείτε ότι έχουν ως αποτέλεσμα (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις) :

i) Παραγωγή προϊόντων με υπολλείμματα φυτοφαρμάκων

ii) Διάβρωση εδάφους (π.χ. λόγω υπερβόσκησης, καταστροφής αναβαθμίδων)

iii) Μόλυνση υδροφόρου ορίζοντα

iv) Εξάντληση υδάτων

v) Αλλαγή του τοπίου

vi) Καταστροφή του τοπίου

vii) Απώλεια βιοποικιλότητας

viii) Προβλήματα υγείας

ix) Κανένα πρόβλημα

x) Άλλο.....

.....

14. Τα προϊόντα που παράγετε (γεωργικά ή κτηνοτροφικά):

i) Τα προορίζετε μόνο για πώληση

ii) Το μεγαλύτερο μέρος το πουλάτε και κάποιο το κρατάτε για δική σας χρήση

iii) Τα προορίζετε μόνο για οικογενειακή χρήση (αυτοκατανάλωση)

15. Για την κάλυψη των διατροφικών σας αναγκών:

- i) Πάντα μου αρκούν τα προϊόντα που παράγω
- ii) Πάντα αγοράζω τα προϊόντα που χρειάζομαι
- iii) Κάποια προϊόντα τα αγοράζω και κάποια προέρχονται από την παραγωγή μου
- iv) Τα περισσότερα προϊόντα τα παράγω
- v) Τα περισσότερα προϊόντα τα αγοράζω

16. Παράγετε βιολογικά προϊόντα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

17. Παράγετε πιστοποιημένα προϊόντα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

18. Λαμβάνετε επιδότηση για την φυτική ή ζωική παραγωγή;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

19. Συμμετέχετε ή έχετε συμμετάσχει στο παρελθόν σε κάποιο πρόγραμμα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

19α. Αν ΝΑΙ, ποιο είναι /ήταν αυτό; Είσαστε/ήσασταν ικανοποιημένος/η;

.....
.....
.....

20. Θα σας ενδιέφερε να ενισχύσετε το εισόδημα σας μέσω:

- i) Εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας (π.χ. βιολογική, πιστοποιημένη)
- ii) Εναλλακτικών μορφών τουρισμού (π.χ. αγροτουρισμού)
- iii) Δεν με ενδιαφέρει
- iv) Άλλου τρόπου.....

21. Ποιά βιοκαλλιέργεια θεωρείτε κατάλληλη για την περιοχή σας;

.....

22. Θα ακολουθούσατε μια καλλιέργεια που θα απέδιδε αρκετά χρήματα αλλά θα ελλόχευε ο κίνδυνος η καλλιέργεια αυτή να μην ευδοκιμήσει λόγω μη προσαρμογής/αντοχής στις εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

23. Με ποιούς από τους παρακάτω τρόπους θα σας ενδιέφερε η συμμετοχή σας σε αγροτουριστικό πρόγραμμα;

i) Μετατροπή του κτήματος σε επισκέψιμη μονάδα / φάρμα όπου ο επισκέπτης θα συμμετέχει στην παραγωγή, συγκομιδή ή / και θα του παρέχεται διαμονή και φαγητό.

ii) Παραγωγή παραδοσιακών / τοπικών προϊόντων και διάθεση τους από πρατήριο ή εκθετήριο.

iii) Δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών

iv) Κατασκευή & λειτουργία παραδοσιακών καταλυμάτων

v) Δεν με ενδιαφέρει η συμμετοχή μου σε αγροτουριστικό πρόγραμμα

vi) Άλλο.....
.....

24. Εάν ασχοληθείτε με εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας τι θα κάνετε τις σημερινές καλλιέργειες:

i) Θα τις διατηρήσω

ii) Θα τις περιορίσω

iii) Θα τις εγκαταλείψω

iv) Δεν ενδιαφέρομαι για εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας

25. Εάν ασχοληθείτε με εναλλακτικές μορφές απασχόλησης (π.χ αγροτουρισμός) τί θα κάνετε με τις σημερινές σας δραστηριότητες:

i) Θα τις διατηρήσω

ii) Θα τις περιορίσω

iii) Θα τις εγκαταλείψω

iv) Δεν ενδιαφέρομαι για εναλλακτικές μορφές απασχόλησης

26. Σε ποιά θέματα θα σας ενδιέφερε να οργανωθούν σεμινάρια κατάρτισης;

i) Βιολογική γεωργία

ii) Αγροτουρισμός

iii) Βιολογική κτηνοτροφία

iv) Προστασία περιβάλλοντος

v) Δεν με ενδιαφέρει

vi) Άλλο.....

27. Αναφέρατε τι θα μπορούσε να γίνει ώστε να συγκρατηθεί ο πληθυσμός στην ύπαιθρο και να εργαστεί εδώ:

.....
.....
.....
.....
.....

28. Έχετε σκεφτεί να εγκαταλείψετε το αγροτικό επάγγελμα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

28α. Αν ΝΑΙ για ποιους λόγους; Τι σας συγκρατεί;

.....
.....
.....
.....

29. Αν έχετε παιδιά, ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με το αγροτικό επάγγελμα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

30. Είστε ικανοποιημένος από το εισόδημα που σας προσφέρει το αγροτικό επάγγελμα;

i) Πολύ

ii) Αρκετά

iii) Μετρίως

iv) Λίγο

v) Καθόλου

31. Κάθε πότε πάτε διακοπές;

i) Κάθε χρόνο

ii) 1 φορά το χρόνο

iii) 2 φορές το χρόνο

iv) Κάθε δύο χρόνια

v) Δεν κάνω διακοπές

vi) Άλλο.....

31α. Αν πηγαίνετε διακοπές προτιμάτε ως προορισμό την Ελλάδα ή το εξωτερικό;

.....

31β. Στην Ελλάδα ποιά μέρη προτιμάτε για διακοπές;

.....

32. Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

33. Ηλικία: ετών

34. Ποιά είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

i) Άγαμος/η

ii) Παντρεμένος/η

iii) Παντρεμένος/η με παιδιά

iv) Διαζευγμένος/η

v) Διαζευγμένος/η με παιδιά

vi) Χήρος/α

35. Ποιά η σύνθεση του νοικοκυριού σας;

i) Ζευγάρι

ii) Ζευγάρι με παιδιά

iii) Ζευγάρι με γονείς

iv) Ζευγάρι με παιδιά και γονείς

v) Άλλο.....

36. Επάγγελμα πατέρα.....

37. Επάγγελμα μητέρας.....

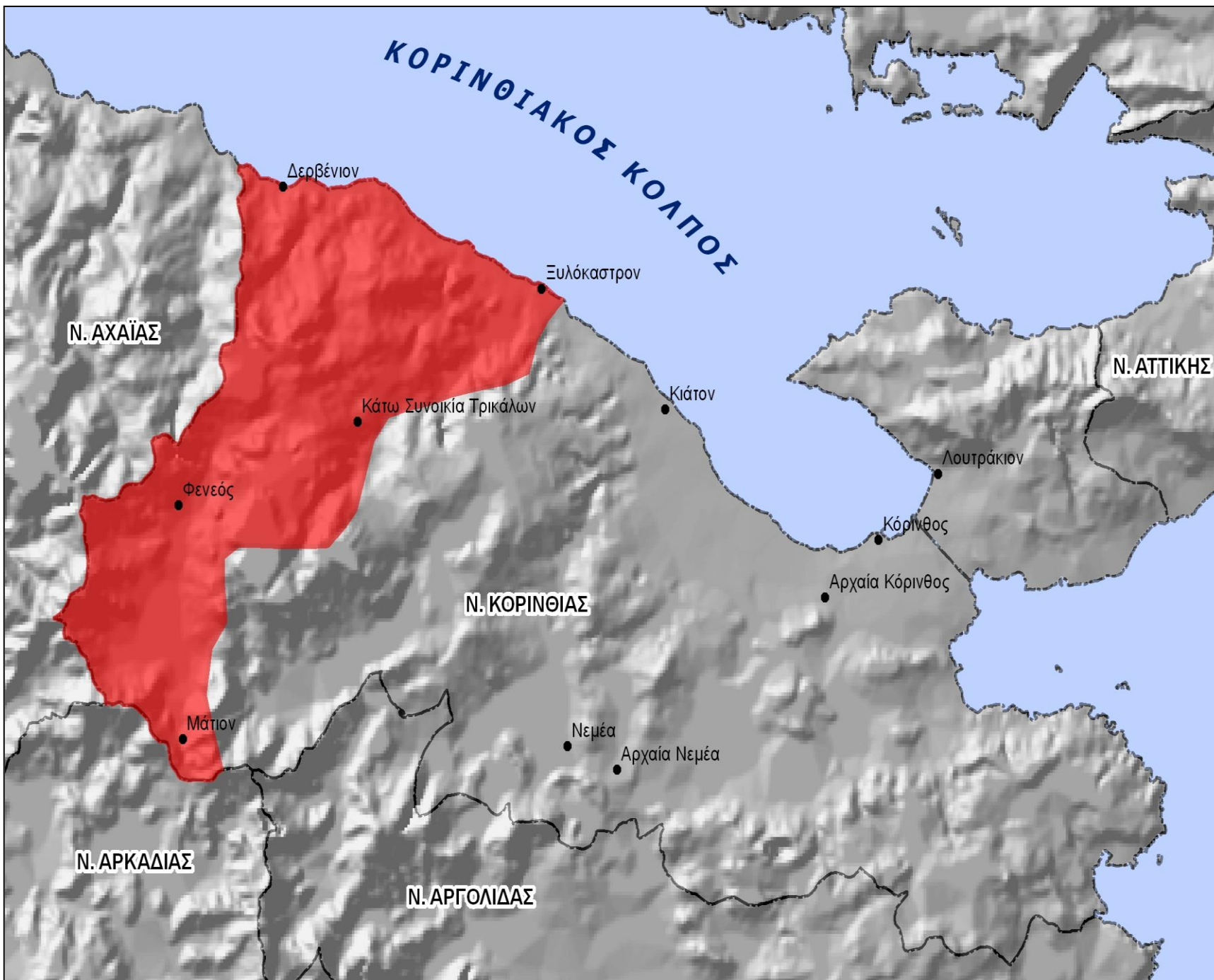
38. Ποιό είναι το επίπεδο εκπαίδευσης σας;

i) Δημοτικό

ii) Γυμνάσιο

iii) Λύκειο

iv) ΤΕΙ/ΑΕΙ/Μεταπτυχιακό

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

 Περιοχή Μελέτης

Πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.)

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

Διπλωματική Εργασία:

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΣΤΗΝ
ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ
ΥΠΑΙΘΡΟ.**

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
*Περιοχή Μελέτης: Δήμοι Ευρωστίνης,
Ευλοκάστρον και Φενεού Κορινθίας*

Ασημίνα Μανολοπούλου
Γεωπόνος

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ε. Παναγιωτάτου
Ι. Σαγιάς
Α. Σιόλας

ΑΘΗΝΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Χάρτης 1: Περιοχή μελέτης

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Δρόμοι
- Σιδηροδρομικό δίκτυο
- Μονοπάτια

Πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.)

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

Διπλωματική Εργασία:

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΣΤΗΝ
ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ
ΥΠΑΙΘΡΟ.**

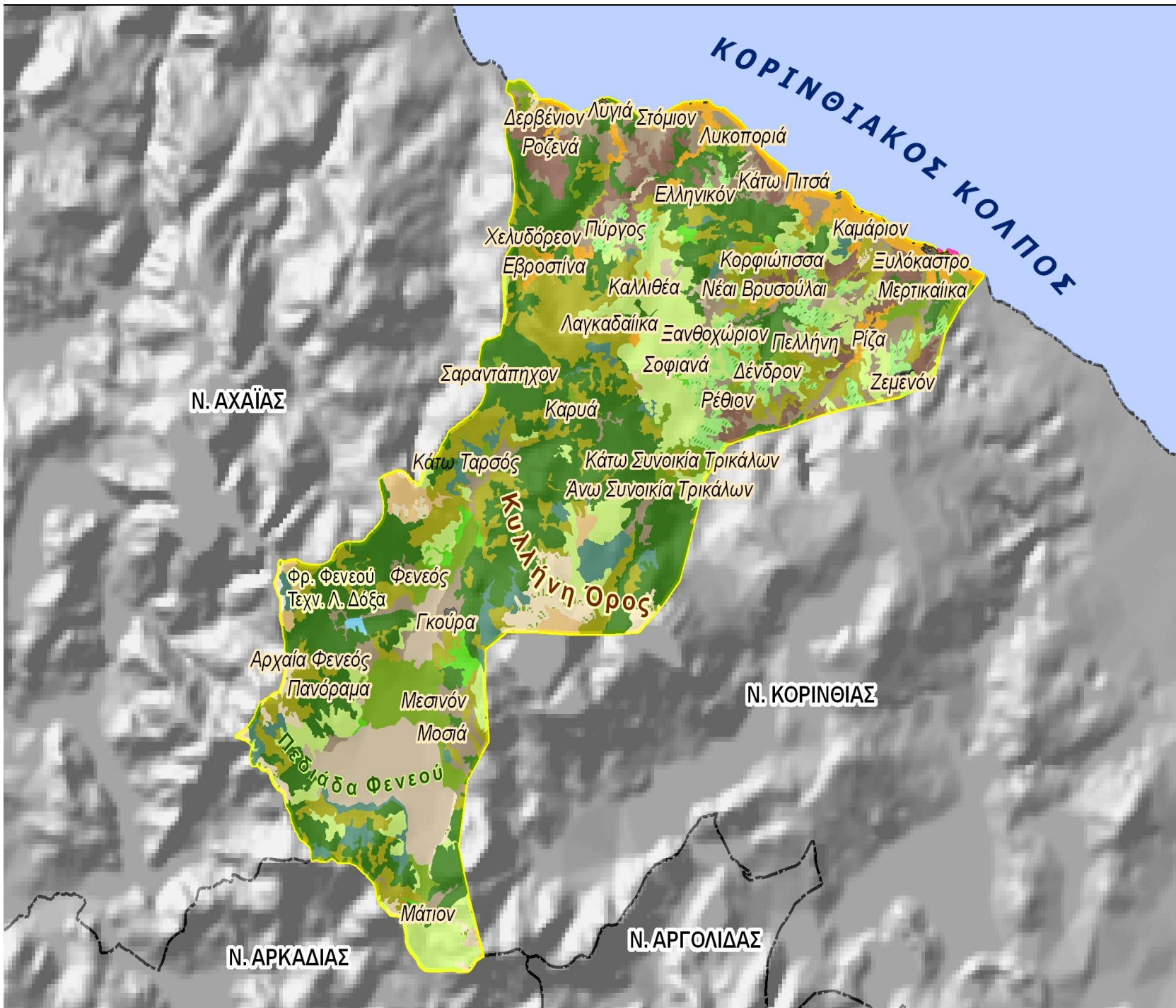
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
*Περιοχή Μελέτης: Δήμοι Ευρωστίνης,
Ξυλοκάστρου και Φενεού Κορινθίας*

Ασημίνα Μανωλοπούλου
Γεωπόνος

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ε. Παναγιωτάτου
Ι. Σαγιάς
Α. Σιόλας

ΑΘΗΝΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Χάρτης 2: Οδικός και σιδηροδρομικός χάρτης

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Συνεχής αστική οικοδόμηση
- Διακεκομμένη αστική οικοδόμηση
- Μη αρδεύσιμη αρόσιμη γη
- Αμπελώνες
- Οπωροφόρα δένδρα
- Ελαιώνες
- Λιβάδια
- Σύνθετα συστήματα καλλιέργειας
- Γη που καλύπτεται κυρίως από τη γεωργία με σημαντικές εκτάσεις φυσικής βλάστησης
- Δάσος πλατύφυλλων
- Δάσος κωνοφόρων
- Μικτό δάσος
- Φυσικοί βοσκότοποι
- Θάμνοι και χερσότοποι
- Σκληροφυλλική βλάστηση
- Μεταβατικές δασώδεις θαμνώδεις εκτάσεις
- Απογυμνωμένοι βράχοι
- Εκτάσεις με αραιή βλάστηση
- Ροές υδάτων

Πηγή: Corine

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

Διπλωματική Εργασία

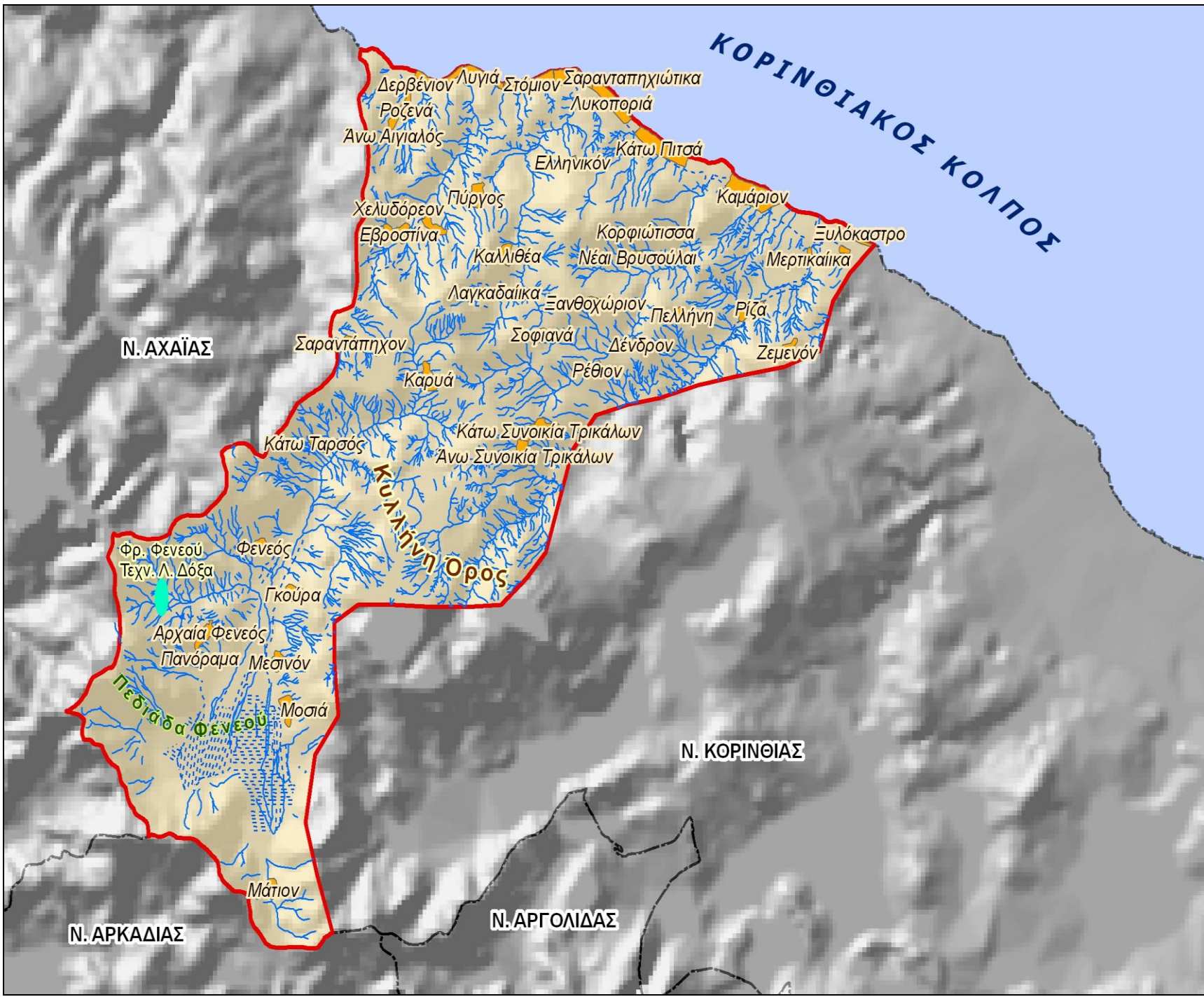
**ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΣΤΗΝ
ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ.
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**
*Περιοχή Μελέτης: Δήμοι Ευρωστίνης,
Ξυλόκαστρον και Φενεού Κορινθίας*

Ασημίνα Μανωλοπούλου
Γεωπόνος

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ε. Παναγιωτάτου
Ι. Σαγιάς
Α. Σιόλας

ΑΘΗΝΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Χάρτης 3: Χάρτης χρήσεων γης

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

— Υδρογραφικό δίκτυο

Πηγή: Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.)

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

Διπλωματική Εργασία:

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΣΤΗΝ
ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ
ΥΠΑΙΘΡΟ.**

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
*Περιοχή Μελέτης: Δήμοι Ευρωστίνης,
Ξυλοκάστρου και Φενεούς Κορινθίας*

Ασημίνα Μανωλοπούλου
Γεωπόνος

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ε. Παναγιωτάτου
Ι. Σαγιάς
Α. Σιόλας

ΑΘΗΝΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Χάρτης 4: Υδρολογικός χάρτης

